

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**H. 1297/M.1880 SENESİNE AİT
SALNÂME-İ KAMERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU
VE DEĞERLENDİRMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah KARA

GAZİANTEP
ARALIK 2014

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**H. 1297 / M.1880 SENESİNE AİT SALNÂME-İ
KAMERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah KARA

Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Yunus Emre TANSÜ

GAZİANTEP
ARALIK 2014

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**H. 1297 / M.1880 SENESİNE AİT SALNÂME-İ KAMERİ'NİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ**

Abdullah KARA

Tez Savunma Tarihi: 15 Aralık 2014

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Hilmi YAKAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylıyorum.

Doç Dr. Numan Durak AKSOY
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Numan Durak AKSOY

Doç. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ

Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ

ÖZET

H. 1297 / M. 1880 SENESİNE AİT SALNÂME-İ KAMERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

KARA Abdullah

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ

ARALIK 2014, Sayfa:260

Salnâme, geçmiş senelerin veya bir yılın bütün olaylarını, her nevi icraatını, istatistik, ticaret, sanat, iktisat, tarih, fen ve biyografi bilgilerini özet halinde ihtiva eylemek üzere tertip edilen ve yayınlanan eserler hakkında kullanılan bir tabirdir. Transkripsiyonu yapılan H.1297 senesine ait Salnâme-i Kamerî M.1880'de Ebüzziya Tevfik'in Salnâme-i Ebüzziya'dan sonra çıkarmış olduğu(Almanak) yıllıktır. Eserde Hicri ve Rumi aylar hakkında bilgi verilmiştir. Eser muharrem ayının ilk gününden başlayarak her sayfası bir güne mahsus olarak güneşin o günkü şekli resmedilmiş, hangi ayın hangi günü olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte günlerin ne kadar kısalıp uzadığı hem miladi takvime göre hem de Rumi takvime göre vurgulanmakla birlikte o gün tarihte meydana gelen vuku bulmuş olaylara değinilmiştir. Her vakıa sırasıyla anlatılmıştır. Ayrıca o dönemin Dünya devletlerinin ekonomileri, eğitim yapıları, ulaşım ve haberleşme ağları hakkında da bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Salnâme-i Kameri, Salnâme-i Ebüzziya, Almanak.

ABSTRACT
TRANSLITERATION OF SALNÂME-İ KAMERİ
AND EVALUATION OF WORK

KARA Abdullah
Master's Thesis: Department Of History
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Yunus Emre Tansü
DECEMBER 2014, 260 Pages

“Yearbook” (which is referred as “Salnâme” in this study) is a term used for publications which include all events and all kinds of knowledge such as statistics, commerce, art, economy, history, science and biographies of a year or the past years. Salnâme-i Kameri, which is transliterated within this study, belongs to the year 1297 of the Hegira and was written by Ebüzziya Tefvik after his other yearbook Salnâme-i Ebüzziya. The said yearbook includes information on months of the Hegiran and Gregorian calendars. It starts with the first day of Muharram (The first month of the Hegiran calendar) and each page refers to one day; including the shapes of sun in that day. The work also includes contraction of the days according to both Hegiran and Gregorian calendars and the events that took place on the same day of the previous years. Each event is approached sequentially. Moreover, it includes information about the economics, educational structure, transportation and communication networks of the world states of the era.

Keywords: Salnâme-i Kamerî, Salnâme-i Ebü'z- Ziya, Yearbook.

ÖN SÖZ

Kültür, insan topluluklarının uzun yıllar boyunca elde etmiş oldukları bilgi birikimleri ve bu bilgi birikimlerinin gelecek nesillere aktarılması sonucu oluşmuş olan bir yaşama biçimi ve bu yaşama biçimleri sonucu ortaya çıkan değerler topluluğudur. İnsanlar, yaşam biçimlerini ve bu yaşanmışlıklar sonucu ortaya çıkan tecrübeleri, değerleri ve bilgi birikimlerini gelecek nesillere aktarmak ihtiyacını duymuşlardır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını çeşitli biçimlerde gidermişlerdir.

Bu birikimlerin ve edinilmiş tecrübelerin gelecek nesillere aktarılmasında önemli araçlardan biri de yazılı metinler ve dolayısıyla kitaplardır. Osmanlı yayın hayatına XIX. yüzyıldan sonra giren ve bu araçlar arasında yer alan ve yayımlandıkları yıllar ile ilgili bilgi vermeleri itibarıyla hem geçmişin hem de yayımlandıkları yılların faaliyetleri, tarih, fen, ticaret, tarım, hayvancılık, sanayi, iktisat ve devlet adamı biyografileri hakkında bilgi veren Salnâme adlı eserler görülmektedir. Avrupa’da karşılığı olmamakla birlikte bunlara paralel olarak geçmişten günümüze değin gelen “almanak adı” verilen kitaplar görülür. Cumhuriyet döneminde 1926, 1927 ve 1928 yıllarında “Devlet Sâlnamesi” yayınlanmış ve “Salnâme” adı 1960’lı yıllara kadar kullanılmıştır.

Türkçe’ye transkribe edilen bu eser H. 1297/M. 1880 senesine ait Ebüzziya Tevfik’e ait olan Salnâme-i Kameridir. Bu eser dışında yazar, Salnâme-i Hadika (Hicri.1290), Bosna Vilayeti sâlnamesi (1295), Salnâme-i Ebüz-ziya (1296) adlı eserleri de yayımlamıştır. Transkripsiyonu yapılan bu eserde Hicri yılbaşı olan Muharrem ayının ilk gününden başlayarak her sayfası bir güne mahsus olarak güneşin ve diğer gezegenlerin o günkü şekli resmedilmiş, hangi ayın hangi günü olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte günlerin ne kadar kısaldığı uzadığı hem miladi takvime göre hem de Rumi takvime göre vurgulanmakla birlikte o gün tarihte meydana gelen olaylara’da değinilmiştir. Her vakı’a sırasıyla anlatılmıştır. Ayrıca o dönemin Dünya devletlerinin ekonomileri, eğitim yapıları, ulaşım ve haberleşme ağları hakkında da bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler, sayısal olarak eserin içinde

bulunmaktadır. Bunun yanısıra Güneş ve diğere gezegenler hakkında bilgiler verilmiştir. Güneş yılı ve ay yılı hesaplamaları ve bu alanda tarihte çalışma yapmış kişilerin çalışmalarına da değinilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Mehmet Biçici'ye, Tarihçi ve araştırmacı ağabeyim Mehmet Fatih Bozkurt'a, Abdullah Bayındır'a, Özgür Yücel'e, Murat Sayın'a, Hakan Akköz'e ve Yüksek lisans arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmada beni yönlendiren, yol gösteren ve katkılarını eksik etmeyen danışmanım, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre Tansü'ye şükranlarımı bir borç bilirim.

Abdullah KARA
Gaziantep 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
1. Giriş	8
LİTERATÜR BİLGİSİ.....	10
Salnameler İle İlgili Yayımlanmış Olan Bazı Yüksek Lisans Çalışmaları.....	10
2.1. Salnâme Sözcüğünün Kökeni ve Osmanlı'da Salnâme	31
2.2. Salnâme Çeşitleri.....	33
2.1.1. Devlete Ait Salnâmeler.....	33
2.1.2. Vilayetlere Ait Salnâmeler.....	35
2.1.3. Resmi Kurum Ve Kuruluşlara Ait Salnâmeler	36
2.1.4. Bahriye Nezareti'ne Ait Salnâme	36
2.1.6. Askeriyeye Ait Salnâme.....	37
2.1.7. İلميye Sınıfına Ait Salnâme.....	38
2.1.8. Maarif Nezaretine Ait Salnâme	38
2.1.9. Rasadhane-i Amire İdaresine Ait Salnâme	38
2.1.10. Rûsumat Müdüriyeti Salnâmesi	39
2.1.11. Türkiye Büyük Millet Meclisine Ait Salnâme.....	39
2.1.12. Özel Konulu Kişi Ve Kuruluşlara Ait Salnâmeler	39
2.3. Ebû'z- Ziya Tevfik'in Hayatı Ve Eserleri	41
2.3.1. Yazarın Hayatı.....	41
2.3.2. Başlıca Eserleri	46
2.3.2.1. Salnâme (Yıllık) ve Takvimleri.....	46
2.3.2.2. Değişik Konularda Yazmış Olduğu Telif Eserleri	46
2.3.2.3. Yazmış Olduğu Piyesler:	46
2.3.2.4. Yazmış Olduğu Biyografiler	47
2.3.2.5. Tercüme Eserleri	47
2.3.2.6. Derleme Eserleri.....	47
MATERYAL YÖNTEM	49
3.1. H. 1297 / M. 1880 SENESİNE AİT SALNÂME-İ KAMERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU	49

DEĞERLENDİRME.....	210
4. 1297 Senesine Ait Salname-i Kameri Adlı Eserin Değerlendirmesi	210
SONUÇ	227
KAYNAKÇA.....	230
EKLER.....	239
Ek. 1. Salnâme-İ Kamerî'nin Orijinal Nüshalarından Örnekler	viii
ÖZGEÇMİŞ	xxiv
VITAE.....	xxiv

KISALTMALAR

a.g.e	:	Adı geçen eser
a.g.m	:	Adı geçen makale
C.	:	Cilt
s.	:	Sayfa
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Ans.	:	Ansiklopedi
Bkz.	:	Bakınız
Çev.	:	Çeviri
Edit.	:	Editör
Haz.	:	Hazırlayan
yy.	:	Yüzyıl
H.	:	Hicri
M.	:	Miladi
Yay.	:	Yayınları
YKY	:	Yapı Kredi Yayınları
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
S. :		Saniye
D. :		Dakika
T. :		Tulu'u

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. Giriş

Salnâme, bir senelik süre zarfında meydana gelen olayları kaleme almak üzere vücuda getirilmiş olan yazılı eserlerdir. Tanzimattan sonra litaretüre girmiş olan bu sözcük, anlamı itibarıyla yıllık, belli konulara dayanarak bir senelik zamanı kapsayacak şekilde çıkarılan kitap, dergi olarak tanımlanabilir (Koparal, 2011: 1). Salnâme, köken olarak Farsça bir kelime olup, “sâl ve nâme” sözcüklerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Ayrıca aynı anlamda “nev-sal” sözcüğü de kullanılmıştır. Salnâmeler, geçmiş yıllardaki önemli olayları özetleyen ve ait olduğu yılın kurumları, hal tercümeleri, gelir ve giderleri, ekonomik durum vs. gibi çeşitli konularda durum bildiren eserlerdir. Ayrıca Salnâmeler belli bir konu ve amaç ile de hazırlanabilmişlerdir (Yolalıcı, 2006: 133).

Tarihin önemli ana kaynakları arasında yer alan Salnâmelerin geçmiş yüzyıllarda da farklı adlar altında karşımıza çıktığını görmekteyiz. Örneğin; Ön Asya tarih yazıcılığında çok önemli yer tutan “Anal=Yıllık” adlı eserler birer Salnâme örneğini teşkil etmektedir. Bu eserler Ön Asya uygarlıklarından olan Hititler zamanında tanrılarına hesap vermek amacıyla krallar tarafından tutulan yıllık icraatların yazıldığı vesikalardır. Özellikle Hitit Krallıklarından ikinci Murşili'nin yazmış olduğu yıllıklar Ön Asya tarih yazıcılığı ve bu dönemin ekonomik, sosyal, askeri ve kültürel açıdan aydınlatılması açısından önem arz etmektedir (Dinçol, 1989: 40).

Osmanlı Devleti'nde ise sâlname kavramını ilk düşünen ve hayata geçiren Sadrazam Büyük Mustafa Reşid Paşa'dır. Bu yönde vücuda getirilen ilk resmi Salnâme, Ahmet Vefik Paşa, Tarihçi Hayrullah ve Ahmet Cevdet Paşa'nın ortak çalışmalarıyla hazırlanan Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye 1847 senesinde çıkarılmıştır (Kocabaşoğlu vd., 1998: 6). Bunu 1866 senesinden itibaren yayımlanan nezaret ve vilayet Salnâmeleri izlemiş ve Osmanlı Devletinde Salnâme geleneği bu şekilde başlamıştır (Öztürk, 2006: 35). 1871 senesinden itibaren ise özel Salnâmeler yayımlanmaya başlamıştır. 1888'den sonra resmi Salnâmeler, Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye adıyla, Sicil-i Ahval-i Memurin dairesi tarafından çıkarılmaya başlanmıştır (Karataş, 2010: 53).

Salnâmeler, genellikle devlet teşkilatı ve kadroları ile buraları işgal eden ricâl ve yüksek dereceli memur isimlerini, memlekete ait sair, genel malumatı

içermektedirler. Bir de bunun yanında özel müesseseler veya şahıslar tarafından yayınlanan gayrı resmi Salnâmeler vardır ki bunlar da geçen bir yılın iç ve dış olaylarından, önemli şahsiyetlerinden bahsetmektedirler. Bu alanda Ali Suavi ve Ebü'z- Ziya Tefvik çeşitli Salnâmeler yazmışlardır. Çevirisini yapmış olduğumuz Salnâme-i Kameri Ebü'z- Ziya Tefvik'in Salnâme-i Ebü'z Ziya'dan sonra 1880 senesinde çıkarmış olduğu eseridir. Bu eserde adından da anlaşılacağı üzere Kameri aylar verilmiş, bununla birlikte bir takvim misali o dönemde ve öncesinde meydana gelen olayları günbegün tarihte o gün yaşanmış olaylar kısmında kayıt altına almıştır. Ayrıca dönemin Padişahı olan Sultan II. Abdülhamid ve öncesinde var olan tüm Padişahlar hakkında kronolojik olarak kısaca bilgi vermesi açısından önem arz etmektedir.

Ebü'z- Ziya Tefvik'in Salnâme-i Kameri adlı eseri Sultan II. Abdülhamid dönemine tekabül etmesinden dolayı Salnâmenin ehemmiyetini daha da artırmıştır. Zira Sultan II. Abdülhamid devri, gerek siyasi, gerekse sosyo-kültürel değişimlerin yoğun yaşandığı bir dönem olmuştur. Özellikle Yeni Osmanlılar bu süreç içerisinde yaşanan gelişmelerde ve değişimlerde aktif rol oynamıştır. Yeni Osmanlılar içerisinde yer alan Ebü'z- Ziya Tefvik'de yazmış olduğu bu salnamesinde benimsemiş olduğu fikirleri, dünya görüşünü eserine yansıttığı görülmüştür.

Bunun yanı sıra Salnâme-i Kameri, XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sınırları elde bulunan eyaletler ve bu eyaletlerde görevlendirilmiş şahıslar hakkında da bilgilere yer vermiştir. Yazar ayrıca geçmişte rasat faaliyetleriyle ünlenmiş zatlar ve yapmış oldukları icatlar, o dönemde Osmanlı Devleti'nin nüfus miktarı ve bu nüfusun ırki olarak dağılımı, ithalat ve ihracat rakamları, o günün dünya devletleri hakkında bilgiler sunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR BİLGİSİ

Salnameler İle İlgili Yayımlanmış Olan Bazı Yüksek Lisans Çalışmaları

Salnamelere Göre Ankara Vilayeti adlı çalışma, 2013 yılında **Asuman Koçak** tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. 2013 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada 1871-1907 yılları arasındaki salnamenin transkripsiyonu ve değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, “Salnamelere Göre Ankara Vilayetinde İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapı Ne idi?” sorusuna cevap aranmıştır. Tez konusu, 1871-1907 yılları arasında yayımlanan 1871, 1872, 1873, 1876, 1878, 1882, 1883, 1891, 1893, 1900, 1902 ve 1907 yıllarına ait Ankara vilayeti salnameleri “tarihi yöntem”le incelenip değerlendirilmesi yapılmıştır. Bir diğer çalışma ise Rüsumat dairesi ile ilgili olarak yapılmış ve aşağıda verilmiştir (Koçak, 2013: Özet sayfası).

Rüsumat Salnamesi'ne Göre Osmanlı Gümrükleri 1330 adlı çalışma, 2012 yılında **Ayşe Mine Kızıltoprak** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayımlanmıştır. 2012 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Osmanlı Devleti için önemli bir gelir kaynağı olan gümrükler ile ilgili bilgiler yer almıştır (Kızıltoprak, 2012: Özet sayfası).

Salnamelerde Bayezid Sancağı adlı çalışma, 2011 yılında **Cemal Ersü** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayımlanmıştır. 2011 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Yayımlanmış olan bu tezde Salnamelerde Bayezid

Sancağında mülkî ve mahallî idare ve bu idari birimlerin başında bulunan zatlar ile ilgili bilgiler verilmiştir (Ersü, 2011: Özet sayfası).

Vilayet Salnamelerinde Yozgat (H. 1290-H. 1325) (M. 1873-M. 1907) adlı çalışma, **Fadime Ceylan Cavcav** tarafından, 2013 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son döneminde bir sancak olan Yozgat'ın Ankara vilâyetine bağlı olduğu vurgulanmıştır. Salnâmelerdeki bilgiler ışığında Yozgat'ın idarî, fiziki, demografik, ekonomik, bilimsel ve kültürel hayatı hakkında geniş bilgiler verilmiştir (Cavcav, 2013: Özet sayfası).

1310 Sene-i Hicriyesine Mahsus Mamurat'ul Aziz, adlı çalışma, 2013 yılında **Funda Duruksu** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Elazığ'ın siyasi, sosyal, ekonomik, coğrafi yapısı, nüfusu ve Mamurat'ül Azize bağlı kazalar hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Bu çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç beş bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerde ise tablolar, sene içerisindeki olaylar, Mamurat'ül Aziz ve kendine bağlı olan kazâlar, vilayetdeki nehirler, vilayetin ileri gelenleri, köyleri ve merkeze uzaklıkları, hatimelere yer verilmiştir (Duruksu, 2013: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Trabzon Vilayetinde Dini ve Sosyal Yapı adlı çalışma, 2013 yılında **İbrahim Topal** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada yazar Trabzon vilayetinin dini ve sosyal yapısı ile ilgili bilgiler vermiştir. XV. yüzyıla sancak merkezi olan Trabzon, Osmanlı vilayet sistemi içerisinde önemli bir vilayet merkezi olmuş, bünyesinde çeşitli inanç ve kültürleri de birlikte yaşatmıştır. Müslümanların dini ve sosyal kurumlarının yanı sıra her dönem gayrimüslimlere ait inanç ve kültürel değerleri yaşatan kurumlar da salnamelerde yerini almıştır. Bu verilerden hareketle merkezden başlayarak Trabzon'da yaşayan Müslim ve gayrimüslim nüfusu dini gruplar halinde değerlendirilmiştir (Topal, 2013: Özet sayfası).

Osmanlı Salnamelerine Göre Diyarbakır 1869/1905 adlı çalışma, 2011 yılında **Mehmet Cihan Özdemir** tarafından yüksek lisans çalışması olarak

yayınlanmıştır. 2011 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Diyarbakır'ın 1869-1905 yılları arasında demografik yapısı, kültürel çeşitliliği, dini ve sosyal yapısı, ekonomik durumu, yapılan ticari faaliyetler hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur (Özdemir, 2011: Özet sayfası).

H.1317 (M.1899- 1900) Tarihli Bahriye Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi adlı çalışma 2014 yılında **Mehmet Zahid Saraç**; tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2014 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son dönemleri hakkında gerek donanma gerekse teşkilat konusunda ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu salname İstanbul Taksim'deki Atatürk Kitaplığı'ndan temin edilerek tamamen günümüz harflerine çevrilmiştir. Bu salnamede ait olduğu nezaretin donanmasına ilişkin geniş bilgiler, görevli kadro ve buralarda bulunan zatlar hakkında bilgiler içermektedir (Saraç, 2014: Özet sayfası).

Salık Veren Muhibban Salnamesi Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, adlı çalışma 2014 yılında **Murat Gökçek** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2014 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada “Salık Veren Muhibban Salnamesi” İstanbul Muhibbanzade İdaresi tarafından Ahmed Muhtar Hacı Beyzade'ye hazırlanmıştır. Salık Veren Muhibban Salnamesi H.1337 ve H.1339 yıllarında yayınlanmış olduğu vurgulanmıştır (Gökçek, 2014: Özet sayfası).

Osmanlı Salnamelerinde Bergama adlı çalışma, 2011 yılında **Ramazan Uyar** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2011 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Aydın Vilayet Salnameleri'ne Göre Bergama Kazası adlı bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, 1879-1908 seneleri arasında 25 defa yayınlanmış olan Aydın Vilayet Salnamelerinde Bergama Kazası ile ilgili kısımların transkripsiyonundan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Salnamelerdeki bilgiler ışığında Bergama Kazası'nın idari, sosyal, iktisadi ve kültürel durumunun bir değerlendirmesini yapılmıştır (Uyar, 2011: Özet sayfası).

Zümrüd ü Anka Salnamesi adlı çalışma, 2014 yılında **Sinan Sevinç**; tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2014 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma şu bilgileri ihtiva etmektedir: Osmanlı tarihi, teşkilatı,

biyografileri, coğrafyasıyla ilgili ilk salname 1263 (1847) yılında Ahmed Vefik Efendi tarafından, Hayrullah ve Ahmed Cevdet Efendilerin yardımları ve sadrazam Büyük Reşit Paşa'nın emri ile yayınlanmıştır. Salnameler, gerek sahife sayısı, gerek boy bakımından, gittikçe büyümüşler; küçük punto harflerle yazılan bin sayfalık eserler haline gelmişlerdir. 1888'den itibaren Sicil-i Ahval-i Memurin dairesince, bütün devlet ünitelerinde resmi bilgiler bir araya getirilerek tanzim edilmeye başlamıştır. Salnamelerin Sultan ikinci Abdülhamid devrinde çıkanları en mükemmelleridir. Bu devlet salnameleri dışında yine resmi nezaret ve vilayet salnameleri de vardı. Ayrıca Seraskerliğin çıkardığı 17 ciltlik Salname-i Askeri, 4 ciltlik Salname-i Nezaret-i Hariciyye, 17 ciltlik Salname-i Bahri, Maarif nezareti salnamesi, ticaret, nafia, maliye nezaretleri salnameleri ve 1916 yılında, heyetin hazırladığı İlmîyye salnameleri önemlidir. Bunların dışında hususi salnameler de pek çoktur, ilki Ali Suavi Efendi'nin 1871'de yayınladığı Türkiye Salnamesi ve Ebüzziya Tevfik Bey'in yayınladığı Salname-i Ebü'z-Ziyasıdır. Çalışmanın konusunu teşkil eden Zümrüd ü Anka Salnamesi de bunlardan biridir. Semih Lütfi Erciyaş (veya Erciyes) tarafından 1924 yılında bir defaya mahsus olmak üzere çıkarılmıştır (Sevinç, 2014: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Beyrut (H.1310/M.1893-H. 1326/1908) adlı çalışma, 2010 yılında **Hayriye Bayazıdoğlu** tarafından Yüksek lisans çalışması olarak yayımlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma Salnamelere göre Beyrut (H.1310/M.1893- H. 1326/1908)H. 1326 (M.1908) Tarihli Beyrut Vilâyeti Salnamesinin transkripsiyonunu içermektedir. Ayrıca bu çalışmada Beyrut'un idari taksimatı, askerî yapısı, eğitim sistemi, ekonomik yapı, nüfus, idari yapısı, sağlık, ulaşım, dinî müesseseler, tarihi başlıkları altında değerlendirilmesi yapılmıştır (Bayazıdoğlu, 2010: Özet sayfası).

Vilayet Salnamelerine Göre Erzurum Vilayeti (H.1310, 1317, 1318) adlı çalışma, 2010 yılında **Tunç Ağaver** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan yüksek lisan tezidir. Bu araştırmada XIX. yy'ın ilk çeyreğinde Salnâmeler esas alınarak Erzurum Vilâyeti'nin idari, ekonomik ve sosyal yapısı incelenmiştir. Birinci bölümde Erzurum Vilayeti merkez yönetim birimleri, ikinci bölümde vilâyet kaza ve sancakları, üçüncü bölümde vilâyetteki

sosyal ve ekonomik hayat ve dördüncü bölümde ise Erzurum vilayetinde bulunan dördüncü ordu ele alınmıştır (Ağaver, 2010: Özet sayfası).

Salnâme-i Hadika ve Salnâme-i Ebüzziya'nın Transliterasyonu adlı çalışma, 2010 yılında **Talat Karataş** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Transliterasyonu yapılan H.1290 (M.1873) tarihli Salnâme-i Hadika adlı bu çalışma, Ebüzziya Mehmed Tevfik Bey'in ilk Salnâmesi, daha doğrusu almanağıdır. Türkiye'de yayımlanan ilk almanaktır. Kendi tâbiriyle o zaman çıkarmakta olduğu, Hadika Gazetesine “bir zamime-i seneviyye olmak üzere” neşretmiştir. Hadika gazetesinde neşredilen birkaç makalenin ve çeşitli bilgilerin yer aldığı bu Salnâme on bir senelik dâhili ve bir senelik siyasi olaylardan bahseder. Çeşitli makalelerin yer aldığı yıllıkta; edebiyat, tarih, coğrafya, özellikle matbaacılık ve basın tarihiyle ilgili ilk gazetelerimizin tarihi hakkında oldukça geniş bilgiler verilmiştir- konulardan ve kanunlardan bahseden yazılar yayımlanmıştır. Devrinin olaylarını, ilgi odaklarını, halkın tecessüs konularını ve memleketin kültür seviyesini belirtmesi bakımından önemli bir eserdir. Salnâme-i Ebüzziya ise, Ebüzziya Tevfik Bey'in bu konudaki ikinci eseridir. Bu eseri H.1296 (M.1879) yılında neşretmiştir. Esere baktığımız zaman özellikle 50 sayfalık “Mukaddime”si ilgi çekici olup, “Maârif-i Umûmiye” tenkid edilmektedir. Ayrıca almanak ve Salnâmelerin farklı anlamları ve ilk olarak nerelerde neşredildiği üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır. Aylar hakkında ve en önemlisi maârif-i umûmi hakkında geniş bilgiler verilerek Avrupa'da eğitim ve mekteblerin üzerinde durarak bunlar yıllara göre istatistiki olarak açıklanarak bizdeki eğitim sistemi ile karşılaştırılmaktadır (Karataş, 2010: Özet sayfası).

Halep Vilayet Salnamelerine Göre (1886-1908) Rakka adlı çalışma, 2010 yılında, **Emre Gör** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Osmanlı Şehir Tarihi araştırmalarında vilâyet Salnâmelerinin önemi büyüktür. Osmanlı Vilâyetlerinin tarihî, coğrafî, ilmî, iktisadî, siyasî, askerî ve kültürel yapısı hakkında birinci elden bilgiler içeren vilâyet Salnâmelerinin en önemli özelliği, Osmanlı şehir ve kasabaları hakkında doğru ve tarafsız bilgiler vermesidir. Osmanlı dönemi yerleşim merkezlerinde bulunan kurumlar, türbeler, mahalle ve köyler, hane ve nüfus sayıları, konuşulan diller, dinî ve etnik taifeler hakkında oldukça sade bilgiler ihtiva eden vilâyet Salnâmeleri, şehir

monografileri açısından kıymetli verilere sahiptir. Bu çalışma, Kuzey Suriye’de bulunan bir şehir olan Rakka’nın sosyal, iktisadî, idarî ve demografik yapısını aydınlatmaya yöneliktir. Tamamına yakını Halep Vilâyet Salnâmelerine dayanan bu çalışma, 1886-1908 yılları arasında yayımlanmış olan yaklaşık yirmi Salnâme incelenerek hazırlanmıştır (Gör, 2010: Özet sayfası).

Halep Vilayet Salnamelerine Göre (1867-1908) Ayıntab adlı çalışma, 2010 yılında **Yıldırım Yıldırım** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2010 yılında yayımlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada, H.1264/1308 (M.1867-68/1908-09) tarihleri arasında basılan Halep Vilâyet Salnâmelerinde Ayıntab kısmının transkripsiyonu yapılarak, salnâmelere göre Ayıntâb’ın tarihi, fizikî, idarî, sosyal ve ekonomik yapısı aydınlatılmaya çalışıldı. Bu yapılırken bahsedilen döneme ait başka çalışmalardan da faydalanıldı. Böylece konular tarihsel arka planlarıyla birlikte ele alınarak genişletildi. Salnâmelerden kazadaki teşkilatlanmanın ve teşkilat kadrolarının tarihsel oluşumunun takip edilmesi mümkündür. Salnâmelerde, Ayıntâb’ın tarihi hakkında oldukça dar bir bilgi sunulmuştur. Ancak fiziki yapısı ve yerleşim birimleri detaylı olarak verilmiştir (Yıldırım, 2010: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Van ve Bitlis Vilayetlerinde Dini-Sosyal Yapı adlı çalışma, 2009 yılında **Hatice Keleş** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2009 yılında yayımlanan yüksek lisans tezidir. Yüzyıllar boyunca birçok medeniyeti bünyesinde barındıran Van ve Bitlis, Türklerin Anadolu’yu fethetmesinde önemli bir yere sahip olduğu gibi ilk Türkleşen bölgelerdendir. XVI. yüzyıla gelindiğinde bölgede Müslüman nüfus çoğunlukta olmak üzere içerisinde Süryani, Protestan, Katolik, Ermeni, Keldani, Kıpti, Yahudi ve Yezidi mezheplerine mensup insanların birlikte yaşadığı birer yerleşim yeri olmuştur. Salnamelere göre, Van ve Bitlis vilayetlerinde Müslümanların yanı sıra yukarıda saydığımız gayrimüslimlerin de birçok dini ve sosyal kurumları bulunmaktadır. Bu çalışma Van ve Bitlis vilayetlerinde yaşayan Müslim ve gayri Müslimlere ait dini ve sosyal kurumları ve bölgede yaşayan Müslim ve gayrimüslim nüfus yapısını, merkezden başlayarak sancak, kaza ve nahiyeler şeklinde, tablolar da hazırlayarak sunmuştur (Keleş, 2009: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Balıkesir’de Eğitim ve Eğitim Kurumları (1876’dan 1908’e) adlı çalışma, 2009 yılında, **Filiz Özkan Aydemir** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2009 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Osmanlı Devleti’ne tâbi Hüdâvendigâr Vilâyeti’nin bir sancağı olan Karesi Sancağı’nda (Balıkesir) 1876-1908 yılları arasında eğitimin dağılımı incelenmiştir. Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâmeleri çalışmanın temel kaynağını teşkil etmektedir. Karesi Sancağı ve Kazalarındaki maârif komisyonları, okullar, öğrenci sayıları, öğretmen ve diğer görevli kadroları, medreseler, kütüphaneler ve gayrimüslimlere ait okullar Salnâmelerdeki bilgiler doğrultusunda tasnif edilmiştir. Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Karesi Sancağı’ndaki maârif komisyonları tanıtılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünü Karesi Sancağı’ndaki ilköğretim kurumları yani sıbyan ve ibtidâî mektepleri oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde; Karesi Sancağı’ndaki ortaöğretim kurumları yani rüşdiyeler ile idâdîler tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde; Karesi Sancağı’ndaki geleneksel eğitim kurumu olarak faaliyet gösteren medreseler ile kütüphaneler incelenmiştir (Aydemir, 2009: Özet sayfası).

Salnamelerde Eskişehir adlı çalışma, 2009 yılında **Ayfer Akyüz** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2009 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Eskişehir ile ilgili şu bilgiler verilmiştir: Tarih boyunca önemli bir yerleşim yeri olan ve birçok devletin hâkimiyetine giren Eskişehir, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde uç bölgede olması nedeniyle bu devlet ordularının toplanma rolünü üstlenmişti. Osmanlı Devleti’nin ilk yerleşim alanlarından biri olan Eskişehir, Osmanlı fetihlerinde önemli bir rol üstlenmesi nedeniyle Osmanlı devlet adamlarından gördüğü ilgi sonucunda oldukça gelişmişti. Ancak daha sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti’nin sınırlarının genişlemesiyle önemi azalan ve eski ilgiyi göremeyen Eskişehir, gerilemeye; XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ise göçler ve demiryollarının etkisiyle yeniden canlanmaya başlamıştı. Araştırmaya konu olan H.1287-1870/71-H.1325-1907/1908 yılları arasında yayınlanan salnamelerin birinci elden kaynak oluşu Eskişehir’e ait en güvenilir kaynaklardır. Ayrıca bu çalışmada Eskişehir’den yola çıkılarak Osmanlı Devleti’yle ilgili genel; Eskişehir’le ilgili özel bilgiler bulmak mümkündür. Tanzimat sonrası idari alanda yapılan değişikliklerin taşradaki etkileri; kazaların idari taksimatı, askeri, adli, sosyal ve kültürel yapısı gibi genel bilgilerle birlikte;

Eskişehir'in göçler ve demiryolları nedeniyle idari, demografik, sosyal, kültürel, dini, iktisadi askeri ve adli yapısıyla ilgili özel bilgilere ulaşılabilmektedir (Akyüz, 2009: Özet sayfası).

H.1287 (M.1870)/H.1297 (M.1880) Yılları Arasında Hüdavendiğâr Vilayeti Salnamelerinde Kütahya Sancağı adlı çalışma, 2008 yılında **Abdullah Yüksel** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2008 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Yazar bu çalışmada Hüdavendigâr Vilayet salnamelerinde Kütahya sancağı ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır: İlkçağlardan beri insanlığın ve medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'nun ortasında yer alan Kütahya, pek çok devletin eline geçmiş, nihayetinde de Osmanlıların yönetiminde kalmıştır. Şehir, Osmanlı Devleti'nin son dönemine kadar önemini korumuştur. Salnameler, bir bölgenin idarî, askerî, iktisadî, eğitim, nüfus vs. konuları içerisine alan geniş icmallerdir. Araştırma, H.1287(1870) / H.1297 (1880) tarihleri arasındaki Hüdavendiğâr Vilayeti Salnameleri'nde Kütahya Sancağı'nın idari, iktisadi, demografik, askeri, sosyal ve kültürel durumunu kapsamaktadır. Derin bir bilgi deposu olan bu salnamelerde her çeşit bilgiye rastlanmaktadır. Tanzimat sonrası idari alanda yapılan değişikliklerin taşradaki yansımalarını, sancak veya kaza bünyesinde bulunan bütün görevlileri, kurulan yeni daireleri ve bu dairelerin üyelerini burada görmek mümkündür. Ayrıca askerî personelin sayısı, zabitanın ismi, rütbeleri burada belirtilmiştir. Diğer bir husus da sancağın nüfus ve gelir durumu ile ilgili verilen ayrıntılı ve doyurucu bilgilerdir. Tanzimat'ın uygulanması ve taşradaki değişimleriyle birlikte neticelerini gösteren en güçlü karine salnamelerdir. Dolayısıyla ileride salnamelere dayalı olarak yapılacak olan araştırmaların sayısı arttıkça, kıymetleri daha da iyi anlaşılacak ve bölgesel tarihçiliğin gelişmesine katkıda bulunacaktır (Yüksel, 2008: Özet sayfası).

Maarif Salnamelerine Göre İstanbul'da Eğitim-Öğretim (1898-1903) adlı çalışma, 2007 yılında **Filiz Ünal** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada yazar eğitim alanındaki tarihi gelişmeleri şu şekilde sıralamıştır: Yükselme Döneminde kendisini her sahada Batıdan üstün gören Osmanlı Devleti, Lale Devri'nden itibaren bu inancını kaybetmeye başlamış ve Batıyı model olarak izlemiştir. Başlangıçta bu durumu Batının askeri üstünlüğü olarak değerlendiren devlet adamlarımız, Sultan II. Mahmud ve Tanzimat devirlerinden itibaren her sahada Avrupa kurumlarını örnek

almışlardır. Artık okullaşma konusunda da batı kurumları hızlı bir şekilde iktibas edilmeye başlamıştır. Özellikle Tanzimat devlet adamları, yeni mekteplerin açılmasına önem verdikleri gibi maarif teşkilatının da Avrupalı tarzda örgütlenmesini sağlamışlardır. Yapılan çalışmalarla ilk ve ortaöğretim daha programlı bir şekilde konulmuştur. Osmanlı son dönem eğitimine yön veren 1869 Maârif-i Umumiye Nizâm-nâmesi ile eğitim teşkilatımız radikal bir değişikliğe uğramıştır. Tanzimat döneminin ardından başlayan I. Meşrutiyet döneminde eğitim sahasındaki modernleşmeye ve yeni eğitim kurumlarının açılmasına devam edilmiş ve Osmanlı eğitim kademeleri eksiksiz bir şekilde konulmuştur. 20. yüzyıl başlarına gelindiğinde okullaşma hareketi, hızını sürekli artırarak devam etmiş ve günümüze kadar ulaşan birçok eğitim kurumunun oluşmasını sağlamıştır. 1903 yılına gelindiğinde İstanbul'da askeri eğitimde Harbiye, Tıbbiye, Mühendishâne ve Bahriye Mektebi, yükseköğretimde Dârülfünun, Mülkiye Mektebi, Mülkû Tıbbiye, Hukuk Mektebi, Dârümuallimûn ve Dârümuallimât; orta öğretimde Sultânû, İdâdûler ve Rüşdiyeler, ilköğretimde ise ibtidâiler devletin temel eğitim kurumları olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere İstanbul'daki bu mekteplerde yetişen birçok devlet adamı, asker, bürokrat ve aydın geleceğin Türkiye'sine yön vermişlerdir (Ünal, 2007: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Bilecik adlı çalışma, 2007 yılında **Zerrin İlter** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmanın amacı; salnamelere göre Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Bilecik'in sosyo-ekonomik durumunu aydınlatmaktır. Osmanlı Tarihinin en önemli alanlarından biri Osmanlı şehirlerinin sosyal tarihidir. Şehirlerinin sosyal tarihi ülke ve devletlerin sosyal gelişimini, gelir durumunu demografik yapısını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Osmanlı Devleti'nin işleyişini ve sosyal yapısını anlayabilmek için Osmanlı şehirlerinin sosyo-ekonomik yapıları incelenmelidir. Şehir araştırmacılarının en önemli kaynakları şüphesiz araştırma yapılan devre ait kronikler, resmi ve özel kaynaklardır. Dolayısıyla bu kaynakların araştırmacılarla iyice tetkik edilmesi gerekmektedir. Anadolu şehirlerinin yapıları, tipleri birbirlerine benzer özellikleri taşıdıkları, yapılmış çalışma ve araştırmalardan anlaşılmaktadır. Tipik bir Anadolu şehri olan Bilecik, Anadolu'nun bilinen uygarlıklarından Osmanlı'ya ve günümüze uzanan yolda birçok olaya ve döneme tanıklık etmiştir (İlter, 2007: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kütahya Sancağı'nın Sosyo-Ekonomik Profili adlı çalışma, 2007 yılında **Nilüfer Bakan** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmanın amacı; salnamelere göre Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Kütahya'nın sosyo-ekonomik durumunu aydınlatmaktır. Bu çalışmanın verileri, Başbakanlık Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi'ndeki orijinal kaynaklar kullanılarak elde edilmiştir. Söz konusu kaynaklar önce transkribe edilmiş sonra da değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Osmanlı Devleti'nde her alanda büyük değişimlerin olduğu tespit edilmiş, Tanzimat ve Cumhuriyet arasındaki dönemde, Kütahya'nın sosyoekonomik durumuna ışık tutulmaya çalışılmıştır (Bakan, 2007: Özet sayfası).

H.1265 (M.1849) Devlet Salnamesine Göre Osmanlı İdari Yapısı adlı çalışma, **Bariş Arslan** tarafından 2007 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu tez çalışmasında Osmanlı devlet teşkilatı incelenmiştir. Çalışmada 1849 tarihli Osmanlı Devlet Salnamesi esas alınmıştır. Temel amaç, 1839'da ilan edilen Tanzimat'ın devlet teşkilatına ne derece yansıdığını ortaya koymaktır. Tezimiz yedi bölümden oluşmaktadır. **I.** bölümde, Saray ve merkez teşkilatında bulunan üst düzey memuriyetler (Mabeyn-i Hümayun, Amedi-i Divan-ı Hümayun, Menasıb-ı Divaniyye, Zabitan-ı Aklam) hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, devlet yönetiminde etkili olan meclisler (Meclis-i Vükela, Meclis-i Vala, vb.) ve bunların çalışanları hakkında bilgiler vardır. **II.** bölüm askeri teşkilat ile ilgilidir. Burada Osmanlı ordusunun teşkilatı, ordu merkezleri, görev alanları anlatılmaktadır. Bu orduların ordu meclisleri ve görevlileri belirtilmiştir. İlmiye sınıfı hakkında bilgi **III.** bölümde verilmiştir. Salnameye göre ilmiye sınıfına mensup olanların isimleri ve rütbeleri belirtilmiştir. Vilayetler ve bunlara bağlı sancaklar ile buradaki devlet kadrolarının isim ve unvanları **IV.** bölümde anlatılmaktadır. Tanzimat sırasındaki ve sonrasındaki taşra teşkilatı karşılaştırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış ilişkileri **V.** bölümde ele alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yabancı devletlerdeki elçilik, konsoloslukları ile Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan yabancı elçilik ve konsolosluklar hakkında bilgi mevcuttur. Avrupa devletleri hakkında bilgiler, dönemin Avrupa devletlerinin yüzölçümleri, gelirleri ve askeri kuvvetleri **VI.**

bölümde anlatılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda çalışan yerli ve yabancı posta teşkilatları, bunların güzergâhları ve çalışma günleri **VII.** bölümde anlatılmıştır (Arslan, 2007: Özet sayfası).

Salnâmelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı) adlı çalışma 2007 yılında **Âdem Topkaya** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya.) Yazar bu çalışmada salnameler ışığında Konya Vilayetinin sosyo-Ekonomik ve Kültürel yapısını ele almıştır (Topkaya, 2007: Özet sayfası).

Hüdavendigâr Vilayeti Salnamelerine Göre Bursa Sancağı İdaresinde Bulunan Kurum, Çalışanlar ve Demografik (Nüfus) Yapı adlı çalışma, 2007 yılında **Coşkun Subaşı** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış bu tez çalışmasında yazar Hüdavendigâr Vilayeti'nin gerek kurumları ve çalışanları, gerekse Nüfus ve demografik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir (Subaşı, 2007: Özet sayfası).

H.1319 (M.1901) Tarihli Bahriye Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi adlı çalışma, **Haşim Erdoğan** tarafından 2007 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2007 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bahriye Salnameleri tarihin en önemli şahitlerinden olup arşiv malzemeleri arasında önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bahriye Salnameleri ait olduğu nezaretin bütün teşkilatı, kadroları ve buraları işgal eden zevatın adları, hizmete giriş tarihleri, rütbeleri ve nisanlarından başka donanmayı teşkil eden gemilerle, bunların özellikleri hakkında geniş bilgiyi içerir. Yazıldığı dönemin resmi elkâbını, önemli hizmet karşılığında verilen nisan isimlerini ve muharebeler sonucunda başarılı olmuş personele verilen madalyaların isimlerini ve derecelerini öğrendiğimiz bahriye salnameleri yalnızca Denizcilik Tarihi'ne değil, aynı zamanda Teşkilat Tarihi ve Siyasî Tarihe de ışık tutan eserler arasında yer almaktadır. Bahriye Salnameleri XIX. Yüzyılın sonu ile XX. Yüzyılın ilk çeyreği arasında yayınlanarak, bu dönemin askerî, siyasî ve hukukî hayatı hakkında da bilgi edinmemize yardımcı olan kaynaklardır. Osmanlı Denizcilik Tarihini hakkıyla ortaya koymak ancak bu türden eserlerin incelenmesiyle mümkün olacaktır. Osmanlı Devleti'nin denizciliğine ait tarihî

bilgilerin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmak ve yazıldığı dönem içerisinde Donanmanın durumunu daha iyi anlamak ve bunları etraflı bir şekilde ortaya koymak için Bahriye Salnamelerinin incelemesi yapılmaktadır (Erdoğan, 2007: Özet sayfası).

1913 Tarihli Bahriye-yi Ticariye Salnamesi'ndeki Bilgiler Işığında Cumhuriyet'in İlk Yıllarındaki Deniz Ticaret Yapısının Değerlendirilmesi adlı çalışma, **Kasım Sözer** tarafından 2006 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada yazar Türk deniz ticaretini şu şekilde anlatmıştır: Osmanlı Deniz ticareti nin gelişiminde II. Mahmut Devrinde buhar makineli gemilerin satın alınması, 1839'da Vapurculuk Nezareti'nin kurulmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Bunu Fevaid-i Osmaniye, İdare-i Aziziye, İdare-i Mahsusa adlı birbirine dönüştürülerek kurulan vapur idareleri ve son olarak Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi takip etmiştir. En büyük ve kamuya ait olan Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi 1910-1923 yılları arasındaki savaş yıllarında hem ticari saha ve hem de yurt savunmasında büyük hizmetler vermiştir. 1923 yılında kurulan Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi öncekinin devamı olup, profesyonel yönetim ve kapasite artırımı ile hizmet alanı genişletilmiş ve gelir olarak da iki misli artış yaptığı görülmüştür. 1851'de kurulan ilk Osmanlı Anonim Şirketi olan Şirket-i Hayriye, 1944 yılına kadar 93 sene hizmet veren ilk özel şirket olup, Osmanlı döneminde kurulan ve Cumhuriyete intikal eden şirkettir. Savaş yıllarında önemli görevler ifa etmiştir. Transkripti yapılan Ticaret-i Bahriye Salnâmesi 1913 yılında emekli Binbaşı Süleyman Nutkû tarafından tertip edilmiştir. Süleyman Nutkû aynı zamanda 1910 yılında Osmanlı Kaptanları ve Makinistleri Cemiyetini kuran kişidir. Bu nedenle Osmanlı Kaptanları, Makinistleri ve Üyeleri cemiyetinin nizamnamesi aslına bağlı olarak sadeleştirilerek verilmiştir. Yine bu cemiyetin kaptanları, makinistleri hakkında değerlendirmeler de yapılmıştır. Son bölümde Ticaret-i Bahriye Salnâmesinin birinci defa olarak 1913 yılında Bahriye Matbaasında basılan eserin fotokopisi ve Türkçe transkripti okuyucuların bilgisine sunulmuştur (Sözer, 2006: Özet sayfası).

Maarif Salnamelerine Göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1904) Aydın Vilayetinde Eğitim adlı çalışma, 2006 yılında **Çiğdem Taş** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Çalışmada 1898-1904 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin bir parçası olan Aydın

Vilâyeti'nin eğitim durumu incelenmiştir. Değerlendirme yapılırken dönemin okulları, eğitim programları, öğrenci, öğretmen ve çalışan durumları, bunların cinsiyetleri ve mensup oldukları cemiyetler ile nüfusa oranları ele alınmıştır. Ayrıca eğitimle yakından ilgili olan gazete, kütüphane ve matbaalar ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Çalışmada temel nokta ve kaynak olarak Maârif Salnameleri kullanılmıştır. Bu yıllar arasında Aydın Vilâyeti'nin genel eğitim içerisinde önemli bir yere sahip olduğu ve Osmanlı Devlet politikasındaki dalgalanmalar ile yeniliklerin yansımaları hakkında genel verilere ulaşılmıştır. Ayrıca Aydın'ın günümüzdeki eğitimi ile eski dönem arasında kıyaslama yapılmıştır (Taş, 2006: Özet sayfası).

XIX. Yüzyılda Trabzon Vilayeti'nde Eğitim (Vilâyet Salnamelerine Göre) adlı çalışma, 2006 yılında **Hayrettin Arıcı** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. XIX. yüzyılda Trabzon Vilâyeti'nde açılan yeni okulların incelendiği bu araştırmada, yapılan ıslahatlarla birlikte sıbyan mekteplerinin aldığı son durum ile özellikle Tanzimat'tan itibaren açılmaya başlanan yeni okullar ele alınmıştır (Arıcı, 2006: Özet sayfası).

H. 1288 (M. 1871) ve H. 1371 (M. 1899) Tarihli Kastamonu Vilayeti Salnameleri'nin transkripsiyon ve değerlendirmesi adlı çalışma, 2006 yılında **Faruk Çoban** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış olan bu tez çalışması, 1871-1899 yılları arasında Kastamonu Vilayeti'nin idari yapısı, sağlık, nüfus bilgileri, dini müesseseleri, tarihi ve coğrafyası hakkında bilgiler ihtiva etmektedir (Çoban, 2006: Özet sayfası).

(M. 1892) ve H. 1316.1317.1318 (M. 1898.1899.1900) Tarihli Bitlis vilayeti Salnamelerinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi adlı çalışma, 2006 yılında **Ebru Polat** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu tez yine bir Vilayet salnamesi olup Bitlis Vilayetinin belirtilen yıllar arasında Bitlis'in idari taksimatı, nüfusu, ulaşım ağı, dini müesseseleri, askeri yapısı, eğitim kurumları hakkında bilgiler vermiştir (Polat, 2006: Özet sayfası).

H. 1311 (M. 1893) Tarihli Kastamonu Vilayeti Salnamesi'nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi adlı çalışma, **Uğur İnan** tarafından 2006 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış olan çalışmada yine yukarıda diğer vilayet tezlerinde bulunan idari yapı, eğitim, dini müesseseler gibi bilgileri içermektedir (İnan, 2006: Özet sayfası).

Salnamelere göre Kastamonu (Kastamoni) Vilayetinin Demografik Yapısı adlı çalışma, 2005 yılında **Serkan Küçük** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2005 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış olan bu tez çalışmasında, Kastamonu ilinin 1869-1903 yılları arasındaki demografik yapısını salnameler aracılığıyla aydınlatılmıştır (Küçük, 2005: Özet sayfası).

Hicri 1288 (M.171) ve Hicri 1306 (M.1888) tarihli Sivas Vilayet Salnamelerinin Günümüz Harflerine Çevrilmesi ve Mukayeseli Değerlendirilmesi adlı çalışma, 2004 yılında **Ayten Selvitop** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2004 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış bu tez çalışması Sivas Vilayetinin idari yapısı, Tarım faaliyetleri, Vilayette görevli bulunan kişilerin isimleri, hayvancılık ve sanayisiyle ilgili bilgiler vermiştir (Selvitop, 2004: Özet sayfası).

Salnamelere Göre 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Trabzon Vilayeti adlı çalışma, 2003 yılında **Ebru Eser** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Trabzon Vilayetinin İdari ve iktisadi yapısı, nüfusu, ticareti gibi bilgiler verildikten sonra, Trabzon'un 2000 yıl önceki durumundan, 20. Yüzyıla kadar olan sürede geçirmiş olduğu değişimden bahsedilmiştir (Eser, 2003: Özet sayfası).

Salnamelere göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Edirne Vilayeti adlı çalışma, 2003 yılında **Neslihan Halicioğlu** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada 1883 ve 1900 yılları arasında Edirne Vilayeti'nin idari yapısı, askeri, ekonomik ve sosyal yapısı incelenmiştir (Halicioğlu, 2003: Özet sayfası).

1309 H. (1891 M.) Tarihli Adana Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi adlı çalışma, **Gülçin İlhan** tarafından 2003 yılında yüksek lisans çalışması

olarak yayınlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış olan bu çalışma da Adana'nın coğrafi konumu, tarihçesi ve iktisadî yapısı, mülkî, adlî ve askerî yapısı, sosyal ve kültürel yapısı incelenmiştir (İlhan, 2003: Özet sayfası).

1303 H. (1887 M) Tarihli Konya Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi ve Değerlendirilmesi adlı çalışma, 2003 yılında **İlknur Aydın** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma Konya Vilayetinin 1887 yılındaki ekonomik, siyasi, iktisadi durumu hakkında bilgiler vermiştir (Aydın, 2003: Özet sayfası).

Salname-i Nezaret-i Hariciyye (1302) adlı çalışma, **İdris Kapkara** tarafından 2002 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Hariciye nezareti ile ilgili bilgiler verilmekle birlikte Sultan II. Abdülhamid ve öncesindeki Padişahlar, o dönemde yaşamış Krallar, dünya devletleri ve hanedan isimleri yer almıştır (Kapkara, 2003: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Yemen Tarihi adlı çalışma, 2002 yılında **Murathan Keha** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2002 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanmış bu yüksek lisans tezi salnameler ışığında Yemen'in geçirmiş olduğu siyasi, askeri, iktisadi süreci anlatmıştır (Keha, 2002: Özet sayfası).

Osmanlı Askeri Salnamelerine göre Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti ve Harbiye Nezareti Teşkilatı adlı çalışma, 2002 yılında **Zeynel Abidin Küçük** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2002 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Avrupa'da sanayi devriminin paralelinde başgösteren teknik gelişim, ordu teşkilatlarında bir takım yeniliklerin ortaya çıkmasında etken olmuştur. Ordu yapısının teknik donanımlarla desteklenmesiyle beraber, düzenli orduların sevk ve idaresinde de değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin gerekliliği olarak Avrupa ordularında "Kurma Sınıfı" adı altında yeni bir sınıf doğmuştur. Osmanlı ordu teşkilatı yapısında da bu sınıfın oluşturulması için çalışmalar başlatılmış, bu amaçla Osmanlı Devleti tarafından yurt dışına eğitim amaçlı personel gönderilmiş yada yurt dışından yabancı askerî uzmanlar getirilmiştir. Bütün bunların sonucunda Osmanlı Ordusunda kurmay teşkilatı oluşturulmuş, harbin gereklerinden olan insan, silah ve donanım faktörlerinin temini ve idaresi amacıyla, Harbiye Nezareti teşkilatı

oluşturulmuştur. Bu çalışma, Osmanlı Ordu Teşkilatındaki yapılanmanın ne zaman ve hangi şartlarda başladığı ve gösterdiği gelişme ile "Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti Teşkilatı" ve "Harbiye Nezareti" nin ana teşkilat yapılarında oluşan değişikliklerin gözler önüne serilmesi ve konu ile ilgili araştırma yapacak olanlara ışık tutacaktır (Küçük, 2002: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Kosova (1879-1900) adlı çalışma, 2002 yılında **Canan Çalışkan Orman** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2002 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Kosova Vilayeti'nin salnamesinin transkripsiyonu yapıldıktan sonra değerlendirilmesi; Osmanlı Hakimiyetinden Önce ve Sonra Kosova, Mülki İdare Sistemi, Sosyal ve Kültürel Durum, Zirai ve İktisadi Durum, Askeri Durum, Sosyal ve Kültürel Eserleri hakkında bilgiler verilmiştir (Orman, 2002: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Adana (1880-1900) adlı çalışm 2001 yılında **Halil İbrahim Kaplan** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2001 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Adana ile ilgili sosyal, iktisadi, ekonomik ve idari bilgilere yer verilmiştir (Kaplan, 2001: Özet sayfası).

Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı 1851-1910 adlı çalışma, 2001 yılında **Mehmet Ali Talayhan** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2001 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. 19. Yüzyılın Sonları ve 20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı Adana ve Konya Vilayetlerini ihtiva eden bu çalışma üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Tezin **I. Bölümünde** Osmanlı Devleti'nin idari yapısı, idari taksimata ait terimler, idari teşkilat ve vilayet teşkilatı hakkında bilgiler verilmiştir. **II. Bölümde**, H.1268 ile H.1328 Devlet Salnameleri esas alınarak Adana Vilayeti'nin idari dağılımı ve bu yıllara tekabül eden değişiklikler incelenmiştir. **III. Bölümde**, H.1268 ile H.1328 Devlet Salnameleri esas alınarak Konya Vilayeti'nin idari dağılımı ve bu yıllara tekabül eden değişiklikler incelenmiştir. Sonuçta ise Adana ve Konya vilayetlerine idari değişikliklerin sosyal ve iktisadi açıdan beklenen gelişmeyi ortaya koyamadığı, Osmanlı Devleti'nin genel olarak ülke çapında uyguladığı yeniden idari yapılanma ve modernizasyon çalışmalarının yetersiz kaldığı vurgulanmıştır (Talayhan, 2001: Özet sayfası).

Salname-i Vilayet-i Sivas Sene-i Hicri (1321) adlı çalışma, 2001 yılında **Cevat Birsoy** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2001 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. 1321 Hicri- 1903 Miladi yılında Sivas ve Sivas'a bağlı sancaklar, kazalar ve nahiyelerde olan olayları ele alan Sivas salnamesi, vilayette görev yapan ve bugünün özel kalem müdürü statüsünde değerlendirilebilecek mektupçular vasıtasıyla meydana getirilmiştir. Bu çalışmada yıl içinde meydana gelen doğa olaylarını, önemli gün ve geceleri saat saat, dakika dakika vermek suretiyle detaylı bir takvim meydana getirilmiş ve ilk bölüm oluşturulmuştur. Sadece Sivas vilayetiyle sınırlı kalınmamak için ilk insandan itibaren dünyada meydana gelen önemli olaylarda kronolojik sıra itibariyle kaleme alınmıştır. İlk Padişah'tan başlayarak Sultan V. Murad'a kadar tüm Padişahlar hakkında tafsilatlı bilgiler verilmiştir. Salnamede tüm bunlara ilave olarak Sivas'taki devlet daireleri ve buralarda çalışan müslüman-gayrimüslim şahıslar hakkında bilgi verilmiş ve askeriye, tarihçe, eğitim, ziraiyye, sıhhiye gibi konularda açıklığa kavuşturulmuştur. Sultan II. Abdülhamid devrinin Sivas'la alakalı tüm özelliklerini kaleme alan bu eser dönemin şeffaflığında ortaya koymaktadır. Eserin son kısmında şehir anlatılmış ve kozmopolit yapının özellikleri ortaya konmuştur (Birsoy, 2001: Özet sayfası).

Salnamelerde Mersin adlı çalışma, 2001 yılında **İbrahim Bozkurt** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2001 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu eserde Adana salnamelerinden faydalanılarak o dönem Mersin sancağı olan Mersin'in idari, iktisadi, ekonomik durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir (Bozkurt, 2001: Özet sayfası).

1311-1320 Yılları Arasında Hüdavendigâr Vilayetinde Kütahya Sancağı Salnamelerinin Transkribesi ve Değerlendirilmesi adlı eser, 2000 yılında **Zabit Acer** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2000 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu araştırmanın amacı 1311-1320 H. (1895-1905 M.) yılları arasında Kütahya Sancağı'nı inceleyip değerlendirmektir. Kütahya'nın idari, ilmi, iktisadi, siyasi, askeri ve kültürel alanlardaki görevlileri tespit edilmiş, Bu durum devlet teşkilatı ve işleyişi hakkında bilgiler vermiştir (Acer, 2000: Özet sayfası).

1300-1310 Yılları Arasında Hüdavendigâr Vilayetinde Kütahya Sancağı Salnamelerinin Transkribesi ve Değerlendirilmesi adlı çalışma, 2000 yılında **Şengül Öztürk** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2000 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Hüdâvendigâr Vilâyeti'ndeki sancaklardan biri olan Kütahya Sancağı on yıllık süre içerisinde değerlendirilmiş 1884-1894 tarihlerinde Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu şartlardan vilayet ve sancakların nasıl etkilendiğini görülmüş ve değerlendirilmiştir (Öztürk, 2000: Özet sayfası).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın Başlarında Kütahya (Germiyan) Sancağı Salnameleri adlı çalışma, 2000 yılında **Ömer Karakaş** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 2000 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Salnamelere Göre XIX. Yüzyılın Sonu ve XX. Yüzyılın Başında Kütahya (Germiyan) Sancağı" isimli bu çalışma, esas itibariyle hicrî 1287, 1293, 1296, 1302, 1303, 1306, 1310, 1311, 1314, 1315, 1317, 1324 ve 1325 yıllarına ait Hüdavendigâr Vilâyeti Kütahya Sancağı Salnameleri'nin genel bir değerlendirmesini yapmıştır (Karakaş, 2000: Özet sayfası).

XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Diyarbakır (Vilayet salnameleri ve mahalli kaynaklara göre) (1869-1905) adlı bu çalışma, **İlhan Palalı** tarafından 1999 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1999 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir (Palalı, 1999: Özet sayfası).

R. 1305, H. 1308, 1313, 1315, 1316, 1323 ve 1326 Tarihli Salnamelere Göre Aydın Sancağı adlı bu çalışma, 1999 yılında **Ahmet Cengiz** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1999 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Aydın Vilayetinin demografik yapısı, Kültürü, nüfusu, Tarımsal faaliyetleri, eğitim yapısı ile ilgili bilgiler verilmektedir (Cengiz, 1999: Özet sayfası).

Hicri 1286 (Miladi 1869) tarihli Konya Vilayeti Salnamesi'ne Göre Konya Vilayeti'nin Siyasi, İdari, Adli, Sosyal, İktisadi ve Askeri Yapısı adlı çalışma, 1999 yılında **Bülent Murat Çelik** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1999 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Yine bu çalışmada Konya

Vilayetinin idari taksimatı, burada görevli kişiler, bölgenin yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir (Çelik, 1999: Özet sayfası).

1293 H.(1876 M.) Tarihli Adana Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi ve Değerlendirilmesi adlı çalışma, 1998 yılında **Tekin Ergül** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1998 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Adana Vilayeti salnamesi günümüz harflerine çevrildikten sonra Adana'nın Mülkî İdare Sistemi, Sosyal ve Kültürel Durum, İktisadî Durum, Vilâyetin Askerî Durumu, burada görevli kişilerin bilgileri verilmiştir (Ergül, 1998: Özet sayfası).

Osmanlı Salnamelerine Göre 19. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nın Ekonomik ve Sosyal Durumu adlı çalışma, 1998 yılında **Hülya Cantürk** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1998 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma Osmanlı salnamelerine göre Menteşe Sancağı'nın XIX. yüzyıldaki sosyal ve ekonomik durumundaki değişiklikleri belirlemek amacıyla yapılmıştır (Cantürk, 1998: Özet sayfası).

Salnamelere Göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Hamid Sancağı adlı çalışma, 1998 yılında **Osman Korkmaz** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1998 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir (Korkmaz, 1998: Özet sayfası).

Salnamelere göre Burdur adlı çalışma, 1998 yılında **Mustafa Ali Uysal** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır.1998 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir (Uysal, 1998: Özet sayfası).

Maarif Salnamelerine Göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1903) Amasya'da Eğitim ve Eğitim Kurumları adlı çalışma, 1998 yılında **Turgut İleri** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır.1998 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir (İleri, 1998: Özet sayfası).

Bitlis (1892, 1898, 1899, 1900 Tarihli Vilayet Salnameleri'ne Göre Merkez Sancağı) adlı çalışma, **Önder Gülbahar** tarafından 1997 yılında yüksek lisans

çalışması olarak yayınlanmıştır. 1997 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir (Gülbahar, 1997: Özet sayfası).

XX. Yüzyıl Başlarında Aydın Vilayet Salnamelerinde Muğla Sancağı adlı çalışma, **Mestan Avlar** tarafından 1997 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1997 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Mentеше Sancağı ile ilgili meclisler, bankalar, komisyonlar, tarımsal ürünler, vergi gelirleri, ithalat ve ihracat, Müslüman ve gayri Müslim nüfusları gibi çeşitli konular karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak 20. yüzyılın başında Muğla ve çevresindeki ekonomik, sosyal ve kültürel yapılar mümkün olduğu kadar çeşitli kaynakların ışığı altında ele alınmış ve incelenmiştir (Avlar, 1997: Özet sayfası).

1291 (M. 1874) Senesi Osmanlı Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı adlı çalışma, 1996 yılında **Nuri Şengül** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1996 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışma verilen yıllarda Osmanlı devlet teşkilatı hakkında bilgiler vermiştir (Şengül, 1996: Özet sayfası).

XX. Yüzyıl Başlarında Aydın Vilayeti Salnamelerinde Denizli Sancağı adlı çalışma, 1996 yılında **Halil İbrahim Babaoğlu** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1996 yılında yayınlanan yüksek lisans tezidir. Bu tez çalışması Aydın Vilayeti ile ilgili, resmi istatistik bilgilere dayanılarak oluşturulmuş kırk altı tablo ile 1900-1908 arasında Denizli Sancağı'nın teşkilatı, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır (Babaoğlu, 1996: Özet sayfası).

1927 Tarihli Bursa Vilayeti Salnamesi'ne Göre Bursa'daki İdari Kuruluşlar adlı çalışma, 1995 yılında **Aynur Önder** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. 1995 yılında yayınlanmış yüksek lisans tezidir (Önder, 1995: Özet sayfası).

1326 (M.1910) Senesi Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı adlı çalışma, **Muharrem Dördüncü** tarafından 1995 yılında yüksek lisans tezi olarak yayınlanmıştır (Dördüncü, 1995: Özet sayfası).

H. 1287/M. 1870, H. 1288/M. 1871 ila H. 1317/M. 1899, H. 1318/M. 1900 Tarihli Erzurum Vilayeti Salnameleri'ne Göre Erzurum Vilayetinin Eğitim Durumu adlı çalışma, 1993 yılında **Ayfer Yılmaz** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (Yılmaz, 1993: Özet sayfası).

1294 (M.1877) Senesi Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı adlı çalışma, 1993 yılında **Cengiz Dönmez** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (Dönmez, 1993: Özet sayfası).

Vilayet salnamelerine Göre Trabzon'un İktisadi ve Ticari Hayatı (1869-1904) adlı çalışma, 1988 yılında **İrşat İldeniz** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (İldeniz, 1988: Özet sayfası).

II. Abdülhamid Dönemi Salnamelerine Göre Konya Vilayeti Merkez Sancağının İktisadi Durumu adlı çalışma, **Tevfik Büyüksarıkulak** tarafından 1988 yılında yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (Büyüksarıkulak, 1988: Özet sayfası).

Salnamelere Göre 1. Meşrutiyetten 1. Cihan Harbine kadar Aydın Vilayeti adlı çalışma, 1987 yılında **Ramazan Boyacıoğlu** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır. Bu çalışmada Aydın vilayetinin bahsi geçen yıllar arasında ekonomik, askeri, nüfus ve askeri olarak değerlendirmesi yapılmıştır (Boyacıoğlu, 1987: Özet sayfası).

Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1868-1904 Yılları Arasında Konya Sancağı'nın İdari ve Mülki Taksimatı adlı çalışma, 1986 yılında **Osman Akandere** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (Akandere, 1986: Özet sayfası).

Salnamelere Göre Ma'muratü'l-Aziz Vilayetinde Maliye (1298-1325/1881-1907) adlı eser, 1986 yılında **Rahmi Doğanay** tarafından yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır (Doğan, 1986: Özet sayfası).

Salnameler İle İlgili Yazılmış Kitaplar

Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Musul, Adlı çalışma **Cengiz Eroğlu, Murat Babuçoğlu ve Orhan Özdil** tarafından hazırlanmış, Global Strateji Enstitüsü tarafından 2005 yılında Ankara’da yayımlanmıştır. Bu eser adında anlaşılacağı üzere Irak sınırları içerisinde bulunan Musul’un coğrafi konumu, Irak’ın bulunduğu coğrafyadaki stratejik önemi, zengin doğal kaynakları ve nüfus özellikleri gibi bilgiler verildikten sonra tarih boyunca bu coğrafyanın saymış olduğumuz özelliklerden dolayı her zaman egemen güçlerin bu ülkeye ilgi duymuş oldukları vurgulanmış ve arşive belgeleri ışığında kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu kitap dışında bahsi geçen yazarlar sırasıyla “*Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Bağdat*” ve “*Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Basra*”, “*Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*” adlı eserleri vücuda getirmişlerdir. Yine bunlar dışında **Said Öztürk** tarafından 2 cilt olarak *Osmanlı Salnamelerinde Maraş Sancağı* adlı eser Kahramanmaraş belediyesi’nin katkılarıyla hazırlanmış ve 2006 yılında İstanbul’da basılmıştır. “Yukarıda isimleri geçen Yüksek lisans ve salnameler ile ilgili kitapların isimleri verilmiştir. İsimleri verilen bu çalışmalar kaynakça kısmında kaynakça olarak yazılmıştır.”

2.1. Salnâme Sözcüğünün Kökeni ve Osmanlı’da Salnâme

Osmanlı Devleti’nde merkezi yönetimin askeri kurumların, nezaretlerin, vilayetlerin, bazı özel kurum ve kuruluşların ve kişilerin kendi adına özel olarak çıkarmış oldukları bilgilendirme amaçlı neşriyata “Salnâme” adı verilmiştir. Bu eserlere “Nevsal” de denilmiştir (Aydın, 2009: 52). Salnâme sözcüğünün kökü olan “Sâl”, Farsça bir kelime olup Türkçe manası “yıl”dır. “Nâme” sözcüğüne baktığımızda yine Farsça bir sözcük olup “yazılı, yazılmış küçük kitap” anlamlarına gelmektedir. Bu sözcükler birleşerek “Salnâme” sözcüğünü meydana getirmiştir. Ayrıca yine Farsçada “nâme”, “mektup, kitap, mecmua” anlamlarına gelmektedir (Develioğlu, 1982: 19). Bu tabir, genel olarak geçmiş senelerin veya bir yılın bütün olaylarını, her nevi icraatını, istatistik, ticaret, sanat, iktisat, tarih, fen ve biyografi bilgilerini özet halinde ihtiva etmek üzere tertip edilmiş ve yayınlanmış eserler hakkında kullanılan bir deyimdir (Sertoğlu, 1996: 297).

Farsça “sene” ve “mektup, kitap” anlamına gelen iki kelimedenden oluşan birleşik bir kelime olan “Salnâme” lügatımıza Tanzimat’tan sonra girmiştir. Bugün

için “yıllık” sözcüğü ile karşıladığımız “Salnâme”yi Fransızca karşılamanın sözcük “annuarie” , İngilizce’de ise “year-book”tur (Duman, 1999: 18).

Osmanlılarda ilk resmi Salnâme Hicri 1263 (M. 1847) senesinde yayınlanmıştır (Pakalın, 1993: 106). Bunu ilk düşünen ve tatbik ettiren Sadrazam Büyük Mustafa Reşid Paşa olmuştur (Tektaş, 2002: 516-528). İlk resmi Salnâme tarihçi Hayrullah Efendi, Ahmet Vefik Paşa ve Ahmed Cevdet Paşa’nın ortak çalışmaları sonucu 1847 senesinde yayımlanmıştır (Topkaya, 2007: 1). İlk Salnâmelerde sadece takvim ve devlet teşkilatı yazılı iken sonraları devletin resmi teşkilatından ziyade her nezaret ve daireye ait olan amir ve memurların isimleri memuriyete atanma tarihleri rütbe nişanlarına da yer verilmiştir (Çoker, 1963: 1-441). Salnâmeler Hicri 1306 (M. 1888) senesinden itibaren Memurin-i Mülkiye komisyonuna bağlı Sicil-i Ahvâl (Pakalın, 1993: 106). idaresi tarafından tertip edilmiştir. Resmi Salnâmeler saltanatın sonuna kadar bu idare tarafından hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Salnâmeler, genellikle devlet teşkilatı ve kadroları ile buraları işgal eden ricâl ve yüksek dereceli memur adlarını, memlekete ait sair, umumi malumatı ihtiva etmektedirler. Bir de özel müesseseler yahut şahıslar tarafından yayınlanan gayr-ı resmi Salnâmeler vardır ki bunlar da geçen bir yılın iç ve dış olaylarından ve önemli şahsiyetlerinden bahsetmektedirler.

Genel Salnâmelerin dışında başka yine resmi mahiyette olmak üzere nezaretlerle vilayetler ve resmi müesseselerde Salnâme çıkarmışlardır. Nezaretlerin bir kısmı yalnız bir tane Salnâme yayınıyla yetinmemişler, açtıkları bu çığırdaki tekâmül göstermek suretiyle devam etmişlerdir. Yalnız ayları, günleri ve vakitleri göstermek üzere “Takvim” adlı küçük kıtada eserler ve yine takvim ile beraber faydalı malumatı da ihtiva ettikleri için almanak sayılabilen “ Takvim-i Bahar”lar çıkarılmıştır. O tarzda çıkan ilk eser Ebü’z- Ziya Tefvik Bey’in yayımladığı Salnâme-i Hadîka’dır (Çetin, 1983: 196-197). Fakat burada üstünde durulması gereken bir konu vardır ki Salnâme kelimesi “Almanak” ve “Takvim” ile karıştırılmaktadır. Aslında herhangi bir şeyin doğru yerini gösterme manasını taşıyan takvim, günlerin, ayların, mevsimlerin, yılların ve bayramların verildiği cetvelidir. Almanak, ise Salnâmeye çok yakın fakat onun içerdiği bilgiler dışında halka hitap etme mecburiyeti ile ev idaresi, sağlık örgütleri, mizahi resimler ve fıkralar gibi her türlü konuya yer veren eserlerdir. Salnâme, devlet tarafından yayımlandığı gibi hususi

müesseselerce de yayınlanmaktadır. Salnâmelerin tarih kaynakları arasında önemli bir yeri vardır (Çetin, 1983: 196-197).

2.2. Salnâme Çeşitleri

2.1.1. Devlete Ait Salnâmeler

Türkçe’de yıllık sözcüğü ile karşılanabilecek olan Salnâmeler XIX. yüzyılın ortalarından itibaren kültür hayatımıza girmeye başlamıştır. Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye adı altında yayınlanan ilk Salnâme H. 1263 (M.1847) tarihlidir (Kocabaşoğlu vd., 1998: 6). Bu eserler ilk olarak Fransada vücuda getirildiği için, bu eserlerin avrupada ortaya çıkış sürecinden bahsetmekte fayda vardır. Fransa’da “Miller” tarafından ilk annuaire (Salnâme) 1793 yılında, “L’annuaire de la Republique” adıyla Paris’te neşredilmiştir (Akyüz, 2009: 1). Bunu takiben daha sonra Fransa’da çeşitli konularda “Annuaire Politique,” “Annuaire Historique” gibi daha birçok konuda Salnâme türü eserler meydana getirilmeye başlanmıştır. Daha sonra başka milletler tarafından da bu eser türünün örnekleri verilmeye başlanmıştır. Denilebilir ki Salnâme türünün ilk örnekleri Fransızlar tarafından başlatılmış, daha sonra bazı milletler bu eser türünü kendi ülkelerinde neşretmeye başlamışlardır. Yine Fransa’da Salnâmelere çok yakın bir tür olan Almanak (Almanach) adlı eserlerden de çok sayıda yayın yapılmıştır. Avrupa’da resimli gazeteler, senelik yazılar ile seçilmiş resimlerden oluşan bir seneye ait siyasi ve bilimsel özet bilgiler ile bir senelik takvimin eklenmesi şeklinde almanaklar yayınlanmıştır.” (Koparal, 2011: 2). Osmanlı Devletinde de yine hususi Salnâmeler yayımlanmıştır. Bunu ilk düşünen ve hayata geçiren Sadrazam Büyük Mustafa Reşid Paşa’dır (Pakalın, 1993: 106). 1763 yılından itibaren Almanya’da Almanca bir sözcük olarak Gotha’da, daha sonra Fransızca olarak, jeneolojik tablolar ve diplomatik şahıs adları yıllığı şeklinde yayınlanmakta olan “Almanach” de Gotha”ları gören Reşid Paşa bunlara benzer bir Türkçe eserler vücuda getirmeyi arzu etmiş ve onun isteği ile ilk devlet Salnâmesi Hekimbaşı Abdülhak Efendi, Müvverih Hayrullah efendi, Ahmet Vefik Efendi (Daha sonra Paşa olmuştur), Müvverih Cevdet Paşa gibi şahısların yardımlarıyla hazırlanmıştır (Duman, 1999: 19). Daha sonraki yıllarda Meclis-i Maarif Başkâtibi Behçet, meclis azalarından Rüşdi Beyler Devlet Salnâmesi’nin düzenlenmesi ile vazifelendirilmiştir (Bozkurt, 2001: 1). Bir müddet sonra İrade-i Seniyye ile Maarif Nezareti Mektub-i Kalemi Heyeti’ne havale edilen bu iş sonunda, H. 1306 (M.1888)

senesinden itibaren de Memurin-i Mülkiye Komisyonu'na bağlı Sicil-i Ahvâl-i Memurin İdaresi tarafından yerine getirmeye başlamıştır (Selvitop, 2004: 1).

Devlet sâlnameleri, zamanına göre hayli yüksek bir para olan 16 kuruştan satışa çıkarılmış fakat bu rakam üçüncü sayıdan itibaren beş kuruşa indirilmiştir (Ziyad Ebüziya, 2009: 52-53).

Devlet tarafından yayınlanan Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyeler H. 1263 (M. 1912) yılları arasında 68 cilt olarak düzenli bir şekilde yayınlanmıştır. 1334 (M.1918) tarihini taşımaktadır. İlk olarak bu Salnâmeler küçük hacimli ve yüz sayfa civarında iken zamanla gerek sayfa sayısı gerekse boy bakımından genişleyerek bin sayfayı aşmıştır.

1263 (M. 1847) – 1297 (M. 1880) tarihleri arasındaki 1'den 35'e kadar olan sayılar taş baskı ile yayımlanmıştır. 175 sayfa ve 13,5x 8 cm. ebatında olan ilk Salnâme diğerlerine göre hacmi ve yayın tekniği bakımından diğerlerine göre daha mütevazıdır (Ziyad Ebüziya, 2009: 52). İçlerinden, altın yaldızlı ve lüks baskılarda olanlarada rastlanmıştır. Özellikle Sultan II. Abdülhamid dönemindekiler en şahaneleridirler. Bunlar çok zengin bilgiler ihtiva etmişlerdir. Devletin resmi teşkilatından ve coğrafyasından başka, memurların isimleri, tayin tarihleri, rütbeleri, nişanları gösterildiği birer vesika hüviyetindedirler. Ancak, 1908 senesinden öncekilerde hanedan'a yabancı hanedanlara ait bilgiler yer almamıştır (Duman, 1999: 17).

1263'ten 1326'ya kadar olan dönemde 64 adet Devlet Salnâmesi çıkarılmış ve bunlarda hicri yıl esas alınmıştır (Ziyad Ebüziya, 2009: 52). 1263 hicri yılı, 20 Aralık 1846- 10 Kasım 1847 dönemini kapsamaktadır. 1326 Rûmî yılında, hicri yıl yerine malî yıl 1 Mart- 28 Şubat arası resmen kabul edildiğinden, yıllığın 65. Sayısı 1326 malî yılı için çıkarılmış ve bunu 1327-1328 (Defa 66-67) malî yılları için neşredilenler takip etmiştir. 1913-1916 yılları arasında savaş sebebiyle yıllık yayımlama işi ele alınamamıştır. En son Devlet Salnâmesi 68 defa olarak 1918 yılında çıkarılmıştır (Duman, 1999: 4-5).

Sultan II. Abdülhamid döneminde, Rumeli'deki kayıplar üzerine Padişahın İslâm birliğine önem vermesi sebebiyle, Arap yaremadasındaki vilayetlere önem verilmeye başlanmıştır. Devlet Salnâmelerinde mülki taksimat işaret edilirken, önceleri daima Edirne vilayetinden başlanmak üzere ve öncelikle Rumeli gelirmiş, sonra Anadolu ve daha sonra Arabistan vilayetlerinin gösterilmesi yolundaki usûl

terk edilerek, bu devirde Hicaz Vilayeti'nden ve Mekke'den başlanıp, Arabistan vilayetlerinin başa alınması usûlü gelmiştir (Duman, 1999: 4-5).

2.1.2. Vilayetlere Ait Salnâmeler

Devlet Salnâmelerinin faydası görüldükten sonra vilayet ve nezaret Salnâmeleri çıkarılmaya başlanmıştır (Duman, 1999: 18). Bunların hazırlanmasında Halep mektupçusu İbrahim Halet Bey'in Fihrist-i Vilayet-i Haleb adlı Salnâmesi örnek alınmıştır (Ziyad Ebüziya, 2009: 53). Vilayetlerin idari taksimatı, memurların listelerini, yerel tarih ve coğrafya bilgilerini, ticaret, ekonomi, nüfus, okullar, kütüphaneler vb. bilgileri içeren vilayet Salnâmelerinin ilki 1866 tarihlidir. Bununla birlikte devlet Salnâmelerinde görülen düzenlilik vilayet Salnâmelerinde görülmektedir (Kocabaşoğlu vd., 1998: 6).

İlk vilayet Salnâmesinin H.1282 (M.1865) yılında Trabzon'a ait olduğu bazı kayıtlar bulunmuş olsada ilk Osmanlı Vilayet Salnâmesi H.1283 (1866)'da Bosna (Pakalın,1993: 106), son vilayet Salnâmesi ise 1334 (M.1918) yılında neşredilen müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi'dir. Vilayet idaresi çalışmalarının düzenlenmesi özellikle "Vilayet Nizamnâmesi"nin 1284 (M. 1867)'de neşredilmesinden sonra vilayet Salnâmelerinin tertibinde büyük bir artma görülmektedir. Kimi vilayetlerin yalnızca bir defa Salnâme yayımlamalarına karşılık kimi vilayetlerde otuzun üzerinde Salnâme yayınlamışlardır. Bunların içinde Türkçe-Arapça, Türkçe- Rumca, Türkçe- Boşnakça ve hatta sadece Arapça yayımlananlar bile vardır (Duman, 1999: 5).

Vilayetlerce tertip olunan Salnâmeler arasında çok kıymetli olanları mevcuttur. Bunlar; Halep, Hüdavendigâr, Selanik, Manastır, Diyarbakır vilayetlerine mahsus olanlar gerçekten çok kıymetlidir. Özellikle tarih ve coğrafya açısından değerli bilgiler bulunmaktadır (Pakalın, 1993: 106). Vilayet Salnâmeleri muhteva bakımından yayımlandıkları vilayetlere göre farklılıklar göstermekle birlikte bunlarda genellikle vilayetin idari teşkilatı, memurları, mahallin tarihi, eski eserleri, coğrafyası, idari taksimatı, kazaları, nahiyeleri, kasaba ve köyleri, üretim faaliyetleri ticaret, bölge nüfusu hakkında bilgiler, fotoğraf ve haritalar yer alır. Vilayet Salnâmeleri neşredilmiş oldukları dönem içerisinde Vilayet idari teşkilatında meydana gelen gelişmelerin takip edilmesi açısından önemli birer kaynak niteliği taşımaktadır.

Vilayet Salnâmelerinde bu bilgilere ek olarak kütüphanecilik ve kültür tarihimiz açısından önemli olan iki vilayetin Salnâmesinden bahsetmekte fayda vardır. Bunlardan birincisi Konya vilayeti kütüphanelerinin toplu kataloğunu ihtiva eden ve H.1290 (M.1873)'da yayınlanan Salnâmedir. Adı geçen Salnâme Konya sınırları içerisinde 14 kazada bulunan 21 kütüphane hakkında bilgiler vermektedir. Salnâmenin son kısmında 101 sayfalık bu toplu kataloğun adı, “ Konya Vilayeti Dâhilinde Bulunan Kütüphanelerde Mevcut Kitapların Cetvelidir”. İkincisi ise H.1303'te yayınlanan Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti Salnâmesinde yer alan 93 sayfalık “Bursa'da bulunan kütüphanelerde mevcut kitapların miktar ve nevaileriyile esamisinin mübeyyen cetvelidir.” Bu iki Salnâmede de, kütüphanelere göre her birinde kaç adet kitabın bulunduğu ve bunların isimleri ve neler olduğunu görmek mümkündür (Duman, 1999: 5).

Vilayet Salnâmeleri kütüphanecilik ve kitapçılık açısından nadir eserler sınıfına girmektedirler. Hemen hemen hepsi Tanzimat'tan sonra vilayet merkezinde kurulmuş olan “Vilayet Matbaaları'nda” basılmışlardır. Vilayet matbaaları Cumhuriyetin ilk yıllarına hatta otuzlu yılların sonlarına kadar resmi ve özel baskı işlerini yapmış, sonra giderek önemlerini yitirerek ya kapanmış ya da satılmışlardır.

2.1.3. Resmi Kurum Ve Kuruluşlara Ait Salnâmeler

Bunlar üçüncü grup Salnâmeleri teşkil etmekle birlikte Devlet ve vilayet Salnâmeleri kadar düzenli yayınlanmamışlardır. Bu yüzden bu eserler hakkında çok fazla malumat bulunmamaktadır.

2.1.4. Bahriye Nezareti'ne Ait Salnâme

Bahriye Nezaretine bağlı Fen Komisyonu tarafından düzenlenen ve yayınlanan resmi Salnâmelerdendir. Ait olduğu nezaretin bütün teşkilatı, kadroları ve buralarda görev yapan kişilerin adları, rütbeleri ve nişanlarından başka donanmayı teşkil eden gemilerle, bunların evsafi hususunda geniş malumatı içermektedir. İlki Hicri 1307 (M.1890-1891)'de çıkarılan bu Salnâmenin 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1326 ve son olarak da 1330 yıllarına ait olanı yayınlanmıştır. İlk Bahriye Salnâmesinin önsözünde Salnâmenin içindekiler şu şekilde sıralanmaktadır (Çoker, 1963: 1):

- 1) Padişahın vasıfları
- 2) Yabancı hükümdarların resmi günleri

- 3) Osmanlı Nişan ve Madalyalarının tesis tarihleriyle tarifleri
- 4) Elkâb-ı Resmiye
- 5) Bahriye Nazırı ile bütün Paşalar ve Bahriye Nezareti memurlarının sınıf ve kıdem sırasıyla isimleri, memuriyetleri, duhul ve nasıpları ile haiz oldukları nişan ve madalyalar.
- 6) Bahriye dairesine bağlı bütün meclisler ve komisyonlar ile buralara memur üstsubay, subay ve memurların bilgileri.
- 7) İstanbul ve İstanbul dışındaki donanma ve birliklerde görevli Üstsubay ve Subaylar.
- 8) Donanma gemileriyle nakliye ve İdare-i Mahsusa vapurlarının nitelikleri.
- 9) Yabancı devletlerinin harp gemilerinin resimleri ve şekilleri

1912 yılından sonra ancak 1915'te Bahriye Salnâmesinin yayınlanabilmesinin sebebi ise araya giren Balkan Harbi ve I. Dünya Savaşıdır. Bundan dolayı bir süre basılmamıştır. Osmanlı denizciliğinin son Salnâmesi 22. Tertip olarak 1918 yılında yayınlanan Salnâmedir. (Çoker, 1963: 3-4).

2.1.5. Hariciye Nezaretine Ait Salnâme

Hariciye Nezareti Sicil-i Ahvâl müdüriyeti marifetiyle tertip olunmuş resmi Salnâmedir. Hariciye nezareti ilk Salnâmeyi H.1302 (M. 1884-1885) tarihinde çıkarmıştır (Pakalın, 1993: 106). Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren yabancı elçiler, Türk elçileri, Reis'ül-küttablar, ilk Hariciye Nazırları ile Hariciye nezaretinin içteki ve dıştaki teşkilatından, temsilcilerinden, nişanlarından ve yabancı devletlerin dış işlerinden, bazı muahedelerden, sair hususlardan bahseden kısımları ihtiva etmektedir. Yalnız 1302, 1306, 1317 ve 1320 yıllarına ait olmak üzere dört tane çıkarılmıştır (Sertoğlu, 1996: 297).

2.1.6. Askeriyeye Ait Salnâme

Osmanlı Orduları ve teşkilatı kadroları ve bu mevkileri işgal edenlerin en küçük rütbelisinden en büyüğüne kadar olanların isimleri, nişanları vesaireler hakkında bilgi veren Keçecizâde Fuad Paşa'nın Seraskerliği'nde yayınına başlanan resmi Salnâmelerdendir. Bahriye Salnâmesi yayınlanıncaya kadar deniz ordusuna dair bilgileri içermektedir. Askeri Salnâmelerin ilki H. 1279 (M.1862-1863)'da çıkarılmıştır (Pakalın, 1993: 106).

Askeri Salnâmelerin ilki H. 1282 (M.1866) sonuncusu H. 1326 (M.1910)'da yayınlanmış olup zabitlerin isimlerini, rütbelerini, nişanlarını, ordu teşkilatını, ayrıca istatistikleri içermektedir (Sertoğlu, 1996: 297-298).

2.1.7. İlmiye Sınıfına Ait Salnâme

H.1334 (M.1915-1916) senesinde yayınlanan “İlmiye Salnâmeleri” çok kıymetli bilgileri ihtiva etmektedir (Pakalın, 1993: 106). Meşihat-ı Celile-i İslâmiyye'nin Ceride-i Resmiyyesine ek olarak Meşihat-ı Ülya Mektupçuluğu marifetiyle tertip olunmuş resmi Salnâmedir. “Baş tarafındaki ifadeye göre Daire-i Meşihat'ın teşkilat ve muamelatına ve tarik-i ilminin tertibat ve tekemmülatına müteallik Malumat-ı haliye ve tarihiyeyi içerir. Birçok Şeyhülislamın fetvalarının tıpkıbasımlarını da ihtiva eden bu Salnâmeden yayınlanan bir tanedir ve Hicri 1334 yılına aittir.” Sertoğlu, 1996: 297-298).

2.1.8. Maarif Nezaretine Ait Salnâme

“Maarif Nezareti tarafından hazırlanan ve yayınlanan Salnâmelerdendir. Maarif Nezareti ilk Salnâmesini H.1316 (M.1898-1899) tarihinde çıkarmıştır. Maarif Nezaretinin tarihçesi, nazırları ve bu nezaretin teşkilatı, kadroları ve bu mevkileri işgal edenler hakkında izahat verdikten başka imparatorluk dâhilinde, ister maarife ister diğer bir makama veya yere ait olsun bütün mektepler ve maarifi alakadar eden daha birçok hususa dair malumatı havidir (Sertoğlu, 1996: 297-298). Maarife ait nizam, talimat ve programlar da bulunmaktadır. İlk sene için 1257 sayfalık bir Salnâme çıkaran Maarif nezareti 1318 (1900-1901)'de üçüncü defa olarak bastırıldığı Salnâmedeki sayfa sayısını 1678'e çıkardığı gibi Osmanlı Devleti'nin bir de haritasını koymuştur. Hicri 1325 (M.1907-1908) senesinde son olarak çıkarılan altıncı Maarif Salnâmesinin sayfa sayısı 742'dir.” (Pakalın, 1993: 106).

2.1.9. Rasadhane-i Amire İdaresine Ait Salnâme

Rasadhane-i Amire İdaresinin Ticaret ve Nafia Nezaretine bağlı olduğu dönemde, Rasadhane-i Amire idaresi tarafından tanzim edilen ve yayınlanan Salnâmelerdendir (Sertoğlu, 1996: 298). Esasında Rasadhane-i Amire Müdürü Kombari tarafından Fransızca olarak yazılan ve sonra Fenn-i Hikmet-i Tabiiye muallimi Said Efendi'nin Türkçe'ye çevirdiği bu ilmi Salnâmede; çeşitli amaçlara göre ait olduğu gözlem cetvelleri yapılmış baş tarafında beher sene birer Salnâme

neşri kararı okunuyorsa da günümüze ulaşanı yalnız Rumi 1288 (M.1872) yılına ait olanıdır (Sertoğlu, 1996: 298).

2.1.10. Rüsumat Müdüriyeti Salnâmesi

Maliye Nezaretinde adı geçen Rüsumat Emanetinin veya son zamanlardaki adı ile Rüsumat Müdüriyet-i Umumisinin Umur-u Tahririyye dairesi'nce tertip olunmuş resmi bir Salnâmedir. İmparatorlukta vergi işlerinin bilhassa gümrüklere ait olanlarından ve dolayısıyla bu idarenin kuruluş safhasından, geçirdiği değişikliklerden, tertip edildiği zamanki teşkilatından, kadrosundan ve bunların başında bulunanlardan ve nihayet gümrüklerin hâsılat ve muhtelif talimatından bahsetmektedir. Devamlı olarak her sene çıkarılmış olduğu kaydedilmişse de günümüze ulaşanı yalnız Hicri 1330 yılına aittir (Sertoğlu, 1996: 9).

2.1.11. Türkiye Büyük Millet Meclisine Ait Salnâme

“Bu grupta bahsedilecek diğer bir yıllıkta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce 1928 yılında çıkarılan yıllıktır. Üzerinde “Devre: 3, İçtimai: 1” yazılı yıllık, 203 sayfa metin ve yaprak resimden oluşmaktadır. Başkan ve komisyon başkanları, yöneticiler ve bazı milletvekillerinin resimleri verilmiştir. Özetle şu konulara yer verilmiştir: Meclis-i Aliyi doğrudan doğruya ilgilendiren bazı kanun, nizamnâme ve talimatnâmeler, Heyet-i Umûmiyyenin mesai çizelgeleri (Encümenler, toplantılar, Encümenlerden gelen mazbatalar, kanun, tefsir, karar vb.) layihalar, tezkereler, sorular ve cevapları, istifalar, istifa edenlerin yerlerine seçilenleri kapsamaktadır” (Duman, 1999: 9-10).

2.1.12. Özel Konulu Kişi Ve Kuruluşlara Ait Salnâmeler

Özel konulu veya kişi ve kuruluşlara ait dördüncü grubu teşkil eden Salnâmelerden ilki, Ali Suavi'nindir. Paris'te yayımladığı üç yılıktan ilki olan “Türkçe Fi Sene 1288” ilk özel Salnâme kabul edilmektedir. İlk önce memleket dışında yayınlanmış olan Ali Suavi'nin memlekete ait genel istatistiki bilgiler veren bu kitap, o zamanın sanayi hayatı hakkında da oldukça teferruatlı bilgiler vermektedir (Aydın, 1994: 377).

Yalnız ayları, günleri ve vakitleri göstermek üzere “Takvim” adlı küçük kıtada eserler ve yine takvim ile beraber faydalı bilgileri de içerdikleri için almanak sayılabilen “Takvim-i Ebü'z Ziya” ve “Takvim-i Bahar”lar çıkarılmıştır. O tarzda

çıkan ilk eser Ebü'z- Ziya Bey'in düzenleyip yayınladığı "Salnâme-i Hadika"dır (Duman, 1999: 10-11).

Ülkemizde özel Salnâmecilik Ebü'z- Ziya Bey tarafından ileri bir düzeye getirilmiştir. Ebü'z- Ziya Tevfik Bey'in bu konudaki ikinci eseri H.1294 (M.1877) yılında neşrettiği "Salnâme-i Ebü'z Ziya"dır (Pakalın, 1993: 106).

Bunun yanı sıra kurduğu matbaada en temiz ve zarif eserler neşreden Ebüzziya "Salnâme-i Kameri", "Salnâme-i Ebüzziya", "Rebi-i Marifet", "Nevsal-i Marifet" adlarıyla çeşitleri ayrı on altı kadar almanak neşretmiştir. En önemlileri; Nevsal-i Afiyet, Nevsal-i Asır, Nevsal-i Askeri, Musavver Nevsal-i Meşahir, Nevsal-i Bahri, Nevsal-i Baytari, Nevsal-i Osmani, Neval-i Ragıp, Nevsal-i Milli, Hediye-i sâl, Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiyye Salnâmesi, Salnâme-i Fenni, Zümrüd-ü Anka Salnâmesi Annelere ve Çocuklara Salnâme" (Pakalın, 1993: 106).

Ali Suavi ve Ebü'z- Ziya Tevfik'in yayınladıkları dışında özel kişi ve kuruluşlara ait Salnâmeler şunlardır:

1. Salnâme-i Türki: Bahçesaray'da H.1300 (M. 1882)'de İsmail Gaspıralı tarafından yayınlanmıştır. Rusya'da yaşayan Türklere ait ilgi çekici bilgiler vermektedir.
2. Salnâme-i Gayret: Saraybosna'da Gayret Cemiyet-i Hayriye'si adındaki bir dernek tarafından 1906-1907 yılları arasında Boşnakça yayınlanmıştır.
3. Zümrüd-ü Anka Salnâmesi: 1924 yılında İstanbul'da resimli ve portreli olarak bir defa olarak yayınlanmıştır.
4. Salnâme-i Servet-i Fünun: Bu Salnâmenin içindekiler çeşitlidir. Mali 1910 yılına ait olanı, 1322-1325 yıllarının oldukça geniş tarihçesini vermektedir. Mali 1911 yılına ait olan öncekinden bir misli daha büyük olup, bunda dahili ve harici her türlü olaylara yer verilmiştir. Bu yıllık, 1898 senesinden sonra çıkmayan Nevsal-i Servet-i Fünun'un yerine, İsmail Suphi ve Mehmed Fuad Beylerin yardımıyla çıkarılmıştır.
5. Diken ve İnci Salnâmesi: Sedat Simavi Bey tarafından hazırlanmış olup, Resimli gazete Salnâmesi de aynı şahsın aynı isimli gazetesi tarafından yayınlanmıştır.
6. Türkiye Salnâmesi: 1927 yılında Hasan Hulki Bey tarafından hazırlanarak, İstanbul'da yayınlanmıştır. Tüccarı ilgilendiren kanun ve nizamnâmeler, Türkiye'nin bütün şehirleri ve ticaret adresleri, İstanbul ve yabancı memleketler hakkında bilgi vermektedir. Daha çok ticaret rehberi hüviyetindedir. 1928 yılında ikinci kez yayınlanmıştır. Her ikisi de Türkçe ve Fransızcadır.

7. Karagöz Salnâmesi: Karagöz gazetesi tarafından mizahi ve genel konulara dair bilgilerle yayınlanmıştır.
8. Türk Yılı Sâlnamesi: Türk Ocakları Merkez Heyeti adına Yusuf Akçura tarafından hazırlanmıştır. Bilinen nüshası 1928 yılına aittir. Değerli bilgileri taşımaktadır. 1914 yılına ait bir başka nüshasının aynı yazar tarafından hazırlandığı ifade edilmişse de bazı araştırmacılar tarafından uzun süre rastlanamamıştır. (Duman, 1999: 10-12).

2.3. Ebü'z- Ziya Tevfik'in Hayatı Ve Eserleri

2.3.1. Yazarın Hayatı

Gazeteci, yayımcı, siyaset adamı (D. İstanbul 17 Şubat 1849-Ö.27 Ocak 1913)dür. (Ziyad Ebüzziya, 1997: 418). XIII. yüzyılda Horasan'dan gelerek, Konya'nın Koçhisar kazasına yerleşen “Şerefli” aşiretine mensup Esbkeşan (Atçeken) Hacı Hasanoğlu ailesine mensup olduğu bilinmektedir. (Ziyad Ebüzziya, 1964: 374). Babası Şerefli aşiretinden gelen ve Evkaf Mümeyyizliği yapmış olan Kamil Efendi'dir. (Işık, 2006: 1029).

Ebü'z- Ziya Tevfik Beyin Babası Hasan Kamil Efendi, Koçhisar'da Evkaf Memuru iken 1843 yılında İstanbul'a Maliye Dairesi Sergi Kalemi'ne tayin edilmiş, böylece ailesi İstanbul'a yerleşmiştir. (Işık, 2006: 1029). Ailesinin İstanbul'a yerleşmesinden 6 yıl sonra Yerebatan'da Toprak sokaktaki evde Ebü'z- Ziya Tevfik doğmuştur.

Ebü'z- Ziya Tevfik ilk tahsiline Cevriye Kalfa Sıbyan Mektebi'nde başlamış, sekiz yaşında babasının ölümü üzerine ”Peder Mande”(O dönemde memur olan bir babanın vefatından sonra çocuğunun aynı işi sürdürdüğü usüle verilen ad) denilen usulle, Maliye Sergi Kalemi'ne “Çırağ” (Maaşlı Stajyer) olarak memuriyete başlamıştır (13.12.1557). (Ziyad Ebüzziya, 1997: 418). Memurluk yaparken tanıştığı Namık Kemal ve Şinasi'nin Ebü'z- Ziya Tevfik'in edebi gelişmesinde katkısı olmuştur. (Karataş, 2010: 67).

Tanzimatçıların çoğu gibi, Ebü'z Ziya'nın da çok üst düzey bir tahsil hayatı yoktur; o kendi kendisini yetiştirmiştir (Tansel, 1964: 100). Nitekim bir yazısında o, “ Ben Arabi'den ders almadığım gibi Türkçemizden dahi ders olarak ne (Kavâ'id-i Osmaniyye) okudum, ne de o kabilden olan Kütüb-i âliye-i lisâniyye.” Sözleriyle, düzenli bir dil eğitimi almadığını açıkça ifade etmiştir. Buna rağmen zamanla kendi

kendisini azimli bir şekilde yetiştirerek Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça gibi yabancı dilleri bilmeye vakıf olmuştur (Gür, 2009: 25).

Manevi kişiliğinin gelişmesinde Namık Kemal'in etkisi çok fazladır. Henüz 16-17 yaşında iken, Namık Kemal ve onun vasıtası ile Şinasi ile tanışma imkanı bulmuştur. O devirde gençliğin okuma ve memleket meseleleri hakkında bilgilerini paylaştıkları Uzun-Kahve (Sonraki adı: Sarafim Kırathânesi) ile Tasvir- Efkâr matbaasına gitmeye başlamıştır. Kemal Sadullah Bey (Paşa) Hâlet Ali, Vidinli Tefik Bey, Âteullah Bey, Reşad ve Nuri Bey'lerin toplandığı bu muhitler Ebü'z-Ziya Tefik Bey için o kadar cazip idi ki memur bulunduğu Maliye nezareti Mektub-i Kalemine devam etmez olmuş; hatta bundan dolayı, o sırada teşekkül eden Esham-ı Umûmiye tahrirat kalemine, bir zatın tavsiyesi ile tayin edildiğinden bile haberi olmamıştır. Kendisine göre okul ve tercübe kazanacağı mekân bu zatların toplanmış olduğu Tasvir-i Efkâr Matbaası idi (Tansel, 1964: 100).

Maliye Nezareti'nde çeşitli kalemlerde çalıştıktan sonra, Şurây-ı Devlet (Danıştay) Mülazımlığına alınmış, burada görev yaptığı süre zarfında hem değerli şahsiyetlerle birlikte önemli hizmetlerde bulunmuş hem de basınla münasebetini daha sıkı bir şekilde sürdürmüştür. Bu konuda kendisi şu açıklamayı yapmıştır: “Gerek Sait Bey ve gerek ben Şurâda bulunmakla beraber, matbuâtla olan münasebetimizi muhafaza etmiş ve lüzum gördükçe yazmakta kusur etmemiş idik” (Gür, 2009: 27).

Bu arada Ruznâme-i Ceride-i Havadis adlı gazetede çalışmaya başlamış (1864); burada Namık Kemal ve onun vasıtasıyla Şinasi ile tanışma imkânı bulmuş, akabinde Tasvir-i Efkâr adlı gazetede yazmaya başlamıştır (Ziyad Ebüzziya, 1997: 418). Yaklaşık 1 yıl sonra (1865)'te dört başı mamur bir örgüt olmaktan çok, bir takım vatansever gencin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu “Yeni Osmanlılar” adlı cemiyete katılmıştır (Tefik, 2006: 12). Yirmi yaşına geldiği zaman Terakki gazetesi yazı işleri müdürü olmuştur. 1868 yılında Terakki Muhadderat ismiyle anılan ilk kadın dergisi daha sonra 1870'te Terakki Eğlencesi ve Letâif-i Asâr isimleriyle iki mizah dergisi yayımlamıştır. Bunlar dışında yine aynı yıl içerisinde Hakâiku'l Vekâyi gibi dergi ve gazetelerde yazılar yazmış, Hayal, Çingiraklı Tatar dergilerinde çalışmıştır (Ziyad Ebüzziya, 1997: 418).

İdareci kadronun değişmesi ile birlikte, Midhat Paşa'nın bir zamanlar koruduğu kişiler ile birlikte 1872 senesinde kendi adıyla neşretmiş olduğu bazı

yazılarının hükümette rahatsızlık uyandırması sebebiyle Ebü’z- Ziya Tevfik’in Şurâ-yı Devlet’teki görevine son verilmiştir (Ziyad Ebüzziya, 1964: 375).

Bu gelişmeden sonra onun hayatında büyük çapta bir değişim meydana gelmiştir. Artık o, kendisini daha fazla basın, yayın, matbaacılık ve edebiyata verme imkânı bulmuştur. Böylelikle yazarlığının “Hazırlık” safhası kapanarak “Ustalık dönemi” başlamıştır (Gür, 2009: 27).

Şinasi’nin ölümü üzerine Tasvir-i Efkâr matbaası satılığa çıkarılmış, o günlerde ülkede meşrutiyet fikirlerini yaymak isteyen ve bunun için de gazete çıkarmayı düşünen Mustafa Fâzıl Paşa bu matbaayı alarak “Yeni Osmanlılar” cemiyetine hediye etmiştir. Namık Kemal ve Menâpirzâde Nuri ve Kayazâde Reşad Beyler haklarından feragat etmiş olmaları üzere matbaanın yeni sahibi Ebü’z- Ziya Tevfik olmuştur (Ziyad Ebüzziya, 1964: 375). Şurây-ı Devletten azledilmiş olan Ebü’z- Ziya Tevfik Bey, Sultan Hamam’da kiraladığı pasajda söz konusu matbaayı kurmuş ve açmıştır. Burada ilk yayınladığı eserler arasında 1872 yılında kendisinin ilk telif eseri olan Ecel-i kaza adlı piyesi de yer almıştır. Ancak bu matbaada Ecel-i kaza’dan daha önce, altıncı dönemini idrak edecek olan İbret adlı eseri basılmıştır (Gür, 2009: 28).

Okuyucu kesiminden büyük ilgi gören İbret’in baskı sayısının kısa zamanda süratle yükselmesi Mahmud Nedim Paşa hükümetini rahatsız etmiştir. Ayrıca hükümeti hicveden yazılardan dolayı; Henüz 19. Sayısında iken 4 ay süreyle kapatılmıştır. Hemen akabinde İbret’in sahiplerinden olan Nuri Bey Ankara Mektupçuluğuna, Reşad Bey ise Bilecik Kaymakamlığına gönderilmiştir. Ebü’z- Ziya Tevfik’te İzmir’de yeni kurulan Muhâkeme-i Kebîre-i Merkeziye Başkâtipliğine tayin edilerek İstanbul’dan uzaklaştırılmak istenmiştir. Fakat daha sonra Mahmud Nedim Paşa yerine sadarete Mithad Paşa getirilince İzmir mahkemesinde lağvedildiğinden dolayı Ebü’z- Ziya Tevfik Bey sürgünden kurtulmuştur (Ziyad Ebüzziya, 1964: 375).

Ebü’z- Ziya Tevfik bu sürgünden kurtulduktan sonra Sıraç isimli bir gazete çıkarmaya çalışmış, fakat ruhsat verilmeyince bir ziraat gazetesi olan Hadika’yı kiralarak siyasi gazete haline getirip yayınlamaya başlamıştır. (09.11.1872) Bu sırada aynı zamanda matbaasında çalışmaya devam etmiştir. Bu sırada hükümet yazılarını aşırı bulduğu Hadika gazetesini de 56. Sayıda kapatınca, yayıma devam edebilmek için “Cüzdan” adıyla bir dergi çıkarmış fakat dergi ilk sayısında hem

kapatılmış hem de toplatılmıştır. Bu dergi Türk yayın tarihinde toplatılan ilk dergi olarak literatüre geçmiştir (05.02.1873) (Ziyad Ebüzziya, 1997: 418-419).

Yine 1873 yılında, Türk yazın tarihinde ilk defa bir gazete adına çıkarılan ve ilk edebi almanak özelliğini taşıyan Salnâme-i Hadika adlı yıllığı yayımlamıştır.

Sirac gazetesinde hükümeti yeren yazılar yazmasından dolayı Sultan Abdülaziz'in tepkisini çekmiştir. Bunlara görevlerinden azlolmuş olan Namık Kemal ve Nuri Bey'in "İbret" adlı gazetede yazdıkları yazılar da eklenince bu saymış olduğumuz gazeteler Sultan Abdülaziz'in emriyle kapatılmış, Namık Kemal, Ahmet Mithad, İsmail hakkı (Bereketzâde), Nuri ve Ebü'z- Ziya Bey'ler tutuklanmıştır. Namık Kemal Kıbrıs'a, Ahmet Mithad ile Ebü'z- Ziya Tefik ise Rodos'a sürülmüştür (Ziyad Ebüzziya, 1964: 375).

Tefik Bey, Rodos'ta sürgünde iken (1873-76), hem mahkûmlarla, hem de el sanatlarıyla meşgul olmuştur. Bununla beraber okuyup yazmaya ve yayın faaliyetlerine devam etmiş, bu çalışmalarını "Ebü'z Ziya" takma adını kullanarak sürdürmüştür (Gür, 2009: 29). Çünkü bir mahkûm ve sürgünün kendi adıyla yazı yazması yasak olduğundan dolayı, büyük oğlu Ziya'ya nispetle "Ebü'z Ziya" takma adını kullanmaya başlamıştır (Komisyon, 1983: 1905). 31Mayıs 1876 tarihinde ilan edilen af ile birlikte İstanbul'a döndükten sonra gazetelere yazdığı yazılarda ve ilanlarda bundan böyle takma adı isim olarak kullanacağını açıklamıştır. Bu isim daha sonra ailesine soyadı olmuştur.

Yazar'ın Rodosta iken hazırlayıp çıkardığı eserler ise şu şekilde sıralanabilir: Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye (1876) Osmanlı nesrinin tekâmülünü gösteren antoloji, Muharrir dergisi (1876) (Bunun ilk dört sayısı Ebü'z- Ziya Rodos'ta iken, İstanbul'daki Şemsettin Sami'ye çıkarttırılmıştır.). Ayrıca yazar Ebü'z- Ziya künyesini oğlu Ziya'ya nispetle ilk kez bu dergide kullanmıştır.), Victor Hugo'nun Angelo Tyran de Padoue isimli piyesinden "Habibe Yahut Semâhat-ı Aşk" adıyla adapte bir eser oluşturmuş, Ahmet Midhat ile birlikte "Üç Yüzlü Bir Karı" adıyla 1877 yılında Paul de Kock'tan bir çeviri yapmıştır (Gür, 2009: 29-30).

Yaklaşık 3 yıl kadar Rodos'ta sürgün olarak kalan Ebü'z- Ziya Bey, Sultan Abdülaziz'in hal edilmesi, yerine Sultan V.Murat'ın tâhta oturduktan sonra siyasi af çıkarması üzerine 1876 Haziranında İstanbul'a dönmüştür.

Ayrıca Ebü'z- Ziya Bey'i Sultan II. Abdülhamid tahta geçtikten sonra, kendisinin hazırlattığı Kanun-i Esasi çalışmalarına'da katmıştır. Aynı zamanda sarayda kurulan "Cemiyet-i Mütercime " dâhil edilmiş; fakat kendisi bu heyette Ali

Suavi'nin bulunmasından dolayı bu görevi kabul etmemiştir (Işık, 2006: 30). Daha sonra 1877 yılının sekizinci ayında Bosna Vilayeti Mektupçuluğuna atanmıştır (Gür, 2009: 31). Yazar Bosna'da görev yaptığı süre müddetinde Bosna Vilayeti Salnâmesinin 13. Sayısını, tipografi baskı yöntemi ile orijinal bir şekilde çıkarmıştır (Gür, 2009: 31).

Ebü'z- Ziya Bey bir süre sonra Bosna'dan İstanbul'a döndüğünde yeni bir matbaa kurmaya çalışırken 1879'da "Salnâme-i Ebü'z Ziya" adlı ikinci özel almanağını hazırlamıştır. Lakin eser daha matbaada iken gelen bir emirle imha edilmiştir. "Salnâme-i Ebü'z Ziya" başlığı altında "Fünun ve Edebiyata Dairdir" kaydını taşıyan ve zabıtarca el konarak imha edilen bu almanağın üç nüshası mevcuttur.

1880'den sonra Hazine-i Hassaca bir " Hizmet-i muayyenede istihdam" edildikten sonra yazın hayatında "olgunluk" diyebileceğimiz döneme girmiştir.

Nitekim yazar 1880'den 1900 Konya sürgününe kadar; Salnâme-i Kameri, Rebî-i Marifet, Takvim-i Ebü'z Ziya, Takvimü'n Nisâ adları altında toplam 18 adet yıllık türü eser yayımlamıştır.

Ebü'z- Ziya Tevfik Bey devrin fikir, edebiyat, sanat ve kültür dünyasını yansıtan Mecmua-i Ebü'z Ziya'yı da yine 1880 yılından itibaren çıkarmaya başlamıştır. 1912 yılına kadar yayımlanmış olduğu bu dergi, çeşitli sebeplerden dolayı sekiz kez kesintiye uğramış ve son olarak 159. Sayıda kalmıştır (Gür, 2009: 32).

Öteki taraftan eski matbaasını Mihran Efendiye bırakan Ebü'z- Ziya Tevfik Almanya'dan getirttiği son model baskı makineleri, alet ve edevatıyla 1881 yılında Türk Basım tarihinde bir dönüm noktası sayılabilecek" Matbaa-yı Ebü'z Ziya'yı kurar ve 1882 yılında faaliyete geçirmiştir. Vefatından sonra oğulları tarafından da işletilen bu matbaada Ebü'z Ziya, gittikçe tekâmül etmek kaydıyla, özellikle konya'ya sürülmüş olduğu tarih olan 1900'e kadar yurt içinde ve dışında takdirle anılan sanat baskıları gerçekleştirmiştir (Gür, 2009: 32).

Ebü'z- Ziya Tevfik son çalışmasını 1913 yılında " Yeni Mevkuflar" adı altında yayımlamıştır. Yazdığı bu son makaleyi kendi eliyle Tasvir-i Efkâr gazetesine getirmiş ve oğluna teslim etmiştir. Evine gitmek üzere köprüden Haydarpaşa vapuruna binmiş iken vapurun hareketinden önce rahatsızlanmış ve yanında bulunan Dr. Besim Ömer Paşa tarafından müdahale edilmiş fakat buna rağmen hayata gözlerini yummuştur

Ebü'z- Ziya Tevfik 27 Ocak 1913 senesinde vefat etmiş; Naaşı Bakırköy aile mezarlığındaki, genç yaşta vefat eden oğlu Ziya'nın yanına gömülmüştür (Gür, 2009: 35).

2.3.2. Başlıca Eserleri

Ebü'z- Ziya Tevfik'in Bilinen Başlıca Eserleri Şunlardır:

2.3.2.1. Salnâme (Yıllık) ve Takvimleri

- 1) Salnâme-i Hadika Türkiye'de çıkarılan ilk almanaktır (İstanbul, 1290).
- 2) Bosna Vilâyeti Salnâmesi tipografi ile basılan ilk il Salnâmesidir (Saraybosna, 1295).
- 3) Salnâme-i Ebü'z- Ziya dağıtımı yapılmadan önce el konulup imha edilmiştir. (İstanbul, 1296).
- 4) Salnâme-i Kameri (İstanbul, 1297).
- 5) Rebi-i Ma'rifet- Salnâme-i Ebü'z- Ziya (İstanbul, 1297).

2.3.2.2. Değişik Konularda Yazmış Olduğu Telif Eserleri

- 1) Millet-i İsrâiliyye (İstanbul, 1305)
- 2) Makame-i Tevkîfiyye on iki nüsha olarak bastırılan bu eser bir hatıratır. (İstanbul, 1311) senesinde yayımlanmıştır.
- 3) Ne Edât-ı Nefyi Hakkında Tetebbuât (İstanbul, 1324).
- 4) Yeni Osmanlılar Tarihi. İlk defa 1909- 1910'da Yeni Tasvîr-i Efkâr'da tefrika şeklinde neşredilen eser, yıllar sonra notlar ve açıklamalarla birlikte Latin harfleriyle 3 cilt halinde Ziyâd Ebü'z Ziyâ tarafından yeniden yayınlanmıştır (İstanbul, 1973-74).
- 5) Lûgât-ı Ebu'z Ziyâ (İstanbul 1306) (Aydın, 1994: 377).

2.3.2.3. Yazmış Olduğu Piyesler:

- 1) Ecel-i Kazâ. Altı perdelik bir dram olan eser, 29 Kasım 1872'de Gedidkpaşa'daki Osmanlı Tiyatrosu'nda, saray dışında Türk seyircisine oynanan ilk te'lif piyestir. Ayrıca, Türk edebiyatında tenkit edilen ilk te'lif piyes olma özelliğini taşımaktadır.
- 2) Habîbe Yâhut Semâhât-ı Aşk. Dört perdelik bir dram olan bu eser Victor Hugo'nun Anjelo Ou Le Tyran adlı eserinden adapte edilmiştir. Ebu'z Ziyâ, Rodos'ta sürgündeyken bu eseri yazmıştır.

2.3.2.4. Yazmış Olduğu Biyografiler

- 1) Gutenberg ve İhtirâ-ı Fenn-i Tab' (İstanbul, 1299)
- 2) İbn Sînâ (İstanbul, 1299)
- 3) Galileo (İstanbul, 1299)
- 4) Napolyon (İstanbul, 1299)
- 5) Diyojen (İstanbul, 1299)
- 6) Benjamin Franklin (İstanbul, 1299)
- 7) Büffon (İstanbul, 1299)
- 8) Hassan Bin Sabbah (İstanbul, 1299)
- 9) Ezop (İstanbul, 1299)
- 10) Yahya bin Hâlid Bermek (İstanbul, 1300)
- 11) Hârun Er Reşid (İstanbul, 1300)
- 12) Jan jak Russo (İstanbul, 1303).
- 13) Namık Kemal(İstanbul, 1304)
- 14) Nikola Şamfor (İstanbul, 1305)
- 15) Sürûr-i Müverrih(İstanbul, 1305)
- 16) İmparator Wilhelm (İstanbul, 1305)
- 17) Nef'î (İstanbul, 1305)
- 18) Kemal(İstanbul, 1306)
- 19) Kemal Bey'in Tercüme-i Hâli (İstanbul, 1326)

2.3.2.5. Tercüme Eserleri

- 1) Tarîk-i Refâh, Franklen'in Serveti Hakkında Nesâyihî (Saraybosna, 1295).
- 2) Üç Yüzlü Bir Karı.

2.3.2.6. Derleme Eserleri

- 1) Reşid Paşa Merhumun Bazı Âsâr-ı Siyâsiyyesi (İstanbul, 1289).
- 2) Numune-i Edebiyyât-ı Osmâniyye (İstanbul, 1296).
- 3) Cümel-i Müntehabe-i Kemal (İstanbul, 1299)
- 4) Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye (Şinasi'nin eserine 1764 atasözü ilave edilmiştir. İstanbul, 1302).
- 5) Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa (İstanbul 1301)
- 6) Müntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Siyâsiyyat- Şinasi, N.Kemal (İstanbul, 1303)

- 7) Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Edebiyat- Şinasi (İstanbul, 1303)
- 8) Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Edebiyat- Kemal (İstanbul, 1304)
- 9) Tazarruât-ı Sinân Paşa (İstanbul, 1309)
- 10) Muntehabât-ı Tasvir-i Efkâr, Makalât- Kemal (İstanbul, 1311)
- 11) Muntehabât-ı Tasvîr-i Efkâr, Makalât- Şinasi (İstanbul, 1311) (Işık vd., 2006: 112).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL YÖNTEM

3.1. H. 1297 / M. 1880 SENESİNE AİT SALNÂME-İ KAMERİ'NİN TRANSKRİPSİYONU

1297

Sene-i Hicriyesine Mahsus

Salnâme-i Kamerî

Ebü'zziya Tevfik

Tarih ve Fen Hey'et ve sair ma'lûmat-ı mütenevvia'ya şâmil olarak ceyb
kütüphanesine Zamime-i Seneviyedir. Sâhib-i Salnâme: Mihran

Ma'arif Nezâretinin ruhsatıyla

İstanbul

(Mihran) matba'ası— Bâb-ı 'Ali caddesinde numro: 28

Sayfa 1

Gurre-i Muharrem- Pazartesi

Kânun-i Evvel Efrecî

15

Tulu'u Şems 2s 41d

Kânun-i Evvel Rumî

3

Gurub-u Kamer 12s 24d

Katl-i Zeyd Bin 'Ali radiyallahu 'anhümâ.

Büyük Napolyon'un Saint Elen adasından nakl olunan naa'sı Paris'e vasıl olmuştur.
1840 bir milyon adam rehkedârında hâzır idi.

Mukaddime

Herkes münselik olduğu tarîkden zamanının etvâr-ı müceddânesine muvafık hizmet ibrâzına çalışırssa şüphe yokdur ki az zaman içinde her türlü âsâr-ı terakki bir taze kemâl-i izhâr eder.

Fezâil-i terbiyet ve ma'arifet cihetiyle cihan içinde bir cihan medeniyet ihdâs eden akvâm-ı garbiyenin kerameti ise vasâ'it-i ilm ve 'irfânı her sınıfın zevk ve istifadesine hizmet edebilecek yollarda taharri etmelerinden ibarettir.

Fusûl-u Erba'a

Evsâf-ı Fusul	Şuhur-u Rumiyye	Buruc
Fasl-ı Rabi'	8 Mart	Hamil
Sayf	9 Haziran	Seretan
Harîf	10 Eylül	Mizan
Şitâ'	9 Kânun-i Evvel	Cedî

Nevruz-u sultanı – 1297 sene-i hicriyesi Rebiü'l Âhirin yevm-i 'âşirine müsâdif olan Mart-ı Rumînin dokuzuncu pazar günü Şems mutedile (?) fasl-ı Rabi' olan Burc-u Hâmilin Sâniye-i evvelisine nakl etmekle yevm-i mezkûr Mebde-i mevsim-i Bahar vekâffe-i 'uruz ve büldanda tesâvi-i leyl ve nehâr olur.

Küsuf

Kanun-i Sâni-i Efrencînin Onbirinci – Temmuz Efrencînin Yedinci – Kânun-i Evvelin Birinci – ve Otuzbirinci günlerinde Kûsûf-u Şems vukû' bulacaktır.

Sayfa 2

2 Muharrem Salı

Kânun-i Evvel Frengî	Kânun-i EvvelRumî
16	4
Tulu'u Şems 2s	Gurub-u Kamer 1s 24d

Cülûs-u Sultan Süleyman-ı Sâni 1099

Estenografinin mevdi (Jan Feritem)in vefatı 1516

Mesela şu eserimiz gün başına bir sâhifeden ibâret bir Defter-i Senevî olduğu halde – nef'i böyle bir kitabın zuhûruna bir sene intizar olunacak nisbette olmamakla beraber yine her sınıfın, velev cüz'i olsun, istifadesine hizmet edebilecek bir meziyete hâizdir. İşte bu kâbilden olarak, Avrupa'nın her tarafında Erbâb-ı ma'rifet nev' nev' senevi eserler vücuda getirirler ve bunların her birine ya Takvim veya

Salnâme nâmı verirler ki zirde bir makâle-i mahsûsa ile enva'ı üzerine iktiza eden ma'lumât i'tâ edilmiştir.

Eğer lütf-u hak yaver olur ve rağbet-i hümâyun cenâb-ı Padişahı dahi erzanı buyrulur ise bu sene için numûne olarak, vücuda getirilen şu Salnâmenin

Sayfa 2

3 Muharrem Çarşamba

Kânun-i Evvel Frengî	Kânun-i EvvelRumî
17	5
Tulu'u şems 2s	Gurub-u kamer 2s 17d

Seydi Reis'in Hind'e seferi 962

---

gelecek senelerde daha mükemmel suretde neşrine sarf-ı mesa'i olunur.

Ebü'z- Ziya Tevfik

Sayfa 3

Ashab-ı Mutâla'aya İhtar

Salnâmemiz 1297 senesi gurre-i Muharreminden mahsub, mu'teber ve her sahifesi bir güne mahsus olduğu cihetle sahifelerin balasına Kamerin ufkumuzdan rü'yet olunduğu vecihle o günkü şekli resm olunmuş ve üzerine hangi ayın hangi günü olduğu işaret edilmiştir.

Şeklin sağ tarafına Şuhur-u Efrencîye ve sol tarafına Şuhur-u Rumîyyeden müsadif olduğu günlerin

Sayfa 4

4 Muharrem Perşembe

Kânun-i Evvel Frengi	Kanun-i EvvelRumî
18	6
Tulu'u Şems 2s 42d	Gurub-u Kamer 3s 12d

Şam'da Şeyhü'l Ekber Hazreti Muhyiddin 'Arabî nâmına binâ' eylediği camide Sultan Selim-i Evvel'in bizzat Cuma' namazı kıldırıldıkları (Rahmetullahi 'aleyhime) 924

Velâdet-i Sultan Mahmud-u Evvel 1108.

---

sayısı kayd edildiği gibi, Tulu-u Şems ile Gurub-u Kamer ve bazı Evkât-ı Şer'iyye ve mahsusa dahi terkim edilmiştir. Şeklin altında ufak hurûf ile muharrer ma'lûmatın bir kısmı mah ve yevm-i 'Arabiyye ve bir takım şehir ve yevm Efrencîye müsadif vâkayı'dır ki yek diğerinden tarihleriyle tefrik olunmuştur. Sırası düştükçe mevsime

münâsib bazı ma'lumât dâhi 'ilâve ve bâhusus geçen senenin o gününe tesadûf eden bazı havâdis-i mühimme dahi ma'lûmat-ı zâide olmak üzere derc edilmiştir.

Sayfa 5

5 Muharrem Cum'a

Kânun-i Evvel Frengi	Kânun-i EvvelRumî
19	7
Tulu'u Şems 2s 43 d	Gurub-u Kamer 4s 8d

Vefat-ı Sultan Murad Han-ı Sâni 855

Almanya devletinin Paris sefiri Kont Darnim'in, Prens Bismark tarafından 3 mâh müddetle hâbe mahkûm-u aleyh olmaklığı 1874

Esâmi-i Selatin-i 'Osmaniyye

Ve

(Mevadd-ı Tarihiyye)

1-Sultan 'Osman Gazi

(Min 699 ilâ 726) Ömrü 70 senedir.

Selçukilere Halef olarak, Devlet-i 'Osmaniyyeyi 699'da tesis eyledi. Yenişehir ve Lefke ve diğer ba'zı mahalleri feth ettiği gibi sekiz sene muhasaradan sonra Bursa'yı âhir ömründe Halefi olan Şehzade Orhan feth eylemiştir.

Sayfa 6

6 Muharrem Cum'a ertesi

Kânun-i Evvel Frengi	Kânun-i EvvelRumî
20	8
Tulu'u Şems 43 d	Gurub-u Kamer 5s 4d

2-Sultan Orhan Bin 'Osman

(726-761) 'Ömrü 81 senedir.

Pederinin vasiyetine bina'en Bursa'yı pay-i taht ittihaz, Yeniçeri Ocağı'nı devşirme usulünü ihdas ve medaris ve imârat inşâ eyledi. İbtida kendi isimlerine sikke darb ve ibtida tertib-i ihtişam-ı mülükâne eden Padişah müşaru'l-ileyh'dir. Ol vakte dek sikke Selçukiler nâmına darb olunurdu.

(Nikomidya)yı ya'ni İzmit'i feth eyledi. Memâlik-i mücâvireden hangisinin fethine kâsd olurlarsa şahid zafer Deran-ı Arz-ı didâr ederdi. Hatta sayt 'adaletlerinin etrâf-ı memâlikde velvele endâz olmasıyla civardaki Akvam-ı Hristiyanıye memleketlerinin

İade-i ‘Osmaniyana geçmesini ez can ve dil temenni ederlerdi. Pederinin türbesi kurbunda medfundur.

Sayfa 7

7 Muharrem Pazar

Kânun-i Evvel Frengi

21

Tulu’u şems 43 d

Kânun-i Evvel Rumî

9

Gurub-u Kamer 6s 1d

Yavuz Sultan Selim’in Mısır’a duhûlü 923

Padişah Müşaru’l-ileyhin 3 nefer evladı olup birincisi Süleyman Paşayı Gâzi’dir ki ibtidâ sal ile Rumeli’ye geçerek Gelibolu’yu feth etmiştir. İkincisi Murad-ı Evvel’dir. Üçüncüsü Kâsım Çelebi olup suğr-u sinninde vefat etmiştir.

3- Sultan Murad Hân-ı Evvel

(761-791) ‘Ömrü 65 senedir.

761 senesinde Devlet-i ‘Osmaniyyenin ikinci paytahtı olan Edirne’yi feth eyledi. Kendi ünvan-ı mahsûsu olan Hüdavendigâr nâmını Bursa iline yadigâr etmiştir, ki el-yevm işbu isim ile mâ’rufdur. Râyet-i ‘Osmaniyyenin levn ve şeklini ve Tuğra-yı Hakan-ı Padişah müşâr-ul ileyhin, cümle-i ihtira’at-ı şâhânelerindedir.

Sayfa 8

8 Muharrem Pazartesi

Kânun-i Evvel Frengi

22

Tulu’u Şems 2s 43d

Kânun-i EvvelRumî

10

Gurub-u Kamer 6s 17d

Vâkıâyı Kerbelâ ve şehadeti İmam Hüseyin Bin ‘Ali radiyallahu Teâlâ anhümâ 61

Müşaru’l-ileyh 37 fütuhâta ve pek çok te’sisât ve hayrata muvaffak olmuşlardır. 791’de Macar ve Sırp-larla vuku’ bulan (Kosova) melhame kübrâsında düşmanın hançer ihtiyaliyle şehid olmuştur. Bursa’da Çekirge türbesinde medfundur.

4- Sultan (Yıldırım) Bayezid-i Evvel Bin Murad-ıEvvel

(791-805) 44 sene mua’mmere olmuştur.

Alaşehir Rumlardan nezh’ ve birinci defa olmak üzere Kostantiniyye’yi muhasara eyledi, ki yedi sene imtidad etmiştir. Cülusunun ilk senesinde Silistre’den Vidin’e kadar Tuna sevâhilini Kâmilten feth ve 792’de Sırp ve Eflâk eyaletlerini istilâ ederek, cizyegüzâr eyledi. Konya, Sivas, Malatya gibi Selçukilerin

Sayfa 9**9 Muharrem Salı**

Kânun-i Evvel Frengi

23

Tulu' u Şems 43d

Kânun-i EvvelRumî

11

Gurub-u Kamer 7s 54d

Osmanlılar'ın Viyana'yı muhasarası 950

Kânun Esasi-i 'Osmaniye'nin ilanı 1876

Tersane Konferansının ilk ictimâi 1786

---

ellerinde bulunan bazı bilâdi ahz eyledi. 802'de Timurlenk 280 bin Tatar süvarisiyle Memâlik-i Osmaniye'ye hücum eylemekle müşaru'l-ileyh 90 bin bahadıyla mukabelesine çıkmış ise de galebe Timur tarafında vâkı' olduğundan müşarul ileyh esir ve habs edilmiştir. Vefâtı Akşehir'de Timur'un habsindedir. Bursa'da nâmlarına mensub camînin kurbunda medfundur.

5- Çelebi Sultan Mehmed Han-ı Evvel Bin Sultan Bayezid

(816-824) Ömrü 43 senedir.

Taht-ı saltanat 11 sene varis sahîhinden hâli kalmış, ve bu müddet zarfında Sultan Bayezid'in diğ er evladı olan Süleyman ve İsa ve Mustafa Çelebiler iddiâ-yı saltanat ile birbirleriyle muharebe eylemiştir. Haremeyn şerifine sıra irsali müşâr-ul

Sayfa 10**10 Muharrem Çarşamba**

Kânun-i Evvel Efrencî

24

Tulu' u Şems 2s 42d

Kânun-i Evvel Rumî

12

Gurub-u Kamer 8s 53d

Yevm-i 'aşure

Napolyon Bonapart'ı idam için (Maşin infernal) yani mecânîk düzhi itlâk edilen âlet-i nariyenin cüzubetler tarafından tertib ve ta'biye olunması. 1800. Müşaru'l-ileyh o tarihte konsül idi.

Kasımpaşa harik-i Kebiri. 650 hane muhterik olmuştur 1279.

---

ileyhin Eser-i Bedi'i Hüsnüdür. Bursa'da Yeşil Cami' kurbunda medfundur.

6- Murâd-ı Sâni bin Mehmed-i Evvel

(824-855) 49 sene mua'mmer olmuştur.

Anadolu'da Konya, Aksaray, Kütahya ve Karahisar'ı Rumeli'de Selanik'i fethetmiştir. Meşhur İskender Beyle Arnavudluk'da birçok muharebesi vuku' buldu. 844'de Serir-i Saltanât-ı, Mahdûm-u Sultan Mehmed'e terk ile ihtiyar 'uzlet etmiş ise de 49 senesinde tekrar taht-ı saltanâta 'avdetle velvelesi hâlâ dillerde

Sayfa 11

11 Muharrem Perşembe

Kânun-i Evvel Frengi

25

Tulu'u Şems 42d

Kânun-i Evvel Rumî

13

Gurub-u Kamer 9s 52d

Destan olan Varna Melhame-i Kübrâsı'nı müte'akib Edirne'de vefât etmiştir.

7- Fatih Sultan Mehmed Hân-ı Sâni Bin Murâd-ı Sâni

(855-886) Ömrü 63 senedir.

Pederlerinin vefâtı üzerine ikinci defa 855'de cülûs etmiştir. 857'de Kostantiniye'yi ve 864'de Trabzonu, Sinob'u, Kastamonu'yu, Konya'yı ve diğer bazı mahalleri feth ve Mora ve Bosna ve Kırım'ı taht-ı ita'ate idhal eyledi. 6 lisan ile tekellüm eder ve 'ulum ve ma'arif erbâbına fevkal'ade hürmet eylerdi. Edebiyat-ı 'Osmaniyye, zamanında revac bulmaya başlamış ve nâmına birçok ulemâ tarafından binlerle kitab telif edilmiştir. İstanbulda ve sair memâlik meftuhasında pek çok te'sisat-ı hayriyesi vardır. İstanbulda te'sis

Sayfa 12

12 Muharrem Cum'a

Kânun-i Evvel Frengi

26

T. Şems 42 d

Kânun-i Evvel Rumî

14

G. Kamer 10 saat 56 d

Kerimat 'Abdülmeccid Handan Münire Sultan'ın vefatı 1279

müşâr-ul ileyhe 1275 de Mısırlı İlhami Paşa merhum ile izdivaç eylemiş idi.

Kerdeleri olan cami' pişegâhında türbe-i mahsusalarında medfundur.

8- Bayezid-ı Sâni Bin Fatih Mehmed Han Sâni

(886-918) 62 sene mua'mmer olmuştur.

Saltanat iddi'asıyla aleyhine kıyam eden biraderi Sultan Cem ibtida Mısır'a muahhheren ve tekraren mağlub olarak Avrupaya firar ile Burganof'da bir kal'ada mahbus kaldıktan sonra Roma'ya nakl olunmuş ve orada Papalardan burjuva familyası elinde mesmûma'n vefat etmiştir. 900 Arnavudluk ile Anadolu

Karaman'ı kâmilen zabt ve Avrupa devletleriyle yedi sene 'ale-tevali terk-i husumet eyledi.

Sayfa 13

13 Muharrem Cumartesi

Kânun-i Evvel Frengi

27

T. Şems 2s 41d

Kânun-i Evvel Rumî

15

G. Kamer 12s 0d

Fransa Devleti tarafından Sultan 'Abdülaziz'e irsal olunan mersu' Lejyon Dötor nişanının Mösyö Domotiye ile takdimi 1219

Evahir-i saltanatında İstanbulda bir zelzele-i 'azimi vuku'uyla 109 Bab-ı cami' 1070 Bab hane münhedim ve 5000 nüfus telef olmuştur. 918 de zimam-ı saltanati mehdum erişdi Yavuz Sultan Selim'e teslim ve kendisi bir ay inziva Dimetoka'ya giderken esna-yı rahide vefat etmiştir.

9- Yavuz Sultan Selim Bin Bayezid Han

(819-926) 'ömrü 52 senedir.

Beriyet'ül- Şam'ı ve Mısır'ı ve Kürdistan'ı ve Ermenistan'ı feth eyledi. Mısırdaki Halife-i Abbasiyeyi İstanbula getirerek Ayasofya Cami'inde kendisine terk-i hilafet ettirdi. Şürefa-yı hasmiyanın bi'atını ihraz ve hadim Elharemeyn'ül şerifin unvanıyla kesb-i imtiyaz eyledi.

Sayfa 14

4 Muharrem Pazar

Kânun-i Evvel Frengi

28

T. Şems 41d

Kânun-i Evvel Rumî

16

G. Kamer 1s 5d

Çaldıran'da bir muharebe-i 'azime vuku' bularak Şah İsmail münhezim oldu. Padişah Müşâr-ul ileyh zamanında Devlet-i 'Osmaniyye şevket ve iktidarca mertebesi Kusva'ya vasıl olmuştur. Meşhur Barbaros Hayreddin Paşa kendisine 'arz-ı 'ubudiyet eylediğinden Cezayir dahi Memâlik-i 'Osmaniyeye inzimam etmiştir-924. İkinci defa olarak İran seferi tedarikini ikmal ettikten sonra Macaristan muharebesine nezaret etmek üzere Edirne'ye müteazim olduğu halde mukaddime pederiyle muharebeye tutuşduğu kalır şediranda şirpençeden vefat eylemiştir. Selatini 'Osmaniye meyanında şehamet ve iktidarca emsali gelmemiştir. (Rahmetullahı 'aleyh)

Sayfa 15**15 Muharrem Pazartesi**

Kânun-i Evvel Frengi

29

T. Şems 41d

Kânun-i Evvel Rumî

17

G. Kamer 2s 8d

Şah Tahmasb'a iltica etmiş olan şehzade Bayezid'in Acemler tarafından gadren telef edilmesi – 969

10-Sultan Süleyman Evvel Bin Selim Evvel

(926-973)

927 'de Belgrad'ı 928'de Rodos'u Bağdad'ı ve ba'dihi pek çok mahalleri feth ve 936 da Viyanayı muhasara eyledi. Kavanin-i devleti yeniden tertib ve vaz' eylemekliği Kanuni 'unvanıyla iştiharına sebep olmuştur.

On üç defa ordu ile bizzat muharebeye 'azimet ve cümlesinden muzafferen 'avdet eyledi.

Yetmiş dört yaşında iken on üçüncü seferinde Rumili ordusunda vefat etmiştir.

11-Sultan Selim Sâni Bin Süleyman Kanuni

(974-982) 53 sene mua'mmer olmuştur.

Zamanında Venedik Cumhuri İtalya ve İspanyollarla

Sayfa 16**16 Muharrem Salı**

Kânun-i Evvel Frengi

30

T. Şems 40 d

Kânun-i Evvel Rumî

18

G. Kamer 52s 10d

Cülus-u Fatih Sultan Mehmed Han 855

---

birleşerek Osmanlılar 'aleyhine 'azim bir muharebe-i bahriyye kazanmışlardır ki İnebaht-ı muharebesi diye meşhurdur (979). Hatta bu galebenin şükranesi olarak Avrupa'da şenlikler icra ve takı zaferler bina edilmiştir. Fakat ertesi sene Osmanlı donanması cebr-i mafata muvaffak' olmuş ve hatta Afrika sevahiline yayılmış olan İspanyollar bile tard edilmiştir.

Tunus'u ve Trablus'u, Kıbrıs'ı ve Yemen'in birçok mahallerini feth eylemiştir.

Edirne’de her biri üçer şerefeli ve her şerefesinin nerdebanları (?) ayrı olarak dört minareli cesim bir cami’ vardır ki sanayi’i mi’ mariyece derece-i kusvayı haiz ve cesametce Ayasofyaya Sânidir.

Sayfa 17

17 Muharrem Çarşamba

Kanunu-i Evvel	Frengi Rumî
21	19
T. Şems 39d	G. Kamer 2s 13d

12- Sultan Murad-ı Salis Bin Selim Sâni

(982-1003) ‘ömrü 50 senedir.

İranlı ile muharebe ederek Şirvan ve Dağıstan vilayetlerini zapt etmiştir.

Avusturyalı ile olan muharebatında ‘Asakir-i Osmaniyye ekseriye mağlub olmuş ise de 1002’de (Yanık Kal’a) ve Tatar hisar galebeleri vakı’ olmuştur. Müddet-i saltanatında Yeniçeriler 10 defa ‘isyan etmiş ve lütuf ve mülayimenle teskinine muvaffak olmuştur.

Kahve şirb ve isti’mali men’ olunmuştur. Murad-ı Salis’in 115 evladı dünyaya gelmiştir.

13-Sultan Mehmed Salis Bin Murad Salis

(1003-1012) 38 yaşında vefat etmiştir.

Sayfa 18

18 Muharrem Perşembe

Kânun-i Sâni Efrecî	Kânun-i Evvel Rumî
Res’ sene-i Efrecîyye	20
1880	G. Kamer 2s 20d

Süleyman Kanuni’nin Onuncu seferi 950-Latinler için 0 vürûdı

Mohaç sahrasında Nemçe ordusunu perişan ile Eğri kalesini feth eylemiştir. Bu sebeble (Eğri) Fatih diye meşhur olmuştur.

Zamanında Memâlik-i Osmaniye’de fitne ve fesad pek ziyade revac bulmuştu.

14-Sultan Ahmed Evvel Bin Sultan Mehmed Salis

(1012-1026) 28 sene mua’mmer olmuştur.

1014’de Macaristan Avusturya’dan istirdâd olunmuş ve Nemçe ile 20 sene mütareke edilmiştir. İstanbulda nâmına mensub 6 minareli bir cami’ ile tophane çeşmesini bina etmiştir.

Sayfa 19**19 Muharrem Cum'a**

Kânun-i Sâni efrencî

2

T. Şems 38d

Kânun-i Evvel Rumî

21

G. Kamer 3s 13d

'Alem-i fen Sima Lutarik vefatı 1801

Duhan zira'at ve isti'mali zamanında Memâlik-i 'Osmaniyye'de ta'mim olunmuştur.

15- Sultan Mustafa-yı Evvel Bin Sultan Mehmed

1026 zilhiccesinin yigirmi üçünden 1027 Rebiü'l Evvelinin guresine dek 97 gün Padişahlık etmiş ve çünkü şehzadelikden 14 sene sarayda mahbus kalmış olmasından bazı mertebe-i muhtel-i şuur olmasıyla istirahatine lüzum görünmüştür.

16- Osman Sâni Bin Ahmed Evvel

(1027-1031)

İran ve Lehistan ile mütareke eyledi. 14 yaşında

Sayfa 20**20 Muharrem Cumartesi**

Kânun-i Evvel Efrencî

3

T. Şems 37d

Kânun-ı evvel Rumî

22

G. Kamer 4s. 42 d.

Paris'in Prusyalılar tarafından topa tutuluşu 1871

---

cülus ederek dört sene saltanat ettikten sonra yeniçerilerin 'isyanı esnasında mazlumen vefat etti. 1027'de küsret-i barandane dolayı İstanbulun bir hayli mahali harab ve şiddet-i şitadan haliç-i Kostantiniye müncedmed olmuştur. İşbu iki vakıa' kaht u gala-yı müstelzem oldu.

Sâniyen Sultan Mustafa Bin Mehmed Salis

Cülusundan birkaç mah mururunda 1032 Zilkadesinde tekrar istirahatine lüzum görülmüştür.

17- Sultan Murad-ı R'abî Bin Ahmed-i Evvel

(1032-1049) 28 sene mua'mmer olmuştur.

Bağdad ve İrani Şah 'Abbasdan istirdad ve ahz etmiştir. 1034 senesi Ağustosunda Boğazın Rum

Sayfa 21**21 Muharrem Pazar**

Kânun-i Sâni Efrençî

Kânun-i Evvel Rumî

4

23

T. Şems 36 d

G. Kamer 5s 52d

Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfi 1492 Rumeli şimendiferi'nin küşadı 1871

İli tarafından bir takım kazak gelerek ve Estonya Yeniköy ve Büyükdere ile boğaz kenarını ihrak eyleyerek 'avdet etmişlerdir. Büyük bir harik vuku'uyla İstanbulun bir hayli mahallesini ihrak eyledi. Bu keyfiyet beynel Ahali tekevvün kıl ve kalı mucib olmakla kahvehaneler sed ve duhan isti'mali şediden men' olundu. Hilafında hareket edenler katl ile mecazat olunurdu. Şedide'l şekime ve sifak bir Padişah idi. Gayet zor avra olup 45 okkalık bir gürzü 250 adım mesafesine fırlatır idi.

18- Sultan İbrahim bin Ahmed evvel

(1049-1058) 34 sene mua'mmer olmuştur.

Sayfa 22**22 Muharrem Pazartesi**

Kânun-i Sâni Efrençî

Kânun-i Evvel Rumî

5

24

T. Şems 35 d

G. Kamer 7s 0d

Süleyman Çelebi'nin Fransa cenerali kal'ayeri Mısırdaki Özbekiye meydanındaki konağının bahçesinde hançerle 'idam eylediği 1215. İstanbulda Macarlı Kont Seçini marifetiyle Tulumbacı alayı teşkili 1872

Venedikliler ile yigirmi dört sene mümted olan muharebe ya'ni Girid kavgaları Müşâr-ul ileyh zamanında başlamıştır. Azak şehri üzerine sevk olunan ordu-yu hümâyun münhezim olmasından yeniden cisim bir ordu sevk edildi.

Kazaklar buna mukavemet edemeyeceklerini idrak etmeleriyle 'adet-i kadimeleri vecihle şehri yakarak firar eylediler.

19- Avcı Sultan Mehmed Rabi' Bin Sultan İbrahim

(1058-1099) 53 sene mua'mmer olmuştur.

Sekiz yaşında cülus etmiş ve bir sene sonra gayet mükellef olarak sur hetanı icra kılınmıştır. 1064'de

Sayfa 23**23 Muharrem Salı**

Kânun-i Sâni Efrençî

6

T.Şems 34d

Kânun-i Evvel Rumî

25

G. Kamer 8s 6d

 ‘itibar-ı ‘Umumi-i Osmanî bankasının tesisi 1869

Şeb milad-ı İsa aleyhisselam. Yortu: Rum Katolik Latin

 Bir hareket-i arz vuku’ bularak kırk gün mümted oldu. Girid ceziresi 25 sene muhasaradan sonra 1081’de feth olundu. Fransa sefiri Lahey habs ve oğlu Zarb olduğundan Fransa kralı on dördüncü Lui Mösyö (Belundel) İstanbul’a göndererek terdiye talep eyledi. Kırım Hanı Mehmed Giray Rusya dahilinde muzafferiyet-i ‘azimiye muvaffak olarak 120 bin Moskof itlaf ve 50 bin nefer esir eyledi. Evahir-i saltanatlarında vakı’-a-i Sâniyye olarak veya ne muhasara edilmiştir.

21- Sultan Süleyman Sâni Bin Sultan İbrahim

(1099-1102) ‘ömrü 15 sene altı aydır.

Sayfa 24

24 Muharrem Çarşamba

Kânun-i Sâni Efrençî

7

T. Şems 33d

Kânun-i Sâni Rumî

26

G. Kamer 9s 11d

 Süveyş kanalının küşadına imtiyaz i’-ta olduğuna 1854

Fransız menşei meşhuru sahib-i Telemak Fenalon’un vefatı 1751

Zemherir fırtınası- Yortu-i Rum

---

 47 yaşında cülus etmiştir. Belgrad’ı istirdad eyledi. İstanbulda büyük ve şiddetli bir ta’un vuku’ buldu. Kilise binası için Hristiyanlara ruhsat verildi. Müşâr-ul ileyh Kemal-i zühd ve takva ile meşhurdur. Sadrazamı Köprülü zade Fazıl Mustafa Paşa’nın hüsn-ü tedbiriyle müddet-i saltanatı kesb-i revnak ve iştihar etmiştir. Vezir müşâr-ul ileyh emriyle Memâlik-i Osmaniyede narh-ı usul mazrası lağv edildi.

Vefatı Edirne’de ve na’ası nâmdaşı olan Kanuni’nin türbesindedir.

Sayfa 25

25 Muharrem Perşembe

Kânun-i Sâni Efrençî

8

T. Şems 32 d

Kânun-i Evvel Rumî

28

G. Kamer 10 s 15 d

İsveç kralı On ikinci Şarlken tarihimizde Demurbaş diye meşhurdur. Devlet-i Osmaniyyeye ilticası 1122

Ebedi'ül iştihar Galile'nin 'arzın devranı ve şemsin sebatı hakkında Kopernik'in rabte-i etba'ından farg ve taib ve müstağfir olmak için engizisyon tarafından kiliseye celb olunduğu 1622- Nadir Han ile 'akd-ı musalaha 1732- Yortu-i Rum

21- Sultan Ahmed Sâni Bin Sultan İbrahim

(1102-1106) 'ömrü 54 senedir.

Taht-ı saltanata 49 yaşında calis olarak cülus alayı Edirne'de icra olundu. Nemçe İmparatoruyla (Selankamin) civarında vuku' bulan muharebede 'Osmanlı ordusu münhezim ve Sadrazam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa bu muharebede şehid oldu. (Rahmetu'llah-ı 'aleyh).

İki ay zarfında iki defa harik vuku'uyla İstanbul'un bir sülsü muhterik oldu. Venedikliler

Sayfa 26

26 Muharrem Cum'a

Kânun-i Evvel Efrencî

10

T. Şems 32 d

Kânun-i Evvel Rumî

28

G. Kamer 11 s 16 d

Kontenil nâm Fransız münşisinin vefatı 1755- Üçüncü Napolyon'un 'ameliyat-ı cirahiye üzerine mesane illetinden vefatı 1873 – iştidad-ı virudet.

Hersek ile Sakız ceziresini istila eylediler. Müşâr-ul ileyhe dahi iki biraderleri gibi istiska illetinden vefat eyledi. Ahlak-ı hamide ile muttasıf olup iş'ar ve musikiye ziyade meyyal ve ragib idi.

22- Sultan Mustafa-yı Sâni Bin Sultan Mehmed Rabi'

(1106-1115) 41 sene mua'mmer olmuştur.

Venediklinin 44 kıt'a sefinden mürekkeb olan donanması münhezim oldu. Sakız ceziresi feth olundu. 1103 senesinde Karlofça musalahası 'akd olundu. Fransa sefiri (Faroil Dar Jantel) Huzur-u Hümâyuna hin duhulünde mu'tad

Sayfa 27

27 Muharrem Cumartesi

Kânun-i Sâni Efrencî

10

T. Şems 29 d

Kânun-i Evvel Rumî

29

G. Kamer 12s 15d

Hutat-ı ebedi-ül Vahdettin'in 1288 Takvim-i veka'yinin zuhuru 1831

Olduğu vecihle kılıcını belinden çıkarmak istemediğinden kralı on dördüncü Luiden getirmiş olduğu hedaya-yı külliye dahi kabul olunmayarak saraydan red olunmuş ve bu vaki'a kendisinin Deli elçi 'unvanıyla yâdına ba'is olarak İstanbulda müddet-i ikameti olan 10 sene zarfında Saray-ı Hümâyuna gidememiştir.

Sultan müşâr-ul ileyh 1115'de zimam-ı saltanatı ihtiyarıyla biraderleri Sultan Ahmed-i Salis'e terk etmiş ve beş ay sonra vefat eylemiştir.

23- Sultan Ahmed Salis Bin Sultan Mehmed Rabi'

(1115-1143) 'ömrü 66 senedir.

Ermeni katolikleri hakkında bazı mu'amelat-ı

Sayfa 28

28 Muharrem Pazar

Kânun-i Sâni Efrençî

11

T. Şems 28 d

Kânun-i EvvelRumî

30

G. Kamer 1s 9d

şedide vuku' buldu. Prut Nehri kenarında Rusya ordusu basılarak İmparator Deli Petro Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa'nın buyrulduyuyla memleketi canibine gitmeye me'zun oldu. Azak kal'ası alındı 1125. Venedikli yedinde bulunan bazı Cezayir bahr-ı sefid ile Mora kıt'ası kâmilten feth ve 1130 senesinde Pasarofça Musalhesi 'akd olundu. İranlıya 'ilan-ı harb olunarak 1140 senesinde muvakkaten musalaha olundu. Müşaru'l-ileyhzamanında san'at tıba'atı macar-ı mühtedilerinden İbrahim Efendi Dersa'adetde ihdas eyledi ma'ruf perver bir Padişah olup 4 kütüphane tesis etmiştir. 1243 de Zimam-ı Saltanatı Sultan Mehmed'e terk ile 6 sene

Sayfa 29

29 Muharrem Pazartesi

Kânun-i Sâni Efrençî

12

T. Şems 27 d

Kânun-i EvvelRumî

21

G. Kamer 1 s 59 d

Serdar-ı Ekrem 'Ömer Paşa'nın vefatı 1288- Pier Bonapart'ın Viktor Novar'ı katl eylediği 1877- Yortu-i Rum Katolik

---

sonra vefat etmiştir. Parise ilk defa olarak Müşâr-ul ileyh zamanında 28 lakabıyla meşhur olan Çelebi Mehmed Efendi sefaretle 'azim olunmuştur.

24-Sultan Mahmud Evvel

(1113-1168) 60 sene bir hayat olmuştur.

1153'de Belgrad Musalahası 'akd ve mevki'i mezkûr Devlet-i 'Osmaniyyeye terk olundu. Almanya ve Rusya ve İran Saltanat-ı 'Osmaniye hakkında hayırlı mu'ahedeler 'akdına icbar kılındı. Prut Nehri kenarlarında Rusya ordusu perişan ve Tuna sevahilinde dahi Avusturya orduları tarumar edilmiştir.

Sayfa 30

Gurre-i Safer Salı

Kânun-i Sâni Efrençî	Kânun-i EvvelRumî
13	1
T. Şems 1s 25d	G. Kamer 12 s 0 d

Macarlar tarafından Abdülkerim Paşa'ya ihdâ olunan kılıncı 'ita için İstanbula 12 kişiden ibaret bir heyet-i mebusan'ın vürudu 1877- ihtifa-i avam

---

Müşâr-ul ileyh kemal-i hamiyet ve insaniyetle muttasıf bir Padişah hâkim idi. Sana'at-ı teba'at zamanında hayli ıslah olunmuş ve birçok asar-ı tab' ve temsil kılınmıştır.

26-Sultan 'Osman Salis Bin Sultan Mustafa Sâni

(1168-1171) 60 sene 6 ay mua'mmer olmuştur.

Müşaru'l-ileyh müddet-i saltanatı olan üç sene zarfında sair devletlerle sulh ve salah üzere bulundu. Cülusundan biraz vakit sonra saray civarında bir büyük harik zuhur ederek İstanbul'un iki sülüsü muhterik ve Ahaliden pek çok nüfus telef oldu. Mahmud-u Evvel zamanında mübaşeret olunup yedi senede

Sayfa 31

2 Safer Çarşamba

Kânun-i Sâni Efrençî	Kânun-i Sâni Rumî
14	2
T. Şems 1 s 24 d	Gurub-u Kamer 12 s 41d

Vakı'a-i Sıffin 36- mesned-i sadaretin lağvıyla Ahmed Vefik Paşa'nın Başvekalet'e nasbı 1295- Bonapart ile meşhur General Mesena'nın Avusturyada Revoni muzafferatı 1797- Fransız Edibe-i meşhuresi Madam Dosa Ainyan'ın vefatı 1696- Abdülkerim Paşa'nın Macarları i'da eylediği seyfin resm-i taklidi 877

---

vücuda gelen cami'müşâr-ul ileyhin ahd-ı saltanatında itmâm olunmakla nâmına nisbet edilerek Nur-u 'Osmani tesmiye kılındı. Müşaru'l-ileyh bazı 'ameliyat-ı cirahiye icrasını müte'akib atıbbasının 'adm hizakatinden naşı vefat etmiştir.

26- Sultan Mustafa-yı Salis Bin Sultan Ahmed Salis

(1171-1187) 58 sene bir kaç mah mua'mmer olmuştur.

'Urban haçcac müslimini katliam eylediler. Zehair yüklü 70 kadar sefinenin Karadenizden gelirken kazazede olması İstanbulda kahd ve galabi müstelzem oldu. İkinci Katerina'nın Sandley neşin hükümeti olmasını

Sayfa 32

3 Safer Perşembe

Kânun-i Sâni Efrençî

15

T. Şems 22d

Kânun-i Sâni Rumî

3

G. Kamer 37

---

müte'akib Devlet-i 'Osmaniyye ile "Rusya beyninde yeniden ateş-i harb işti'al eyledi. Tarafeyn donanmasının Sakız pişegâhında vuku' bulan mukabelelerinde Rusya amiralinin rakib olduğu sefine bir hava olmakla 'Osmanlı donanmasının dahi bir kaç kıt'asını ihrak eyledi. 1184'de yeniçerilerin 'itaatsızlığından dolayı 'Osmanlı ordusu Rusyalı'ya mukavemet edemediğinden Moskoflar Varna'ya kadar gelmiş ve Kırımı kâmilen istila ile Hanlardan birini taraflarından hâkim nasb eylemişlerdir. Birbirini ta' kib eden bozgunluktan efkâr-ı 'ammede heyecan hâsıl olmasından Sultan Mustafa bizzat sefere hazırlanmakta iken 58 yaşında irtihâl eyledi.

Sayfa 33

4 Safer Cum'a

Kânun-i Sâni Efrençî

16

T. Şems 21 d

Kânun-i Sâni Rumî

4

Gurub-u Kamer 32d

Katl-i mülhidi kabz 934- Huzur-u Hümâyunda merkum ile 'ulema beyninde birçok mübahasat-ı diniye cereyan ederek butlan 'akaidi naklen ve 'aklen sabit olduğu halde tarik-i zehab ve ta'ib olmaklığı için pek çok çalışılmış ise de 'inad ettiğinden i'dam olunmuştur. Şah Tahmasb tarafından rica-yı sulh ile Süleyman Kanuni'ye elçi vürudu 934.

27- Sultan Abdülhamid Bin Sultan Ahmed Salis

(1187-1203) 66 yaşında vefat etmiştir.

Müşaru'l-ileyh ziyadesiyle muhib-i Sulh ve salah olduğundan Küçük Kaynarca musalahasini kabul ile Kırım ve Bucak ve Kuban istiklalini ve Memâlik-i 'Osmaniye denizlerinde Rusya sefaininin serbestane küşad-u güzârını tasdik ve Azak ve

Kılburun kal'alarını Rusya'ya teslim ederek Rusya dahi bunlara mukabil Besarabya'yı ve Eflak ve Boğdanı ve bazı Cezayir Bahr-ı sefidi tahliye ve i'ade eyledi.

Sayfa 34

5 Safer Cumartesi

Kânun-i Sâni Efrençî

17

T. Şems 19 d

Kânun-i Sâni Rumî

5

Gurub-u Kamer 4s 23d

Fransız ressam meşhuru Horasone'nin vefatı 1870- Galata tüneli'nun küşadı 1875

İşbu mu'ahede 1188'de imza olunmuş ve dokuz sene mürurunda Rusyalı Kırım Hanına tabi'ası aleyhinde mu'avenet eylemek bahanesiyle Kırım ve Kubanı zabt ve 'ahdı nakz eylemiştir.

28- Sultan Selim Salis Bin Sultan Mustafa-yı Salis

(1203-1222) 48 sene mua'mmer olmuştur.

Rusya ve Avusturya devletleriyle muharebe eyledi. Rusyalılar 'ismaili zabt ve ehl-i islami katliam eyledi. 1213'de Mısır Napolyon Bonapart tarafından zabt ve 1216'da istihlas olundu. İngiliz Donanması Bahr-ı sefid boğazından duhul edip çıkarken külli hasara düşer oldu. Avrupa usülü

Sayfa 35

6 Safer Pazar

Kânun-i Sâni Efrençî

18

T. Şems 19 d

Kânun-i Sâni Rumî

6

Gurub-u Kamer 4s 23d

Rodosun fethi 929- Ferhad Paşa'nın i'damı 1004- Mısır Valisi İsmail Paşaya Hidevi 'unvanı tevcihi ve veraset-i velayetin ekber-i evvelde tahsis hakkında ferman-ı hümâyun süduru 1863- Yortu-i Rum Katolik Ermeni.

üzere en evvel kışla tesis eden Sultan Selimdir. Top dökmek usulünü ve topçuluk fennini dahi ıslah eyledi. Fen-i harb tahsili için mühendishane nâmıyla bir mekteb bina eylemiştir. Mahmud-u Evvelden sonra fenn-i tab' mu'attal olmuş idi. Müşâr-ul ileyhe tıba'atı olunduktan daha mükemmel olmak üzere zamanının terkiyat-ı tabi'yesi nisbetinde tecdid ve ihya ile mu'arefe dahi Ebedi-ül devam bir hizmet ibraz eyledi. Nizam-ı cedidi ihdas ve yeniçerilerin 'isyanıyla lağv eyledi. Halim ül tab' muhib-i' bir Padişah idi (Rahmetu'llahi 'aleyh)

Sayfa 36**7 Safer Pazartesi**

Kânun-i Sâni Efrençî

19

T. Şems 17 d

Kânun-i Sâni Rumî

7

Gurub-u Kamer 23d

Süleyman Kanuni'nin İstanbulda muzafferiyet alayı ve şehir-i ayın zafer 932

29- Sultan Mustafa-yı Rabi' Bin Sultan Hamid-i Evvel

(1222-1223) 30 sene mua'mmer olmuştur.

Rusya ile mütareke eyledi. Hengam-ı saltanatda muharebat-ı dahiliye temâdi eyledi.

30- Sultan Mahmud Sâni Bin Sultan Hamid Evvel

(1223-1555) 'ömrü 56 senedir.

Sultan Selim'in şehadeti günü kendi üzerlerine dahi bir takım honhuvarlar hücum ile 'idamına müteşebbis oldukları sırada cebheleriyle sa'dleri mecruh olmuş olduğundan esna-yı bi'atda kollarıyla alınları bağlı idi

Sayfa 37**8 Safer Salı**

Kânun-i Sâni Efrençî

20

T. Şems 1s 16 d

Kânun-i Sâni Rumî

8

Gurub-u Kamer 5s 19d

Pisagor'un vefatı kabl'el seyيارat-ı sairenin milad 500 hakim muma ileyh şemsin kendi civarında ve küre ile havl-i şemsde deveranını isbat etmiş ve bu i'tikad Batlamyus'un zuhuruna kadar devam eylemiştir. – Fransız edib meşhur Bernard'ın Düsen Perin viladeti 1737- Bozanval muharebesi 1871.

---

müşaru'l-ileyh vükelasının ibrâmı üzerine biraderi Sultan Mustafa'nın 'idamını emr eyledi. İngiltere ile 'akd-ı musalahe ve Rusyalı ile mütemadiyen muharebe eyledi. İngiltere devletinin taht-ı himayesinde olmak üzere Cezayir-i seb'anın istiklalini tasdik etti. Tepedelenli 'Ali Paşa daire-i ita'ate idhal ve bu'de i'dam olundu. Moralılar ile muharebe etti. Avaronda Fransa ve İngiltere ve Rusya donanması 'Osmanlı donanmasını ihrak eyledi. İstanbulda Rum fetreti vuku' geldi. 1242'de Yeniçeri ocağını ilgâ ve 'Asakir-i nizamiyeyi

Sayfa 38**9 Safer Çarşamba**

Kânun-i Sâni Frengi

Kânun-i Sâni Rumî

21

T. Şems 12d

9

Gurub-u Kamer 7s 13d

Murad-ı Rabi'in İran seferinden Dersa'adete 'avdet muvassalatı 1049- On altıncı Lui'nin giyotin ile 'idamı 1893- Fransız şair Hezel 'itiyadı meşhur Piron'in vefatı 1773

ihdas eyledi. Biraz vakit sonra tûfenghane harik meşhuru vuku'uyla İstanbul'un sekizde bir cüzini ihrak eyledi. Ermeni katolikleri İstanbuldan nef olunarak 2 sene sonra bunlar için başka patrik nasb olundu. 1245 senesinde Edirne mu'ahedesi 'akd ve ol esnada kıyafetler tebdil ya'ni cübbe çakeşir setri pantolona tahvil edildi. 1246 da Fransızlar Cezayiri zabt eylediler. Sene-i mezburede resmi olarak haftada bir defa neşr olmak üzere takvim-i vekayi' ile (Korya Dö Konstaniti Nopel) isminde Fransızca bir gazete ihdas edildi. Rusya donanması dersa'adete vürud eyledi. Karantina üsülü ihdas olundu. Galata sarayı

Sayfa 39

10 Safer Perşembe

Kânun-i Sâni Efrencî

22

T. Şems 10 d

Kânun-i Sâni Rumî

10

Gurub-u Kamer 6s 13d

Hekim Epikür'ün vefatı kabl'el milad 250

Mekteb-i fûnun-ı tıbbiye ittihaz edildi. Mısır Valisi Mehmed 'Ali ile muharebe ederek Nizip vakı'asını haber almaksızın vefat etmiştir. Müşaru'l-ileyh Selâtin-i 'Osmaniyye içinde emsal, olan bir iki a'zm gibi metanet-i 'azm, kebir-i nefis, celadet-i fitriyye, meyl-i inkılab, tahkir-i i'adat, elka-yı dehşet, şiddet-i şekime nüfuz-u emr misüllü birçok hasais cam'i' bir Padişah idi. Tuğrasında 'adli lafzını şi'ar edinmişti.

31- Sultan Mecid Bin Sultan Mahmud Han Sâni

Sultan Mahmud'un vefatını müte'akib kapudan bulunan Feyzi Ahmed Paşa ki ihanet vakı'asından dolayı

Sayfa 40

11 Safer Cuma

Kânun-i Sâni Frengi

23

T. Şems 8 d

Kânun-i Sâni Rumî

11

Gurub-u Kamer 8s 13d

Beni Ümeyye'nin Endülüsten hurûcu 417- Kazakların Rusya Çarı'nın emriyle Azak kal'asını istilas 1044- Şapyon'un Napolide Cumhuriyet 'ilan ettiği 1799

---

firarilikle meşhurdur. Donanmayı İskenderiyeye götürerek Mısır Valisine teslim eyledi. Mısırlı ile musalaha 'akd olundu. Reşid Paşa ma'rifetiyle Gülhanede Tanzimat-ı Hayriyye Hatt-ı Hümâyunu kıraat ve i'lan olundu. Meskûkâtın 'ayarını ıslah ve kavaim-i nakdiyyeyi ihdas eyledi. Mektebler ve hasta inşa ve umur-u bahriyeciliği ıslahat icra kılındı. Darü'l fûnun olmak üzere Ayasofya pişegâhında bina-yı 'azim tesis edildi. 1265'de Ayasofya cami'yirmi otuz bin lira sarfıyla ta'mir ve tezyin edildi. İngiltere ve Fransa ve Sardunya devletleri Rusya muharebesine müşareket ve Sivastopol'u zabt ile musalaha eylediler. Köstence ve Aydın Teymur yolları inşa kılındı. 'Osmanlı lisanı ve 'Osmanlı hürufuyla gayrı

Sayfa 41

12 Safer Cumartesi

Kânun-i Sâni Frengi

24

T. Şems 6 d

Kânun-i Sâni Rumî

12

Gurub-u Kamer 10s 16d

İngiltere Paşa vekili meşhur Pitin Fransızlara karşı tedbir-i siyasisi 1806 Memâlik-i 'Osmaniyyede tuz'un inhisar altına alındığı 1862

---

resmi olarak ilk gazete müşaru'l-ileyh zamanında ihdas ve neşr olundu. 1276 Suriye hadisesi zuhura geldi. 1277 senesi zilhiccesinin on yedinci Salı günü mübtela olduğu ciğer 'afunetinden irtihâl eyledi.

32- Sultan 'Abdülaziz Han Bin Sultan Mahmud Evvel

(1277-1293) 'ömrü 48 senedir.

Cülusuyla beraber 'Asakir-i 'Osmaniyyenin elbisesini tebdil ile 78 Rebi'ül evvelinde Veli Efendi sahrasında mükemmel bir ateşli ta'lim icra ettirdi. İntizamat-ı 'askeriyeye her şeye tercih ile o babda lazım gelen tedabiri

Sayfa 42

13 Safer Pazar

Kânun-i Sâni Frengi

25

T. Şems 4 d

Kânun-i Sâni Rumî

13

Gurub-u Kamer 11s 18d

Süleyman Kanuni'nin sekizinci seferi 945

---

icradan geri durmadı ve zaten ‘asker oğlu ‘asker olan bir kavmin Padişahına layık olacak suretde tensikat ve ıslahat-ı ‘askeriyeye sa’i oldu ve hatta fûnun ve vakayı’ harbiyeden bahs olmak üzere elyevm neşr olunmakda olan ceride-i ‘askeriye bile onun tasvibi ile zuhura geldi. Kuvve-i bahriyemizi dahi layık olduğu derecede ikmal ile yeniden yirmi kadar sūfün-ü harbiye inşa ve 25 kadar zırhlı gemi işтира eyledi ve edevat-ı bahriyye i’maline mahsus bir kaç fabrika yaptırdığı gibi havuzları tevsî’ ve yeniden destegahlar tesis ettirdi. Devlet-i ‘Osmaniyyenin müessesisi olan Sultan ‘Osman nâmına olarak yeniden bir nişan-ı mu’teber icad ve Bursaya

Sayfa 43

14 Safer Pazartesi

Kânun-i Sâni Frengi

26

T. Şems 2s 1 d

Kânun-i Sâni Rumî

14

Gurub-u Kamer 1s 16d

Beyza Paşa’nın sadaretden ‘azli 925-Telgrafın mucidi (Kap)ın viladeti 1806

‘azimetinde cedd-i pakenin sandukasına bir kıt’a mersaasını ta’likeyledi. 79’da Mısır’a seyahat ve Süveyş kanalında mukavele-i muktazayatından olan angarya usulünü lağv eyledi. Enva’i mehaziri müstelzem olan evrak-ı nakdiyeyi ilgâ ve Karadağa külli ‘asker sevkıyla layık olduğu suretinde tedip eyledi. Memâlik-i ‘Osmaniyyeye mahsuşat-ı arziyye ve sana’iyesine mahsus olmak üzere at meydanında bir sergi küşad ettirdi. ‘Osmanlı Bankası ile sair bir takım şirket-i sarrafiyeler tesis edildi. Kaleli ve Davud Paşa kalelerini müceddedan bina ve daire-i ‘askeriyeyi gayet cesim ve kargir olarak tesis ve inşa ile sair birçokkışlaları tevsî’ ve ta’mir ettirdi ve Maçka’da taş ve demirden mükemmel bir silah deposu yaptırdı.

Sayfa 44

15 Safer Salı

Kânun-i Sâni Frengi

27

T. Şems 1s 58 d

Kânun-i Sâni Rumî

15

Gurub-u Kamer 2s 7d

Hekim Beriklas’ın vefatı kabl el milad 419- ‘Asrının en büyük aktörü (tiyatro oyuncusu) Fre derik Lomter’in vefatı 1876- Tersane konferansının hitâmını müte’akib Düvel-i Mu’azzama sofrasının İstanbullu terk eyledikleri 1877 (Şiddet-i Serma)

1284'de Paris sergisini temaşa için Avrupaya seyahat-ı hümâyun vuku' buldu ve Londra ve Viyana gibi pay-i tahtlar dahi devr ve teşrif olundu. Destur tanzim ve 'ilan ve kavanin Medeniye-i İslamiye mecelle-i ahkâm-ı 'adliyye nâmıyla cem' ve tedvin ve muhakim-i nizamiyece bazı mertebe-i ıslahat icra edildi. Evzan ve mukayese muhtelif usül-ü 'işariyye tahvil edildi. 'Atik Darü'l Fünun bina edildi. Tıb dersleri Lisan-ı 'Osmaniye-i Tercüme ve Fünun-u Tıbbiye Türkçe tedris olunmakta mübaşeret edildi. Rumeli ve Anadolu kıt'alarında

Sayfa 45

16 Safer Çarşamba

Kânun-i Sâni Frengi

28

T. Şems 1s 56 d

Kânun-i Sâni Rumî

16

Gurub-u Kamer 12s 37d

Polonya'nın istilası 944- Şarlman'ın vefatı 814- Rusya İmparatoru Deli Petro'nun vefatı 1725

---

demir yolları vücuda getirildi ve birçokyerlere telgraflar temdid olundu. İngiltere vilayet nâmı i'ta ve tarz-ı idareleri mazbutiyat altına idhal olundu. Vilayette mazbaalar küşad ve nim resmi gazeteler i'cad edildiği gibi pay-i taht'da ve bazı vilayetlerde gayr-ı resmi olarak yüzden ziyade gazete ihdas ve neşr edildi. Fransa İmparatoriçesiyle Avusturya İmparatoru ve İran Şahı ve Avrupa hükümdarını ziyaret eylediler. Süveyş Kanalı küşad edildi. 1286 tıba'atın terakkisine devletçe teşvikat ve teshilatda bulunulmadığı halde tarih-i tıba'atımızın sultan Müşâr-ul ileyh zamanına tesadüf eden sahaifini tezyin edecek surette yeniden

Sayfa 46

17 Safer Perşembe

Kânun-i Sâni Efrencî

29

T. Şems 1s 54 d

Kânun-i Sâni Rumî

17

Gurub-u Kamer 1s 50d

'Osmanlı bankasının teşkili 1863- Mareşal Mak Mahon'un Fransa riyaset Cumhuriyetinden istifası 1779

---

ve ifraddan bir iki sahib-i ma'rifet ve himmet tarafından üç dört nev' harf -i mesuga vücuda getirildi. Kozan ve Girit 'isyanları vuku' bularak bir habisi ve 'akabinde ve diğeri 2 sene devam ettikten sonra bertaraf edildi. 1282'de müdhiş bir kolera zuhur ederek İstanbul ve bilad-ı selase halkından 50 binden ziyade nüfusun telefını mucib

oldu. Bunca binayen vücuda mahv ve terab eden kolera ateşinin göklere açtığı dağ tesif bertaraf olmadan Hoca Paşa harik-i kebiri vuku' bularak 32 saat istidad ve İstanbulun rub'una karib mAhalinde birçok büyut ve emâkını mübeddel remad eyledi. Dört sene sonra 1687'de Beyoğlu harikinde dahi yedi

Sayfa 47

18 Safer Cuma

Kânun-i Sâni Efrençî

30

Ahrarlin

Kânun-i Sâni Rumî

18

Gurub-u Kamer 3s 2d

Süleyman Kanuni'nin On birinci seferi 955- Napolyon Bonapart Rusya'nın tasavvurat-ı istila karanesi hakkında tafsilatı şamil ve ittifak 'akdini mültemis bir kıt'anamesinin vürudu 1805- Jül Garavin'in 563 rey ile Cumhur riyasetine intihabı 1879

---

sekiz bin hane muhterik ve 1000 den ziyade nüfus telef oldu. Evahir-i saltanatlarında Hersek ihtilali ve Bulgaristan fesadı vuku' geldi. Müşaru'l-ileyh evail-i saltanatlarında fevk'el gaya gayret ve hamiyet ibrazıyla şevket ve şan-ı saltanatın istikmalini mucib olacak esbabın tedarikine bizzat ikdam etmiştir fakat sonraları bazı müdahinlerin teşemiyle efkâr-ı hümâyunda külli bir tağyir hâsıl olmuştur.

Sayfa 48

19 Safer Cumartesi

Kânun-i Sâni Efrençî

31

T. Şems 49 d

Kânun-i Sâni Rumî

19

Gurub-u Kamer 4s 19d

Sultan 'Abdulaziz'in Paris sergisini temaşa için Tuna müterciman Dersa'adetden rikkti 1284. İşbu Avrupa seyahatinde Londra'ya ve Viyana'ya ve Almanya'nın bazı meşhur şehirlerine dahi 'azimet-i hümâyun vakı' olmuştur. İngiltere Kraliçesinin Kırım muharebesine ilan-ı müşareketi 1854.

33- Sultan Murad-ı Hamis Bin Sultan 'Abdülmecid Han

93 de 93 gün Padişahlık etmiştir.

Zamanının başlıca vuku'atı şunlardır;

Selef ve 'am 'alisi 'Abdulaziz Han merhumun intihar-ı esef bahşesi Hüseyin 'Avni ve Reşid Paşaların Çerkes Hasan tarafından idam ve efnası – sırb kavgası – defa'i

saniye olarak ka'imenin ihdası. Müşaru'l-ileyh teba-i nakabl deva ve şer'an gayr-ı caiz ibka bir 'illet-i dimağiyeye mübtela olduğundan fetva-yı şer'i ile

Sayfa 49

20 Safer Pazar

Şubat Efrencî

Kânun-i Sâni Rumî

3

20

T. Şems

Gurub-u Kamer 4s 30d

Fransız Edibi Rable nâm rahibin vefatı 1453

---

sene-i merkume Şa'baninin 12 inci günü Çırağan Sarayına nakl eylemiştir. Müşaru'l-ileyh taklid-ü seyf edememiştir.

34- Sultan Gazi 'Abdulhamid Han Sâni Bin Sultan 'Abdülmecid Han

Müşaru'l-ileyh Efendimiz Hazretleri berad-ı 'alileri'nin şer'an münhal'i olmaları üzerine 1273 senesi şa'baninin on ikinci Perşembe günü bu'd- el zuhr Topkapı Sarayı hümâyununda ecdad-ı 'uzamaları tahtına bil yemin vel- ikbal cülus buyurmuşlardır.

Sayfa 50

21 Safer Pazartesi

Şubat Efrencî

Kânun-i Sâni Rumî

2

21

T. Şems 47 d

Gurub-u Kamer 5s 24d

İstanbulda bir harik-i 'azim 1043

Yevm-i mezkûrda havas-ı vükela-yı saltanat seniyeleriyle ulema-yı keram resim bi'atı icra ettikleri gibi 3 gün sonra pay-i taht-ı hümâyunlarında bulunan memurin devlet dahi Dolmabahçe Saray-ı 'alisinde ifâ-yı resim bi'at eylemiştir. Selef-i şahaneleri zamanında bid' olunan Sırb muharebesi Zayçar ve algesinacın fethiyle hitâma ermiştir. Zât-ı Şahaneleri'nin Devlet-i 'Osmaniye'nin 'itila-yı şan ve şerefiyle ümit ve Memâlik-i 'Osmaniye'nin refahiyet ve mua'mmeriyetinden başka arzuları olmadığından işbu arzu-yı hümâyunlarını mevkı-i faale getirmek için tariz-i hükümetin bir esas-i kavim ve salim üzerine binası iktiza etmekle Kanun-i Esasi ile beraber meşveret-i 'ame ka'ide-i nafi'asını i'lan buyurdular 1293. (fi 7 zilhicce)

Sayfa 51

22 Safer Salı

Şubat Efrencî

Kânun-i Sâni Rumî

3

T. Şems 45 d

22

Gurub-u Kamer 6s 31d

Zigetvar 1074

İşbu Kanun-i Esasi tab'iyyet Devlet-i 'Osmaniyye'de bulunan milel ve akvam-ı muhtelifeyi 'Osmanlı nâm muhteremi altında tevhid ile her türlü tefrikayı saleb olacak ahkâm-ı esasiyeyi cami' olduğu halde bazı bedhevanımız saika-i ağraz ile bu vasita-i nafianın icraatından nilel ve Memâliki mahrum etmek için ihdas-ı gavaile çalışmakla Rusya muharebe-i ihbaresı zuhura gelmiştir.

A'za-yı Hanedan Saltanat-ı Seniyye

Kerime-i Mahmud Han Sâni ve 'ame-i hazret-i şehriyari devletlü 'azimetli 'Adile Sultan 'Aliyyül Şan Hazretleri. (Evlad-ı 'Abdulhamid Han)

Sultan Murad han Hazretleri

Sayfa 52

23 Safer Çarşamba

Şubat Efencî

Kânun-i Sâni Rumî

4

23

T. Şems 42 d

Gurub-u Kamer 7s 26d

Fransa konvansiyon meclisinin esareti ilgâsı 1294

Mahmud Reşad Efendi Hazretleri

Ahmed Kemaleddin Efendi Hazretleri

Nureddin Efendi Hazretleri

Vahdeddin Efendi Hazretleri

Süleyman Efendi Hazretleri

Fatma Sultan 'Aliyyel Şan Hazretleri

Refi'a Sultan Hazretleri

Cemile Sultan Hazretleri

Seniha Sultan Hazretleri

Mediha Sultan Hazretleri

Naile Sultan Hazretleri

Sayfa 53

24 Safer Perşembe

Şubat Efencî

Kânun-i Sâni Rumî

5

24

T. Şems 40 d

Gurub-u Kamer 8s 38d

Aristo'nun vefatı kabl el milad 422- Fransa devletinin Devlet-i 'Osmaniye'nin himayetine ilticası 1553- Sicilya ve Kalabriyaya zelzele-i müdhişesi 1782

(Evlad-ı 'Abdulaziz Han)

Yusuf 'İzzeddin Efendi Hazretleri

Mahmud Cemaleddin Efendi Hazretleri

Şevket Efendi Hazretleri

'Abdulmecid Efendi Hazretleri

Salha Sultan Hazretleri

Sultan

(Evlad-ı Sultan Murad Han-ı Hamis)

Salaheddin Efendi Hazretleri

Hadice Sultan Hazretleri

Fatıma Sultan Hazretleri

(Encal-i hazreti şehriyari)

Mehmed Selim Efendi Hazretleri

Sayfa 54**25 Safer Cuma**

Şubat Efencî

Kânun-i Sâni Rumî

6

25

T. Şems 38 d

Gurub-u Kamer 9s 37d

Revan galebe-i meşhuresi 1545- Katib Çelebinin Mizanü'l hakk nâmındaki risalesinin tab'ına mübaşeret olunduğu 1863

Zekiye Sultan Hazretleri

Saray-ı Hümâyün

Mabeyn hümâyün müşiri: Gazi 'Osman Paşa: Harem-i hümâyün mesarif ve şehzadegan hazretinin ders ve 'Abdulaziz Han 'aile-i celilesi umur-u nazırı â'yandan Kemal Paşa.

Darüssaade ağası Nureddin ağa: serkarnayı hazreti şehriyari Hamid Paşa. İkinci mabeynci 'Osman Bey- Üçüncü Kazım Bey- Dördüncü Hasan Bey- Beşinci Mehmed Bey- Altıncı Şevket Bey- Yedinci Mahmud Bey – Sekizinci Besim Bey-

Sayfa 55**26 Safer Cumartesi**

Şubat Efrencî	Kânun-i Sâni Rumî
7	26
T. Şems 35 d	Gurub-u Kamer 10s 33d

Süleyman Kanuni'nin dokuzuncu seferi- Nasır Şah'ın Bağdad'dan çekildiği 1733
(Anise Kalvidi) nâm kamus Kamus-u 'ulum ve fûnunun neşri 1752

Hazinedar Hazreti Şehriyari ve Hazine Vekili Hafız Behram Ağa.

Musahib-i Evvel Hazreti Şehriyari Şerafeddin Ağa Musahib-i Sâni Hayreddin Ağa.

Seraubi Hazreti Şehriyari 'İsmet Bey- Sâni Edip Bey.

Serküttabı-yı Hazreti Şehriyari Gelenboy Hafidi Tevfik Bey.

Daire-i Kitabet-i Hümâyün

Baş Katip Ali Fuad Bey. Bala

Katib-i Sâni Serya Bey

99 Salis-i Hacı Nuri Bey

99 Rabi' Hacı Hasan Bey

99 Hamis Fazlı Bey

Sayfa 56

27 Safer Pazar

Şubat Efrencî	Kânun-i Sâni Rumî
8	27
T. Şems 33 d	Gurub-u Kamer 11s 23d

Süleyman Kanuni'nin dokuzuncu seferi

Aziz Bey

Mahmud Bey

Şazi Bey

(Yaveran Hazreti Şehriyari)

Yaver-i Ekrem Hazreti Şehriyari Serasker Gazi 'osman Paşa.

Yaver-i Ekrem Hazreti Şehriyari Bahriye Nazırı Hacı Rasim Paşa.

Yaver-i Ekrem Hazreti Şehriyari 'Ayandan Namık Paşa.

Yaver-i Ekrem Hazreti Şehriyari Fuad Paşa.

Yaver-i Ekrem Hazreti Padişahi Rauf Paşa.

Ser Yaver Faruk Halil Paşa.

Sayfa 57

28 safer Pazartesi

Şubat Efrecî	Kânun-i Sâni Rumî
9	28
T. Şems 13 d	Gurub-u Kamer 12s 9d

‘asi-i meşhur Gazali’nin helâkı 927- Yavuz Ali Paşa’nın vefatı 1113- Müşaru’l-ileyh Bosnalı ve fevk’el gaya cebbar ve ve meşhur bir zat olarak erbâb-ı divandan bir ferdi hatta (defterdarı) maliye nazırını bile huzurunda oturtmaz idi. İngiltere Kralı Birinci Şarlken’in idamı 1649.

Hazine-i Hassa-i Şahane

Nazırı Rıza Bey, muhasebecisi Hüsnü Bey mevki’ nezareti Dolmabahçe Sarayının Paşa dairesindedir. Vükela-yı saltanat-ı seniyye ve devair-i hükümet başvekil; Said Paşa. Mevkı’ vekâlet Bab-ı ‘ali. Şeyhülislam ‘Üryani zade Ahmed Esad Efendi. Bab-ı meşihat Süleymaniyede daire-i mahsusa.

Serasker: Gazi ‘Osman Paşa

Daire-i ‘Askeriyye: Sultan Bayezidda eski saray

Dâhiliye Nazırı: Mahmud Nedim Paşa- Mevkı’ : Bâb-ı ‘Âlide Daire-i Mahsusa

Sayfa 58

29 Safer Salı

Şubat Efrecî	Kânun-i Sâni Rumî
10	29
T. Şems 1s 28 d	Gurub-u Kamer 12s 49d

Ruh’el kavanin müellifi hâkim Mönteskiyö’nün vefatı 1755

Hariciye Nazırı: Sava Paşa- mevki’ : Bab-ı ‘âli dâhilinde daire-i mahsusa

Şûra-yı Devlet Reisi : ‘Arif Paşa- mevki’ muvkiti maarif nezareti dairesi

‘Adliye Nazırı: Cevdet Paşa: mevki’-i ‘Âtik darü’l fûnunda evkaf nezaretinin zirinde

Maliye Nezareti: Edip Efendi- mevki’ : Sultan Bayezid’da Daire-i mahsusa

Ticaret ve Ziraat ve Maadin Nazırı: Kadri Paşa mevki’ : Hamidiye kurbunda sağır Ahmed Bey konağı.

Tophane Nazırı: Ali Saib Paşa- mevki’ : Tophanede daire-i meşiri.

Kaptan-ı Derya: Rasim Paşa- mevki’ : tersanede divanhane

Sayfa 59

Gurre-i Rebiü’l Evvel Çarşamba

Şubat Efrecî	Kânun-i Sâni Rumî
--------------	-------------------

11

T. Şems 1s 26 d

30

Gurub-u Kamer 1s 25d

Sadrızam Abaza Paşa'nın katli 1044- Davud Paşa'nın idamı 1058- hakim Dekart'ın vefatı 1650- Şair ve muahiz edebiyat-ı meşhur Laharb'in vefatı 1803- Fuad Paşa'nın Fransada vâki' Nis şehrinde vefatı 1869.

Evkaf Nazırı: Suphi Paşa- mevkı' : 'Âtik darü'l fünunda.

Maarif Nazırı: Münif Efendi- mevkı' : Çenberli taşda daire-i mahsusa

Nafi'a Nazırı: Hasan Fehmi Efendi- mevkı' : 'Âtik daire-i zabtiye.

Meclis-i Hassa dâhil olmayan Nazır ve Emına

Rüsumat Nazırı: Sabri Paşa- mevkı' Eminönünde Emtia'a gümrüğü.

Zabtiye Nazırı: Faruk Hafız Paşa mevkı' Sultan Ahmed kurbunda daire-i mahsusa.

Sayfa 60

2 Rebiü'l Evvel Perşembe

Şubat Efrecî

Kânun-i Sâni Rumî

12

31

T. Şems 1s 23 d

Gurub-u Kamer 1s 52d

Uzun Hasan'ın hezimetı 778- Tatar kal'asının fethi 1006

Vergi Emını: Mustafa Efendi- mevkı' At meydanında defterhane dairesi.

Şehir Emını: Rıza Bey- mevkı' : Daire-i zabtiye dahilinde'dir.

Posta ve Telgraf Nazırı: Haydar Efendi- mevkı' : Soğuk Çeşmede telgraphane.

Velayet ve velat

(Velayet-i Mümtaze)

Mısır Hidivi Tefvik Paşa

Tunus Valisi Mehmed Sadık Paşa

Bulgaristan Prensi Aleksander Vebrenberig

Şarki Rumeli Valisi Alku Paşa

Sisam Valisi Kostaki Paşa

Sayfa 61

3 Rebiü'l Evvel

Şubat Efrecî

Şubat Rumî

13

1

T. Şems 1s 24 d

Gurub-u Kamer 12s 48d

‘Osmanlıların Hind sevhiline muvassalatı 940- Fransa akademisinin (Encümen-i danış) tesisi 1636- Fransız şairi Yoalon’un vefatı 1711- şair La Fontaine’nin vefatı 1695

(Vilayet-i ‘adîyye)

Edirne Valisi Rauf Paşa- merkez vilayeti Edirne şehri

Selanik Valisi Rafet Paşa- merkez vilayeti Selanik kasabası

Kosova Valisi Nazif Paşa- merkez vilayeti Priştine kasabası

Bosna (muvakkaten Avusturyalı tarafından taht-ı istilada)

Yanya Valisi Ahmed Rasim Paşa- merkez Yanya kasabası

İşkodra Valisi ve fırka-i ‘askeriyye kumandanı Faruk ‘İzzet Paşa- merkez İşkodra kasabası

Sayfa 62

4 Rebiü’l Evvel Cumartesi

Şubat Frengi

14

T. Şems 18 d

Şubat Rumî

2

Gurub-u Kamer 1s 43d

İngiltere sai’h meşhuru Karsan Favk Afrikada vahşilerin idam eylediği 1779- Mekteb-i Tıbbi ‘Osmaniye’nin tesisi 1850- Monte Lamber Nâm Fransız hatibi’nin vefatı 1870- ‘İyd-i şem’ derkumama. Yortu-i Rum Katolik

---

Girid Fotyadi Paşa- merkez Hanya kasabası.

Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Sadık Paşa- merkez-i vilayet Sakız ceziresi

Hüdavendigâr Valisi Ahmed Vefik Paşa- merkez-i vilayet Bursa

Aydın Valisi Hamdi Paşa- merkezi İzmir

Ankara Valisi Hurşid Paşa- merkez-i vilayet Engüri kasabası

Konya Valisi Akif Paşa- merkez-i vilayet Konya kasabası

Kastamonu Valisi Galib Paşa- merkez-i vilayet Kastamonu

Sayfa 63

5 Rebiü’l Evvel Pazar

Şubat Efrecî

15

T. Şems

Şubat Rumî

3

1s 13d

Eğri melhame-i meşhuresi 1005-Rusya devletiyle Devlet-i ‘Osmaniyye beyninde (aralarında) muahede-i hususiye ‘akdi 1819 (27 Kânun-i Sâni Rumî)

Sivas Valisi ‘Abidin Paşa- merkezi Sivas şehri
 Trabzon Valisi Sırrı Paşa- merkezi Trabzon kasabası
 Erzurum Valisi Mustafa Paşa- merkez-i vilayet Erzurum
 Bitlis Valisi ‘Arif Paşa- merkezi Bitlis kasabası
 Van Valisi Hasan Paşa- merkezi Van kasabası
 Diyarbakir Valisi ‘İzzet Paşa- merkezi Amed şehri
 Suriye Valisi Midhat Paşa- merkez-i vilayet Dımaşk kasabası
 Cebel-i Lübnan Valisi Rüstem Paşa- Merkezi Cebel

Sayfa 64

6 Rebiü'l Evvel Pazartesi

Şubat Efrecî	Şubat Rumî
16	4
T. Şems	1s 10d

Adana Valisi Ziya Paşa- merkezi Adana
 Haleb Valisi Said Paşa- merkezi Haleb şehri
 Bağdad Valisi ‘Abdurrahman Paşa- merkezi Zevra
 Musul Valisi Abdulnafi Efendi- merkezi Kerkük kasabası
 Basra Valisi Faruk Sabit Paşa- merkezi Basra Kasabası
 Yemen Valisi Faruk ‘İsmail Paşa- merkezi Mekke
 Trablusgarb Valisi ‘İzzet Paşa- merkezi Trablus

Sayfa 65

7 Rebiü'l Evvel Salı

Şubat Efrecî	Şubat Rumî
17	5
T. Şems	1s 7d

Fransız şairi ve tiyatro aktörü meşhur Molyer’in vefatı 1673- şair muma ileyhın asarından bir hayli tiyatro lisanımıza nakl ve tercüme edilmiştir. ‘Ömür Paşa’nın Avusturyada meskulara mukavemeti 1855- Tiyer’in Cumhur-u reisesi 1871

Bingazi Valisi Kemal Paşa- merkez Bingazi imaret Mekke-i Mükerrreme
 Şerif Hüseyin Paşa- Hazretleri merkezi Mekke

Hükümdaran

Padişah-ı Devlet-i ‘Osmaniyye

Sultan Gazi ‘Abdulhamid Han-ı Sâni

Veladet-i hümâyunları fi 16 şa’ban 1258- cülus-u hümâyunları fi 12 şa’ban 1293

(Esami-i Atiye Huruf-u Heca Üzere Mürettebdir)

Avusturya İmparatoru

Sayfa 66

8 Rebiü’l Evvel Çarşamba

Şubat Frengi

Şubat Rumî

18

6

T. Şems

1s 5d

Köprülü Mehmed Paşa’nın vefatı 1072- Protestanların pişevası mezheb-i mezkur’un vazi’i Luther’in vefatı 546- İskoçya Kraliçesi Maria Stuart’ın idamı 1564- Mesavati Hatt-ı Hümâyun’un ilanı 1856

Fransuva Josef viladeti 18 Ağustos 1830 Avusturya tahtına ku’udi 2 Kânun-i Evvel. 1848 Macaristan Krallığının resm-i tetvici 1867 izdivacı 24 Nisan 1854. İmparatoriçesi Maria Elizabeth (Bavyera kralı müteveffi Maksimilyan Jozenin kerimesi) viladeti 24 Kânun-i Evvel 1836. Arşidüses Jizel-Luiz-Mari veliahdı Arşidük Rodolf-Fransuva-Şarl-Jozef-sene 22

İspanya Kralı

Alfonso (12) viladeti 28 tesrin-i Sâni 1857 Krallığı 1875

Sayfa 67

9 Rebiü’l Evvel Perşembe

Şubat Efrecî

Şubat Rumî

19

7

T. Şems

1s 2d

Bonapart’ın muzafferin Parise duhûlü 1115- vefat-ı Sultan-ı Mustafa-yı Salis 1187- cemre-i ule barde

---

İsveç-Norveç kralı

Oskar (2) viladeti: 21 Kânun-i Sâni 1820 izdivacı 6 Haziran 1857 zevcesi (Nasu Prensi) Sofi-Vilhelin-Mariyanna-Hanrit

İtalyan Kralı

Hombret viladeti 14 Mart 1844. İtalya tahtına ku’udi 11 Kânun-i Evvel 1878.

Veli’ahdı: Viktor-İmanuel-Ferdinand sene 11

İran Şahı

Şah Nasreddin Kaçar viladeti 1829 cülusu 1848

Sayfa 68

10 Rebiü'l Evvel Cuma

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
20	8
T. Şems	1s

Bavyera Kralı

Lui (2) viladeti 25 Ağustos 1845 ku'udi imaret 1864 (elyevm mücerreddir)

Brezilya İmparatoru

Deli Pedro (2) viladeti: 2 Kânun-i Sâni 1825 imparatorluğu: 7 Nisan 1831- ilan
bülüğü 23 Temmuz 1840 (6 yaşında cülus etmiş idi)

Belçika Kralı

Luipold (2) (Lui Filip-Mari-viktor) viladeti 9 Nisan 1835- pederinin yerine ku'udi 17
Kânun-i Sâni 1866- izdivacı 22 Ağustos 1851 zevcesi: Avusturya Arşidüslerinden
Mari-hanriet-Annie.

Sayfa 69

11 Rebiü'l Evvel Cumartesi

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
21	9
T. Şems	2s 57d

Vefat-ı Beyazıd-ı Sâni 918- Atnılan'ın vefatı 454- Atneplahun ta'ifesinin kralı idi.
Zuhuru 432'dedir. (Belay-ı ilahi) lakabıyla iftihar ve nâmelerinde bile tizkar ederdi.
İzdivaç ettiği gece ifrad' şirb-i hamrden vefat etmiştir. Fransa nısfına kadar ve
Almanya'nın ekser-i biladını ve Romayı tahrib eyledi.

Prusya Kralı

Kiyum viladeti 22 Mart 1797. Biraderi 4'üncü Frederik Güyum'un yerine ku'udi 2
Kânun-i Sâni 1861-izdivacı 11 Haziran 1829. (Zevcesi Saks Garandukası Müteveffi
Şarl Frederikin kerimesi) Luiz-Ogüst-kanerin. Veliahdı: Papris Frederik Almanya
imparatorluğunun ilanı 1871

Portugal Kralı

Don Lui viladeti: 31 Eylül 1838 biraderinin

Sayfa 70

12 Rebiü'l Evvel Pazar

Şubat Efrecî	Şubat Rumî
22	10
T. Şems	12s 54d

Leyle-i Mevlid-i Nebi (Sallallahu ‘aleyhi ve sellem) Kolera’nın Parisde ilk zuhuru 1832- Kortena- limonlukların hararetini ta’dil-i iktiza eder.

Payba- Flemenk Kralı

Kiyum (3) viladeti 19 Şubat 1817- ku’udi 12 Mayıs 1849 ilk izdivacı (Virtenbrığ kralının kerimesi Sufi ile) 1839 ikinci izdivacı (Valdan prensliği ve Sise’nin üçüncü kerimesi Prens Emma ile) 1 teşrin-i evvel 1878.

Çin İmparatoru

Çuni’ Çi viladeti 5 Kânun-i Sâni 1854 Prens Kuni’: vası-i devlet

Habeş İmparatoru

Yuhanna cülusu 1867

Sayfa 71

13 Rebiü’l Evvel Pazartesi

Şubat Efrecî	Şubat Rumî
23	11
T. Şems	12s 52d

Vefat el Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Bursa zelzele-i azimesi 1855. Bu ayda badıncan yastığı yapılır. Bağ budamaya başlanılır. Lahana ve karnabit ve pırasa tohumları zerg ve soğan ve kereviz ve kestane ve çınar gars olunur.

Danimarka Kralı

Kristiyan (9) viladeti 18 Nisan 1818 ku’udi 15 tesrin-i Sâni 1863.

Rusya Çarı

Aleksander (2) Nikaloyeviç viladeti 20 Nisan 1818 imparatorluğu 1 Mart (Rumî) 1155 izdivacı fi 28 Nisan 1841. Zevcesi (Hes garandukası müteveffi İkinci Lui’nin kerimesi) Maria Aleksander’in viladeti 8 Ağustos 1824.

Japonya İmparatoru

Munet Suhito (Japon lisanında Mikadu Denbur ki hükümdar ma’nasındadır)

Sayfa 72

14 Rebiü’l Evvel Salı

Şubat Efrecî	Şubat Rumî
24	12

T. Şems

12s 49d

Şeyh El Tabain Gutenberg'in vefatı 1468- Gregovar Papa'nın Şuhur-u mülkiyeye tatbiken Şuhur-u Efrencîyeyi takvim ve ilan eylediği 1582

Grand Britanya (İngiltere)

Kraliçesi ve Hind imparatoriçesi AleksanderinaViktorya viladeti 24 Mayıs 1819 ilan-ı ku'udi 21 Haziran 1837 resm-i tetvici 28 Haziran 1838 (Prens Albert) le izdivacı 10 Şubat 1840 veliahdı Alberie Devar (Prens Doğal)

Fas

Sultanı Mevla Hasan

Vertenberig Kralı

Şarl-Frederiko Aleksander viladeti 4 Mart

Sayfa 73

15 Rebiü'l Evvel Çarşamba

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
25	13
T. Şems	12s 46d

Şair-i meşhur Sünbülzade Vehbi'nin vefatı 1224

1833 pederinin yerine ku'udi 25 Haziran 1764.

İzdivacı 1 Temmuz 1836. (Rusya İmparatoru müveeffi Nikolanın kerimesi) Garan Düşes Olga Nikolaivan.

Heyetten Bir Nebze

Semavat ile havi olduğu ecranndan bahs eden 'ilime (heyet) ıtlak olunur. Kâh sema kâh gökyüzü dediğimiz cev-i mutlaka binlerle milyonlarla değil belki arkam ve 'aded ile terkım ve ta'dad edemeyeceğimiz derecede ecranı havidir. Bu ecranın ise bir takımı seyyar ve bir takımı hem seyyar ve hem zueznab ve bir kısım kesiride sabit birer küredir.

Sayfa 74

16 Rebiü'l Evvel Perşembe

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
26	14
T. Şems	12s 44d

Hilafet-i hazreti Ebubekir el Sıddık (radıyallahu 'anhu 11)- cülus-u Mahmud Han-ı evvel 1143- Cemre-i Sâniye-i fatire- pırasa tohumu zerı'ı- amden laklak.

Güneş bize göre merkez-i alem olarak üzerinde sakin olduğumuz küre-i arz ile sair-i kevakib-i seyyare onun etrafında deveran ederler. Her seyyarenin kendi mihverinde bir hareket-i yevmiyesi ve ‘umum-u seyyarelerin havl-i şemsde ve buldukları bu’d ile mütenasib bir medar-ı müttesi’de birer hareket-i seneviyesi olduğu gibi şems ile beraber bir de hareket-i ‘umumiyesi vardır. İşbu seyyarelere ve seyyarelerden bazılarının bizim kamerimiz gibi malik oldukları peklerle beraber cümlesine etba-i şems ıtlak edilir. Hareket-i yevmiyemiz bize ta’kub leyl ü neharı ve hareket-i seneviyemiz inkılab füsul ve mevasimi idrak ettirdiğinden bu hususu o kadar at’ab-ı zehn

Sayfa 75

17 Rebiü’l Evvel Cuma

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
27	15
T. Şems	12s 41d

ettiğimiz tasdik edebiliriz fakat hareket-i ‘umumiyei neden bileceğiz. Fazıl ve hikmet ve ‘ilim ve marifetlerini her bir başımıza kaktıkları ve (El Fazl-ul El Mutekaddimin) diye kendilerine serferu ve ve ta’zime bizi mecbur gösterdikleri felasife-i Yunan gökyüzünü billurdan kubbe farz etmiş ve serengün bir tas gibi zu’umlerince musattah olan arzın üzerine kapatmış idi. Bu ‘itikad on-on beş gün asr-ı müddet herkesçe musaddak olduğu halde müteharinin sadamat-ı efkar sayesinde bir gün ansızın münkesir olarak taraftarlarının başına yıkıldı ve feza-yı nâmütenahi sema‘ meydana çıktı. Binaen aleyh Almanyalı Zacharya ve İtalyalı Galile

Sayfa 76

18 Rebiü’l Evvel Cumartesi

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
28	16
T. Şems	2s 3d

Cülus-u Mehmed 1058 Karadeniz boğazı kal’alarındaki askerlerin ‘isyanı ve Kabakçı Vâkı’ası 1222.

ve Hatoralı Herşil gibi bazı ashab-ı fetanet o sema-yı münkesirin birer parçasını birer mücef ustuvana’ya geçirerek dürbin denilen aleti icad ve ikmal eylediler ve o vasıta ile ecram-ı semaviyeden murad ettiklerinin derununa dahil olmuş gibi cesametini muhitini devrini hareketini keşf ve ta’yin ettiler ve hatta bizim birer naçiz yıldız diye

ehemmiyet vermediğimiz ve mesela seyyaratdan Müşteriye ve sevabitten şua'rayı imaniyeye nisbetle bir nokta-i sağire ile hem kadar olan kameri ecrâm-ı semaviyenin cesim ve en tabani kıyas eylediğimiz halde sevabit-i zahirenin her biri bizim güneşimizden bir kaç yüz hatta bir kaç bin kere azam birer güneş olduklarının ve onlardan her birinin bizim güneşimizinki gibi bir çok

Sayfa 77

19 Rebiü'l Evvel Pazar

Şubat Efrencî	Şubat Rumî
29	17
T. Şems	12s 35d

Boğaz nazırı İngiliz Mahmud Efendi yamaklar tarafından idamı 1222. Nizam-ı Cedid'in ilan-ı ilgâsı 1222

---

etba'yı yani etrafında döner-i seyaratı bulunduğunu ve her birinin yekdiğerine ve güneşimize ve seyarat-ı şemsden her birine olan eb'adını hesap ve ta'yin eylediler. İngilizlerden Nevton bir elmanın sükudunu görmesi üzerine 'ulemada olan kafe-i ecsam cevahirleriyle mebsuta ve beynlerinde olan bu'udların merb'alarıyla ma'kusen mütenasb olarak yekdiğerini cezb eder. Kanununu vası' etmiş yani kah semavi altı üstü olmadığı halde kahice alim-i bala dediğimiz şu cev-i mutlakdaki ecrâmın her biri muallakda durduklarını ve birbirlerini cezb eder bir kuvve-i mütekaabile ile bir karar buldurdularını ispat eylemiştir. İşte ayet-i kerime ile sabit olduğu üzere güneş kendi müstekarında döndükçe etbainin dahi kendisiyle beraber dönmekliğini tarih-i 'ulumun keşfini Nevtona

Sayfa 78

20 Rebiü'l Evvel Pazartesi

Mart Efrencî	Şubat Rumî
1	18
T. Şems	12s 33d

İbrahim kethüdanın ruzbalar tarafından idamı 1222- İstanbulda Memâlik-i 'Osmaniyye mahsulat-ı sanaiye ve arziyyesi teşhir için sergi küşadı 1863

---

isnad eylediği kuvve-i cazibe Kanuni'nin iktiza ettirdiği dahi müteehhirinin saye-i fetanet ve irfanıyla tayin etmiştir.

Sayfa 79**21 Rebiü'l Evvel Salı**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
2	19
T. Şems	12s 31d

Mısır'da Çerkez müluku'nun zevali 923- Sultan Süleyman'ın Tebriz'e vusûlü 941- Kaymakam Musi Paşa'nın teşvikiyle rical-i devlet ve karna-yı saltanattan on bir kişinin taleb-i idamını havi zorbalardan Sultan Süleyman Salise irsal-i haber 1222- Rusya İmparatoru Nikola'nın vefatı 1855

'alem-i ziyasıyla tenvir eden ve küremizde bulunan ziruh ve biruha feyz ve hayat veren haslı riyah ve emtara vesair birçok havadis ve asara badi-i mutlak olan güneş salif-ül Beyan kuvve-i cazibe-i 'umumiyyenin eseri olmak üzere bir kıta naks dairesinde deveran eden ecrâm-ı semaviyyenin merkezinde yani nokta-i ihtirafda vâkıfidir ve bunların ve heyet-i mecmuasına felek el şems ıtlak olunur. Şemsin küre-i arza olan bu'du vesati'si 91 milyon 361 bin 98 ve kutr-u hakikisi 852 bin 220 mildir yani kutr-u vesatisi arzın 763, 10

Sayfa 80**22 Rebiü'l Evvel Çarşamba**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
3	20
T. Şems	12s 29d

Paris kongresi 1856

---

mislidir ve mesaha-i ismiyesi hacm-i arzından 1 milyon 247 bin 170 kere azıdır. Küre-i şems kendi müstekarında ve felek ü şemsin merkez-i sikleti hevlinde yani elcamı 'alie rûkbetey nâm burcda 25 günde devr-i nücumisini ikmal eyler fakat işbu hareket-i devriyesinden dolayı kevâkib-i atıye el-av safda olduğu gibi leyl ü nehar hasıl olmaz. Şemsin terkibatı 'unsuriyesi hadid mehas tutiya Sodyum, Kalsiyum, Krom, Brom, Magnezyum, Nikel vesair maadinden ibaret olduğu tahkikat-ı cedidedendir. Kendisindeki seyyale-i havaiye maadin-i mebhûs-u enhanın baharından terkib eylediği ve 'fotosefir'

Sayfa 81**23 Rebiü'l Evvel Perşembe**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
4	21
T. Şems	1s 27d

Zorbalarla Sultan Mustafa-yı Rabi' arasında tarafının muamelatına müdahale olunmaması hakkında hacet-i itaati olduğu 1222- Sultan Selahaddin Eyyubi'nin vefatı 1192- Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın itaati 1841cemre-i salise-i hamiye

yani küre-i ziyaiyesindeki mevad-ı mesiyenin dahi neşr-i ziya ile harareti zail olur yani hal-i teressübe müsteid cevherler olduğu muhtemelatındandır. Ziya-yı şemse badi-i aslı olan küre-i ziyaiyenin mevad-ı mürekkebesi arzın şeffaf olan seyale-i nesmiyesindeki sihablarda su buharının mevcudiyeti gibidir yani bir şeffaf seyale-i nesmiye derununda teressüb halindedir. Şemsi mahit olan gazın tabaka-i ziyaiyeden ileriye bir hayli fasih ve medid olduğu muhakkaktır çünkü küsuf geli vuku'unda sath-ı şemsden 80 bin mil irtifaında bir takım cesim kümeler ru'yet olunması şemsde dahi hava-yı nesmiyemizin tabakat-ı 'aliyyesinde

Sayfa 82**24 Rebiü'l Evvel Cuma**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
5	22
T. Şems	12s 25d

Rusyada serf denilen Demir baş Asarının tasdiki 1861- Belgrad kal'asının Sırplıya terki 1867- Bağ budama mevsimi

cevelan etmekte olan sehab kümelerine meşaye cisimlerin vücudunda iştibah bırakmıyor. Şemsin sath-ı haricisini muhit olan tarafın salib olmadığı üzerinde vuku'a gelen tebdilattan ve 'atide tarif olunacak şevaibin müşahadatından anlaşılmaktadır. İşbu taraf menirin (gaz) siyalesi veyahud küre-i arza mahit olan seyale-i nesmiye derununda sabah bir made-i keşfiye olduğuna hükmedilir. Küre-i arzın 91 milyon mesafeden iktibas eylediği hararet şemsin bir hararet-i 'azimi

Sayfa 83**25 Rebiü'l Evvel Cumartesi**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
6	23
T. Şems	12s 2d

Çeşme vak'ası 1184- ressam ve heykeltıraş meşhur İtalyalı Mikel Ancelo'nun viladeti 1474- kalem aşısı mevsimi

---

küllisi'nin gaz halinde veya bir (gaz) tabakası derununda sibahat eder bir takım ecsam-ı küreyyeden 'ibaret bulunduğu melhuzdur. Sath-ı şemsdeki kuvve-i cazibenin küremizdeki kuvve-i cazibeye nisbeti 27 nin vahide nisbeti gibidir. Binaen aleyhküremizde bir kıyye gelen bir şey sath-ı şemsde 434 kadim-i sükut eyleyeceğinden eğer şemsde insan bulunmak lazım gelse kuvve-i cazibenin şiddetinden dolayı kendi kendi şekletiyle kendisini ezmekliği iktiza eder. Şemsin ba'id mücerred 'aleme neşr ettiği ziya ve hararetden dolayı kendisine noksan darı olup

Sayfa 84**26 Rebiü'l Evvel Pazar**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
7	24
T. Şems	12s 19d

Bonapart'ın Yafa'yı muhasarası 1799

---

olmadığı ve taryanı takdirde cebr-i noksan eder bir hasesi bulunup bulunmadığı bu'diyet fevk'aladesi cihetiyle tayin olunamaz. Forza cism-i şems 24 saatte 1 zera' i'şarı küçülmek lazım gelse bunu tayin edebilmek için 2 bin sene'ali eltevali rasad-ı şems ile meşgul olmak iktiza eder. Halbuki şemsin işbu ba'adiyet-i 'azimesi arzın ondan iktibas-ı hararet ve ziya etmekliğine mani' değildir ve misal-i şemsden varid olan hararet-i sath arza mütesaven münteşir olsa ve küre-i arzı muhit olmak üzere 30 zari' i'şarı sahnında bir buz tabakası da farz edilse an-ı vahidede aride bilmeliği mukarrer ve ib'ad mutalaka-i 'aleme neşr ettiği hararete nisbetle

Sayfa 85**27 Rebiü'l Evvel Pazartesi**

Mart Efrencî	Şubat Rumî
8	25

T. Şems

12s 17d

 Vefat-ı Hazreti Hasan (Radyallahu ‘anhuma) 41- Tunus’un fethi 982

---

küremize bahş eylediği hararetin ne kadar cüzi olmak lazım geleceği ca-yi nazırdır. Hararet-i şemsin şiddeti derece-i fevkalade olarak misal-ı sath-ı şemsde 3 milyar miryametre mek’abında bir buz mevcut olmak lazım gelse eritip buhar haline getireceği ve bir senede hâsıl eylediği hararet küre-i şemsi daire-i mehar mahid olmak üzere 27 kilometre sahnında maadin kömürü tabakasının hâsıl eyleyeceği mikdar-ı hararetle mesavi olduğu ashab-ı fen tarafından hesap edilmiştir.

Şevaib-i şemsiyye

İtlak olunan lekeler.

Sayfa 86

28 Rebiü’l Evvel Salı

Mart Efrencî	Şubat Rumî
9	26
T. Şems	12s 14d

 Yıldırım Sultan Bayezid’in vefatı 1403- Hasum fırtınası yevm 8- evvel-i berd-i ‘acuz.

Teleskob denilen rasat dürbünleriyle bakıldığı halde güneşin sathında kah o fen ve kah büyük ve gayr-ı muntazam bir surette lekeler görülüyor ki bunlara istilah heyetde (şevaib-i merkeziyye) ta’bir olunur.

Sayfa 87

28 Rebiü’l Evvel Çarşamba

Mart Efrencî	Şubat Rumî
10	27
T. Şems	12s 11d

 Lehistan krallarından Üçüncü Ladislas’ın vefatı 1333

İşbu şaibelerin ‘umumi siyah şeklinde ve görüldüğü vecihle her birinin kenara karib mahallinde (şebe zal) tesmiye edilen açıkça siyah bir daire yani münevver bir gölge meşhud olduğu gibi bu gölgeden sonra dahi lekenin derunu gibi siyah bir saçak ile etrafı mehattır. Lekeler bir veya bir kaç tane olmayıp kah olur ki bunların ellisi altmış bir yerde bulunur. Rasadlar çok kere küme ile lekeler müşahede ve her bir kümede buzdan ziyade leke ta’dad etmişlerdir. Zikr olunan lekeler kavs-i şemsin her cihetinde bulunmayıp ekseriyya hatt-ı istivayi şemsin 30 derece arz-ı şimalisiyle 30

derece-i cenubiyesi beyinde vâkia dışrar. Şevaib-i mezkurenin her biri bir kaç bin mil

Sayfa 88

30 Rebiü'l Evvel Perşembe

Mart Efrencî	Şubat Rumî
11	28
T. Şems	12s 8d

Veladet-i Sultan Mehmed Han Rabi' 1051 (Müşâr-ul İleyh Avcı lakabıyla meşhurdur)

'umkunda birer hufre-i muzlimde ibaret bulunduğunu bundan 111 sene mukkaddem İngiliz erbâb heyetinden Vilson keşfetmiştir. Şevaib-i merkeziyyeden maida şemsdeki ziya-ı siyak vahid üzere olmadığından yani cism-i şems her tarafından suret-i mütesaviyede neşr-i ziya edemediğinden manzarası mütelavin olarak müşahede edilmektedir. Ekseriya şemsin üzerinde ve hal-i tebdilde bir takım noktalar görüldüğü gibi kas-ı şemse portakal kabuğu misalü kabartmalar bir hayat veren ve her cihette gayr-ı muntazam olarak yayılmış bulunan bir takım kabarcıklar dahi rivayet olunmaktadır. İşbu şevaib-i şemsiyye vasıtasıyla güneşin devir

Sayfa 89

Gurre-i Rebiü'l Ahir Cuma

Mart Efrencî	Şubat Rumî
12	29
T. Şems	12s 6d

Cülus-u Bayezid-i Sâni 886- İtalya ittihadının sa'ilerinden Maçini'nin vefatı 1782- Fransada birinci imparatorluğun ilan olduğu ve Bonapart'ın imparatorluğu 1805

necumiyelerini müşahede etmekteyiz bir lekenin devr-i kâmilini icra etmesi 1/4 27 güne mütevâkiftir. Demek oluyor ki şems yirmi yedi gün 6 saatte hareket-i mahuriyesini icra eyliyor. Halbuki yirmi yedi gün 6 saatten mukadder şemsin hareket-i mahuriyesinden fazladır. Çünkü bu esnada arz dahi medarı üzerinde 30 dereceye kadar bir mesafe kat' eder ve bu sebeble şemsin devr-i hakikisi müddeti 25 günden 'ibaret yani devr-i meriyyeden 2 gün aşgandır.

Şemsin Volkanları

Şemsin ani küre-i sathından mevad-ı nariye feveran eylediği icra kılınan rasadat esnasında müşahede olunmaktadır. Erbâb-ı heyetten bazıları şevaib-i mezkurenin

Sayfa 90**2 Rebiü'l Ahir Cumartesi**

Mart Efrencî	Mart Rumî
13	1
T. Şems	1s 3d

Asmaya su yürümesi- soğan dikilecek mevsim- ikinci defa olarak bağ budamak- bu ayda fernik üzümü- börülce mercimek zer' olunur

birer volkan münfezi olduğunu ve bazı rasadların zannı gibi mezkur lekeler şemsden ayrı birer cisim olmayıp sath-ı şemsde buldukları yerden asla ayrılmadıklarını ve kah görünüp kahice guyubiyet etmeliği şemsin devr-i mahurisini icradan neşet eylediğini beyan etmektedirler.

Sayfa 91**3 Rebiü'l Ahir Pazar**

Mart Efrencî	Mart Rumî
14	2
T. Şems	12s 00d

Şepluz kal'asının teshiri 950- nisavi-i leyl ü nehar mir-i – kırlangıçların 'avdeti

Sayfa 92**4 Rebiü'l Ahir Pazartesi**

Mart Efrencî	Mart Rumî
15	3
T. Şems	11s 57d

Sezar'ın ki lisanımızda Kısar-ı Rum diye meşhurdur. Vladimir mehdası (Brütüs) tarafından idamı kabl el milad 44- sezar dünyada imparatorluk nâmını icad etmiş ve Romanın Cumhuriyetini fesh ile saltanatı ilan eylemiş idi. Brütüs ise hakimiyet-i ahali tarafdarının seramedi bir genç idi.

Şemsdeki volkanların fevranı sırasında çıkan mevad-ı nariyye kırk elli bin mil kadar irtifa' eylemektedir. (12) numrolu şekl-i suret fevranını ve (2) numrolu şekl-i suret intifasını gösterir.

Kevakib-i Seyyare

Utarit- Zühre- Arz- Merih- Seyyarat- Magire- Müşteri- Zuhal- Uranüs- Neptün. Seyyareler ecrâm-ı kerriye olup havl-i şemsde medar-ı mahsusları üzerinde deveran ederler. Bunlara seyyare nâmını mütekaddimin ehl-i heyet vermiş.

Sayfa 93**5 Rebiü'l Ahir Salı**

Mart Efrencî	Mart Rumî
16	4
T. Şems	11s 52d

Roma imparatorlarından (Niber) in vefatı 57

Ve vec tesmiye-i ise kevakib-i sabite meyanında meşhud olan hareket gayr-ı muntazamları bulunmuştur. Seyarat-ı mabhus ‘enhadan Uranüs ile Neptünden ve bahusus seyyarat-ı zağireden ma’idesi tarih-i heyetin mazbutu olmayan bir zamandan biri ma’lum ve meşhuddur.

Bazı Islahat-ı Ehl-i Heyet

Seyyarat-ı Süfliye – seyyarat-ı ‘ulviyye

‘Utarid ile Zührenin medarları medar-ı arzın havli dahilinde bulunduğundan bu ikisine kevakb-i sefliyye ve Merih ile Müşteri vesair yüne ‘ulviyye nâmı verilmiştir.

Husus-üç

Sayfa 94**6 Rebiü'l Ahir Çarşamba**

Mart Efrencî	Mart Rumî
17	5
T. Şems	11s 52d

Ahir berid-i ‘acuz- emsal-i hakimiye mülfi dük dola Roşfukoldun vefatı 1680

---

seyyaratdan her birinin medarları birer kıta’ naks-i resm ettiğinden işbu medarların nokta-i ihtiraklarında dahi şems vâki’dır. Medar-ı seyyaratın şemse en karib olan noktasına nokta-i hasis ve en ba’id olan noktasına nokta-i uc tesmiye olunur.

İctima’ - istikbal- terbi’

Kevakib-i seyyaranın her hangisi olursa olsun bize nisbetle şems ile mesavi bir tevlide bulunduğu vakitdeki vazı’ına (ictima’) ve tul-u seyyare tul-u şemsden 180 derece tahlif ettiği zamandaki haline (istikbal) itlak edildiği gibi tul-u şemsden doksan derece tahlif ettikde dahi o seyyareye (terbi’) de

Sayfa 95**7 Rebiü'l Ahir Perşembe**

Mart Efrencî	Mart Rumî
18	6
T. Şems	11s 49d

Kristof Kolomb'un ilk seyahatini icra yani Amerikaya keşf ile mevatında İspanya Kralı Ferdinand ile Kraliçesi İzabella tarafından mednutin suretde kabul olunduğu 1493

---

işte müneccimlerin takviyelerinde (terbi' Zühre beflan) ve (ictima' Merih bi Zühre) tabirlerinden muradları budur. Seyyarat-ı Süfliyeden birinin küre-i arz ile meyan-ı şemsde vâki' olduğu andaki gibi onun aksi cihetinde bulunduğu an necumiye dahi yine (ictima') derler. Şu kadar var ki evvelkisine ictima'-i sefli ikincisine ictima' i 'ulvi tesmiye olunur. Seyyarattan biri şems ile müctemi' buldukda nasf el enhardan takribi vakt-i zevalde mürur eder bu cihetle fevk el afak bulunması nehara mahsusdur. Şems ile istikbalde bulunduğu zaman ise daire-i nasf el enhardan nasf el leyde güzar eyler bundan dolayıdır ki fevk el afak bulunması vakt-i leyle munhasırdır.

Sayfa 96**8 Rebiü'l Ahir Cuma**

Mart Efrencî	Mart Rumî
19	7
T. Şems	11s 46d

Parisde komün tarafdarlarının ve reis-i hükümetine karşı ilan-ı isyanı 1871

Bir seyyare-i şems ile terbi'de iken daire-i nasf el enharı ya kabl el zeval ya bu'd el zeval güzar eyler. Beyneviyet – küre-i arzdan biri şemse ve diğeri de 'izarda müntehi iki hatt-ı tasavvur edilse işbu hattın mutasavvirinden hadis olmak lazım gelen zaviyeye 'itardın şemsden olan (Beyneviyet) zaviyesi tesmiye olunur. Bu dahi o seyyarenin vaziyeti 'itibariyle yani seyyare-i şemsin şark veya garbında bulunduğuna göre şarki veya garbi olur.

Sayfa 97**9 Rebiü'l Ahir Cumartesi**

Mart Efrencî	Mart Rumî
20	8
T. Şems	11s 44d

Kıbrısın teshiri 750- şura-yı ümmet-i 'Osmaniye'nin birinci küşadı ve hümâyun hazret-i şehriyari 1877- 'ilm-i riyazi Nevtonun vefatı 1227 Müşaru'l-ileyh kuvve-i cazibe kanununu bir elmanın sükutundan istidlal eylemiştir lakab-ı nâm Fransız müneccim meşhurunun vefatı 794- Müşaru'l-ileyh sevabından 9800 kıt'asının mevazı'nı tayin eylemiştir.

Seyyarat-ı Süfliye

UtaridUtaridin şemse olan ba'id vesatısı 35 milyon mil ve medarının bu'diyet-i merkeziyesi ba'id vesatisinin hemsî olduğundan uc noktasında iken şemsden uzaklığı 41 ve hasis noktasında iken 28

Sayfa 98**10 Rebiü'l Ahir Pazar**

Mart Efrencî	Mart Rumî
21	9
T. Şems	11s 40d

Meşhur Roşföürün Fransa müstemlekatından yeni kale dünyada muhidin firarı 1874 sahilden gemiye kadar 3 mil mesafeyi seyahat ile geçmiştir.

Milyon milden ibarettir. Kutf-u hakikisi ise 3000 mil veyahud 1243 fersahdır. Kevakib-i mezkur havl-i şemsde devr-i necumiyesi 87 gün 23 saat 14 dakika 27 Sâniyede icra eder. Fakat devr-i kameriyesi yani bir ictima'-i sefliyeden diğer ictima'-i sefliye kadar olan müddeti 112 gündür. Utaridin kutru 1243 fersah yani küre-i arzın kutrundan 2 salise azğar olduğu halde saklet izafiyesi arzın saklet izafiyesinin 3 mislidir. Seyyare-i mezkure küremize nisbetle şemse daha karib olduğundan meskun olmaklığı lazım gelse seknesinin küre-i şemsi bizim gördüğümüzden 7 kere daha büyük görmesi icab eder ve Utaride şemsden

Sayfa 99**11 Rebiü'l Ahir Pazartesi**

Mart Efrencî	Mart Rumî
22	10
T. Şems	Nevruz Sultanı

Almanya meşahir-i ashab kaleminden (Küt)ün vefatı 1832

Varid olan ziya ve hararet bize vasıl olan neden yedi kat daha ziyadedir. Utaridin küremizden görülmesi şafak veya kamerin ziyade taban olduğu vakitlerden ma'ida-i naderattandır. Rivayetine müsaide olan hususattan evvelkisi hava-yı tesmiyemizin berrak ikincisi şafakın aksar üçüncüsü seyyaranın nokta-i uca akreb dördüncüsü dairet-ül şemsin cihet-i şimaliyesinde tulu' olmaklığıdır. Bu kevakib en münevver zamanında bize bil'akis tulak görünüyor çünkü tamamiyle parlaklığı kamerin bedri misali medvur olduğu zamana munhasırdır. Halbuki Utarid o vezati aldığı zamanda bizden pek ba'id birmesafede bulunduğu cihetle o kadar parlak

Sayfa 100**12 Rebiü'l Ahir Salı**

Mart Efrencî	Mart Rumî
23	11
T. Şems	11s 36d

Rusya Çarı Birinci Polün meftulan vefatı 1801

---

görünmez. Keza bize en karib zamanlarda dahi muzlim kısmı küre-i arza mütevecce bulunduğundan kat'a müşahede edilemez. Kuvvetli teleskoplarla icra edilen rasadta Utaridin sathında dağlar bulunduğuna ihtimal verilecek bir takım lekeler keşf olunmuşdur. Bu lekelerin i'aneti ile mihver-i zatisi etrafında 24 saat 5 dakikada devriyesini icra eylediği anlaşılmış ise de ehl-i heyetten bazıları sath-ı kevakibde bir günlüğü bulunmadığını iddia etmektedir.

Sayfa 101**13 Rebiü'l Ahir Çarşamba**

Mart Efrencî	Mart Rumî
24	12
T. Şems	11s 35d

Şehzade Sultan Beyazıdın firar-ı İran memâlikinden Kanuni'ye duhûlu 967- Harun el Reşidin vefatı 809 miladi.

Her yerde akşam veya sabah yıldızı ve taşralılar Beyninde (kervan)kuran diye ma'ruf olan Zühre kevakib-i seyaranın en parlağıdır. Zührenin şemsden olan ba'id vesatısı takriben 66 milyondur. Havl-i şemsde 1/2 7 ay veyahud 224 gün 16 saat 410 dakikada ve kendi mehurunda 23 saat 21 dakika 7 Sâniye devir eyler.

Sayfa 102

14 Rebiü'l Ahir Perşembe

Mart Efrencî	Mart Rumî
25	13
T. Şems	11s 29d

Platonun vefatı kabl el milad 318

Devr-i kameriyesi yani ictima'-i sefliye iki kere gelmekliğı beynindeki müddet 19 mahdır. Fusul-u erba'ası ikişer maha karib ve katr-ı hakikisi takriben katr-ı arz kadar 7,770 mildir. Küremize en karib ecram-ı semaviye içinde bizim için en güzel ve en parlak seyyare Zühredir. Fecirden bir saat evvel cenub-u şarki saatinde zahir oldukda seher yıldızı ve bu'd el gurub garb-ı cenubide tulu' eyledikde akşam yıldızı tesmiye olunur. Nuraniyet fevk'aladesine binaen fecirden sonra sair yıldızların enzardan gayubiyetinden 2 saat geçinceye kadar rivayet olunur.

Kadime bunu ayrı ayrı iki yıldız zan ederlerdi. 24 saat zarfında 2 dakika tulu' olduğunu en

Sayfa 103

15 Rebiü'l Ahir Cuma

Mart Efrencî	Mart Rumî
26	14
T. Şems	11s 27d

Hisarcık galebe-i meşhuresi 1152- Parisde komon takımının intibahate mübadereti 1871

Evvel keşf eden hakima-yı Yunaniyeden Aristipostur. En münevver zamanındaki arz-ı azim şimaliyesine yakın vaktidir. Nasf ül enharda bile gözle görülebilir. En parlak zamanı ictima'-ı sefliyeden takriben 36 gün evvel veya sonra olarak o vakit ise beyneviyet zaviyesi takriben 4 derecedir ve kursunun kısmı tabanı ise reb' daireden ziyade değildir. Bu esnada ziyası o kadar kesb izdiyad eder ki dikkatle bakılacak olsa vakt-i leyde bir cismin sath-ı arza saldığı gölge his olunabilir. Ehl-i heyet-i sath Zührede adm-ı intizam ve siyah lekeler müşahede ve bu lekeler 24 saat

küsür dakikalık bir fasıla-i mütesaviyede bitekrar zuhurunu rivayet etmeleriyle işbu müddetin saire-i mezkurenin bir devr-i mahuresinden ibaret olduğunu keşf eylemişlerdir.

Sayfa 106

18 Rebiü'l Ahir Pazartesi

Mart Efrencî	Mart Rumî
29	17
T. Şems	11s 18d

Selanikin fethi 834

Küre-i arz-ı seyyarat içinde Zührede gine meşabih bir siyale-i nesmiye ile mematdır. Mahveri üzerinde devr-i yevmiyesini 23 saat 56 dakika 4 Sânîyede itimam ve havl-i şemsde 12 ay yani 360 gün 5 saat 48 dakika müddet zarfında devr-i seneviyesi ikmal eyler. Küremizin şemsden olan ba'id vesatısı 91 milyon mildir. Senemizin yani küremizin bir devr-i seneviyesinin 365 gün küsür saatten ibaret olduğunu balada haber vermiştik. Medar-ı arzın muhiti 577 milyon mil olarak işbu miktar medarı 1/3 365 gün ile taksim eylediğimizde sür'at-i yevmiyye-i arzı bulur yani küremizin hareket

Sayfa 107

19 Rebiü'l Ahir Salı

Mart Efrencî	Mart Rumî
30	18
T. Şems	11s 61d

Sultan Süleymanın Almanya seferi şehir-i ayini 939- İngilterede ma'den amelesi umumi tatil eşgal etmiştir 1874.

Yevmiyesi 1,580,000 mil ve saatteki hareketi 800 ve 65 dakikadaki hareketi 1,097 ve Sânîyedeki hareketi dahi 18 mil olduğunu anlarız. Küre-i arzın hacmi 259,400 milyon mek'ab milden ibaret ve sakleti ise 6 (sekiz trilyon) tonilate olduğu olduğu hesap ve isbat olunmuştur. 6,000,000,000,000,000,000,000

Fusul ve Mevasim

Küremizin mehur-u zatiyesindeki hareketi bize ta' kib-i leyl ü neharı idrak ettirdiği gibi heval-i şemsdeki devr-i seneviyeside teval-i fusul ve mevasimi arane eder. Arz-ı havl-i şemsde hareket-i necumiyesini icra

Sayfa 108**20 Rebiü'l Ahir Çarşamba**

Mart Efrencî	Mart Rumî
31	19
T. Şems	11s 13d

Fransa krallarından Birinci Fransuvarın vefatı 1547- Müşaru'l-ileyhSultan Süleymanın himayetine iltica etmişti.

İltica ederken daire-i iltimasa 23 derece mail ve daima bir cihete nazır bir mehur üzerinde devir eyler. Şehr-i Haziranda kutub şimali şemse doğru mail iken nasf küre-i şimaliyenin kısım 'izamı münevver ve nasf küre-i cenubiyenin kısım-ı 'izamı muzlim olur. Bundan dolayıdır ki nisf-ı küre-i şimaliyede geceler gündüzlerden uzun ve nasf küre-i cenubiyede ise merir ve 'akis ve hatt-ı istiva üzerinde dahi leyl ü nehar mesavi olur. Kânun-i Evvelde kutub cenubi şemse mail bulunduğundan nasf küre-i şimaliyede gündüzler gecelerden aksardır. Mart ile Eylülde mehur arz-ı cihet şemse 'amud iken kısım-ı münevverini kısım-ı muzliminden tefrik eden

Sayfa 109**21 Rebiü'l Ahir Perşembe**

Nisan Efrencî	Mart Rumî
1	20
T. Şems	11s 10d

Timurlenk'in vefatı 1405 (miladi)- Osmanlı askerinin bir günü zabtı 1771- Amerika'nın Cumhur reisi Linkoln'un tiyatrodaki idamı 1865

Hatta kutublardan münevver eylediği cihetle küre-i arzın her tarafında tesavi-i leyl ü nehar olur ki evveline ibtida fasl-ı Rabi' ve ikincisine ibtida-yı fasl-ı harif denir.

Sayfa 110**22 Rebiü'l Ahir Cuma**

Nisan Efrencî	Mart Rumî
2	21
T. Şems	1s 8d

Sultan Mehmed'in İstanbul muhasarasına mübadereti 1456 (miladi)- meşhur Fransız hatibi Meprabon'un vefatı 6791- İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in vefatı 1063.

Küre-i arzın ve fusul-i erbu'daki mevazi'ni sekl-i ati irae eder. Daire-i el şems mu'adil el enhari 2 makabl noktada kat' eder ki naktin mezkuretine i'tidalin tesmid

olunur. Zira şems işbu 2 nokta üzerine geldiği vakitlerde fevk elak ne kadar bulunur ise taht el afik dahi o kadar bulduklarından tesavi-i leyl ü nehar olur. Zikr olunan noktalardan şemsin fasl-ı baharda uğradığını noktaya itidal-ı Rabi' ve fasıl-ı harifde uğradığını noktaya itidal-i harifi ve ve merkez-i şemsin itidal-i Rabi' noktasında bulunduğu ana yani burc-u Hamlin seniye-i evvelisine nakline dahi (nevruz) tesmiye olunur.

Sayfa 111

23 Rebiü'l Ahir Cumartesi

Nisan Efrencî	Mart Rumî
3	22
T. Şems	11s 5d

Sultan Abdulaziz'in Mısır'a seyahati 1863

Şems-i Mart Efrencînin yirminci günü itidal rabi'ye ve Eylül Efrencînin yirmi birinci günü itidal-ı harifiye uğrar. Dairet-ül şems üzerinde itidalin noktalarından mesavi-i ba'idde elenhardan ba'id bulunan noktalara inkılabın ve şemsin bu noktalara uğradığı zamana dahi mebda-i etvar veya aksar-ı eyyam ve ıstılahat-ı avamda gün dönümü tesmiye olunur. İşbu inkılabın noktalarından şemsin Haziran Efrencînin yirmi birinci günü bulunduğu noktaya dahi inkılab-ı şetvi ve ta'bir diğerle birincisine mebda-i etval-i eyyam ikincisine mebda-i aksar-ı eyyam denir.

Sayfa 112

24 Rebiü'l Ahir Pazar

Nisan Efrencî	Mart Rumî
4	23
T. Şems	11s 2d

Fransız rasad meşhuru Laland'ın vefatı 1807 Müşaru'l-ileyh Fitnesk Lökodu 'aşkı idi ki bir kere Zühre yıldızının saatmürurunda40 dakika hesayeti yanılmış ve binaen aliyye geldiğini görememiş olduğuna yevm-i vefatına kadar te'sif eder dururmuş.

Medarin ve Medar-ı Kutb

Hatta istivaya mevazi inkılabın noktalarından mürur eden iki daire-i zağireye medarin tesmiye olunur. Hatta istivanın şimalinde bulunana medar-ı Seretancenubunda gine medar-ı cedidirler. Medar-ı kutubun hatt-ı istivaya mevazi ve

medar Seretanile medar-1 cedidden sonra iki daire-i zağırtub edir ki cihetlerine nisbete medar-1 kutub şimali ve medar-1 kutub cenubi ıtlak olunur.

Sayfa 113

25 Rebiü'l Ahir Pazartesi

Nisan Efrencî	Mart Rumî
5	24
T. Şems	11s 59d

Fransa inkılab-ı kebirinde meşaireden (Danton)un refikasıyla beraber idamı 1794

1- Hatt-ı istiva 2- Medar-ı Ciddi 3- Medar-ı Kutub Cenubi 4- Medar-ı Seretan5- Medar-ı Kutub Şimali 6- Kutub Cenubi 7- Kutub Şimali

Arzın Mıntıkaya Taksimi

Ehl-i heyet küre-i arz beş mıntıkaya taksim etmişlerdir. Ba'is-i taksim ise şemsin mehrin yevmi-i zahiresidir.

Sayfa 114

26 Rebiü'l Ahir Salı

Nisan Efrencî	Mart Rumî
6	25
T. Şems	10s 57d

Zülkadriye Hanedanı elinde bulunan memaliğın istimlakı 921- Ressam Macizekler Rafaelin vefatı 1438

Birincisi mıntıka-i haredirmedar-ı Seretan ile medar-ı Seretan ile medar-ı cedi mabeynidir. İşte güneş bu mıntıkada şems-i raşeden-i merver idi. İkincisi ile üçüncüsü iki mıntıka-i müncemide der ki kutbun medarları mabeynidir. Şems-i inkılab-ı şetviye takrib eylediği zaman mıntıka-i müncemide-i şimaliyenin afakından günlerce gurub ettiği misali inkılab-ı seyfiyye takribinde dahi günlerce gurub etmez. Dördüncüsü ve beşincisi mıntıka-i mu'tedile-i şimaliyye ve cenubiyye yani medar-ı Seretan ile medar-ı kutub-ı şimali ve medar-ı cedi ile medar-ı kutub-ı cenubi mabeynleridir.

Sayfa 115**27 Rebiü'l ahir Çarşamba**

Nisan Efrencî	Mart Rumî
7	26
T. Şems	10s 54d

İtalyalı havanında Meşhur Robini'nin viladeti 1800

İşbu mintikalar dahilinde şems asla şemset-i resinde bulunmayarak her gün tulu' ve gurub eder. 1- mintika-i müncemide şimaliye 2- mintika-i mu'tedile şimaliyye 3- mintika-i hare 4- mintika-i mu'tedile cenubiye 5- mintika-i müncemide cenubiyye.

Mintika-i Elburc

Şemsde daire-i hesfun 2 tarafında sekizer derece

Sayfa 116**28 Rebiü'l Ahir Perşembe**

Nisan Efrencî	Mart Rumî
8	27
T. Şems	10s 51d

Roma imparatorlarından Kara Kalla'nın süikasd ile vefatı 227

Bu'dinde imtidad eden daireye mintika-i elburc derler ki şems ile etba'i işbu mintika dahilinde hareket eder. Daire-i elhesuf ile mintika-i elburc 12 müsavi kısma taksim olunmuş ve her biri bir nâm ile 30 dereceyi haiz bulunmuştur. Esami-i bervec i'tidal-i riya'dan yani nevrudan beda-i ile ta'dad edilir. İtibarları garbden şarka doğrudur.

Sayfa 117**29 Rebiü'l Ahir Cuma**

Nisan Efrencî	Mart Rumî
9	28
T. Şems	10s 49d

Gence muharebe-i meşveresi 991- İranda zelzele-i azimi 250 bin nüfus telef olmuştur 1271 - Teker nâm-ı meşhur Fransız maliye nazırı vefatı 1804 mumi ileyh edebiye-i meşhure Madam Estail'in pederidir.

---

hamilden senebleye yani birinciden altıncıya kadar mu'adil el enharın şimal cenubunda buldukları itibariyle burc-u şimaliyye ve mizanının havte yani

yedinciden on ikinciye kadar diğer altısına keza ve zaitleri itibariyle burc-u cenubuna tesmiye edilir.

Sayfa 118

30 Rebiü'l Ahir Cumartesi

Nisan Efrencî	Mart Rumî
10	29
T. Şems	10s 46d

Çiçek illetinin tehviyeti için aşî usûlünün zuhuru 1782

İtidal-i Rabi'i nokta-i hamle ve harif mizan bir cenin nokta-i evveliyesine mu'adil olduğu gibi inkılab-i sayfi Seretanve şetvi cecdi burclarının ibtidasına mu'adildir.

Kamer

Kamerle küre-i arzın cerman olan farkını baladaki arz-ı şeklinin yanında müşahid etmiş idik. Ma'lumunuzdur ki kamer küremizin peykidir. Arza olan ba'id vesatîsi 238,830 mil olarak bu'd azîmi 253 bin ve ba'id azğarı dahi 221 bin mile kadar artıp eksilir, kutru ise 2162 mil olduğundan hacmi arzın 1/49 nisbetindedir. Küre-i arzın hevalinde devrini 27 gün 7 saat

Sayfa 119

Gurre-i Cemaziyel Evvel Pazar

Nisan Efrencî	Mart Rumî
11	30
T. Şems	10s 43d

On üçüncü Gragvar Papanın vefatı 1585. Müşaru'l-ileyh takvim-i Firengiyi hesap ve ilan ile Şehur-u Sakıme-i Romayı terk eylemiştir.

---

43 dakikada itimam eder ki buna dördüncümü tesmiye edilir. Kamerin işbu devri iki istikbal veya ictimâ' beynindeki güzran eden müddettir ki ıstılah-ı ehl-i heyette buna devr-i kameri derler. Bizler ise bir mah kameri deriz. Çünkü devr-i kamerinin müddet-i devr-i necumiyeden iki gün bir kaç saat daha uzuncadır. Yani işbu müddet birinci ictimaiden biri şemsin kat' eylediği mesafeyi kamerin seyr etmek yolunda sarf ettiği zamandır. Binaen aleyh bir devr-i kameri 29 gün 12 saat 44 dakikadan ibarettir.

Sayfa 120**2 Cemaziyel Evvel Pazartesi**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
12	31
T. Şems	10s 41d

Yavuz Sultan Selim'in pederi Sultan Bayezid ile çevrili kurbunda karıştıran nâm-ı mahalde muharebesi 917

Kamerin Safha-i Rasadiyesi

Sath-ı kamerde vaktiyle pek çok inkılabat vuku'a gelmiş olduğu üzerindeki 'alametden anlaşılmaktadır. İcram-ı semaviye içinde bize kamerden yakın bir ecram bulunduğu cihetle en kuvvetli bir teleskop ile sath-ı Zührede göremediğimiz şeyleri en 'adi bir dürbün ile .... Görebiliriz.

Sayfa 121**3 Cemaziyel Evvel Salı**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
13	1
T. Şems	10s 38d

Yavuz Sultan Selimin Kahireyi muhasarası 1507 (miladi)- Bonapart'ın imparatorlukdan ilk sedudu 1814- vefat-ı hidayeti iştihar ve hiddeti 1871

Safha-i kamere peder halinde iken kuvvetli bir rasad dürbünü ile baktığımız zaman sathındaki cebel ve telalı ve bir takım fikalar ile hafreleri pek güzel ve hatta şevahakının zelaline varıncaya kadar müşahede eylemekdeyiz.

Sayfa 122**4 Cemaziyel Evvel Çarşamba**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
14	2
T. Şems	10s 36d

'Osman Gazinin ilan-ı cülusu 699- Gazi Hayreddin Paşa 945- On dördüncü Lui'nin aşkatalarından meşhur madam Posbador'un vefatı 1864

Terbiye' karib zamanında sath-ı kamerin kısm-ı münevveriyle kısm-ı muzlimini fasıl olan hattın şeklinde görüldüğü üzere gayı muntazam ve girintili çıkıntılı görünmesi 'avarız-ı cebeliyeye delalet eder.

Sathın kısm-ı münevveri kenarında kısm-ı muzlime metasıl bir takım parlak Halkalar gördüğümüz gibi münevver cihetinde dahi bir takım şevaib-i muzlime müşahede etmekteyiz. Halbuki bu rivayet ve temaşa bir kaç saat zarfında kesb-i tebdil eder. Ziya-yı şems safha-i kamerde iş'asını arttırdıkça sairlerine nazaran donkça güzyan akaliminde bulunanlardan ma'ida siyah lekeler münevver ve kamer-i bedr Halinde ise kamila müntefi ve gaib olurlar. İşte bu hal

Sayfa 123

5 Cemaziyel Evvel Perşembe

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
15	3
T. Şems	10s 33d

Sadrızam Hasan Paşa'nın idamı 1012 – Dal tabanın sadareti 1114

---

bize sath-ı kamerin bir takım dağları dereleri havi olduğunu irae eyler.

Sath-ı kamerin muzlim ve münevver kısımlarını irae eden resimde rakamıyla işaret olunan alamet ki cism-i atide resm olunmuştur. Daima müşahede edilmektedir. İşbu şebe daire-i hakiminde olan halka-i münevverenin şemse nazır olan ciheti dahilinde bir kavş-ı muzlim

Sayfa 124

6 Cemaziyel Evvel Cuma

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
16	4
T. Şems	10s 28d

Barbaros kapudan meşhur Hayreddin Paşa'nın vefatı 953- Tabimyondan Fransız edib meşhuru Yofonun vefatı 1781- Serdar-ı ekrem 'Ömer Paşa'nın vefatı 1871

Ve şemse mukabil cihetin haricinde dahi bir zal-i medid görülür ve derunundaki iki nokta-i münevverenin şemse mukabil cihetlerine birer saye bıraktıkları müşahede edilir. İşte bu alametler rasad olunduğu dakikada misal-i şekilde görüldüğü suretde ise aradan iki üç saat mürurunda işbu gölgeler yani yani muzlim lekeler kısalmaya başlar ve forza ertesi akşam bakılsa o medid gördüğümüz saye-i muzlim Halka-i münevverenin derunundaki kuvasdan daha kısa kalır. İki gece sonra bakılsa bütün bütün nazar-ı rasaddan nehan olur. Fakat bir iki hafta mürurunda tekrar baktığımızda çünkü kamer devr-i muktezası olarak tahvil ve za'it yani bize vecihe-i diğer 'arz eyleyeceğinden işbu

Sayfa 125**7 Cemaziyel Evvel Cumartesi**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
17	3
T. Şems	10s 28d

Sultan Murad-ı Hamis'in cülusu 1293- Amerikalı hekim meşhurin Benjamin Franklin'in vefatı 1790- Parisde tramvay küşadı 1882

Siyahlıklar bitekrar ve fakat evvelki mevki'lerinin mukabil cihetlerinde bedidar olur ve mürur-u evkat ile tavil-i zelal dahi kamerin kısım-ı muzlimidahiline iltisak edecek kadar kesb-i temadi eder. Mahasıl bize şu tahvilat ve müşahadat sakfî yıkılmış yel değirmeni binası gibi müdevver bir divarın sath-ı kamerde mevcudiyetini ve bu cidar-ı halkavinin dahi muntefi bir volkan-ı münfezi olunduğu tasdik ettirir. Ehl-i heyet cibal-i kameriyeyi sanuf-u saliseye taksim etmektedirler.

Birinci sınıfta bulunanlarına cibal-i mücerrede itlak olunur ki 'umuman minare külahı heyetinde olarak müstevi bir ovada keyfe meuttifika püskürüp çıkmış

Sayfa 126**8 Cemaziyel Evvel Pazar**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
18	6
T. Şems	10s 25d

Fransız edibi meşhuresi Dam Dosa Diniyat'in vefatı 1696

---

ve 4 den 5 mile irtifalleri bulunduğu rasıdlar tarafından ölçülmüştür. İkinci sınıf cebel-i mütselseledir ki 200 milden 300 mile kadar imtidad ve 18 binden 20 bin kademe kadar irtifa' etmişlerdir. Bunlar bazı kere bir istikametde ve kahice mütekavvis bir heyetde ruiyet olunur. Üçüncü sınıf sath-ı kamerin beşte üçünü isti'ab

Sayfa 127**9 Cemaziyel Evvel Pazartesi**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
19	7
T. Şems	10s 25d

İşkodra'nın fethi 1853(Ebulfeth Sultan Mehmed Han tarafından)

---

etmiş olan cebel-i müstediredir ki müselsel ve muttasil olduklarından kamerin şekli-i tabiiyesini teşkil etmişlerdir. Bu sınıf-ı salise dahi sahra-yı müstahkeme cebel-i müstedire ve mahrut macif nâmlarıyla bitekrar sınıf-ı saliseye taksim olunurlar.

Sahra-yı müstahkem- daireye şaye bir sath olarak kutru milden 120 mile kadar tahlif eder ve etrafı bir cebel-i kaşri veya mütahid el merkez mut'ad kaşerler ile mehad bulunurlar. İşbu etrafı mehad olan sath-ı al el'umum bir vadi olarak dahilindeki cebel dahi kalil el irtifa'dır.

Cibal-i halkavi – 10 milden 50 mil kutruna tahlif eder eşgal-i meriyyeleri dahi daireye

Sayfa 128

10 Cemaziyel Evvel Salı

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
20	8
T. Şems	10s 23d

On sekizinci asrın en meşhur cerrahı (Jan Lui Peti) nin vefatı 1760

---

karib ve mil dahliyyeleri ise uçurum halindedir işbu sath-ı mahalde ekseriya bir de cebel- merkezi bulunur.

Mahrut-u mucuf- yahud volkan menfezleri 'umumiyet üzere dahilinde tilal-i merkeziyeyi havi bir vadi zağırdır ki bu kısımdan kars-ı kamerin semt-i cenubiyesinde bir iklim-i cebelinin manzara-i 'umumiyesi 130 uncu sahifedeki şekilde görülen surettedir. Küremizde bulunan volkan müfrezelerinden mürur-u zaman veya 'avarız ve esbab gün ve mekan ile misal ve fert-i barandan aşınmak ve zelzel-i arziyye hadisinden yıkılıp düşmek gibi pek çok haletden düzlendiği vâki' ise de kamerdeki cibal-i ateşfeşanın menfezleri açıkladıkları heyeti daima muhafaza etmektedirler.

Sayfa 129

11 Cemaziyel Evvel Çarşamba

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
21	9
T. Şems	10s 18d

Hakim galebi Diyojenin vefatı kabl'el milad 323- Makedonya kralı ve 'umum-i isyanın fatihi olan iskender-i kebir dahi 33 yaşında olarak bir gün vefat etmiştir ki Diyojenle bir günde vuku' itfakat garibindedir. Zira zira meşhurdur ki müşâr-ul İleyh

(Eğer İskender olmasaydım Diyojen olurum) demiş ve diyojen olunamamış ise de Diyojenle bir günde olmuştur. Sultan Abdulaziz'in intiharı 1693 Yemişçi Hasan Paşa'nın idamı 1016.

Kamerdeki cebel-i müstedire ve mahrud mahfilerin küremizdeki volkanlara müşabehet nâmesi bulduklarından

Sayfa 130

12 Cemaziyel Evvel Perşembe

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
22	10
T. Şems	10s 15d

Fransa divan inkılabının erbâb-ı asaletin idamına hakim eylediği 1794

bunların ateş-i feşan dağlar oldukları esasen kabul olunmuş ve küremizdeki volkanlarla bunlar arasındaki fark kamerdekilerin cisim ve bi şemar ve küre-i arzdakilerin onlara nisbetle zağır ve kalil el mikdar olmasından ibaret bulunmuştur.

(Herşel) kamerin sath-ı muzliminde müşahede eylediği 3 nokta-i münevverenin volkan ateşi olduğuna fail olmuş ise de mezkur 'alamet-i münevvere her şehr-i kameride rivayet olunmasına nazaran bunların küreden mün'akes olan iş'a-i ziyaiyeyi karib el ihtimaldir. Binaen 'aleyh kamerde bulunan volkanların heman ekseriyet üzere müntefi buldukları müttefik aliyye olduğu gibi

Sayfa 131

13 Cemaziyel Evvel Cuma

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
23	11
T. Şems	10s 13d

İngiliz feca'a perderanından şair meşhur Şekspir'in viladeti 1564. Yine müşâr-ul ileyh vefatı 22 Nisan 1616 (müşâr-ul ileyh ismi 27 türlü tahrir olunur) İspanya meşahir-i edbasından Servantes'in vefatı 1616.

---

bu ana değin hiç bir 'alamet-i tağyaniyede de tesadüf olunmamış olmasından sair yerlerinde dahi hal-i işti'alde cebel olmaklığı müştebe fahidir. Mahre-i ashab heyetden iki zat elyevm kamerde hiç bir yanar dağ bulunmadığını ed'a etmiştir.

Sayfa 132**14 Cemaziyel Evvel Cumartesi**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
24	16
T. Şems	10s 10d

Eylo muhasarası 1083

1796 da Fransız rasadlarından (mesiye) şekl-i atideki halkatını keşf etmiştir. İşbu halkatanda 1835 deki heyetini 1857 den biri değiştirmiştir. Bu hale bakılırsa vaktiyle münevverliği iştilal halinde bulunmasından mühheran ki hali müntefi olmasından neşet eylemiştir. 1766'da takriben beş mil kutrunda olan bir küçük sakbe-i cebeliyenin bağtet-i gaib ve yerine bir beyaz lekenin kaim olduğu haber verilmiş ise de sakbe-i özkure o vakitten sonra yine heyet-i asliyesiyle müşahede olunmaktadır. Kamerde ecrâm-ı sairede olduğu misüllü seyyale-i nesimiyenin bulunmadığı ecrâm-ı mezkurede şafakın 'adm

Sayfa 133**15 Cemaziyel Evvel Pazar**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
25	13
T. Şems	10s 8d

O livaya küre-i mevalik viladeti 1599 (Müşaru'l-ileyh İngilterede Krallığı ilgâ ile kendisi hami 'unvanıyla riyaset-i idareye geçmiştir)

---

vuku'uyla sabit bulunduğu gibi üzerinde küre-i arzdeki misüllü buhar olduğu dahi kuvvetli teleskoplarla icra kılınan müşahadatdan anlaşılmıştır çünkü dürbün ile siyahca ve müstevi bir halde görünen akalimin üzerinde bir takım zelal daima görüldüğü cihetle işbu sath-ı müsteviyenin bir takım vasi' sahalardan 'ibaret bulunduğu anlaşılmıştır.

Sayfa 134**16 Cemaziyel Evvel Pazartesi**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
26	14
T. Şems	10s 5d

İnebahtı vak'ası 979- Selim-i Sâni tercüme-i haletde icmali muharrerdir.

Sayfa 135**17 Cemaziyel Evvel Salı**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
26	15
T. Şems	10s 3d

Seyyarat-ı ‘Ulviye Peykleri

Seyyarat-ı ‘ulviye’nin muhrikleri muhrikimiz haricinde olduğundan küre-i arz ile şems-i meyanından asla mürur etmezler. Yani ictimâ’ sefliyeleri olamaz. Ancak ictimâ’-i ‘ulvi ve istikbal halinde görünmeleriyle beraber bize Utarid ve Zühre gibi arz ve cıva dahi etmezler. Bazen kars-ı Merih bir kars-ı mehdeb gibi rivayet olunursa da sair-i seyyarat-ı ‘ulviyenin heman sath-ı münevverleri ziyade bu’diyetlerinden naşı daima küre-i arza müteveccce gibi bulunarak şekil muhadebeleri his olunmaz.

Sayfa 136**18 Cemaziyel Evvel Çarşamba**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
28	16
T. Şems	10s 00d

Feth-i Kostantiniye 857- tarih-i feth (Biladat-ı tabiat)

Merih

Merih havl-i şemsde 23 mah zarfında yani 686 gün 22 saat 18 dakikada devr-i seneviyesini ve kendi mehurunda dahi 24 saat 39 dakika 21 Sâniyede devr-i yevmiyesini etmam eder. Fakat devr-i kamerisi yani bir istikbalden diğer istikbale gelmesi müddeti 26 mahdan ibarettir. Şemsden olan ba’id vesatısı

Sayfa 137**19 Cemaziyel Evvel Perşembe**

Nisan Efrencî	Nisan Rumî
29	17
T. Şems	9s 58d

Hollandalı meşhur Amiral (Mişel - Adriyan - Rotrik vefatı) 1726

139 milyon ise de ba’id mezkur teb’ad-ı merkeziyeden dolayı ba’id vesatinin bir ‘aşrı kadar tahlif etmekle bu sebebden ba’id azimiyesi 152 ve ba’id azğarisi 126 milyon millik bir mesafe hasıl eyler.

Merihin bazen an-ı istikbalinde küre-i arzdan olan ba'id 34 milyona kadar tenzil ettiği halde ictima' zamanında dahi 245 milyona kadar artar. Katr-ı merisi ba'id ile mesavi nisbetinde 1/ 2 3 den 24 Sâniyeye kadar tahlif eyler. Katr-ı hakikisi 4,155 milden ibarettir. Merihin ictima' ile arza syret-i mütesaviyede nasf-ı küresi mütevecce olduğundan şekl-i âti'de gösterildiği vecihle müdevver

Sayfa 138

20 Cemaziyel Evvel Cuma

Nisan Efrecî	Nisan Rumî
30	18
T. Şems	9s 56d

Feth-i cami'inde meclis-i 'umumi 'akdi ve Sultan Mehmed'in islam-ı Gazaya ağı için gönderdiği hattın kıraatı 1225

Yani peder halinde mevazi'-i sairede dahi cezviye mehdeb rivayet olunur. Lakin kısım-ı nakısı nasf-ı küresinin 9 cezvinde 1 cüzünü asla tecavüz etmez. Sath-ı Merihe kuvvetli teleskopla bakıldıkda

Sayfa 139

21 Cemaziyel Evvel Cumartesi

Mayıs Efrecî	Nisan Rumî
1	19
T. Şems	9s 52d

İngiltere meşahir-i edbasından Jozef Edisonun viladeti 1671- Prusyaya karşı Fransa ile Avusturya devletleri beyninde ittifak 'akdi 1756.

Üzerinde mıntika vari bir takım cisim lekeler ve bu lekeler ve binkah tahlif etmekte bulunan zallerle heyet-i asliyye ve cesamet-i kadimelerini muhafaza ettikleri rivayet ve bu rivayetten ise bir takım buhar ve kıta'atın vücuduna hakim edilmektedir. Mezkur lekelerin icra kılınan rasatından Merihin kendi mihverinde 1/ 3 24 saat zarfında devrini ikmal eylediği ve mihver-i devranisini mihraki sathına olan meyli dahi 60 dereceye mütekarib idiği anlaşılmıştır. Bundan dolayı arz-ı Merihdeki müddet-i leyli ve neharın küre-i arzın leyl ü neharıyla mesavi bir tavilde bulunduğu gibi senesinin inkılabat-ı mevasim ile taksimi hususi dahi küremizin inkılabat-ı füsulundan pek farklı değildir.

Sayfa 140

22 Cemaziyel Evvel Pazar

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
2	20
T. Şems	9s 21d

Parisde Orleşane olan şimendifer'in küşadı 843- Fransa 'azam şa'iresinden Alfred Demusen'in vefatı 1857

Şu kadar var ki Merihin medarı üzerindeki devr-i necumiyesi arza nisbetle ziyade olduğundan her bir fasıl ve mevasimi arzımızın fusul ve mevasiminin ikisine yakındır. Merihin katr-ı katibisi katr-ı istivayisine nisbetle his olunacak kadar küçüktür. Rasad vasıtasıyla icra edilen bazı mesahata nazaran katr-ı katibesiyile istivasiyle beynindeki farl ellide bir cüzüne ve ahir bazı müdkakin ehl-i heyetin mesahat ve hesabatına göre 39 cüzünden bir cüzüne mesavidir. Sath-ı Merihde müşahede edilen kraliyetlerden bir haylisinin şekil ve heyetleri hatta muhtelif el envai' olan gölgeleriyle beraber uzun bir müddet zarfında bile değişmez fakat bazı küre iklim-i katibiyesinde hududu

Sayfa 141

23 Cemaziyel Evvel Pazartesi

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
3	21
T. Şems	9s 49d

Floransalı meşhur Makisol'un desayis-i siyasiye ile meşhurdur. Viladeti 1469- Çerkez Hasan'ın Hüsn-ü 'Avni ve Reşid Paşaları idamı 1293 Fatih Sultan Mehmed'in vefatı 1481 miladi. Teleskop denilen rasad dürbününün icadı 1609 mucidi Flemenkli Zaharyasdır.

Ta'yin olunamayacak suretde beyaz lekeler beydar olur ki bunların kar oldukları muhtemeldir. Çünkü etsa' ve cesametleri şemse takrib ettikçe kesb-i noksan etmekte ve hele kevakib-i fasıl sınıfında hiç görülmediği gibi şita-i katibileri leyl- tavileden kurtulmakta iken işbu Beyazlıklar pek ziyade belli olmaktadır. Merih daima kırmızı veya ateşin bir ziya ile lami'a nesar olmakda zamandan ziyade dürbünsüz göze daha iyi görünmektedir. Zikr olunan kırmızılığın arz-ı kevakibde tırabın

Sayfa 142

24 Cemaziyel Evvel Salı

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
4	22

T. Şems

9s 46d

Fransızların Mısır-ı ‘aliyyede Cerce muharebesi 1799

---

levn-i ‘umumiyesinden ibaret bir şeyin ayrı olmaması maznundur. Bundan on üç sene makdimine gelinceye kadar heval-ı Merihde peyk olduğu erbâb-ı heyetce meçhul idi. Lakin 1867 senesinde kevakib-i mezkur’un etrafında dair-i 2 ‘ad peykin vücudu Paris Vaşington rasadhanelerinden müşahade edilmiş ve bu müşahadat-ı sa’ir rasadhaneler tarafından dahi tasdik olunmuş ise de Merihe ne kadar mesafede buldukları ile kendi mihverlerindeki müddet-i devranları vu hususat-ı saireleri hesabı henüz hitâm bulmamıştır.

Seyyarat-ı Zağire Yahud Dürbünü

Merih ile Müşteri Beynindeki mıntıka-i vasi’de

Sayfa 143
25 Cemaziyel Evvel Çarşamba

Mayıs Efrencî

Nisan Rumî

5

23

T. Şems

9s 44d

Napolyon Bonapart’ın Sent Alien ceziresinde vefatı 1821- ebd-i el iştihar Reşid Paşa’nın vefatı 1274.

Yüzlerle seyyarat-ı zağire mevcuddur ki bazı erbâb-ı heyetin zehabete göre ecream-ı mezkure vaktiyle bir kevakib-i cisim olduğu halde bir volkan sadımasıyla veyahud diğer bir sebep asmanı ile paralanarak bu vecihle ecream-ı mu’tediye inkısam eylemiştir. Vâki’a ecream-ı mezkureden en evvelkinin asr-ı hazırın ibtidasında keşf edilmesi ile mıntıka-i mezkurenin bu vecihle birçok ecream cülüngah olduğu ta’yin etmiş ise de seyyaratın şemsden olan ba’idinde Merih ile Müşteri Beyninden ma’ida bir intizam bulunduğu bundan 3 ‘asr-ı mukaddime mehre-i ehl-i heyet beyninde zahir olmuştu.

Sayfa 144
26 Cemaziyel Evvel Perşembe

Mayıs Efrencî

Nisan Rumî

6

24

T. Şems

9s 42d

Vefat-ı Gazi Murad Paşa 1020- Şarlken’in Roma’yı muhasarası 1572

1772 sene-i miladiyesinde ise fen heyet-i mu'allimlerinden (Bod)' un ihtira' kerdesi olan destur ati işbu 'adm-ı intizamın hikmetini izah izah ve saire-i gaibenin keşfini teshil etmiştir.

Malum mumi ileyhe bir sıraya (4) rakamı vası'yle yesarden yemine doğru birincinin tahtına bir zağır ve ikincinin altına (3) ve üçüncünün altına üçün muza'ifi olan (6) ve dördüncünün zirine altının muza'ifi bulunan 12 yi ali ahire baletezaif terkım ve cem' etmiş ve hasıl cem' (10) ile taksim eyleyerek arzın şemsden olan bu'di ve ahd u 'ad olduğuna göre eb'ad-i sairenin tenasbini birvece ati ta'yin

Sayfa 145

27 Cemaziyel Evvel Cuma

Mayıs Efrecî	Nisan Rumî
7	25
T. Şems	9s 40d

Rusya Çarı büyük Petro'nun Paris'e 'azimeti1717

Bu kaide (Bod) Destutu nâmıyla ta'rif ederek Merih ile Müşteri beynindeki mıntıkada bir seyyarenin bulunduğu hakkında ashab-ı heyete kana'at bahş olduğundan onlar dahi seyyare-i muhmineyi tehri maksadıyla 1800 senesinde bir cemiyet-i rasadiye 'akd etmişlerdir. Binaen aleyh 1801 sal miladisinde (Peyazi) nâmında İtalyalı bir heyetşinas (Sares) nâmı

Sayfa 146

28 Cemaziyel Evvel Cumartesi

Mayıs Efrecî	Nisan Rumî
8	26
T. Şems	9s 38d

Lavezzi'nin vefatı 1794- Müşaru'l-ileyh kimya-yı cedit'in mevsesi ve oksijen denilen gazın kâşifidir.

verilen seyyareyi keşf ettiği gibi bu'dini dahi (Bod) un destur-u ma'rufunu mekaren bulmuştur. 1802 senesinde doktor (Olbares) serası tahri eder iken medarı heman kevakib-i mezkur etsa'ında ve kendisince gayrı mütersad olan diğer bir seyyare keşfiyle (bilakis) tesmiye etmiştir.

İşbu iki seyyarenin küçüklüğüyle beraber yedi yerine olan karbitleri evvel bu ras-i baladaki farziyette bulunmaya yani Merih ile Müşteri beynindeki mıntıkada vaktiyle bir kevakib-i cisim bulunduğu halde bir volkan sadımasıyla paralanarak ecream-ı

saireye inkısam etmiş demekle mecbur etmiş ve mumi ileyhe dahi birçok parçalarının

Sayfa 147

29 Cemaziyel Evvel Pazar

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
9	27
T. Şems	9s 35d

Almanya a'zam-ı şu'rasından Şillerin vefatı 1805

---

mevcudiyetine kail olduğundan der'akib tahriyata mübaşeret etmiştir. 1804 senesinde ma'lum (Hardin) şemsden ba'id vesatı hemen sares ile pallas kadar diğer bir seyyare keşf ederek (Juno) ismini vermiş ve 1807 de (Olbares) medarının cesameti mukaddimelere karib bir seyyare daha keşf ile (Veseta) tesmid etmiştir. 1807 den 1845 senesine kadar birçokrasadlar kevakib-i seyyare tahrisiyle iştilal eyledikleri halde et'ab-ı basardan başka bir semre göremediler. Nihayet sene-i mezkure Kânun-i Evvelin sekizinde (Hemek) isminde Prusyalı bir rasad bunlardan (Aster) nâmi verilen beşinci seyyaray keşf eylemiştir.

Sayfa 148

Selh Cemaziyel Evvel Pazartesi

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
10	28
T. Şems	9s 33d

Floransalı Ameriko Vespusi'nin viladeti (Müşaru'l-ileyh Amerika'nın cihat-ı şarkiyyesini keşf etmiş ve Amerika nâmi kendisine nisbet edilmiştir 1497.

Tarih-i mezkureden sonra harikulade olarak seyyarat-ı zağire keşfiyatı birbirini ta'kib eylemiş ve hemen senede üç beş ve daha ziyade seyyare keşf edilerek elyevm 201 kıtaya tal' olmuştur. İşbu dürbün denilen seyyarat bir takım ecsam-ı zağire olarak şimdiye kadar keşf olunanları meyanında en büyüğü 228 mil kutrundadır ve bunların ziyaları dahi cisimleriyle mütenasb olduğundan içlerinde göz ile görülebileni yalnız (vasıta) dır. Hele bir takımı o kadar küçüktür ki istikballerinde bile ancak büyük teleskoplarla rivayet olunabilir. Otuz beş sene zarfında 196 yıldız keşf olunmasına ve her sene 'adedi artmasına göre bunlardan

Sayfa 149

Gurre-yi Cemaziyel Ahir Salı

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
11	29
T. Şems	9s 31d

Fatih cami'inin binâsına şervi' olunduğu 867

Atide keşf olunabilecek bir hayli mikdar seyyara bulunsa gerekdir.

Seyyarat-ı mezkurenin şemsden olan ba'id vasatileri 244 milyon mil olarak fakat birbirlerine olan ba'idi muhtelifdir. Şemsdeki halde şemse en karibi 200 milyon mil ba'idde bulunan (flora) ve en ba'idi 320 mil mesafede kain (silviya)dır ki keşf-i i'tiyarıyla seksen birinci kevakibdir.

Sayfa 150

2 Cemaziyel Ahir Çarşamba

Mayıs Efrencî	Nisan Rumî
12	30
T. Şems	9s 29d

Kılıç Ali Paşa'nın kapudanlığı 979

Müşteri

Müşteri havl-i şemsde devr-i necumiyesini 12 senede ikmal eyler yani onun bir senesi küre-i arzın 12 senesine mesavidir fakat bir istikbalden diğerine kadar olan müddeti 399 gündür.

Sayfa 151

3 Cemaziyel Ahir Perşembe

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
13	1
T. Şems	9s 27d

Avusturya imparatoriçesi meşhur Mai Terez'in viladeti 1717- Lehistan'ın Rusya ve Avusturya ve Prusya devletleri beyninde mukasemesi muzakeresine ibtidar olduğu 1772

Şemsden ba'id vesatisi 475 milyon mil ve medarının teb'ad-ı merkezisi ise ba'id vesatisine nisbetle 20 de 1 dir. Bu mesafe-i seyyare uc noktasında iken o kadar tebakis eyler. Müşteri seyyaratın kafesinden 'azam olduğu gibi hicamen dahi seyyarat-ı saireyi mütecevizdir. Hatt-ı istivasında kutru 86,936 mil yahud 25,792 fersah olarak katr-ı arzın takriben 11 ve hacm-i arzın 146 mislidir. Müşteri

istikbaline karib olduğu zamanlarda Zühreden başka kafe-i seyyaratdan şa'le dar ve en berrak şafakda bile ruşniyayı bahş-ı enzar olur.

Sayfa 152

4 Cemaziyel Ahir Cuma

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
14	2
T. Şems	9s 21d

Çıldır muharebesi 986 (Murad-ı Salis devrindedir)

Sath-ı Müşteride bir takım keşif sahabpareler ve sabit lekeler olduğundan bunların delaletiyle kevakib kendi mihverinde devrini 9 saat 65 dakikada ikmal eylediği tahkik etmiştir. Yani i'tidal Rabi'isinde müddet-i leyl ü neharı dörder saat 58 er dakikadır. Hatt-ı istivası mahreki sathına cüzice mail olduğundan fusul-u mevasimindeki tebdil-i hararet dahi o nisbette cüzidir. Yani sath-ı Müşterinin ekalim-i 'umumiyesinde küremizin mevasim-i harifine memasil bir hal i'tidal devam etmektedir. Kars-ı Müşteri bir daire-i kamile olmayıp katr-ı katibisinin katr-ı istivasına nisbeti 17;16 ya nisbeti gibidir.

Kuvvetli bir rasad dürbünü ile bakıldığı halde

Sayfa 153

5 Cemaziyel Ahir Cumartesi

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
15	3
T. Şems	9s 23d

Kepler'in 17 sene tahriratdan sonra seyyaratın havl-i şemsde devranı kanununu keşf eylediği 1618

Müşterinin sathında turuncu bir renk his olunur ve hatta istivasına mevazi olarak donuk gümüşe meşabe bir takım hatlar görülür ki buna ehl-i heyet ıstılahında nadak tesmiye olunur.

Bunların 'ali el seviye görünenlerden biri hatt-ı istivasının şimalinde diğeri cenubunda iki nota kadar ki araları dahi birer mıntıka ile munfasıldır. Zikr olunan hatların katibine karib olanları ziyade hafif ve gayr-ı muntazam ve buldukları mahallerde sabit gibi iselerde seyyare devr eyledikçe gayet batı bir tebdil ile ve bir kaç ay müddetde heyet-i kevakibi kamilen değiştirmektedirler ve kahice nadaklarında seyyarenin devr-i

Sayfa 154**6 Cemaziyel Ahir Pazar**

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
16	4
T. Şems	9s 21d

Fransız ordusunun General Bonapart'ın kumandası altında senirnalardan dağından merveri 1800

---

mihverisini hesap ve tayiniye medar olacak raddede lekeler görülmektedir. Seyyare-i mezkurenin bir seyale-i mehad ve üzeri dahi daima bir sehab-ı keşif ile mestur olmasından sathının hakikat hali ma'lum değildir. Kasrın en tabanın kısmı ziya-yı şemsi 'akse sebep olan sahab-ı keşiflerden ve muzlim kısımları dahi hali 'an elsehab olan seyaleden ileri geldiği akva-yı muhtelatdandır. Bulutların hatt-ı istivasında bir hatt-ı mevazi üzere sıralanması küre-i arz üzerinde olduğu gibi hava-yı nesmiyenin cerbanıyla husula gelen mevasim rüzgarları misüllü bir rüzgarın eseri olmaklığı melhud ise de Müşterinin kutrunda 'azimet ile seyrindeki

Sayfa 155**7 Cemaziyel Ahir Pazartesi**

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
17	5
T. Şems	9s 19d

Ragıp Paşa'nın medâreti 1170- Venedik Cumhuriyetinin hitâmı 1797

Sür'ât bu rüzgarın daimi olduğuna delalet etmektedir.

Müşterinin Peyk yahud Kamerleri

Hollandalı (Zaharya) nâm zatın 1609 senesinde icad eylediği rasad dürbününü ashab-ı heyetin şeyh el reis Sânişi olan İtalya hakimasından Galya ikmal ile Müşterinin küre-i arzımız etrafında devran eden ay gibi 4 kıt'a kameri olduğunu keşf eylemiştir.

.....

.....

.....

Sayfa 156**8 Cemaziyel Ahir Salı**

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
18	6

T. Şems

9s 18d

 Napolyon Bonapart'ın konsolosluktan imparatorluğuna tahvil-i 'unvan eylediği 1804

En küçük peykin kutru kamerimizin kutruna karib yani 2,200 ve en büyüğünün kutru 3,500 mildir.

Zikr olunan peykler mensub oldukları seyyareye karbitlerinden dolayı ziyaları münkesir olduğundan dürbün ile bakılmadıkça göz ile görülemez ve bir suret-i munavebe ile seyyarenin bir tarafından diğer tarafına ve a'deta bir hatt-ı müstakim üzere seyr ederler. Bazı kere dördü birden kevakib (bizden rivayeti itibariyle) cihet-i yemininde ve kahice cihet-i yesarinde bulunursa da ekseriyet üzere bir veya ikisini erbâb-ı rasad cihetinde müşahede eylemekdedirler.

İşbu peyklerden her birinin küre-i kamer misüllü hovfu

Sayfa 157

9 Cemaziyel Ahir Çarşamba

Mayıs Efrencî

Mayıs Rumî

19

7

T. Şems

9s 16d

 Estergon'un fethi 950- Lejyon Donör Şani'nin ittihazı 1802

Olduğu dergar ise de hususat-ı inhısafları hakkındaki ma'luma- müfsılatı kesb-i heyete gaid-i mevadden olduğu ve maksadımız ise Salnâmemizi mutalaa edenlere sathice malumat-ı nücumiye itasından ibaret bulunduğu cihetle burada tafsiline lüzum göremedik.

Zuhal

Zuhal havl-i şemsde devr-i nücumiyesini 1/2 29 sene

Sayfa 158

10 Cemaziyel Ahir Perşembe

Mayıs Efrencî

Mayıs Rumî

20

8

T. Şems

9s 14d

 Sultan Süleyman Kanuni'nin ilk seferi 927- Kristof Kolomb'un vefatı 1506- Müşaru'l-ileyh meşahir-i bahriyondan jenovalı bir kapudan idi. Amerikayı keşf ettiği ve dünyaya bir kıta-ı cismiye ilave eylediği bahusus ispanyayı altınlara 'arif etmiş olduğu halde mükafat-ı beradat mahbus olduğundan sonra mihnet içinde vefat eyledi.

Zarfında etmam eder. Beyn el istıkbalin kezran eden müddet ise 378 günden ibarettir. Şemsten olan ba'id vesatisi 871 milyon mil ve medarının teba'id-i merkeziyesi dahi ba'id vesatisinin 20 de 1 cüzüdür. İşbu ba'id husus ve uc noktalarında 44 milyon mil tezayid ve tenakıs eyler. Zuhali azimetce Müşterinin devrinde ise de kevakib-i sairenin 'umumundan büyüktür. Bunun katr-ı istivaisi 38,950 mildir ki katr-ı arzın dokuz misline mesavi ve hicaman dahi arzın 800 mislidir. Kevakib-i mezkurun şî'ayı donukça bir mavilik irae eyler.

Sayfa 159

11 Cemaziyel Ahir Cuma

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
21	9
T. Şems	9s 12d

Kendi mihverinde devr-i yevmiyesini 1/2 10 saatde etmam eder yani i'tidal-i Rabi' noktasında iken gecesiyle gündüzü beşer saat sekizer dakikadan ibarettir. Mihver zatisinde fevk'alade bir sür'atle devran eylediğinden kutbunu basıkçadır. Arz-ı zehldeki fusul ve mevasim tabk-ı küremizdeki fusul ve mevasim ile mütenasb tahmin olunursa da müddetleri ziyade yani her fasıl yedişer sene dörder eder. Katr-ı Zuhali tamamiyle müteseyyer olmayıp katr-ı istivayisi katr-ı kutbunun 20 de 1 cüzü kadar a'zimidir. Şeklinde görüldüğü üzere sathında ekseriya

Sayfa 160

12 Cemaziyel Ahir Cumartesi

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
22	10
T. Şems	9s 11d

Timurlengin İzmiri tahribi 805 - Komon takımının Parisde birinci harik-i ika'ı 1871

Hatt-ı istivasına mevazi mıntıka ve kemerler mevcut ise de Müşteriye nazaran biraz donukçadır. Zikr olunan mıntıklar seyyare-i mecusenin bir hava-yı nesmiye ile mehad olduğunu ve sathda Müşteride vuku' muhtemel olan mevasim rüzgarlarına memasil-i riyah mevasim-i hehub eylediğini irae eder.

Zuhali seyyarat-ı sairenin en acayibidir ki cisminden tamamiyle munfasıl olarak hatt-ı istivası hattından ince ve 'aris bir halka ile muhatır halka-i mezkure bazı küre cism-i kevakib şemse karib olan cihetine saye-i salalar ve diğer ciheti ise zal-ı

seyyare ile setr olunduğundan halkanın şemsden iktibas eylediği ziya ile münevver ve hatt-ı zatında keşif bir cisim olunduğunu gösterir.

Sayfa 161

13 Cemaziyel Ahir Pazar

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
23	11
T. Şems	9s 9d

Napolyon'un milad-ı meşhurunda İtalya Krallığı tacını giydiği 1805

Sath-ı halkanın havl-i şemsde devranında sath-ı halka dahi vaziyetine mevazi olarak ma'an devr idir. Halkanın şekl-i hakikisi daire-i tama ise de bize arz-ı safha ettiğinden hayet-i mer'iyyesi bir kıta nakısdır.

Her bir devr-i nücumiyesinde 2 defa yani her on beş senede bir kere sath-ı halka medar-ı şemsden mürur eder ve seyyare medarında ileriye doğru kat'-ı mesafe ettikçe Halka dahi teb'id merkeziyesi ziyade olan bir kıt'a naks şekli gösterir.

Seyyarenin medarında icra eylediği devre göre halkanın almakda olduğu eşgal ve evza'ı muhtelifesine şekl-i ati irade eder.

Sayfa 162

14 Cemaziyel Ahir Pazartesi

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
24	12
T. Şems	9s 7d

Kopernik münecim meşhuru'nun vefatı 1543- Müşaru'l-ileyh Prusyalı olarak Batlamyus kaide-i heyetini değiştirmiştir. Mösyö Tier'in istifasıyla Mak Mahon'un Cumhuriyetine intihabı 1873- kuyucu Murad Paşa'nın mesmuman vefatı 1877

Halka-i Zuhul bazı kere intizar-ı rasadından gayubet eder. Sebebi ise arza mütevecce olan kısmının ya 'adm-ı tevrانيتi veyahud münevver olup da

Sayfa 163

Cemaziyel Ahir Salı

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
25	13
T. Şems	9s 6d

İstanbulda ilk defa olarak idare-i 'arifiyenin ilanı 1877- Rusya cenerallerinden mühendis-i meşhur (Tutlaben) in viladeti 1818 mumi ileyhe 1855de Sivastopol'un müdafaasında isbat-ı maharet etmişti. Muharebe-i ahirede dahi Rusların muzafferiyeti onun tedabiri sayesinde hasıl olmuştur.

Sahanın küre-i arzdan görünecek dereceden kalıtıdır.

- 1- Sath-ı halkanın medar-ı şemsdenmürurundayalnız kenarı taban olur. Eğer kuvvetli bir dürbün olmazsa 'adm-ı sahanından dolayı görülemez.
- 2- Halkanın sath-ı daire-i arzdan mürur ettiği zaman dahi yine o sebepten dolayı dürbünsüz rivayet olunamaz.
- 3- Küre-i arz ile şems sath-ı halkaya bir vazı' mukabilde buldukları halde halkanın muzlim taraf-ı arza mütevecce bulunacağından hiç görülemez. Halka-i Zuhul denilen daire-i keşfe birbirinden müfterik ve merkezleri mütahed muta'id Halkalardan ibarettir.

Sayfa 164

16 Cemaziyel Ahir Çarşamba

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
26	14
T. Şems	9s 4d

Giyotin nâm-ı alet katl-i mevcudu Mösyö Giyotinin asar-ı icadıyla idamı 1814

Mikdarı henüz malum değilse de 'adı dürbün ile bakıldıkda siyah ve ince bir hat halk-i meriyeyi arzı muhtelif ve merkez mütahed birbiri içinde iki daireye taksim eylediği müşahede olunur. Hatta bazı kere zikr olunan hilkatın üzerinde donuk hatların rivayet olunması ashab-ı rasad her iki halkanın dahi mu'tad halkalara münkasım bulduklarına zahib etmiştir.

Dış halkanın vesaiti 10,000 mil ve katr-ı azimiyesi 165,000 mil ve 2 Halka-i münevvere Beynindeki mesafe-i haliyye 1,800 mil ve dahilindeki siyah halkanın cism-i seyyareye ba'idi 80,000 mil ve sath-ı seyyareden en yakın bulunan münevver halkanın iç tarafından olan ba'idi 18,000 mildir ve sahanları dahi 50

Sayfa 165

17 Cemaziyel Ahir Perşembe

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
27	15

T. Şems

9s 3d

Nasuh Paşa'nın vezareti 1020- Büyük Petro'nun Petersburg şehrini vası' esas eylediği 1704

veya 100 mil tecavüz eylediği cümle-i keşfiyattadır. Küremizin hevalinde devran eden kamer-i medar mahsusu üzerinden enfigan edemediği gibi gibi halka-i Zuhâl dahi o kanun latağbır ile vaziyet-i mihveriyesinde pabercadır.

Mesela küremiz etrafında dair olan kamerimiz olsa şimdikini sabt ve idare eden

Sayfa 166

18 Cemaziyel Ahir Cuma

Mayıs Efrencî

Mayıs Rumî

28

16

T. Şems

9s 1d

Ceneral Masena kumandasında olarak Fransız ordusunun elinden müridi 1799- İngiltere meşhur diplomatlarından Lord Okalend'in vefatı 1814

Kanunları da etdar üzere zabt ve tedbir ederdi ve misela heval-i arzda cümlesi bir medar üzerinde ve bir sıraya binlerle Kamer farz etsek ve işbu kamerleri tesbih taneleri gibi yedi yerine mürettebat ve mültesak 'ad eylesek 'aynıyla bazı kere meşhudumuz olan kavş kazha meşabe ve fakat mücessem bir çenber şeklini alır. İşte Zehlin halkası dahi tıpkı böyle bir çenber olarak bir peykin seyyare-i metbu'ayı etrafındaki hareketi gibi bir mihver etrafında devr etmektedir. İşbu halkaların terkibat 'unsuriyesi hakkındaki tahminat muhtelif olatak fakat yeniden bir halkanın keşf olunmasına nazaran halkaların terkibat

Sayfa 167

19 Cemaziyel Ahir Cumartesi

Mayıs Efrencî

Mayıs Rumî

29

17

T. Şems

9s 00d

Hanyanın fethi 1055- Napolyon Bonapart'ın birinci zevcesi olan Jozefi'nin vefatı 1816- Napolyon fevk'alade muhabbeti olduğu halde mumi ileyihi maksad-ı siyasiyece feda yani tadlık ile Avusturya İmparatorunun kerimesini izdivaç etmişti.

'Unsuriyelerinin mezab halinde bulunduğu i'tikadı kuvvet bulmaktadır ve mesela Halkaların mevad-ı mücessimededen ibaret buldukları farz olunduğu olunduğu takdirde bunların birbirine mümtafik ve mümteric olmayan milyarlarla ecsam

zağirenden ibaret buldukları ve her birinin heval-i zehlde ‘aynıyla bir peykin medarındaki hareketi misüllü hareket iylemeleri ve birbirine takriblerinde münevver ve yedi yerinden iftiraklarında keşf bir daire haline gelmeleri iktiza idir.

Zuhal-i peykleri

Zuhalin halkalarından ma’ida etrafında 8 kıta’atda kameri vardır bunların en ba’idinden ma’idasının mahrekleri sath-ı halkaya muntabık gibidir.

Sayfa 168

20 Cemaziyel Ahir Pazar

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
30	18
T. Şems	8s 59d

Vefat-ı hazreti Ebu Bekir el-Sıddık 13 (Radıyallahu ‘anh ve arza) Ebulfeth Sultan Mehmed Sâni’nin İstanbulu fethiyle Şark imparatorluğunu zir-i vezir eylediği 1814-milletimizin azim-i muzafferiyatı olan bu feth-i celil için her sene icra-yı şehr-i ayin etmekliğimiz şayan-ı tasfidir. Garibdir ki işbu kralı Onikinci Şarlın mağlubiyetini muceb olan Poltova muharebe-i meşhuresi için İsveçliler bir şanlı yad-ı hazin olmak üzere her sene 8 Temmuzda icra-yı şehr-i ayin ederler. Sultan Murad-ı Hamisin cülusu 1876- Fransada ilk gazetenin Tabib Reditörü tarafından birinci numrosunun neşri 1631.

Zikr olunan peyker seyyare-i metbu’alarından olan ba’idlerı sırasıyla yani aksar-ı mesafede bulunandan itibaren birinci ikinci üçüncü beşinci diye şemar idiler. Altıncıları cümlesinden a’zim olarak 1655 sal miladisinde keşfedilmiş ve merkez-i seyyareden 77,000 mil ba’idde dair olduğu gibi devrini dahi 16 gün zarfında icra etmekde bulunmuştur. Kutru 3,000 mile mütekarrib olduğundan ‘adı bir teleskop ile dahi rivayet olunabilir.

Sayfa 169

21 Cemaziyel Ahir Pazartesi

Mayıs Efrencî	Mayıs Rumî
31	19
T. Şems	8s 58d

Ayasofyanın cami’e tahvili 857- meşhur topları sarayının Kraliçe Katarina domenisnin emriyle binasına mübaşeret 1564- Prusya devletinin bais-i şevket ve

mekineti ve on sekizinci asrın muharib-i sahib seduti olan büyük Frederikinki hükümdar-ı hakim lakabıyla meşhurdur. Cülusu 1740.

1741 senesinde keşf olunmuş olan sekizinci peyk merkez-i seyyareden 2,177,000 mil ba'iddir. Mesafe-i mezkure Müşterinin en ba'id noktadaki peykinin bu'dice iki misline karib olduğundan devr-i kamerisini 27 günde icra eyler. Yalnız bu peykdir ki seyyare-i metbu'ası hevalindeki devrini kamerimizin devrinden ziyadfe bir müddetde etmam eylemektedir. Beşinci peyk 1672 de keşf olunmuştur. Heval-i zehlde 1/2 4 gün zarfında ikmal-i devr eder. Kutru 1,200 milden ibarettir. Dördüncü peyk 1684 senesinde keşf olunmuştur.

Sayfa 170

22 Cemaziyel Ahir Salı

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
1	20
T. Şems	8s 56d

Papalardan ilm ve muvafakat ve terki prorlek ile meşhur olan On dördüncü gurre-i Gavar'ın vefatı 1846 ve Enroj (Muntakım) nâm Fransız kalyoninin gemileriyle beraber berheva olması 1794

Müddet-i devri 3/4 2 gün ve kutru takriben 600 milden ibarettir. Üçüncü peyk-i gözlük 1684 de keşf edilmiştir. Devri 2 günden noksan ve kutru dördüncüye mesavidir. İkinci peyk 1787 senesinde keşf olunmuştur. Devr-i necumiyesi 1/2 1 gündür. Zuhale en karib mesafedeki birinci peyk 1789 da keşf olunmuş ve devrini ise 22 saatte ikmal etmekte bulunmuştur. Birinci ile ikinci peyk küçük olduklarından pek berrak gecelerde en cisim teleskoplarla müşahede olunabilirler.

Sayfa 171

23 Cemaziyel Ahir Çarşamba

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
2	21
T. Şems	8s 55d

Feth-i **Bendad** 940- Almanya İmparatoru Giyome filozofu müntehilerinden Nobeld'in tarafından sü'ikasd icrası 1878

Peyklerin yedincisi 1848 de keşf edilmiştir. 2 gün zarfında devrini icra eder. İşbu peyk sair idi. Peykin kafesinden donukdur. Uranüs'ün kevakib-i seyyareden olduğunu

Sayfa 172**24 Cemaziyel Ahir Perşembe**

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
3	22
T. Şems	8s 54d

Sokrat'ın tesmim ve idamı kabl el milad 396

1781 de rasad-ı meşhur (Herşel) tahkik ve ilan etmiştir. Kevakib-i mezkur o tarihe kadar pek çok ashab-ı heyet tarafından rivayet ve fakat kevakib-i Sâniyeden şemar edilmiş idi. Üranüsün devr-i necumiyesi 84 sene olarak bir istikbalden diğer istikbale kadar mürur eden müddeti 370 gün ve şemse olan bu'diyet vesatısı 1700 milyon mildir. Uranüs'ün bir devr-i nücumiyesi kadar mua'mmer olmaları cenab-ı hakdan müsterhimdir. Kevakib-i mezkurun kutru 33,000 mildir ki katr-ı Zuhalin takriben nasfına mesavi ve küre-i arzın kutrundan dört kere ziyadedir.

Sayfa 173**25 Cemaziyel Ahir Cuma**

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
4	23
T. Şems	8s 53d

Sultan Abdulaziz'in intiharı 1876 (miladi)

Katr-ı mer'isi 4 Saniye olduğundan teleskopsuz görülemez fakat istikbal zamanlarında ve berrak gecelerde med-i basrı kuvvetli olanlar görebilirler. Uranüs'ün kars-ı şevaib ve hudutdan vec'uyla 'ari olduğundan pek ziyade tabanandır.

Peykleri

Uranüs'ün kıta'ı peyki vardır ki her biri heval-i kevakibde 1/2 2 günden 13 güne değin mütefavet medenlerde sırasıyla devirlerini icra ederler. Haricdeki 2 peykin münevver oldukları def'atle icra kılınan rasadlarla zahir olunmuş ise de onlardan daha ba'id birer medarda bulunan diğer ikisi pek donık olduğundan fakat mükemmel teleskoplarla rivayet olunabilir. Herşel heval-i kevakibde 6 kıt'a peyk bulunduğunu beyan etmiş.

Sayfa 174**26 Cemaziyel Ahir Cumartesi**

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
-----------------	------------

5	24
T. Şems	8s 52d

Venediklilerin hezimet-i 1047- Fransızların Meksikaya duhûlü 1862- Beğ oğlu harik mazbut rafıkı 1870

İsdada bu güne kasr-ı dertten ziyadesi görülememiştir. İşbu peyklerin mesavileri dairet elşems sathına 19 derece mail olduğundan hareketleri dahi ma'kus yani arzın hareketinin 'aksinedir.

Neptün

.....

Sayfa 175

27 Cemaziyel Ahir Pazar

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
6	25
T. Şems	8s 51d

İmparator Karlos'un hezimet vâkı'ası 948 ('Asakir-i 'Osmaniyye tarafından) İtalya Başvekili Kont Kavar'in vefatı 186

Neptünün vücuduna Uranüs'ün hareketine verdiği sekte ve ihtilalden istidlal edilmiştir. Uranüs'ün hareketindeki 'adm-1 itrad ve intizamın seyyarat-1 sairenin tesiratından neş'et etmek ihtimali olmadığı aşı hayet 'andinde tayin ettikten sonra 1845de (Loveriye) nâmında Fransalı bir heyetşinas ile İngiliz (adam) zikr olunan 'adm-1 intizama badi olmak lazım gelen bir seyyaranın mevki'yle cesametini hesaba mübaderet etmişlerdir. Zikr olunan devr gayr-1 muntazama Uranüs'ün 2 misli bir ba'id ile etraf-1 şemsde hareket eyleyen bir seyyarenin sebep olabileceği ve cevsemada evkatinde bulunacağı mevki'le cesametini hesab eylediler binaen aleyh 1846 senesi

Sayfa 176

28 Cemaziyel Ahir Pazartesi

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
7	26
T. Şems	8s 50d

Almanya İmparatorunun pederi Prusya kralı Üçüncü Frederik Giyom'un vefatı 1840

Eylülün yirmi üçünde Berlin rasadhanesi müdürü doktor (Gol) kevakib-i mezkuru (Loveriye) nin bilhesab tayin eylediği mevki'in bir derece dahilinde keşf ile (Neptün)

tesmiye etmiştir. Balada beyan olunduğu üzere seyyare olarak keşf olunmadan evvel Neptün def'atle rasad olunmuş olduğundan medar-ı kevakib etsa'i vesair hususatı mükemmel tayin etmiştir. Neptün havl-i şemsde devrini 164 senede ikmal eder ve şemsden olan ba'id vesatısı 2 milyar 745 milyon mildir. Katr-ı hakikisi 38,133 mil olarak takribi Uranüs'ün kutru kadardır. Katr-ı meriyyesi ise 1/2 2 Sâniyedir.

Sayfa 177

29 Cemaziyel Ahir Salı

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
8	27
T. Şems	8s 49d

Hazreti Resaikab Efendimizin (Sallallah-u Aleyhi ve Sellem) hesab-ı şems itibariyle yevm-i irtihâl-i nebevileri 632 miladi

---

Neptünün peyki

Neptün bir peyke malikdir. İşbu peyk küre-i arzın kamer-i ba'idine mesavi bir ba'id ile tab' olduğu seyyarenin etrafında 6 gün zarfında devrini etmam eder. Mezkur peykin dairet el şems sathına meyli 29 derece olarak hareketi dahi hareket-i rica' iye yani hareket-ı ecranı 'aksinedir. İşbu hareket-i rec'aya Uranüs'ün peykleriyle Neptünün peykinden ma'ida diğer seyyarelerin peyklerinde vâki' olmadığından 'and el fen hevarakdan ma'duddur. Neptünden şemse bakılmak lazım gelse kars-ı şems küre-i arzdan Zührenin görüldüğü bir cerm-i zağır

Sayfa 178

Gurre-i Receb Çarşamba

Haziran Efrencî	Mayıs Rumî
9	28
T. Şems	8s 49d

Neron nâm Rusya İmparatorununun vefatı 68

---

olarak müşahede ederler. İşbu mesafe-i ba'ideden ve o kadar bir cerm-i zağır hakimine giren şemsden ıktıbas ettiği ziya dahi küre-i arza güneşten varid olan ziyanın peykine birine mesavidir. Neptünden müşahede itibariyle seyyaratın kafesi kevakib-i sefliyeden ma'dud olarak şemsden o kadar tab'id etmezler. Uranüs'ün Beyneviyet-i 'azimesi zaviyesi 40 derece ve zehlin 18 derece ve seyyarat-ı saireninki gittikçe azğar bir derecede bulunurlar. Şemse yakın olan seyyareler Neptün Ahalisine nevbatten donukça bir yıldız gibi görünmek lazım gelir.

Sayfa 179**2 Receb Perşembe**

Haziran Efrencî

Mayıs Rumî

10

29

T. Şems

8s 48d

 Çaldıran vâkı'ası 920 - Paris tabi'i müzesinde hayvanat bahçesi tesisi 1793

Kevakib-i Zat El Zinab**Kuyruklu Yıldızlar**

Kuyruklu yıldızlar teb'ad-ı merkezisi pek ziyade bir mahrik üzerinde ve etraf-ı şemsde devr eyler birer cisim sahibidirler. 'umuman ma'lumumuz olan kuyruklu yıldızların teb'ad-ı merkezisi kevakib-i seyyare medarlarına nisbet gayet ziyadedir teba'id merkezisi en ziyade olan bir seyyarenin medarı kat'ı naks olduğu gibi teb'aid-i merkezisi gayet az olan kuyruklu yıldızlar mahrekleri dahi birer kıt'a nakısdır. Kuyruklu yıldızların kafesi teba'id merkezilerinin ziyadeliğinden vaziyalarının keşafetinden naşı her defadaki

Sayfa 180**3 Receb Cuma**

Haziran Efrencî

Mayıs Rumî

11

30

T. Şems

8s 47d

 Birinci Jorj'un vefatı 1727- Müşaru'l-ileyh Hanvera hanedanından olan İngiltere krallarının evveli idi.

---

devirlerinin bir kısmında ba'idlerinin tesirinden dolayı görünmezler yani etraf-ı şemsde devr-i kâmillerini esnada rasad olunamazlar. Milad-ı isadan biri göz ile görülüp de tarihiyle eşgaliyle kayd edilen kuyruklu yıldızların mikdarı 600 kıt'ayı mütecaviz olarak fakat menzume-i ta'allıkı olanlar bu mikdardan daha ziyade olsa gerekdir.

Flemenkli (Zaharyas) teleskopu icad ettikten sonra zikr olunan altı yüz kıt'adan ma'ida yüz kadar daha kuyruklu yıldız keşf olunmuş ve hatta geçen elli sene zarfında 80 aded daha zabt-ı defter edilmiştir.

Sayfa 181**4 Receb Cumartesi**

Haziran Efrencî

Mayıs Rumî

12	31
T. Şems	7s 47d

Estonyanın Belgrad'ı fethi 950- İngiltere Meşahir-i Nebatyondan Robert Proven'in vefatı 1858

İşbu kuyruklu yıldızlardan ekserisinin devr-i necumiyeleri o kadar uzundur ki ibtidayı miladdan biri nasfından ziyadesinin nokta-i hasisden 2 defa mürur etmemiş olmaları müsteb'ad değildir. Gerçi 2 bin seneden beri 'ilm-i eflak muhtelif elenva'i olarak 2500 kıt'a necim giso dar-ı rivayet olunabilirdi.

Kevakib-i zat el zenabın cev-i semada bir iklim-i mahsusu yoktur. 'ali el 'umum her bir tarafda seyr ederler. Mesela semanın kutbuna karib göründükleri gibi dairet el şemse yakın rivayet olunanları dahi vardır.

Mahasıl medarları her türlü vaziyet-i muhtemelede yani dairet el şemse milleri zağırden 99 dereceye kadar

Sayfa 182

5 Receb Pazar

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
13	1
T. Şems	8s 46d

Erzurum zelzele-i 'azimesi ve 3000 nüfusun telefı1859- olabildiği misüllü hareketleri dahi müstakım olduğu kadar rec'adır.

Reis- nevab- zeneb

Bir münevver kuyruklu yıldızın heyet-i 'umumiyesi şekl-i atide görüleceği vecihle reis tesmiye olunan bir cism-i sahabetinden merkeze doğru tedricen tekasif etmesiyle nevab denilen bir nokta-i maziyye irae etmesinden ibarettir. Reisten şemsin cihet-i mekabiline doğru made-i münevveresi gittikçe kalt-ı arz eder bir sahab Efendisi görülür ki buna dahi zeneb denir.

Sayfa 183

6 Receb Pazartesi

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
14	2
T. Şems	8s 46d

Tarik bin Ziyad'ın Sebte boğazını teshiri ve İslam'ın Endülüs kıt'asına duhûlu 92- Süleyman Çelebi'nin Ceneral Kalabiri idamı 1800- Çerkes Hasan'ın Hüseyin 'Avni ve Reşad Paşaların idamı 1876

---

pek ziyade mütekâşif bir nevatı mahit olan made-i sahabiyeeye reis veya zarif sahabi denir. Kevakib-i zat el zenabın kuyrukları arzen bil tedric kesb

Sayfa 184

7 Receb Salı

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
15	3
T. Şems	8s 45d

Engirüs (yani Macaristan) vâki'ası 848 - İstanbulda zelzele-i 'azimi 915 - Vandal Komonun Romayı muhasarası 455 (miladi) izdiyad ve ziyaları ise reisten zenbe doğru gittikçe tenakıs eyleyerek nihayet hevanın ziya-yı 'umumiyesi dahilinde duman gibi gözden nehan olur.

Büyük ve muallak bir gülle farz edipde onun etrafından aşağıya doğru sarkıtılmış ince ve uzun bir saçak tasvir ettik 'aynıyla derunu mucuf bir mahrut naks-ı şekli hasil eyleyeceği gibi işbu kuyruklu yıldızların eznaı dahi tabk o şekil mefruza meşahirdir. Gülleye asılmış tasvir ettiğimiz saçak ise yıldıza meczub bir takım sahabdan ibarettir. Ekseriya bir kevakib zat el zenabın nevatı bir kaç yüz mil tecavüz etmez, 1811 senesinde zuhur eden kuyruklu yıldız nevatının kutru 428 mil idi.

Sayfa 185

8 Receb Çarşamba

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
16	4
T. Şems	8s 45d

Sultan 'Osman-ı Sâninin şehadeti 1031- Kraliçe Kristina'nın İsveç Krallığından isti'fası 1654 Müşaru'l-ileyh serr-i tame yaşamak ve sanayi' bedii ile emrar-ı vakit etmek için Parisde ihtiyar-ı ikamet eylemiştir.

Bazılarının kutru 100 milden noksan olmakla beraber bir çoğunun nevatı dahi o kadar parlak değildir.

Reislerinin kuturları bazen 100 bin milden ziyade olanları görülmüştür. Zikr olunan 1811 senesindeki nücum-u kisvedarın reisi bir milyon mil kutrunda idi.

Kah olur ki bir nücüm-u k svedarın kuyruğu kısa ve kahicede uzun görünür çünkü yıldız şemse takrib ettikçe zarf-ı sahabiyi terkiib eden necar-ı hararetin şiddetinden şeffaf bir cism-i seyyal haline intikal eder. İşte o zaman pek kısa görünür. Şemsten teba'id eyledikçe hararet dahi kesb-i noksan edeceğinden

Sayfa 186

9 Receb Perşembe

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
17	5
T. Şems	8s 45d

Süleyman Kanuni'nin üçüncü seferi 932- Murad-ı Rabi'nin İran seferinden 'avdet ve pay-i tahtına muvassalatı 1044- Zobiliski nâm Lehistan Kralının vefatı 1696- Müşaru'l-ileyh'azimet efkar ve 'ilm ve ma'rifetle şehri teş'ar idi.

Buhar bil tedrih iktibas-ı keşafetle bulut haline tahvil eyler. İşte o zaman ekseri hacm-i hakikisi tenakıs ederse de hacim-i meriyyesi mütezayid olur.

1858 de görülen (Donat) ın kuyruklu yıldızı diye şöhret bulan nücüm-u kisvedar yedi kat ile nevatdan müfterik edilir.

Bir kuyruklu yıldız zenebinin birden ziyade taraf-ı sahabisi olursa onlardan her biri bir kuyruk teşkile eder ve balada beyan olunduğu üzere zeneblerin derunu 'Ali el 'umum mucif olduğundan her bir kuyruk iki kuyruk imiş gibi tağlib-i nizar eyler.

Sayfa 187

10 Receb Cuma

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
18	6
T. Şems	8s 45d

Vaterlu muharebe-i meşhuresi ve Napolyon Bonapart'ın edbarı 1815- Lord Rağlenin Sivastopolda vefatı 1855 - Bahr-ı Cenubide nâm cezirenin İngiliz kapudanlarından Biron tarafından keşfi 1176.

Hatta 1744 senesinde zuhur eden nücüm-u kisvedarın 3 zenebi olduğu halde şekli-i atide görüleceği vecihle 6 'aded kuyruğu olduğuna zehab edilmiş idi.

Sayfa 188

11 Receb Cumartesi

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
19	7

T. Şems 8s 44d

İngiltere meşahir-i tabiyu'nundan jozef yanankes'in vefatı 1820

Kevakib-i zat el zenabdan bazıları nokta-i hasisde iken şemse ziyadesiyle takrib ederler. 1843 deki

Sayfa 189

12 Receb Pazar

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
20	8
T. Şems	8s 44d

Çınar vak'ası 1066- Fransada asaletin ilgâsı 1790- Ahali tarafından Tevirli Sarayının yağma edildiği 1792

Kuyruklu yıldız cism-i şemsden 70 bin mil mesafeye kadar takrib etmiştir.

1729 da görülen nücüm-u kisvedar-ı hasis noktasında iken şemsden 280 milyon mil ba'id idi. Hasıl bu ana kadar hesap olunmuş medarların selasanından ziyadesinin nokta-i hususları medar-ı arzın dahilinde vâki'dır.

Kevakib-i zat el zenabın 250 kıt'asının medarları tayin olunmuş ve bunlardan 47 adedinin medarları kat'ı nakıs resm eylediği sabit olmuştur Not: (Metnin orjinalinde sayfa 189dan direk 192ye geçilmiştir 3 sayfa eksiktir.)

Yedi adet kuyruklu yıldızın şemse yani nokta-i hususa 'avdet-i müküresi def'atle rasad edilmiş ve binaen aleyhe devr-i nücumiyele dahi kemaliyle takrir edilmiştir ki

Sayfa 190

9 Zilhicce Perşembe

Tesrin-i Sâni Efrencî	Tesrin-i Evvel Rumî
10	29
T. Şems	1s 48d

Yevm-i 'arife ('Arafat) Tunuslu Hayreddin Paşa'nın sadareti 1295

Taleb mevcuddur. Bunlardan başka mekatib-i ihtisasiye dahi vardır.

Ticaret- İthalat 146 milyon frank ihracat 89 milyon frank

Ahali- 1,437,026 bu mikdarın 37,598 i Arnavuddur.

Asya

İran

Pay-i taht: Tahran - Şah Nasreddin Han (Kaçar hanedanından) 'Ünvan-ı Resmisi:

Şahinşah

İklim: Bahar-ı fars yani ‘Acem körfezi tarafında

Sayfa 191

10 Zilhicce Cuma

Tesrin-i Sâni Efrençî	Tesrin-i Evvel Rumî
11	30
T. Şems	1s 50d

‘Aydazhı yevm-i 4 (salat-ı ‘id 2 saat 41dakika)

Rusya imparatorlarından Birinci Aleksander’in vefatı 1815

Olan kısmı ki arza muhafazadır şedid el harardır. İrtifa’ ettikçe i’tidal heva ve herdem bahara şebiyeye bir iltifat his olunur. Cihat şarkiyesinde olan Memâlikinin şitası fevk elgayadır. Yazı kalil ül eyyamda ise de şedid el ahraredir.

Taksim-i idare: İran Memâliki müluk-u tevaif halindedir. Gerçi her velayetde bir vali varıde o eyalet-i valinin melikanesi hakiminde olup senevi ‘aidat-ı miktarı her ne ise onu hazine-i şahıye isal eder.

Maliye- mesarîf 40 milyon frank ve iradet 41 milyon seksen bin frank meskukat tarz-ı muntazama tahvil olunmuş. yani santim usulü kabul edilmiştir.

Sayfa 192

16 Receb Perşembe

Haziran Efrençî	Mayıs Rumî
23	11
T. Şems	8s 44d

Niğbolu muharebesi 798 - sipahilerin isyanı 1041- Karnaj Cenerali Meşhur Antonyon’un vefatı (kabl el milad 183) Arab tabiyyesi muzafferiyatı 1854 işbu muharebede 15000 terk-i askeri 8000 mesku’ askerine 3 ay mukavemet ettikten sonra nihayet düşmanın hezimetiyile istihsal-ı galibiyet eylemiştir.

Beraber bir kıta’ naks-ı medar üzerinde 2/ 2 6 sene zarfında devr-i necumiyesini etmam ettiğine dahi hükmetmiştir. Bu yıldızın hasisde iken Müşterininkinden bir miktar keşirdir.

Faik Kuyruklu Yıldızı

1843 senesinde Paris Rasadhanesi müdürü Bolmgan Mösyö Fa-yo kıta’ naks-ı medar üzerinde 1/2 7 sene zarfında etmam-ı devr eder bir kuyruklu yıldız keşf eylemiştir.

Kevakib-i mezkurun nokta-i hasise 1851 Nisanının

Sayfa 193**17 Receb Cuma**

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
24	12
T. Şems	8s 44d

Solfarino Muharebesi 1859 işbu muharebe İtalya ittihadının istikbalini temin ve Fransız askerinin muzafferiyeti fevk'alade ile şanını ilan etmiştir.

Üçünde vasıl olacağı ta'yin olunmuş ve zaman -ı ma'inden fakat bir gün evvel vasıl olmuştur ve 1853 senesi dördüncü defa olarak müşahede olunmasıyla beraber keşf olunduğu mevki' tamamiyle mutabakat etmesi kevakib-i mezkurun his olunur derecede bir güne mevani' tesadüf eylediğini ta'yin etmiştir.

Hasisde iken şemsden olan bu'di 154 ve ucda iken 542 milyon mildir.

Perurzenin Kuyruklu Yıldızı

Danimarkalı Perurzen nâm-ı zat 1844 de 1/2 5

Sayfa 194**18 Receb Cumartesi**

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
25	13
T. Şems	8s 45d

Kadimiye muhasarasında Dük dö (Bukor) un vefatı- mumi ileyhe Fransa krallarından Dördüncü Henri'nin küçük oğlu idi. (İsmail Paşa'nın 'azliyle Vali Tevfik Paşa'nın nasbi 1879

Sene zarfında icra-yı devr eder bir nücum-u kisvedar derununu eylemiştir. İşbu yıldız 1857 Martında nokta-i hasise tekrar-ı 'avdet eylediği gibi 1861 Nisanında üçüncü defa olarak rivayet olunmuş ise mukaddimki hesap olunan mevzi'in derece-i dahilinde bulunmuştur. Hasisde iken şemsden olan bu'di-yi Zühreden azğar yani 60 milyon mil ve ucda iken 516 milyon mildir ki bu da Müşterinin ba'idinden a'zimidir.

Darestin Kuyruklu Yıldızı

1851 de (Lapseki)li Doktor (Darest)

Sayfa 195**19 Receb Pazar**

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
26	14

T. Şems

8s 45d

Hafız Ahmed Paşa'nın Murad-ı Rabi'in huzurunda Ziveriyak tarafından telef edildiği 1041. Vezir Müşaru'l-ileyh hamiyet ve şecaat ve tedbir –i malikce liyakatle matsuf idi. Protestanlığın vazı'ı Lotren (Ogsburg) şehrinde birinci defa olarak meclis mezhebi 'akdı 1530.

Dürbün-ü enva'inden donuk bir kuyruklu yıldız keşf etmişti. Devr-i nücumiyesini bir kıta' nas üzerinde 6,4 sene zarfında icra eyleyeceğini hesap etmiş ve fi el hakika 1857 de nokta-ı hasise 'avdeti hesab-ı mezkurun sathını isnad eylemiştir. Gerçi kevakib-i mezkur 1864 de görülememiş ise de Memâlik-i cenubiyede tamamıyla müşahede olunmuştur. Hasisde iken şemsden olan bu'di 107 ucda iken 524 milyon mildir.

(Venin) Kuyruklu Yıldızı

1819 senesinde Marsilya rasadhanesi mua'mmerlarından (pones) nâm-ı zat devr-i nücumiyesini 5,6 senede

Sayfa 196

20 Receb Pazartesi

Haziran Efrencî

Haziran Rumî

27

15

T. Şems

8s 45d

Meşhur avukat (Lesg) in giyotin ile i'damı 1894- mumi ileyhe Fransa inkılab-ı kebirine meclis-i kavanin a'zasından idi.

İcra ve medarı katı' nakis resm eder bir yıldız keşf etmişti. Bu kevakib 1858 de (Bon) şehrinde Doktor (Venin) vasıtasıyla tekrar görülmüştür ki 1819 dan yani birinci rivayetinden 1858 senesine kadar yedi defa etmam-ı devr ile 'arz-ı didar eylediği bilhesab ta'yin etmiştir. Hasisde iken şemsden ba'idi 73 ve ucda iken 256 milyon mildir.

Sayfa 197

21 Receb Salı

Haziran Efrencî

Haziran Rumî

28

16

T. Şems

8s 46d

Vanın fethi 955- Viyana'nın ikinci defa olarak 'Osmanlılar tarafından muhasarası 1094

1807 de zuhur eden (donati) nücüm-u kisvedarı

Bob kuyruklu yıldız 1843 senesinden biri zuhur eden kevakiblerin en parlağı olarak zarf-ı sahabisinde görülen tebdilat için dikkate şayan idi. Kuyruğu 50 milyon mil kadar imtidat etmiş ve 60 derecelik bir zaviye tahtinde rivayet olunmuş

Sayfa 198

22 Receb Çarşamba

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
29	17
T. Şems	8s 42d

Süleyman Kanuni'nin ikinci seferi 928- Amerika meşahir rical-i devletten 'Anri Kalab'ın vefatı 1852- Müşaru'l-ileyh 3 defa riyaset-i idareye intihab olunmuştur.

---

idi. Nevatı ise fevk'alade büyük ve münevver idi. Nokta-i hasisde iken şemse 50 milyon mil ba'idde olarak medarı kat'-ı nakıs devr-i nücümisi ise takriben 2000 senedir.

Kevakib zat el eznağdan birinin küremizle müsadesi muhtemel midir?

Kuyruklu yıldızlar kevakib-i seyyare sahasında her bir cihete hareket eylediklerinde bir gün olup da küre-i arzın bunlardan bile tesadüf etmeğliği ihtimalden ba'id değildir. 1770 senesinde zuhur eden nücüm-ı kisvedar arzın 1,400,000 mil kurbunda mürur etmişti.

Sayfa 199

23 Receb Perşembe

Haziran Efrencî	Haziran Rumî
30	18
T. Şems	8s 47d

Timurlenk'in Yıldırım Bayezide galebesi (miladi 1402) müessese 'asker-i nizamiye Sultan Mahmud Sâniyi Medanın vefatı (1839 miladi)

Defa-i evvel olarak 1864 de zuhur eden diğeri bir kuyruklu yıldız küremizin medarından 600 bin mil ba'id ile mürur ettiğii gibi (Beyela) kuyruklu yıldız dahi medar-ı arzın bir kısmını bir zaman mevad-ı sahabiyesi dahilinde bırakacak kadar yakın kezar etmiş idi.

Halbuki küre-i arzla bir kuyruklu yıldızın tesademinden tahdis edecek netice o yıldızın cevahirine tabi'dir. Kuyruklu yıldızlar nevatları salıb bulunmadıkları haşde küre-i arzın heva-yı nesmiyesiyle kamile tevkıf olunarak hiçbir parçasının sath-ı arza

sükut etmemesi akva-yı melhuzattandır. Şehab ile ahcar-ı semaviye dahi ihtimal ki kuyruklu yıldızın

Sayfa 200

24 Receb Cuma

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
1	19
T. Şems	8s 47d

veya arzın heva-yı nesmiyesine dühul etmeden evvel görülemeyecek derecede küçük kuyruklu yıldız parçalarından ibarettir. Bununla beraber ekseriya takrib eyledikde birçokşehab yağdığı görülür ve kahicede heva-yı nesmiyemizi ihlal ederek bazı 'alel-i müstevliyeye ba'is olur.

Nücum-u Sabite

Cev-i semada keyf-i ma ittifak her biri mevki' tutmuş olan ecram-ı zahirenin seyyaratdan ma'idasına sevabet-i itlak olunur ki birbirlerine ba'idlerini 'asırlarca muhafaza eylemeleri ba'is-i tesmiyedir.

Sayfa 201

25 Receb Cumartesi

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
2	20
T. Şems	8s 49d

İsviçre edba-yı hakimesından Jan Jak Roussonun vefatı 1778- Müşaru'l-ileyhve muasar olup bir 'arifem ki zıddına gittim bu 'alemin. Mısra-ı musadık if'al ve asarıdır. Terbiyeye muta'allık (amil) nâmındaki asar-ı meşhurunu Ziya Paşa januda iken Lisan-ı 'Osmaniye tercüme etmiştir. Ceneral Bonapart'ın İskenderiye'yi muhasarası 1793

Bunların her biri bizim şemsimiz gibi kendi 'alemi'nin güneşi olup saniyelerini bizim güneşimizden iktibas ihtiyacında bulunmazlar.

Nücum-u mezkurenin ekserisi sehuletle tanılacak raddede birer heyet-i mahsusa teşkil ettikleri gibi birbirlerine olan eb'adı mütenasbeleri dahi hemen iki üç bin sene mukaddem ki ba'idlerine mesavi derecededir. Ma' mafıye pek ziyade dikkatle icra olunmuş rasadat bunlardan bir kısım gelinin küre-i ema üzerinde ba'id mecrada doğru ve fakat gayiyet el gaya batı bir hareketle nihayet derecede azğar bir tahlif-ı mevki' irae eylediklerini ta'yin eyliyor.

Sayfa 202**26 Receb Pazar**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
3	21
T. Şems	8s 49d

Meşhur Mari Domedisi'nin vefatı 1647- (Müşaru'l-ileyh Fransa krallarından dördüncü Henri'nin zevcesi olup efkar-ı 'umumiye zevcinin katlinde zi-yi medhil olmakla mütheme idi. Prusyalılar Sadeva muzafferiyeti Venedikli Tefnikin Şiyu'ı 1866

Senede bir Sâniye tahlif hasıl edecek takriben 30 yıldız olarak fakat hareket-i 'umumiye 'asırdan ancak bir kaç Sâniyeden ibarettir.

Nücum-u Sâniye lami'an zahirilerinin derecâtına göre sanuf ve akdar-ı 'addiye taksim olunmuşlardır. En parlak olanları (kader) evvelden ikinci üçüncü derecede olanları (kader-i Sâni ve salisden) hasılı göz ile görülebilen beşinci beşinci dereceye kadar olanları Rabi' ve hamisden ma'dud olup (kader-i sadesden) sonrakilere çünkü göz ile rivayet-i müstehil olduğundan nücum-u sabite dürbünü nâmını ve bir mislidir.

Sayfa 203**27 Receb Pazartesi**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
4	22
T. Şems	8s 49d

Barbaros meşhur Kapudan Hayreddin Paşa'nın vefatı (miladi 1545) Bonapart'ın ma'iyeti ordusuyla Tunayı müruru 1809 (Nısfından 2 saat sonra vâki' olmuştu)

En doğru tahkikat ve rasadata nazaran 20 kevakib kadar evvelden 34 kevakib kadar Sâni'den 141 kevakib kadar salisden, 327 kevakib kadar Rabi'den 959 kevakib kadar hamisden 1424 kevakib kadar sadesden itibar ve şemar edilmiştir. Bu halde göz ile görülebilen nücum-u Sâniyenin mecmu'a 5905 'adedden ibaret olmuş olur. Altıncı kaderden ma'dud olan kevakibin ekserisi hava ve semanın müsaid olduğu gecelerde gözle görülebilirler.

Yedinci kaderde bulunan yani teleskopun denilen kevakiblerin 'adedi 13,000 sekizinci kaderdekilerin

Sayfa 204**28 Receb Salı**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
5	23
T. Şems	8s 51d

İngiltere Hikak Meşhuru Roberstarj'ın vefatı 1797- Tuna'yı mürur eden Fransız ordusu ibkasının meşhur ve Ağram muharebesi 1809- Fransızların Cezayire istilası 1830.

mikdarı 40.000,dokuzuncu kaderdekilerin 'adedi 142.000 hümâyun ve haslı birinciden dokuzuncuya kadar takriben 200 bin kevakib takdir edilmiştir.

Villiam Herşel'in 18 pus kutruna bulunan mün'akıs teleskopuyla görülen nücüm-u sabitenin mikdarı 20 milyondan ziyade tahmin edilmiş olduğu gibi daha 'azim-ül katr olan kuvvetli teleskoplarla iki misli takdir olunmuştur.

Nücüm-u sabitenin birbirinden ufaklığı veya donukluğu cihetiyle değil eb'ad-ı muhtelifede bulduklarındandır. Şekl-i ati kadar evvelden kadar hamise kadar olan nücüm-u sabitenin yedi yerine

Sayfa 205**29 Receb Çarşamba**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
6	24
T. Şems	8s 52d

Milad-ı Yeçi 'aliyhiss el islam- Sultan İbrahim'in şehadeti 1058- Yunanlıların meşhur deyan 'ibadet hanesinin ihrak-ı kabl el milad 356- vâki'anın fa'ili ervastras nâmında bir harrik olup maksadı ise evlad ve ihfadının bu sebeble iştiharı imiş. Yevm-i mezkurede iskender-i kebir dünyaya gelmiştir. Geçen sene (1879) bu günkü günde İstanbulda derece-i hararet santigratla gölgede 33 ve güneşde 54 dereceye irtifa etmiş idi. Bu sıcak dört gün devam eyledi.

Nisbetle olan lem'anlarına bir 'alem nazarı üzere derc eylemiştir.

Manzumemize karib olan kevakibler ziyade münevver görünmelerinden kader-i evvelden nemar olundukları gibi ba'id olanlar dahi 'adedce kesir ve ziyaca kalil görünürler. Bu sebeble eb'ad-i kevakib temadi ettikçe ziyaları tenakıs eder ve nihayet göz ile görülemeyecek hale gelir.

Sayfa 206**Saleh-i Receb Perşembe**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
7	25
T. Şems	8s 53d

‘Osmanlı ‘askerinin Viyanayı muhasarası (miladi 1683) nilsit mu’ahedesı 1807- Napolyon ile Rusya İmparatoru Birinci Aleksander tarafından imza olunmuştur.

Nücum-u sabitenin karşlarını görebilen derece-i istihaledeedir. Nücum-u seyyareden Müşteriye ve Uranüse teleskopla baktığımız halde kamerin kamerin göze görüldüğü kadar bir kars-ı müşahede olunur ise de bu hal kader-i evvelde olan en mazi bir kevakibde bile meşhud olamaz. Yalnız bir takım zevaya-yı münevvere ve müteehhir ki irae eyler. Şu kadar ki bunların saçtıkları ziyadan katr-ı hakikilerinin gayet a’zim olduğunu istidlal eyleriz.

Kademe-i nücum-u sabiteyi yedi yerinden tefrik için (savr) tesmiye olunur. Bir takım cim’iyet ve şekillere taksım etmişlerdir. Savr-ı mezkure insan ve hayvan ve bazı eşya eşgalinin taslağını teşkil ettikleri cihetle her birine

Sayfa 207**Gurre-i Şaban Cuma**

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
8	26
T. Şems	8s 54d

Seydi bir Nisan mahid-i şarkıyye birinci seferi 961- (Müşaru’l-ileyh Sultan Süleyman devrinde funun-u bahriyede bahusus ‘ilm-i riyazi ve heyetde maharet fevkala’de ile iştihar etmişti. Seyahat-ı bahriyesini mutnazam-ı coğrafyaya muta’allık bir asarı veya ziyatdan mülfatı olduğunu Katip Çelebi esfar-ı icarında beyan ediyor. İlk ehl-i salib fırkasının reisi Pişerlermi’nin vefatı 1108- Pevatsa ve muharebe-i meşhuresi (İsveçli ile Rusyalı beyninde) 1809 kahraman meşhur 12’nci Şarl bu muharebede mağluben ‘Osmanlılara iltica etmiştir.

Benzeyen bir şekil tahsis edilmişdilerse de hakikat-i hal böyle değildir. Bunlar Mısırlilerin (hiyeroglif) denilen hatlarından kalmış işarettir. Çünkü Mısırliler (neyrini) resm ettikleri halde (Ziya) murad ederler ve bir kaouya metassıl bir kulak tesavir ile (istima’) ma’nasını eşrab eylerler idi. İşte kevakibe kavga ve mizan falan gibi savr-ı

tahsisi dahi onlardan kalmadır. Çünkü fenn-i heyet Avrupa kıt'asına mısırdan geçtiği yani kadema-yı Yunaniyeden bazıları heyeti mısırlardan istihsal ile neşreylediği cihetle işbu savr ve işaret-i kevakib dahi o zaman geçmiştir.

Sayfa 208

2 Şaban Cumartesi

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
9	27
T. Şems	8s 54d

İstanbul imparatorlarından Birinci İnstas'ın vefatı 508- (bu'd el milad) mumi ileyhe bura gibi gözler şedid işkimiye ve hadid el mizac bir adem imiş. 88 yaşında vefat etmiştir. İkinci Katerina'nın Rusya imparatorluğunu ilanı- 1762 Volter Videro ve Dalamber ve emsali kebar-ı hakima ile mekatibe iyler ve ezvaf-ı şehvavenin de hiç birinden geri kalmazdı desas-ı siyasiyede maharetle meşhure idi.

Hatta bervec-i esna 'aşrdan ma'ida o zaman itibarınca seyyarat-ı seb'aya yani 'Utarid, Zühre, Arzın, Merih, Müşteri, Zuhal ve Kamer dahi bir şekil ta'yin ettikleri gibi istilahat-ı heyetinden olan ictima' 'akdat el kamer ve terkib-i kelamatını dahi birer işaret ile efham ve istifham eylerler idi.

Müteehhiran ehl-i heyet dahi seyyaratdan Uranüs ile Neptüne ve seyyarat-ı dürbüniyeden beş altısına kadema-yı takliden birer şekil tahsis ettikleri gibi nevabetten bazılarına dahi birer suret ta'yin eylerler.

Sayfa 209

3 Şaban Pazar

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
10	28
T. Şems	8s 56d

Hollanda Amirali Meşhur Prens Giyom'un katli. Katili Baltazar Jerar isminde bir herif olup İspanya krallarından İkinci Filib tarafından 25,000 altın ile ihrak edilmiştir. Meşhur lugat tarihçi müellifi Libya Murari'nin vefatı 1680.

Savr-ı kevakib üç sınıfa taksim edilmiştir. Birinci savr şimaliyye- ikinci savr cenubiyye üçüncü savr mıntıkadır. Savr-ı mıntika (Mıntika't ül Burc) tesmiye olunan on iki suretten ibarettir ki Haml Sevr, Seretan, Esed, Sünbüle, Mizan, 'Akreb, Kavs, Ceddi, Delv, Hüttur. Bu isimlerin daire't ül şemsin münkasım bulunduğu her (30) dereceye dahi yine Hamlden şemar olunmak üzere tesmiye eylediği malumunuzdur.

Halbuki i'tidalın noktalarını (yani ol fasl-ı Rabi' ile fasl-ı harifi) senede 50 Sâniye kadar geri bırakmakta olan hareket-i rec'iyye işbu 'alamet berveci

Sayfa 210

4 Şaban Pazartesi

Tammuz Efrencî	Haziran Rumî
11	29
T. Şems	8s 57d

Viladet-i İmam Hüseyin (Radiyallahu 'anhüma) Kosova vaka-i Seniyesi ve Sultan Murad-ı Sâînînin muzafferiyeti 852- Suriye vaka-ı mülmesi 1860- Amerikalı Hamilton'un vefatı 1804 (Müşaru'l-ileyh hem avukat hem Ceneral ve hemde diplomat idi. Bir düelloda vurulmuştur.)

İsimleriyle muntazar bulunan savr-ı mıntika hiazlarından tebdil etmiştir. Bu sebebden şimdi Haml burcunun yerinde şekl-i havt ve mizan burcunun yerinde Sünbüle müşahede olunmaktadır. İşte bu halin bade-i hakikisi balada birinize Beyan olunan nücum-u sabitenin bir 'asırda bir Sâniye hareketidir.

Kavl-i 'âtik ashabından Batlamyus sevabetin yüz senede bir derece (veya bir Sâniye) hareket yani (tahlif-i vazî'yet) eylediğini ve Muhyiddin Mağribi 66 senede ve ilhanı ile Uluğ Bey yetmiş senede tahlif-i vazî'yet ettiğini beyan ve iki bin yüz senede bir burcun tahlif eyleyeceğini kayd eylemişlerdir. Bu hesaba göre sevabatın bir devr-i tamı 25 bin 2 yüz sene olur.

Sayfa 211

5 Şaban Salı

Temmuz Efrencî	Haziran Rumî
12	30
T. Şems	8s 58d

Sadrazam Sinan Paşa'nın vefatı 1004- Jül Sezar'ın (Bolus kasrı) viladeti 100 kabl el milad- 1 Fransız edibelerinden Markiz Dolamber'in vefatı 5733. İngiliz hikaye ve Sâni meşhurundan Horas Esmiyet'in vefatı 1849

Rasadat-ı cedide ashabının hesabı iş'aret-i kadimeyi bazı mertebe tashih eylemiştir mu'asırından olan heyet-i şinasdan bir nicmi sabitin 71 senede bir Sâniye tahlif eylediğinde müttelikdirler.

Mıntika-i el burcun şimalinde bulunan savr-ı sevakib

Emreste el-müselsile- el'akab- masek el'inan- 'ava-zat el kürsi- keykavus- eklil şimali- eldecace- tenin- elcaasi 'ale rükbeteyh- şelyak- fars a'zim- elfaris- elhaya- düb ekber- düb azğar.

Sayfa 212

6 Şaban Çarşamba

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
13	1
T. Şems	9s 1d

Maranın idamı 1793 (Mara Fransa inkılab-ı kebirinde ona bir milleti katliam için 'avamı tahrik eder muhib-i 'avam unvanıyla 'aztısında halkı daima teşvik ve ağra eyler bir zorba başı idi. Nihayet Jakob'un fırkasının nüfuzuyla riyaset-i idareye geçerek jirondan denilen fırka-i mu'tedileyi mahsu eylediği sırada (şarlot kordayı) isminde bir kız merkumu oturmakta olduğu selatinin içinde hançerle idam etmiştir. Şarlot kordayı jirondorlardan birine 'an el gayan idi. (inkılab-ı kebir tarihinden hılasa)

Savr-ı Cenubiye

Sefine- kelb ekber- kelb azğar- kantares elseti- salib cenubi- el nehir- elşecaa- elhava- elcabar- 'anka- havt cenubi- dir.

Bunlardan ma'ida erbâb-ı fen 'andinde muta'arrif ve harita veya küre-i sema üzerinde mürtesim ve makid olan savr-ı kevakib 86 'aded mütecavizdir. Kadime-i nücum sabitenin ekseriyesine birer isim verdikleri gibi 'ulema-yı 'Arab dahi ziyade taban olan sevabetten

Sayfa 213

7 Şaban Perşembe

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
14	2
T. Şems	8s 59d

Fransanın meşhur Başıl cebhanesinde nice ashab-ı kemal ve ma'rifet çürümüş kalmış idi. Firarilerden biri 1873 de (Bastilya dedeşanı) 'unvanıyla telif ettiği kitabı Londrada bastırmıştı ki Halkça meçhul olan hifaya-yı dahiliyesini bir belagat ile tasvir ve hikaye etmişti. İşte büyük lakabın zuhuruna hizmet eden esbattan biride bu

idi. Nihayet halk topla ve ateşle hadm ve ihrak eyledi (inkılab-ı kebire tarihinden hılasa)

Gelişine veya firakdan şu'ra-yı yemani kalb elased ve elrecal gibi birçokisimler tahsis eylemişlerdir ki elyevm bu nâm ile yad ve ta'yin olunurlar.

Sicil-i Nücum

Nücum-u sabitenin mutalâ' mustakımıyeleriyle meyillerini ve bazı dahi 'arz ve tavıllarını havi mute'addid seceller tertib ve tanzim olunmuştur. Nücum-u sabite için en evvel secel ittihaz eden hiberakdır ki miladdan 129 sene mukaddem İskenderiye Rasadhanesi müdürü idi. Mumi ileyh sicilinde 1022 yıldız kayd ettikten sonra vefat

Sayfa 214

8 Şaban Cuma

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
15	3
T. Şems	9s 2d

Fransa ve Almanya muharebe-i ahiresinin ilanı 1870- Kudüs-ü şerifin ilk ehl-i salib firkası tarafından muhasarası 1099

Etmış ve secel muteehhirinin havi olduğu nücum-u sabite ise 200,000 kıt'adan ibaret bulunmuştur.

Nücum-u Methule

Bazı yıldızların ziya ve lim'anlarında tağyir-i arz eylediklerinden nücum-u methule ismiyle ta'rif ederler. Bu nev' yıldızlardan en şayan-ı dikkat (meyra) yani nücum-u acuib ismiyle meşhur olanıdır. Nücum-u mezkur on beş gün kadar fard-ı lem'an azhar ile kader-i Sâni'den olan nücumu müşabehat gösterdiği halde bil tedric ziyasını zayi' ederek takriben iki mah zarfında gözle görülmez bir hale gelir. Bu vecihle gözden

Sayfa 215

9 Şaban Cumartesi

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
16	4
T. Şems	9s 3d

Tulu'u şems İslamiyet (miladi 622)

Altı yedi ay nihan olduktan sonra bitekrar tulu' olarak 2 ay zarfında cebr-i mafat ile en parlak haline rücu' eder.

Bunların biride elfaris suretindeki ras'ü leğal nam yıldızdır, ki 61 saat kader-i saniden gibi müşahede olduktan sonra ziyası tenzile yüz tutarak dört saatten akal bir müddet mürurunda (kader-i Rabi') derecesine tenzil eder. Bu halde dahi 20 dakika vukufdan sonra ziyası bitekrar 'avdet ve izdiyad-ı kesb ederek hemen dört saat içinde lem'an aslısını azhar eyler. İşbu tebdilatını 2 gün 20 saat 49 dakikada icra eder.

Sayfa 216

10 Şaban Pazar

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
17	5
T. Şems	9s 5d

Kapdan Piyale Paşa'nın Maltayı 'azimeti 967

Bunlardan maida 100 den ziyade kevakib-i methule vardır ki müddet-i tahvilleri bir kaç günden birçok senelere kadar imtidad etmektedir.

Nücum-u Muvakkata

Küre-i semada zaten vücudlarına 'alamet olmayan birçok nücumun bağtet tulu'u ve bir müddet sonra zuhur ettikleri mahallerden efvali görülmüştür. Bu nevi' bir yıldız 1572 de zat el kürsi sureti dahilinde müşahede olunmuştur. Salef el zikir İskenderiyeli hiperak dahi kabl el milad 125 de böyle bir kevakib muvakkat kayd etmiştir.

Sayfa 217

11 Şaban Pazartesi

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
18	6
T. Şems	9s 6d

İlk ehl-i salıb firkalarından birinin reis-i meşhur 'Udefrova'nın vefatı 1100

Şimdiye kadar bu misüllü nücum-u muvakkatadan olmak üzere 20den ziyade kevakib kayd-ı defter edilmiştir.

Sayfa 218

12 Şaban Çarşamba

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
19	7
Tulu'u Şems	9 s 8 d

Nusret Piyâle Paşa – 967

Küsuf-u şems – 418 miladî

Şehrimiz olan Konstantiniyye'yi vakt-i zâhirde evvel derece zulmet basmış idi ki yıldızlar görünmeğe başladı.

7208 Müverrihîn-i Arab kavline	}	Hebû Tâdem
7076 Müverrih Yahudi Felonek kavline		
6743 Cumhur müverrihine göre		
6843 Sen benuanın milâdî kırk senesinde vedi'a ettiği mezheb erbâbının za'mınca		
6593 (Julyen)in zannıca		
6218 Kâtip çelebinin zehabına göre		
5641 İhbâr-ı Yehûda göre		
5232 İndel müverrihîn	}	Tûfân
5146 İndel efrenc		
4983 İndel müneccimîn		
4980 Târih-i esnâm protestan Hind (tahrif olmuştur) tarihidir. Ki beher (tahrif olmuştur).		

Sayfa 219

13 Şaban Perşembe

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
20	8
Tulu'u Şems	9 s 9 d

İspanya kralı Cozef Bonapart'ın Madrیده duhulü – 1808

4577 Târih-i Çinî – Yusuf Çenber kavline

3895 Târih-i İbrahimî – meşâbih müverrihinin bazısının istimâl eylediği tarihtir, ki milâd-ı İbrahim aleyhisselâmdan beda`eder.

3462 Târih-i medînetü'l hikme (Sekrop'un Mısırdan gelerek Atina'yı bina eylediğinden muteberdir.)

3655 Olimpiyad târihi – Timen'in ıstılâh eylediği tarihtir, ki esâtir-i Yunaniyenin bidayetinden muteberdir.)

2652 Roma tarihi – Roma kalesi enkazından anlaşıldığına göre

2633 Roma tarihi – Veron müverrih-i meşhûri kavline Roma binasından beri

Sayfa 220

14 Şaban Cuma

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
----------------	-------------

21	9
Tulu'u Şems	9 s 11 d

Dara-yı Sâlis'in vefatı – Kable'l milâd 330

General Bonapart'ın Mısır'da Ehram muharebe-i meşhuresi – 1798

2627 Tarih-i Bahtunnasar. Batlamyus kolanci.

2389 Roma Cumhuriyeti Tarihi

2203 İskenderin vefatından beri

2191 Tarih-i Süryani – yahud Sel'ikusayn, Antakyanın bânisi olan Sel'ikus'un Ğazze tarafındaki muzafferiyetinden bidâiyedir.)

1925 Tarih-i Roma – Sezarın (Kayser-i Rum) ved'ancı

1918 İspanyol tarihi

1911 Aksiyom tarihi – Oktavın muzafferiyet-i bahriyesinden mu'teberdir..

1907 Ogustus Tarihi – birinci Ogust

1880 Tarih-i Mîlad

Sayfa 221

15 Şaban Cum'a

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
22	10
Tulu'u Şems	9 s 12 d

Yıldırım Sultan Bayezid'in vefatı – 805 (Müşar-ul ileyh Timur'un habse düçâr olduğu halde irtihâl etmiştir.)

General Bonapart'ın Ehram muzafferiyeti– 1898

İtalya meşâhir-i münecimiyetinden Jozef Piyaccinin vefatı – 1826

1596 Tarih-i Kıbtî – Diyokalityanos (Dikyanos) nâm Roma İmparatorunun (Mısırlıları terbiye için açtığı muharebeden bidâiyedir.

1328 Tarih-i Ermenyan

1297 Hicri-i kamerî

1296 Sene-üş şemsiyye-i mâliye (Sene başısı Mart ibtidâsıdır)

1259 Târih-i Hicri-iş Şemsi

1249 Tarih-i Yezdicerdî

1196 Târih-i Konstantinî – Rum kilisesinin ved'a ettiği günden biri.

802 Tarih-i Melikî – Ved'ıye Melikşah Celalettin Selçukîdir.

Sayfa 222**16 Şaban Cumartesi**

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
23	11
Tuluu'ş Şems	9 s 13 d

Yaprak aşığının intihâsı

---

325 Târih'ul hay – Vâde-i Şah Ekber Hindîdir.

106 Amerika Târih-i Cumhuriyeti – İlân-ı istiklallerinden bidâiyedir.

88 Fransa Târih-i Cumhuriyeti – 22 Eylül 1792 ihtilâl-i kebirinden muteberdir.

42 Târih-i tanzimât-ı Hayriye – 26 Şaban 1255den beri

3 Târih-i Kanûn-u Esâsi-i Osmanî – 7 Zilhicce 1292'den

Sayfa 223**17 Şaban Pazar**

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
24	12
Tuluu'ş Şems	9 s 16 d

Hazreti Ebûbekir-i Sıddık'ın (Radiyahallahu anh) hesâb-ı şemsî itibarıyla yevm-i irtihâlleri – 634

Velâdet-i Hümayûn – 1258

Keşfiyât-ı Nücûmiye**Geçen Sene Zarfında**

Merih ile Müşteri arasındaki mıntıkada çok siyâret dürbünü bulunduğu belâde hey'et-i bahsinde hikâye ve evsâf olunmuşdu. Geçen 1879 senesi zarfında bazo râsidler tarafından 13 seyyâre-i sağîre daha keşf olunmuşdur ki şimdiki hâlde mikdârı 201 kıt'aya bâliğ olmuşdur.

İşbu yeni keşf olunan 12 seyyâreden 9 kıt'a sene esâmi-i âtiye tahsis eylemişlerdir.

Fetyâ – İsmidân – Kolga – Amberozya – Prokan – Filomela – Ampelela – Biblis – Dinamen

Sayfa 224**18 Şaban Pazarertesi**

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
25	13
Tuluu' Şems	9 s 18 d

Sokullu Mehmed Paşa'nın vefâtı – 987

Bağdadın istilâsı – 1048

Ebukir Muharebesi – 1799 (işbu muhârebede Napolyon Bonapart 200 yeniçeri ile 500 başıbozuk esir etmiştir.)

Zikr olunan 201 seyyâreden 137 kıt'ası Avrupada, 59 kıt'ası Amerikada, 5 kıt'ası Asyada keşf olunmuştur.

Esâmi-i Siyâret

Utârad	Neptün	7. İris	14. İrena
Zühre	1. Sermes	8. Flora	15. Onomya
Arz	2. Palelas	9. Metis	16. Pesişe
Merih	3. Jonon	10. Hiji	17. Setis
Müşteri	4. Vesta	11. Parnesub	18. Malpoman
Zuhal	5. Astera	12. Viktorya	19. Fortuna
Uranüs	6. Hebe	13. Ejerya	20. Mâsilya

Sayfa 225

19 Şaban Salı

Temmuz Efrencî	Temmuz Rumî
26	14
Tuluu'ş Şems	9 s 20 d

Lehistan krallarından birinci Ladislas'ın vefâtı – 1102

21. Lutetya	36. Atalanta	51. Nemoza	66. Maya
22. Kalyop	37. Fides	52. Avrupa	67. Asya
23. Salya	38. Lada	53. Kalipo	68. Leto
24. Pemis	39. Latitya	54. Aleksandr	69. Hisperya
25. Fusen	40. Hermonya	55. Pandora	70. Panupa
26. Pruzerpin	41. Dafne	56. Melet	71. Neyoba
27. Utarib	42. İris	57. Menemozin	72. Feronya
28. Bellona	43. Ârı Aden	58. Konkordiya	73. Kilitya
29. Anfiterit	44. Niza	59. Elpis	74. Galata
30. Auranya	45. Öjenya	60. Eko	75. Urudis
31. Efozin	46. Hesteya	61. Dan'a	76. Fereya
32. Pamuna	47. Ağlaya	62. Arto	77. Frigga

33. Pulmeni	48. Doris	63. Ozonya	78. Diyana
34. Sirse	49. Pale	64. Anjelina	79. Urinom
35. Lokose	50. Virjinya	65. Maksimilyan	80. Safgo

Sayfa 226**20 Şaban Cum'a**

Temmuz Efrecî	Temmuz Rumî
27	15
Tulu'u Şems	9 s 22 d

Fransız kralı Onuncu Şarl'ın bir iradesini Fransız gazetecilerin protestosu ve Temmuz ihtilâlinin mukaddimâtı – 1830

---

81. Pisigor	95. Areoza	109. Felisite	123. Perunhiled
82. Alkaman	96. Ağla	110. Lidya	124. Alsesti
83. Beatrikas	97. Kaloso	111. At	125. Liberetariks
84. Kalyo	98. İnse	112. İfijeni	126. Velleda
85. İyo	99. Dike	113. Amesea	127. Yuhna
86. Semele	100. Hekat	114. Kasandra	128. Nemesis
87. Siloya	101. Elena	115. Esire	129. Atigon
88. Sizbe	102. Miryam	116. Sirona	130. Elekatre
89. Julya	103. Ehera	117. Lümpe	131. Vela
90. Antiyos	104. Kalimen	118. Pisu	132. Aitre
91. Ejina	105. Artemis	119. Alsea	133. Siren
92. Ondina	106. Diyon	120. Laşuzi	134. Sofronten
93. Minerva	107. Kamilla	121. Hermiyon	135. Herse
94. Orora	108. Hekub	122. Jerda	136. Avsetriya

Sayfa 227**21 Şaban Cum'a**

Temmuz Efrecî	Temmuz Rumî
28	16
Tulu'u Şems	9 s 24 d

Kandiya Muhasarası – 1059

---

137. Maliboa	142. Pulan	147. Perutujamiye	152. Atala
138. Tuluza	143. Adriya	148. Galliya	153. Hilde
139. Jadua	144. Vibilya	149. Meduza	154. Berse
140. Siva	145. Odeona	150. Nova	155. Sille
141. Lümen	146. Lusina	151. Aondantiye	156. Kasantip
157. Dejenire	167. Orda	177. İrma	187. Lamberta
158. Koronis	168. Sibilla	178. Belizena	188. Menip
159. Emilya	169. Zelya	179. ...	189. Fisya
160. Oma	170. Marya	180. GeRumna	190. İsmen
161. Asur	171. Ofelya	181. Oferis	191. Kulga
162. Lorantiye	172. Busis	182. Elsebet	192. ...
163. Erigon	173. İno	183. ...	193. Amberuzya
164. Eva	174. ...	184. Döjöpeya	194. Perufen
165. Loralhi	175. ...	185. Eonik	195. ...
166. Rodos	176. İdonna	186. Seluna	196. Filomela

Sayfa 228

22 Şaban Cum'a

Temmuz Efrencî

29

Tulu'u Şems

Temmuz Rumî

17

9 s 26 d

İbrahim Paşa'nın Mısır'a nizam mua'mmeriyeti – 931

---

197. ...

198. Ampella

199. Biblis

200. Dinamen

201. ...

Hazesine (...) nokta işaret edilen rakamların seyyarelerine henüz cemaat-i eshab-i rasad tarafından isim tahsis edilmemiştir.

Sayfa 229

23 Şaban Cumartesi

Temmuz Efrencî

30

T. Şems

Temmuz Rumî

18

9s 38d

Kızıl arien fırtınası yevm 3

İstatistik

Kıta'at-ı cisimde vâki' düvel ve belad-ı mütemâdînenin nüfus ve ticaret ve ziraat vesairesine dair ma'lûmat mücmeledir.

Memâlik-i 'Osmaniyye

İklim; Memâlik-i 'osmaniyyenin mizac-ı iklimi pek muhtelifdir. Tunanın aşağılarında kış pek şiddetlidir. Balkanlarda altı ay kadar buz çözülmez fakat yazın sahralar pek latif gündüzün hararet-i mizacısına mukabil ba'id el'asar serinlik başlar. Bu sene ve havalisinde 9 mah kış 3 ay yaz fakat herkesin adriyatike karib olan semtleri mu'tedil

Sayfa 230

24 Şaban Pazar

Temmuz Efrecî	Temmuz Rumî
31	19
T. Şems	9s 30d

Evvel eyyam-ı bahur yevm 8

Bu sene kıt'asının mevâki' muhafazasında burudet mevâki' murtefa'sından şediddir. Fakat hararet emr bir 'akis. Selanik ile İzmir yazın pek sıcak ve sakil elhava fakat İzmir kışın oldukça mu'tedil.

İstanbulda ve Anadolu'nun belad-ı vasıtasında mevasim-i sayfi pek sıcak olur. Hava pek hafif eser. Memâlik-i cenubiyede şiddet-i hararet olan mevkî'lerde sahillerin havası hafif ve bil'akis mevâki' murtefa'nın sakildir. İstanbulda bütün kış şimal rüzgarı eksik olmaz. Tesrin-i evvelden Mart'a kadar heman yağmur dinmez

Sayfa 231

25 Şaban Pazartesi

Ağustos Efrecî	Temmuz Rumî
1	20
T. Şems	9s 32d

Ebuhur muharebe-i Sâniyesi 1799

Cezayir bahr-i sefidde sayfin hararet-i şedidesini deniz rüzgarları ta'dil eder. Rodos yılda on ay bahar halindedir. Havası gayet gayet latif ve sağlam ve merzaya şifa bahşeder. Anadolu'nun kışı şedid el berude ve yazı şedid el hararedir. Bahr-ı Siyah sevahilinin havası mu'tedil kışı şiddetlidir. Ceziret-ül 'Arab'ın pek ekserilerinde hararet-i Hind sıcağına mu'adildir. Fırat ovalarında yazın hararet pek şedid bağdad

ve havalisi keza suriye kıt'ası Amerika sahrasının havasına müşabihdir. Kışın dahi iyice soğuk olur fakat Lübnan vadileri ve Beyrut herdem bahar halindedir.

Sayfa 232

26 Şaban Salı

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
2	21
T. Şems	9s 34d

Şair meşhur beğlikçi 'izzet beğın idamı 1224- ilan-ı tanzimat bu vasıta idi. El eşnehar Reşid 1255 Mısır Valisi Mehmed 'Ali'nin vefatı 1749

Trablusgarb ve tevabi' yazın sahra-yı kebire mu'adil harareti haizdir. Kışın mu'tedil Mevâki' 'osmaniyye adriyatik denizi Yunan denizi adalar denizi Bahr-ı Siyah Bahr-ı Ahmer Basra körfezi gibi gerek siyaset ve gerek ticaretce en mühim ve meşhur bahr ile mehad, İstanbul, Bergos, Varna, Trabzon, Selanik, Girit, İzmir, Beyrut, İskenderun Basra vesatı Asya ile garbın enbarları hakimindedir. Hudud-u şimaliyye; Rusya Romanya ve Avusturya

Sayfa 233

27 Şaban Çarşamba

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
3	22
T. Şems	9s 35d

Fransa hikaye nevbessatı meşahirinden Ojetson'un vefatı 1857- hikayelerinin en meşhuru serseri Beyhudesiyle Parisin hifabasıdır. Müşâr-ı ileyhi Napolyon'un tesmim ettirdiği mervidir.

Şarkid; 'Acemistan ve Basra körfezi

Cenubiye; cenub 'Arabistan

Garbiyye; Yunan denizi otranit cedveli ve adriyatik

Memâlik-i 'Osmaniyyenin Avrupasını Asyasından boğazlar tefrik eder.

Karadeniz boğazı tuvlan-ı 30 klometre ve 'ırdan 250 metreden 300 metreye kadar.

Biga boğazı tuvlan-ı 64 klometre ve en dar yerinde 'ırdanı 1750 metre

Sayfa 234

28 Şaban Perşembe

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
4	23

T. Şems

9s 37d

 İnkıyad-ı Dımaşk ül Şam 922- Cebel-i Tarık İngilizlerin teshiri 1704

Nüfus-u Memâlik-i ‘osmaniyye

Doğrudan doğruya taht-ı idarede bulunan

Şarki Rumelide idare-i muhtare

Bu sene ve her sene muvakkaten taht-ı istilada Bulgaristan imaret

Avrupada iken; doğrudan doğruya taht-ı idarede bulunan sisam beğlik

Asyada iken; Trablus-u garb vilayet-i Mısır hidivlik...

Tunus taht-ı himayede beğin

Afrikada iken yekün ‘umumi

Sayfa 235**29 Şaban Cuma**

Ağustos Efrecî

Temmuz Rumî

5

24

T. Şems

9s 40d

 Vefat-ı Keyhüsrev (fars-ı kerimin birinci Padişahı) kabl el milad 465

Rumeli kıta’sındaki nüfus din itibariyle

3,650,000 Müslüman

4,850,000 Hıristiyan

850,000 Yahudi

Kavmiyet itibariyle

3,782,300 Slav (müslümanları da dahil)

2,260,800 Türk

1,229,200 Arnavud (keza müslümanlarıyla)

1,024,200 Rum

199,600 Ulah

750,000 Musevi

Sayfa 236**Gurre-i Ramazan Cumartesi**

Ağustos Efrecî

Temmuz Rumî

6

25

T. Şems

9s 42d

Engizisyon müesseselerinden (Dominik döküzman) ın vefatı 1221 miladi (ahir-i eyyam-ı bahur)

Ticaret

İthalat: manifatura ve eşya-yı ma'mule vesaire.

İhracat: cevabat-ı hamis yani (buğday çavdar arpa kokorüz darı) senevi ebrail vükelası tarikleriyle 16 milyon İstanbul kilesi yalnız Selanikden ihrac olunan Rumeli cenubatı 25 milyon frank kıymetindedir. 'umuman limanlardan ihrac olunan hububat-ı pirinçle beraber 4 milyon hektolitreye mutekarribdir.

Pamuk: senevi 230 milyon franklık kadar pamuk ihrac edilmektedir.

Sayfa 237

2 Ramazan Pazar

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
7	26
T. Şems	9s 44d

Isparta kralı Leşunidas'ın Fars Padişahı Keyhüsrev'in ordusunu muhasarası kabl el milad 480- şehadet-i Hüdavendigâr (Kosova vaka'sı) 791

Meyve (yaş ve kuru) şarab, tütün, bal. Gül yağı 500 bin frank (fakat muharebe-i ahireden beri mefkud) ipek.

İşliva (bu seneye mahsus bir nevi' erikdir ki senevi Almanya ve Amerikaya bir milyon liralık ihracat vuku' bulur ve işliva uc denilen 'ark 'umuman be sene kıta'sında sarf olunduktan başka Avusturya-Macar Memâlikine kilitle sevk edilir)

Gün, mazi, sumak, palamut, kızıl ve kök boya, çivid, cehri, kırmızı yalnız İzmirden senevi ihracat 250 bin kantar. Senevi İngiltereye giden kök boya 500 bin lira kıymetindedir.

Sayfa 238

3 Ramazan Pazartesi

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
8	27
T. Şems	9s 46d

Vezüv nâm cebel-i ateş fişanın nuran-ı müdhişisi 1779

Hububat-ı dehniye Girid Epirus ve Bursada

'Osmanlı sefin-i tecrübesi 224 navi 43700 donılatalak- vapur: 9 donılata 3,050.

Telgraf: (telgraf haneler) 402 tahvili: 25,232 kilometre senevi çekilen telgrafnâmeler 1,210,756.

Posta: posta haneler: 429- (fakat Avusturya Fransız İngiliz Rus Alman ve Mısır posta haneleri müstesna)

Limanlar: Rumelide: Selanik Tekfur dağı – Varna.

Anadoluda: İzmir- Beyrut- Yafa- Larnaka

Sayfa 239

4 Ramazan Salı

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
9	28
T. Şems	9s 49d

Yıldırım Sultan Bayezid'in cülusu 791- Timur'un Bağdadı zabtıyla beldeyi ihrak ve Ahaliyi katl-i idam eylediği (miladi 1401) valide-i Kanuni'nin vefatı 940 müşâr-ul ileyhe kadim Gayimen'in kerimesi idi. Selim-i evvelin cebale-i izdivacına ondan maida bir hatun dahil olmamıştır.

Basra- Sinop, Samsun, Giresun, Trabzon, Afrika, Trablusgarb.

Pay-i tahtın (belad-ı salise ile) Nüfus-u Beyhudesi 750,000- ecnebiler ve ayab ve zehab eden gemiler hilakıyla sekiz yüz elli bin kadar tahmin olunur. Başlıca şehirlerin nüfusu: Edirne 62,000 – Selanik: 75000 – Bosna sarayı 50 bin- İzmir 150 bin.

Mısır

Mısırdaki ihtilafat-ı hava yani hararet ve i'tidal Nile uzak ve yakın bulunmakla his olunur. Yağmur nadir

Sayfa 240

5 Ramazan Çarşamba

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
10	29
T. Şems	9s 51d

Beyt-i mukaddesin ihtirakı ba'id el milad 30 (Roma imparatorlarından Titus'un emriyle ihrak olunmuştur) Murad-ı Rabi'in ikinci seferi 1044

Her fasılda hava-yı mu'tedil bulunacak mevkı' hatt-ı mısıriyede mevcuttur. Kışın sa'id içinde bulunanlar ve yazın sevhilde ikamet edenler vekt-i bahıra şebiyye bir i'tidal hissederler.

Kahire yaz günleri pek şedid el hararedir, fakat guruba yakın karayel rüzgarı hehub etmeye başlar ve sıcağı hemen yirmi dereceye kadar ta'dil eder.

Sema-i berrak: hava-i salim hakkında tenderesti bir kemaldir. Vefyat ve mevlidat birbirine nisbet olundukda her sene mevlidatda kırk bin nüfus terkî görünmektedir.

Nil

(Hakkında ma'lûmat-ı 'umumiye)

Hakima-yı Yunaniye suyun el eşya olarak kainat

Sayfa 241

6 Ramazan Perşembe

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
11	30
T. Şems	9s 53d

Siyah meşhur Macillanın devr-i 'alem seyahatine mübadereti 1518- Mısırdaki pamuk ittidakı ,

---

Müddet-imüteşekkil olmadan evvel mevcut bulunduğu i'tikadını kadema-yı mısriyenin ketb-i mukaddeslerinden istihrac etmiş olmalıdır ki ziraat-i kainata varınca mevlid ve merbi' 'ad olunan made-i rutubete Yunaniler (okyanus) ve Mısriyer (Nil) tesmiye ederler idi.

Nitekim Mısriyerin memleketlerini Sakı ile mezru'atın neşu ve nemasenî mucib olan bahr-ı meçhul el menba'a Nil ismini vermişlerdir. Hakikat-i arz kız ve buket ıtlakına sezavar olan hatt-ı mısriyenin nâmıye-i mezru'atına badi nehr mezburin senevi mevsim bahususunda vâki' olan fizanından sonra bıraktığı tın ala belir olduğu gibi her sene bu fizanın vuku'yı cihetle tın-ı ma'hud arzın kuvve-i enmaiyesini

Sayfa 242

7 Ramazan Cuma

Ağustos Efrencî	Temmuz Rumî
12	31
T. Şems	9s 56d

Şarlken'in bir muhasara-i Mısıraneden sonra Floransayı zabtı 1530

Tecdid eylediği için mezru'atta ki feyz ve nemu bir sıyakda devam eder. Bu sebeble Nile vakitle (akdes) ve (hafza-i melik) 'unvanları verildiği gibi birçok vakitlerde akvam-ı mısriyye ma'bud ithazıyla ta'zim ve hatta bu mezheb Ahali için bir tarik ruhani icad eylediler. Mısriyun mukaddes tanıdıkları bu nehri ma'budelerinin reisi

olan (amun) un tasvir-i hasası za'im ile ma'bud-u mezkurun mısırı bu suretle hıfz ve ihya eylediğine ve cereyan ve fizanını derya-yı kuvvetinin temvicinden nişat ettiğine zahb oldular. Mevcudat-ı zeminin semada dahi emsali bulunacağı mısırlıların cümle-i mu'tekadından olduğundan (Nil semai)

Sayfa 243

8 Şaban Cumartesi

Ağustos Efrencî

13

T. Şems

Ağustos Rumî

1

9s 58d

İstanbul imparatorlarının en güzidesi (Tiber konstantin) in vefatı 582

Ve (Nil arzı) itibariyle 2 ma'budin vücuduna kail olurlardı. (konufis) ki ma'budlerin a'zamındandır. Nil-i semaiyenin badi-i teb'anı 'ad olunarak pek çok sütun kaidelerinde vesair emakin-i diniyye diye aralarında başı koyun kafası ve a'za-yı sairesi insan şeklinde arkasında bir kisve-i ruhaniyye ve elinde bir kase-i serşar olduğu halde mesur ve menhuttur.

Nil arzı ise fevk el tabi'yye bir cesamette ve zükuretle anaştı cami bir suretde tersim edilir idi. Ma'bud-u mezkurun haya gel menhuta ve tesavir-i mahkuka ve mürtesemesinde vakt-i tağmirde (Nil'in suyu çekildiği vakit) açılan ezhara nişane olarak başında tesmim

Sayfa 244

Ağustos Efrencî

14 T. Şems

Ağustos Rumi

2

s.10 d.00

Fenn-i tab'ın icadı 1473(Kottenburg tarafından) Osmanlıların Korsika Ceziresini tahribi 961-İstanbulda Memalik-i Osmaniye mamulatına mahsus sergi küşadı 1279.

(Susam) demeti bulunurdu. Mabut mebhush anın sahabet ettiği hükümdarlar namına olarak mabutların azamine hedaya ithaf etmekleyi cümle-i mu'tekadattan idi. İş bu mabudun üzerinde dört göze ile aralarında taharetin misal-i zahirisi addedilen 4 debbus mevzu bir tabelayı elinde tuttuğu ve bazen dahi yine bir tabel üzerinde nam ve meyve ile demet demet Şukufe ve Şukufelerin araları birer debbus ile tefrik edilmiş olduğu halde menhut veya menkuş suretleri görülüyor. Bu mabut Mısır'ın birçok eseri atike-i diniyesinde bu suretle mürtesim ve lisan-ı Mısıride "Kadir-i taklil"

Sayfa 245**10 Ramazan Pazartesi**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
15	3
T. Şems	10s 3d

Nizamülmülk'ün şehadeti 480 Müşaru'l-ileyh Selçukiler'in vezir-i hakimi idi. En evvel islamda dar el tedris bina eden bu zattır. Hasan Sabbah'a'vanından 'amiral Dali nâmında hakikat zati bir delikanlının hançer-i gaddarıyla bu'd el teravîh şehid olmuştur.

ma'nasına delalet eden (Hopmiyo) ismiyle müsmi idi ki arz-ı mısırı şhya etmek için sa'yi ile tekrar suları geri çekmeye muktedir olduğundan kinayedir.

Nil'in her sene mevsim-i mahsusunda mezru'at-ı mısırıye için mehaz-ı feyz ve bereket olan fizanı neden nişa eylediği ve bahusus menba'yı nerede olduğu şimdiki gibi azmine-i salefde dahi pek çok ashab tahkiki uğramışdırsa da hiç kimse bu hakikat ve asıl olamamıştır. Hatt-ı coğrafya ve tarih-i fenlerinde şeyh olan (her ve davet) dahi Nil'in badi-i fizanıyla menba'anın hakikatını merak ederek pek çok tahkikata kalkışmış ise de

Sayfa 246**11 Ramazan Salı**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
16	4
T. Şems	10s 5d

Avusturya cenerallerinden Prens Öjen ordusuyla 'Osmanlıların Belgradda muharebesi 1717

Mevki' olamamış ve tarihinde ise o babda şöyle bir fikra yazmıştır:

Nil'in menba'yı hakkında gerek Mısırlilerden ve gerek Yunanilerden ma'lûmatını sorduğum zevatin cümlesi o hususta itiraf 'aciz eyleyerek yalnız nayet denilen ma'bed-i meşhurun mütevellilerinden Mısırlı bir rahib Nil'in menba'yı hakkında ma'lûmat-ı kafiyesi olduğunu Beyan ettiğinden kendisinin sahiha böyle bir i'tikadda bulunmasını evvel amirde mizaha hamil eylemiş idim. Herodot'un gerek rahib mumi ileyhden ve gerek bazı mısırlilerden aldığı ma'lûmat bir takım zanniyat ve vehamiyetden ve hatta rivayet-i vâki'anın en kuvvetlisi Nil'in bahıra

Sayfa 247**12 Ramazan Çarşamba**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
17	5
T. Şems	10s 7d

Seydi Reisin Portekizlere galebesi 961- Prusya Kralı Büyük Frederik'in vefatı 1786

İnsıbab ettiği yerden menba'yı bergir ile mütemadiyen gidildiği halde dört aylık yol idiki kavlı-i mücerred ve ta'bir-i asah ile muhtarından 'ibarettir.

Binaen 'aleyh herodotun zabt eylediği akval-i garibeden bundan iki bin üç yüz sene mukaddim dahi Nil'in elyevm bir dereceye kadar ma'lum olan menba'yı o zamanın erbâb-ı tahkikini de meşgul eylemiş idiki münfahım oluyor. Herodotdan yüz sene müehher ve 'ulum-u şitada maharet fevk'alade ile meşhur olan (Petulma Orjet) nâm-ı hükümdar hakim-i derunda İskenderiye kütübhanesi-i muhterıkı hafız kitablarından (aratosten) hükümdar müşâr-ul ileyho zamanlar Mısırdan müfriz olan (etiyoopya) Memâliki halkıyla ettiği muharebeden ittihaz-ı ferasetle Nil'in

Sayfa 248**13 Ramazan Perşembe**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
18	6
T. Şems	11s 10d

İmam Hasan'ın viladetleri 3 (Radıyallahu anh)

Keşf-i menba'tı için 'arid ve 'amık tehriyata ve o civarda hayliden hayliye seyahata ibtidar etmiş ise de hakikatine vasıl olamamış ve yalnız Nil'in o zaman hilakınca meçhul olan bazı mecralarını müşahede ile 'avdet eylemiştir.

Menba'yı Nil'i zamanında on dokuzuncu asırda Avrupalıların vuku' bulan ikdamat fedakaraneleri an be an gazatelerde ve seyahat ve funun mecmu'alarında meşhudumuz olduğundan o babda tefsilat-ı zaideye lüzum görülmez. Şu kadar ki menba'yı nili tahri eden erbâb-ı seyahat bahr el ezrak ve tekaza ve viktorya denizi gibi bir kaç nehr-i 'arid ve 'azim ve bu nehlere iltihak ede. Nice enhar-ı zağire

Sayfa 249**14 Ramazan Cuma**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
19	7

T. Şems

21s 10d

Fransa hikaye nevisanından Balzac'ın vefatı 1850

Keşf etmiş olduklarından bir menba' ararken nice menba'ya tesadüf edilmiş ve şu ser-i hafinin bazı nokta-i mazmelası velev bu mertebede olsun saye-i ma'rifetde azaiye edilebilmiştir.

Haslı masrafın 'umran ve serveti ve Ahalisinin hayat ve saadeti Nil'in fizanı sayesinde olduğundan misal bir sene tağmir-i Nil vâki' olmasa halk bela-yı hilak bela-yı kaht ile mahv ve niyab ve bu vecihle hıta-i mısriyenin başından başa harab ve niyab olmaklığı mukarrerdir. Hatta bundan 3 'asır mukaddem Hindistanın Portekizli elinde bulunan kat'asında vali olan meşhur (Ebubekir'in) arazi-i mısriyeyi harab etmek maksadıyla Nil'in tahvil mecrasına teşebbüs eylediği halde merkumun

Sayfa 250

15 Ramazan Cumartesi

Ağustos Efrencî

Ağustos Rumî

20

8

T. Şems

10s 15d

Venedik donanmasının hücumu 1066- Kanada'nın keşfi 1508

Gerek 'alimen ve gerek servet-i iktidarsızlığı Mısırı bu dahiye-i 'azımeden kurtarmaya sebep olmuştur.

Nil'in Cedveli

Libya dağlarıyla 'Arab dağlarının ayrıldığı noktaya ki batın el bikra itlak olunmaktadır. Mısıra malik olduktan sonra Mehmed 'Ali orada bu nâm ile olan meşhur geçidi yaptırmıştır. Vaktiyle mahal-i mezkurede birçok cedveller olduğu halde elyevm biri şarken Dimyata diğeri garben Reşide müntehi iken cedvel-i mevcut olarak işbu cedveller vadiye müşliş bir şekil verdiğiinden ard-ı mezkure eski Yunaniler delta tesmiye etmişlerdir. Bu delta ise hakikat halde Nil'in sürüp getirdiği kavm ve çamurdan 'ibaret olarak mürur-u zaman ile vücuda gelmiştir.

Sayfa 251

16 Ramazan Pazar

Ağustos Efrencî

Ağustos Rumî

21

9

T. Şems

10s 17d

Malta şövalyelerinin (Garan metri) reis (jan dolavalet)in vefatı 1568

Müehheran Mehmed Ali cedvel-i garibden yani Reşide gelen kavilden İskenderiyeye kadar açtığı kanala cedvel Mahmudu nâmını vermiştir. Zikr olunan iki kadim-i kanaldan arazi-i mısıriyeyi Sakı ve erva-i için her biri on beşten 30 fersah taviline kadar temdid yüze yakın Haliç açılmıştır ki mahsulatın takliyatına mahsus olan sefain bu Haliçlerde bela mezahim seyr eder ve yine bu cedvellerden had ve hazırdan burun ufak ufak ter'alar küşad edilmiş ve herkes tarlasını bu vasıtalarla eska etmekte bulunmuştur.

Bahire Yahud Göl

Mısırdaki bahire (denizcik) ta'bir olunur

Sayfa 252

17 Ramazan Pazartesi

Ağustos Efrecî	Ağustos Rumî
22	10
T. Şems	10s 20d

Süleyman Kanuni'nin On ikinci seferi 969

Birçok berkeler vardır ki bunların bazıları doğrudan doğruya ve bir takım kanallar vasıtasıyla behr-ı sefid ve Bahr-ı Ahmere iltisak eder. Ez cümle Dimyat Halkının vali el na'mumi olan perinc pelus harabelerinden Dimyata kadar olan (menzile) gölü sayesinde husula gelir. Kadema-yı mısıriyenin kağıd makamında isti'mal eyledikleri (papirüs) nebatı dahi bu gölde hasıl olur. Diğerleri şunlardır: Berlis Gölü Maryut Gölü bahire-i engüh mahdid birged el belh sıhhat-i şur Timsah Gölü Natron Gölü Mavris Gölü. Bunların her birinde tuz ve balık mahsülü pek kilitlidir.

Sayfa 253

18 Ramazan Salı

Ağustos Efrecî	Ağustos Rumî
23	11
T. Şems	10s 22d

Şehadet-i Hazreti Murtaza 40 (Radiyallahu anh ve ardah) hardebin icadı 1590 (meşhur gözlükçü flemenkli jansen tarafından)

Mahsulat-ı Mısıriyye

Elyevm Mısırdaki ziraat olunan arazi 3 milyon fidandır. Bu miktar arazide hasıl olan bağda-yı kokoroz bakla ve hububat sairenin miktar-ı seneviyesi 15 milyon hektolitreye balığ oluyor.

200 bin hekyolitre pirinç, 150 milyon kilogram yahud 1/2 2 milyon kantar pamuk 112 milyon kilogram hınna, 2 milyon kilogram keten, 3 milyon kilogram şeker, 5 milyon litron, 2 milyon kilogram yün.

Hurma kilit üzere mAhalinde sarf olunduğu cihetle istatistiklerde mikdarı ta'yin olunmamıştır.

Sayfa 254

19 Ramazan Çarşamba

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
24	12
T. Şems	10s 25d

Süleyman Kanuni'nin beşinci seferi 938- Cengiz Hanın vefatı (miladi 1226)

İşbu mahsulat mikdar-ı mütevevassat üzerine mukayyedir.

Eşcar ve Nebatat

Mehmed Ali zamanına gelinceye kadar Mısırdaki eşcar var denecek raddede değildi. Gerek Müşaru'l-ileyh ve gerek Halefi İbrahim Paşa Nil boyuna 21 milyon eşcarer metneva' gars eylemiştir ki bunların her biri müşâr-ı ileyhnin emr-i 'umerada gösterdikleri ikdamatın elyevm birer nişane-i zeyy-i hayatıdır. Eşcar mezkurenin envai' şunlardır: Limon, portakal, terenc, akasya, servi, çam, zeytin, söğüd ve envai' hurma.

İsma'il Paşa Hazretleri zamanında ise (Mandolin) denilen

Sayfa 255

20 Ramazan Perşembe

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
25	13
T. Şems	10s 27d

Feth-i Mekke 8- meşahid-i ehl heyetden Giyom Herşelin vefatı 1822- Müşaru'l-ileyhhanorali olarak teleskopun ikmaline pek büyük hizmet etmiş ve seyيارatdan uranüsü keşf eylemiştir.

---

ve semrası nefis el rayiha ve leziz el taam olan bir nevi portakal kesret üzere yetiştirildiği gibi Afrika sahralarına sevk edilen keşafklar vardılar vasıtasıyla ve bahusus Afrika ve Avrupadan gerek semradar ve gerek ebniyeye yarar pek çok eşcar-ı garibiyye celb ve gars edilmiştir.

Envai' nebatat: pamuk, kahve, şeker kamışı, çivid, demir Hindi, secer fülful, hınna-i nebat, el saleb, yasmin, asma, kenevir, keten, buğday, mısır buğdayı, mercimek, nohud, pirinç, fül.

Sebze ve meyvenin envai' kavun, karpuz

Sayfa 256

21 Ramazan Cuma

Ağustos Efrecî	Ağustos Rumî
26	14
T. Şems	10s 30d

Fransa Krallığından mahlu'' Lui Filip Orla onun İngilterede vefatı 1850

Enginar, çilek, böğürtlen, ananas, kaymak ağacı, haşhaş, muz, frenk inciri, 'acur.

Ticaret

İthalat: 145,000,000 frank (mensucat, hadid ve ma'den sair ma'mulat-ı hadidiye ve müzeyyinata muta'allık eşya vesaire)

İhracat: 313,090,500 frank (pamuk, pamuk tohumu, şeker, buğday, bakla, zanma, çivid ve kaherçe kibritle vesaire)

Sayfa 257

22 Ramazan Cumartesi

Ağustos Efrecî	Ağustos Rumî
27	15
T. Şems	10s 33d

Katl-i vezir-i azam İbrahim Paşa 942

Ticaret limanlarının meşhuru: İskenderiye port-said, Dimyat.

Taksim-i İdare

Mısır beş kıtaya münkasımdır: 1 Mısır sefli 2 Mısır vesati 3 Mısır 'aliya 4 Sudan 5 Musevi' ve Sevakın.

Süveyş kanalı yeni bir kıta ibaret olunabilir.

Merkez-i idare: İskenderiye, tanta, hartum, kana, şebin el kum, ismailiyye, mansure.

Müdüriyet merkezlerinde (yani eyaletde) bir sertibib ve bir reis el mühendis ve kazalarda etba ve mühendisler

Sayfa 258**23 Ramazan Pazar**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
28	16
T. Şems	10s 35d

Fransa krallarından Birinci Lui'nin vefatı 840 miladi

Müdüriyette bir hastahane bir zabıta konağı ve bir meclis-i idare ve idare-yi naktiş için birer müfettiş ve ikişer muavini ve köprülere ve eşkıya nezaret için iki mühendis ve sıhhat-i 'umumiyeye takiş ve tedbir için seyarat taba ve derece-i evveli muhakemi mevcuddur.

Ma'arif

Mısırdaki ma'arif-i tahisatı senevi 1,136,200 franktır. Müderris ve mekatib her bir kaza ve karaya ta'mim edilmiş olduğu gibi kahire ve İskenderiyede leyl ü neharı derecât-ı muhtelifede mekatibler vardır ve programları Fransa mekatib-i ibtidaiyye ve 'aliyyesi programlarına tevfikân tanzim olunmuştur.

Sayfa 259**24 Ramazan Pazartesi**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
29	17
T. Şems	10s 38d

Belgrad'ın fethi 932- vefat-ı vezir hakimât-ı semir (Koca) Ragıp Paşa 1176

Telgraf: mümted olan hudud 6,550 kilometre telgrafhaneler 77 ta'atı ettiği telgrafhaneler 562, 823.

Posta: tevzi' ve isal ettiği mekatib ve evrak-ı havadis 2, 066,905

Nüfus

17,400,000 (5,602,627 bin zenci gayr-ı milletimden dahi dahil-i yekündür). Mısırdaki 26,696 ecnebi olup 34 bini Yunanlı 17 bini Fransız 14 bini İtalyan 6 bin bu kadarı Avusturyalı ve İngilizdir.

Sayfa 260**25 Ramazan Salı**

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
30	18
T. Şems	10s 41d

Mısır kraliçesi meşhur Kleopatra'nın vefatı kabl el milad 30 müşâr-ul ileyh kendisini bir hayaye tesmim ettirmiştir.

Mülâhaza

Aktar-ı mısıryede Mehmed Ali'nin ikdamat-ı medeniyet pesnedanesiyle hasıl olan 'umran ve sa'adet muhtac-ı izah değildir. Müşaru'l-ileyh esas idareyi ihlak ve mizac-ı Ahaliye değil kabiliyet mevkı'ya yani isti'dad-ı tabii memlekete tevfikân vası' etmiş olduğundan az zaman içinde pek çok asar terkı-ı gamayan olmuş idi.

Büyüklüğü icadından olan ef'al-i mevanı' bir endazane ve hareket-i 'adet şeknanesinden dolayı (Deli) lakabıyla şöhret bulan (Büyük) Petro Rusya devletinin bugünkü 'azimeti esbabını zamanında istihzar ettiği gibi Mehmed Ali dahi başı bozuk sergerdeliğinden irtika ettiği hükümet

Sayfa 261

26 Ramazan Çarşamba

Ağustos Efrencî	Ağustos Rumî
31	19
T. Şems	10s 43d

Leylet ül Kadr(hülus-u hümayun 1876) vefat-ı mürih meşhur İbn-i Haldun 808- 'Alemdar Mustafa Paşa'nın Bab-ı 'âli ile beraber bir heva oluşu 1223- Fransız hikaye nevisanından meşhur Şarl Pol dökuka'nın vefatı 1872.

Mısıryenin ehli olduğu asar ve ef'aliyye göstermiş ve binaen 'aleyhe emdinya ile mekana olan mısırın kuvve-i mevlidesini hüsn-ü isti'mal sayesinde refahiyat-ı millet ve sa'adet memleketi vücuda getirmeye sa'i olmuştur.

Siyasiyet ve şahsiyete muta'allık-ı hususat bu Salnâme'nin maksadına menafi olduğu için hidiv-i sabk 'ismail Paşa Hazretlerinin zaman idareleri hakkında merveri olan israfat ve süi isti'malatın gerek esbabını tehri ve gerek vuku'unu tasdik hususu vezaifimizin harcındadır fakat şu hakikati bila tenhih söyleyebiliriz ki Müşaru'l-ileyh Hazretlerinin Reis-i idareye geçtikleri günden beri Mısırada surtunma-yı

Sayfa 262

27 Ramazan Perşembe

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
1	20
T. Şems	10s 46d

Vüzera-yı mahmudiyeden Ramiz ve Kazım Paşaların firarı 1223- meşahir-i bahriyundan Avusturalya'nın kâşifi (Vasko Dö Gama) nın Hind seferini ikmal ve medyürünini bu'd el keşf Lizbond 'avdeti 1503- Sudan muharebesi ve üçüncü Napolyon'un teslimi 1870.

---

zuhur olan asar-ı 'umran Mehmed Aliye Halef olan sair zevat tarafından hiç bir vakit gösterilmemiş ve 'ismail Paşa reis-i handanlarının ihlafi için amade eylediği vesait-i mua'mmeriyetini zamanının etvarıyla mütenasb denecek yolda tamamıyla mavzı' lehine sarf eylemiştir.

Avrupa Hükümetleri

Almanya İmparatorluğu

Almanya'nın 'umumiyyet üzere mizac-ı havası mu'tedildir. Fakat pay-i taht olan Berlin bir istatistik kolunca (mezar baran) itlak-ı şayandır.

Sayfa 263

28 Ramazan Cuma

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
2	21
T. Şems	10s 48d

Dük Doloren kumandasında olan ordunun (Budin)de Sadrazam Kara Mustafa Paşa ile muharebesi 1686.

Her sene mevsim-i mahsusunda başlayan yağmurlar aylarca devam eder. İmparatorluk 'umuman Almanya hükümetine hakimdir ve cümlesine heyet-i mahitde itlak olunur.

Tarz-ı hükümet: idare-i meşrutî (rayıştag) yani şura-yı emet için her 50 bin kişi bir adam intihab eder. Her 25 yaşında bulunan hakk-ı intihaba haizdir.

Maliye

670,621.004 frank- yekün mesarif-i 'umumiye

670,622,999 frank- yekün varidat-ı 'umumiye

121,856,081 frank- düyun-u hükümet

Sayfa 264

29 Ramazan Cumartesi

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
3	22
T. Şems	10s 51d

Ticaret

İthalat 4,843,500,000 frank- buğday ve un vesair zehair, tütün, meyve, tohum, hayvanat, ve onlara mahsus mekulat mahrukat taş işlenmemiş mevad-ı ma'adiniye mahsulat-ı gimyoya bağ, iç bağı çam Sakızı, ve reçine, deri, tüy, mensucat ve elbise, me'mulat-ı haşebiye, makine ve alet-i hadidiye, ma'den-i mezruba yani meskukat, kahve vesaire.

İhracat: 3,186,500,000 frank- buğday ve un, hayvanat ve onlara muta'allik mekulat, mahrukat ahcar ma'adiniyye, ma'mulat-ı ma'adiniyye, ma'mulat-ı,

Sayfa 265

Saleh Ramazan Pazar

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
4	23
T. Şems	10s 54d

Yeni kale dünya'nın keşfi 1773

Gimyoya, deri ve yün, mensucat, elbise, me'mulat-ı haşebiye mücevherat, mensu'at vesaire.

Şimöndüfer: 30,303 kilometre – 14,182 kilometre devletin, 17,387 kilometre Prusyanın, 4,775 kilometre şimali Almanya'nın, ve kasuru da sair dükalıklardır.

Posta ve telgraf: Almanyada (Bavyera ile Veretrenbag mesteşane olarak) 6932 postahane ve telgrafhane ile beraber 3194. Te'atı ettiği mekatib 521,462,49 ve evrak-ı havadis: 314,557,790 (kart postal) ta'bir olunan açık mektup

Sayfa 266

Gurre-i Şevval Pazartesi

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
5	24
T. Şems	10s 56d

Ceneral (Mesena) nın Fransız ordusuyla teristiye duhûlu 1796

92,964,27 bağlı paket: 104,100,720 numune: 8,463,070. Yekünü 1,041,548,340

Telgraf: 5,709 merkez, 2523 devletin 2577 şimendifer kumpanyalarının şimendifer telgrafının tavılı 54,179 kilometre te'atı ettiği telgrafnâmeler 14,197,278 bunun 8,993,801 kıta'ası dahile kasuru haricedir.

Sayfa 267**2 Şevval Salı**

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
6	25
T. Şems	10s 59d

Yunanistanda vâki' (maraton) muharebe-i meşhuresi kabl el milad 490

Almanya hükümetiyle esami-i Memâlik ve Ahalisinin mikdarını natk-ı cedvel resmi

Sayfa 268**3 Şevval Çarşamba**

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
7	26
T. Şems	11s 2d

Vefat-ı Celaleddin Melikşah Selçuki 485- mişarül ileyhe tarih-i celilenin vasiidir.
Napolyon Bonapart'ın Moskova Muharebesi 1712- vefat-ı Sadrazam Ali Paşa
(miladi 1871)

Saks Altunberig

Saks Kobureg 'Avte Dukalığı

Enhelat Dukalığı

Sevar-ı Zenberig Rodolstad Prensligi

Sevar-ı Zenberig Sonderson Prensligi

Valden

Reüs Garis

Reüs Şaliz

Şömberiglip

Löben Şehr-i Müstaklı

Berm Şehri

Hamburg Şehri

Alsas-Loren

Sayfa 269**4 Şevval Perşembe**

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
8	27
T. Şems	11s 4d

Roma imparatorlarından Titus'un kadis-i şerifi muhasarası bu'd el milad 70-
Malakuf kal'asının muhasarası 1855

Ma'arif-i 'umumiye: Prusyada tahsil-i mecburi 1872 de 30470 mekatib-i ibtidaiye ve bunlarda 30650,000 şakerd mevcud idi. ('Umum Almanya imparatorluğunda 1876 da) 60,000 mekatib-i ibtidayı ve 6 milyon şakerd kayd edilmiştir. 76 dar el mu'allimin derece-i Sâniye mekatibi (mekatibi (mekatib sultanı kabilinden) 204 bunlarda mevcud şakerd mevcud 4000 (Real şolen) denilen ve 'ulumi mekmela-i tahsile mahsus olan mekatib 76 mevcud şakerdi 25000 ('amum Almanyada derece-i Sâniye mekatibinde 200 bin şakerd) Berlin Konikseberg, Garifseval, Breslo, Hal, Bon, Gottingran,

Sayfa 270

5 Şevval Cuma

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
9	28
T. Şems	11s 7d

Takvim-i Hicriyyenin Takvim-i Efrencîye tahvili için imparator Napolyon Bonapart tarafından sudura idare 1806

Kil, marberg ve mütseterdar el kanunlarda 8,500 talebe ve bunlara tedris-i 'ilim eder 404 mu'allim mevcuddur.

Tertibat-ı Harbiyye

Erkan-ı Harbiyye

Piyade 443 tabur

Avcı 26 tabur

Süvari 327 bölük

Topçu 300 tabur

Kazmacı 54 takım

Top takımı heyet-i idare

Yekün : 1,800,232,592,687,594,17,670

Sayfa 271

6 Şevval Cumartesi

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
10	29
T. Şems	11s 10d

Şehadet-i yehib ‘Aleyhisselam - koç ayırma zamanı

Sınıf-ı ihtiyatiyye

Erkan-ı Harbiyye: 375

Piyade 148 tabur: 2,812

Avcı 26 takım: 104

Süvari 93 bölük: 465

Topçu 71 tabur: 340

Kazmacı 20 takım: 90

Topçu takımı 27: 240

Yekün: 426,30,530,243,095,4,426

Sayfa 272

7 Şevval Pazar

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
11	30
T. Şems	11s 12d

Süleymaniye Camii'nin 16 miladi 963-(Meşhur Mi'mar Sinan yapmıştır)

Sınıf-ı Mustahfaza

Heyet-i İdare ve Eklam: 850

Piyade 193 tabur: 6,424

Avcı 26 bölük: 104

Süvari 144 bölük: 828

Topçu 54 tabur: 1,370

Kazmacı: 531

Yekün-ü ‘umumi: 2,550,201,576,1,283,791,32,203

Kuvve-i Bahriyye

122,050 bergir kuvvetinde 100,650 donlatalak, 432 top çeker, 63 kıta ve vapur ile 2,760

Sayfa 273

8 Şevval Pazartesi

Eylül Efrencî	Ağustos Rumî
12	31
T. Şems	11s 15d

Viyana muhasara-i Sâniyesi 1682 Sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından.

Donılatlak 28 top çeker 8 kıta' sefineden 'ibarettir.

Avusturya Macar İmparatorluğu

Pay-i taht: viyana- hükümdar: (Habsburg Hanedanından) Fransuva Rozef

İklim: mizac-ı havası mu'tedildir. Tuna cihetlerinin kışı çok yazı dahi şedid el hararedir. Tiriste ve adriyatik sevhili her dem bahar Halindedir.

İdare-i Dahiliye

Avusturya Memâliki bir hükümdara tabi' ve muhtelif el idare 14 kıta'ya münkasımdır.

Sayfa 274

9 Şevval Salı

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
13	1
T. Şems	11s 18d

Roma imparatorlarından Titus'un vefatı bu'd el milad 81- Londra harik-i meşhureyi 1666 bu harıkde 13,000 hane yanmıştır- Yavuz Sultan Selim'in vefatı 926 vefat idi. Eliştihar şınası 1871 (Edebiyat-ı cedidemizin ve ilk Türk gazetesinin mevsimidir)

Macaristan krallık olup heyet-i vükelası heyet-i meb'usan ve 'ayarı vardır. Mülki ve 'askeri bu decesini kendisi tanzim eder.

Yukarı ve aşağı Avusturya, Bohemya, Moravya, Estiri, Dalmaçya, reis-i memleket nâmıyla birer idare-i mahsusa altındadır.

Salzburg, Karinni, Karinol, Syleri, Bukovin Galiçyaya tabi bir vali-i 'umumi ile idare olunur. Kaza ve kasabat (komon) yani devair-i belediye tarafından idare olunur ve üç senede bir kere intihabat ile tebdil veya tecdid olunur.

Ma'arif-i 'umumiye: Avusturya Memâlikinde tahsil-i ibtidaiye

Sayfa 275

10 Şevval Çarşamba

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
14	2
T. Şems	11s 20d

İngiliz Cenerali meşhur (Dük dö Velington) un vefatı 1852

---

6 dan 12 yaşına kadar olan etfal için mecburidir. Avusturya kısmında 152,00 mekatib-i ibtidaiyye olup bunlara 1,829,000 etfal-i devam etmektedir. 13,400

mürebbi ve mürebbiye mevcuttur. Avusturyada derece-i Sâniye ve lise kabilinden (mekatib-i sultani) 145 mekatib olarak bunlara 27,700 talebe devam eder.

Macaristanda derece-i Sâniyede 146 mekatib 29400 şakerd ve ikisinde kıta' dar el ma'arif mevcuttur. 'ulum-u diniyye ve hukuk-u ve tıb ve felsefeye mahsus 4 mekatib 'ali vardır. Bunlarda 900 talebe 600 mu'allimi mevcuttur. 7 Dar-ül Fünunda 240 mu'allim 3000 talebe vardır.

Sayfa 276

11 Şevval Perşembe

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
15	3
T. Şems	11s 22d

Süleyman Kanuni'nin On üçüncü seferi- Cinci hocanın katli 1058

Bunlardan başka bir takım fünun-u ihtisasiyeye mahsus ve mu'allim yetiştirir mektebler vardır. 14 eyalet ile mikdar-ı nüfusu natk-ı cedvel resmi

Sayfa 277

12 Şevval Cuma

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
16	4
T. Şems	11s 26d

Kandiya Muhasarası 1669

Kuvve-i harbiyye- Avusturya devletinin Hal-i hazıra mahsus olan kuvve-i harbiyyesi mikdar-ı atiden 'ibarettir: 15,847 zabıt, 15,302 nefer, 47,439 bergir. Tertibat-ı harbiyyesi ise bervece atidir: 23,505 zabıt, 753,992 nefer, 148,236 bergir, landoher denilen fırkanın zabıtanı: 2,916 neferatı: 118,626 ve 6,070 bergir. Jandarma 8,800 nefer, mekarı takımı zabıt 148 nefer 1,013,755bergir 171,048 kuvve-i bahriyye 404 top çeker 18,110 bergir kuvvetinde 117,070 donılatalak 68 vapur sefinesi.

Sayfa 278

13 Şevval Cumartesi

Eylül Efrencî	Eylül
17	5
T. Şems	11s 29d

Ticaret

İthalat: 1,185,000,000 frank (hububat-ı hamis, tütün, pamuk, hayvanat, mevan, ma'adine, meyve, manifatura, necas, boya, yün, deri vesaire)

İhracat: 1,143,000,000 frank (manifatura, envai ve ma'mulat-ı hadidiye, saksonya, ma'mulat-ı züccaciye, ip ve iplik, hububat ve müskirat vesaire)

Posta ve Telgraf

Posta: bütün Avusturyada 6074 postahane, ta'ati edilen mekatib 335,686,000 (mekatib

Sayfa 279**14 Şevval Pazar**

Eylül Efrencî	Eylül
18	6
T. Şems	11s 31d

Paris muhasarasının ibtidası 1870 (Prusyalılar tarafından)

Hususiye 173,159,000 kartpostal denilen açık mektup 428,484,000 mekatib-i resmiye 174,159,000 mekatib-i matbu'a 21,388,000)

Telgraf: 'umuman Avusturyada 3,349 telgrafhane ta'atı eylediği telgrafnâmeler 8,025,862.

Ahali: Avusturya Memâlikinde 20,394,980 (ve 'umuman Avusturya imparatorluğunda 38,700,000) bu mikdarın 7,800,000 nüfusu Alman, 5,000,000 çe, 2,600,000 rotin 2,500,000 polona (lehli) 580,000 hırvat ve sırbli, 190,000 slav, 20,000 macar, 200,000 Romanz(olahlı) 630,000 İtalyan, 860,000 yahudi. (Macar

Sayfa 280**15 Şevval Pazartesi**

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
19	7
T. Şems	11s 34d

Parisde birinci engizisyonun küşadı 1798

---

gösterilen 20 bin nüfus ihtimal ki hataya hamil olunur. Bu mikdar Macaristan halkı demek değildir. Asıl Macaristandır, yoksa Macaristanın nüfusu altı milyona karib ve millet ve mezahibi muhtelifdir)

İspanya Krallığı

Pay-i taht: madrid kral 12 nci alfonso (Borbon hanedandındandır)

İklim- mizac-ı havası mu'tedil barani o kadar kesretlidir ki İspanya kıt'asını su içinde bırakır.

Arzının kuvve-i inmaiyesi her türlü mezru'at ve mağrusat için feyyazdır. Yazın hararet şedid

Sayfa 281

16 Şevval Salı

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
20	8
T. Şems	11s 37d

(Lusius krasus) un vefatı kabl el milad 91 Müşaru'l-ileyh Roma meşahir-i hitaba ve hikamdan idi.

Vadileri olduğu gibi eşcar ve besatin ile hazaret ve nezaretlere gark olmuşsahralar insanın 'ömrüne 'ömür katacak suretde safa vardır. Zeytini, bağı, şarabı, üzümü, küre-i arzın hiç bir yerinde hasula gelmez.

Taksım-i idare: İspanya kıta'sı 49 sancağa münkasımdır. Her sancak bir vali-i mensub tarafından idare olunur. Kara ve nevahirde (elkazı) mehrafı olarak (İspanyolca) alkad denilen ayan-ı memleket meclisleri ile rivayet-i mesalih edilir.

Ticaret

İthalat: (1875 istatistikine nazaran)

Sayfa 282

17 Şevval Çarşamba

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
21	9
T. Şems	11s 39d

Revanın tahribi 961 (Sultan Süleyman tarafından) Şarlken'in vefatı- 1533- Fransada ilk Cumhuriyetin tesisi 1792

333,500,000 frank meskerat-ı mikdara, kahve, şeker, vanil'in, hayvanat, ma'adin kömürü, makine, balık ağı, boya vesaire.

İhracat (keza tarih-i mezkurede) 403,000,000 şarab, 'arak, meyve, ipek, pamuk, zegferan, sebze, buğday ve hububat-ı saire, cıva, mantar, sade yağ, zeytin, yağı, un, balık, pirinç, tuz, nehas, yapağı vesaire.

(İspanya on seneden beri firak-ı ihtilaliye elinde kaldığı cihetle ticaretce zayi'at-ı kelileye uğramıştır. Eğer bu kıta'da bir idare-i muntazama devam edipde menafi' ameye mute'allık vesaiti istihsale çalışsa

Sayfa 283

18 Şevval Perşembe

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
22	10
T. Şems	11s 42d

Yavuz Sultan Selim'in vefatı (Tarih-i şems 'itibarıyla 1520) Gürcü Mehmed Paşa'nın idamı 1035- katl-i Sadrazam Receb Paşa 1041.

Arazisindeki feyyazat sayesinde bütün Avrupaya kifayet edecek mahsulat yetiştirirdi. Kuvve-i harbiyesi- İspanya kıt'asında ve hal-i hazırda 230,000 bin müstemlekatda 70,000 neferdir.

Kuvve-i bahriyye: gemi ve vapur olarak olarak 95 kıta'dır- 82 küçük vapur vardır.

Maliye: mesarif 755,775,184 frank varidat: 835,868,647- düyun-u hükümet: 9,222,642,980 frank

Ahali: 8,097,800

Meşhur liman ve ticaret iskeleleri: San Sebastiyen

Sayfa 284

19 Şevval Cuma

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
23	11
T. Şems	11s 45d

Evvel fasl-ı harif- kestane fırtınası

Santandra, Lakorogn ve Bago, Kadikas, Malaga, (şarabı meşhurdur) Kartajen, Elikant, Valansia ve Barselona.

İsveç-Norveç

Pay-i taht: Stokholm kralı 2'nci Oskar (Ponet-Korov hanedanından)

İklim-i idare: İsveç kıta'sı coğrafya-yı tabii' nokta-i nazarından 3 kıt'a 'itibar olunur:

Birinci: Esveland (isveç)- 2 Gotaland-3 Noland (Laponya). Şimdiki halde 25 (Lan) yani sancağa münkasımdır.

Sayfa 285

20 Şevval Cumartesi

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
24	12
T. Şems	11s 46d

İbtida sene-yi şemsiye-i hicriye 1259- İstanbul imparatorlarından (Mayol Kommen) in vefatı 1180- Sultan Süleyman Kanuni'nin ekber evladı Şehzade Sultan Mustafa'nın 41 yaşında idamı 960 (sebeb-i katli irsal-i lehiye etmesidir)

Ma'arif-i 'umumiye- tahsil-i mecanan ve fakat mecburidir- 3,833 mekatib-i ibtidaiyede 186,883 çocuk mevcuttur. Bunlardan başka Ahali idaresinde bir karar olarak 2464 mekatib vardır ki 214,874 şakerd tahsil-i 'ilm etmektedir. 1,164 seyar-ı mu'allim 153,928 çocuk okunmaktadır. Yine Ahali-i idaresinde 6 kıt'a mekatib-i 'aliyye mürebbi yetiştirmeye mahsus 77,21 mekatib-i hususiye mevcut ve bunlara 12,272 şakerd müdavimdir.

2 darülfünun 1 mekatib-i 'askeriyi 'ali ve her vileyatde bir mekteb-i i'dadiyi 'askeri vardır 100 de 97 kişi 'ilm-i kıraat ve tahrirdir. (ne bahtiyaramet!)

Sayfa 286

21 Şevval Pazar

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
25	13
T. Şems	11s 50d

On dördüncü Lui'nin Cezayirlilerle musalehesi 1689

Maliye: mesarif 103,390,000 frank ve varidat keza 103,390,000 frankdır

Düyun-u dahiliyye: 54,488,980

Düyun-u hariciye: 20,530,937

Kuvve-i harbiyye-i hazırıyye: 2211 zabıt 30,245 nefer- kuvve-i bahriyyesi 146 top çeker 5243 donılatalak vapur-u sakinesi

Sefin-i ticariyye: 3,785 kıt'a olup 456,201 donılata yün isti'ab eder.

Sayfa 287

22 Şevval Pazartesi

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
26	14
T. Şems	12s 53d

Eğri seferi 1004 Niğbolu muharebesi 1393 işbu muharebede bizzat Yıldırım Bayezid bulunduğu gibi düşmanın ordusu dahi macar kralı sicismondun kumandası altında

idi. Viyana muhasarası 1589 işbu muhasarada kanuni Sultan Süleyman 200,000 yeniçeriye kumanda etmiştir.

Ticaret

İthalat: 306,511,000 frank (ipek, pamuk ipliği, tohum, boya, kahve, yağ, şeker, tütün, pekmez, buğday, yün, altın ve gümüş)

İhracat: 316,735,000 frank (agaç, temur, kağıt, makine, gümüş, buğday, kibrit vesaire)

Şimendifer: 4914 kilometre- postahane ‘aded 1883 isal ettiği mekatib 27,044,969 kıt’adır.

Telgrafhane ‘aded: 175 (şimendifer idaresinin

Sayfa 288

23 Şevval Salı

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
27	15
T. Şems	11s 56d

Papalardan On ikinci Antosa'nın vefatı 1700

501 telgrafhanesi vardır). Senevi 1,059,289 mektub-u ta'atı eder.

Liman ve kanal: Stockholm, Gutenborg, Gafı, Nurkopeng, Vestervik, Hab, Malamu, Kalmar, Karlaskarona, Karles Hamen, Vesbi, Sondusval kanalları 58050 kilometre tavılindedir.

Ahali: 4,383,291 (takriben 16 bini finlandalı ve 7 bini lapolonyalıdır). Sath-ı Memâliki 444,714 merb'i kilometredir. Mevlüdat-ı seneviyye 140,236 izdivac 31184.

Sayfa 289

24 Şevval Çarşamba

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
28	16
T. Şems	11s 58d

Konvansiyon meclisinin toprağına basan her şahsın serbest olacağını ilan ettiği 1791

Norveç

Pay-i taht: Kistiyanya

İklim: cihet-i garibiyesinin havası gayet latiftir ve bu cihette nüzul eden paran derece-i metusataadır. Norveç dahi isveç gibi tabi'i 3 parça münkasımdır.

Birincisi: (nordan feildesk) yani Memâlik-i cebaliyye-i şimaliyye- ikincisi: (vestan feildesk) yani Memâlik-i cebaliyye-i garibiyye- üçüncüsü: (Sunnan feildesk) Memâlik-i cebaliyye-i cenubiyye.

İşbu Memâlik 20 sancağa münkasımdır ve ‘umuman sancaklar 719 daireye taksim olunmuştur.

Sayfa 290

25 Şevval Perşembe

Eylül Efrencî	Eylül Rumî
29	17
T. Şems	12s 1d

Pompenin vefatı kabl el milad 48- Müşaru’l-ileyh Roma meşahir ricalindendir.

Ma’arif-i ‘umumiyye İsveçin ‘aynıdır.

Maliye: 49,069,760 frank mesarîf 74,861,970 frank varidat.

Ticaret: İthalat 234,357,200 frank (buğdayı makina) ihracat: 195,401,800 frank (balık, ağaç, gümüş, hadid, nikel, nehas, taş, çakmak taşı vesaire)

Kuvve-i bahriyye 160 top çeker 283 bergir kuvvetinde vapur sefinesi.

Ahali 817694 (takriban 8000 bini finlandalı ve 17000 Laponyalıdır)

Sayfa 291

26 Şevval Cuma

Vefat-ı İbn Kemal Abdülvürûd 941 Müşaru’l-ileyh fazıl ‘alma-yı ‘osmaniyyedendir.

Salamin muharebesi kabl el milad 480

Mevlidat-ı seneviye 58610 izdivac-ı senevi 1495 sath-ı Memâlik: 416,694 merb’ kilometre.

İsviçre (Hükümet-i Müttehida)

Merkez-i Hükümet: Bern

İklim: mizac-ı havasında tahvil-i nihayetsiz şita-i daimi, alb cihetindeki vadilerin havası fevk’alade latif ve sağlam.

Reis-i Hükümet: Doktor Marti.

8 a’zadan mürekeb bir heyet-i hükümet ile idare olunur.

Sayfa 292

27 Şevval Cumartesi

Teşrin-i Evvel Efrencî	Eylül Rumî
1	19

T. Şems

12s 6d

(Pier-i Kurnay)ın vefatı 1683 Müşaru'l-ileyh Fransa 'azim-i şu'rasından ve trajedi yani (haile) nevisanın efahmindendir. Receb Paşa katnasının endefa'yı 1041

180 a'zadan 'ibaret bir şura-yı emet vardır ve her 20 bin nüfus bir a'za intihab eder.

Ma'arif-i 'Umumiye: 7 bin mekatib-i ibtidaiyye vardır. 3 bini belediyeler ma'rifetiyle idare olunur. Tahsil mecburidir. Zürih, Bern, ve bal şehirlerinde birer dar' ül fünün ve her ikisinde 150 nefer mu'allim mevcuddur. Ma'arif hususunda mertebe-i kasvayı bulmuş bir memleket Avrupada ancak İsviçredir.

Maliye: mesarif 42,818,000 frank ve varidat 40,442,000 frankdır. 50 milyon frankda müddt-i tesviyesi mahdud dini vardır.

Sayfa 293

28 Şevval Pazar

Teşrin-i Evvel Efrencî

Eylül Rumî

2

20

T. Şems

12s 9d

Kuvve-i harbiyyesi 205000 neferden 'ibarettir. Fakat tensikat-ı 'askeriyesi bütün bütün tarz diğerdendir.

Şimendifer – Posta – Telgraf

2345 kilometre şimendifer 709 posta hane senevi 65 milyon gazete ve gayet külli bir mikdarda mekatib- 973 telgrafhane-i senevi 3 milyon 'aded talgrafhanâme ta'atı eder.

Ahali 2,669,147 bunun 1,566,347 nüfusu Protestan 1,084,369 nüfusu Katolik- 11435 mezahib-i saire ehli 6696 İsrailidir.

2,517,600 Halis İsviçreli 150907 ecnebi bunun 62228 nüfusu Fransız 57245 nüfusu

Sayfa 294

29 Şevval Pazartesi

Teşrin-i Evvel Efrencî

Eylül Rumî

3

21

T. Şems

12 s 16 d

Sinan Paşa'nın dördüncü sadareti 1003

Alman 18073 ü İtalyan 75 i 'Osmanlı –mevlidat-ı seneviye 928061 ve fiyat-ı seneviye 68970 izdivaç-ı senevi 218071

İtalya Krallığı

Pay-i Taht: Roma- Birinci Homberat (Savva hanedanından)

İklim: Palermo, Napoli, Venedik mu'tedil. İtalya Memâliki herdem bahar halindedir. Hava-i mesafe vadiler hisarat ve nezaretle nazır reba tabi'iyet-i iklimiyesi ekseri 'alel mezmuneye şifa bahşeder.

Taksim-i idare: İtalya ülkesi 67 eyalete ve bu eyeletler 284 kasaba ve 'umum kazalar 839 devair-i belediyeye mumkasımdır.

Sayfa 295

Gurre-i Zilka'de Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî	Eylül Rumî
4	22
T. Şems	12s 15d

Roma şehrinin tesisi kabl el milad 753

Ma'arif-i 'umumiye: 43380 mekatib-i ibtidaiye, 1659107 şakerd.

Derece-i Sâniye mekatibi 512 şakerd 25408. Mekatib-i 'ilmiye 4619 şakerd 153276 22 dârül fûnûnda 10524 talebe mevcuttur.

Ticaret- İthalat: 1,104, 000,000 frank (buğday, tütün vesair mahsulat-ı arziye, şarab, ipek, mensucad, ip ve iplik, mevad-ı ma'adiniye vesaire)

İhracat: 967,000000 frank (manifatura, mermer, ipek, meyve, şarap, kağıt, kibrit vesaire)

Limanları: Cenova, Venedik, Ankona, Berindizi,

Sayfa 296

2 Zilka'de Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Eylül Rumî
5	23
T. Şems	12s 17d

İstanbul imparatorlarından ikinci jüstinyen'in 578

Bari, Barlitta, Recciyo, Napoli, Çoytavkiya, Livorna, Siragoza, Cercanti Marsila.

Maliye-i Mesarif: 1,412,683,266 frank varidat: 1,425,583,965 frank

Duyun-u 'Umumiye: 9,883,021,229 frank

Kuvve-i harbiye 18836 zabıt, 219041 nefer müstahdem, 648845 nefer mezunan memleketlerinde.

Kuvve-i bahriye: 339 top çeker 93053 bergir kuvvetinde 66 vapur.

Ahali 27,182,173 bunun 58800 nüfusu

Sayfa 297

3 Zilka'de Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrençî	Eylül Rumî
6	24
T. Şems	12s 20d

İbtida-yı sükut-u evrak.

Protestan 45500 nüfusu İsraili ve 365221 nüfusu mezahib-i saire erbâbı her merbi' kilometreye 92 nüfus isabet etmektedir.

Sath-ı arazi: 296,013- mevlidat-ı seneviye mikdar-ı metusatı 1 milyon ve fiyat 850000- izdivac-ı senevi 200000

Belçika Krallığı

İklim: zebr ve bala 'itibar olunan Belçika kıtasının aşağı tarafları mu'tedil yukarı kısmı methuldur.

Pay-i taht: Brüksel (brusel)

Taksım-i idare: Belçika 9 eyalete münkasımdır. Her eyalet kral tarafından mensub bir vali ile idare:

Sayfa 298

4 Zilka'de Cuma

Teşrin-i Evvel Efrençî	Eylül Rumî
7	25
T. Şems	12s 22d

Fransız 'askerinin Mısırdaki kölemenlerden Murad Bey firkasıyla muharebesi 1798

Olunur ve eyaletlerde birer meclis-i memleket vardır ki a'zası intihabat-ı Ahali ile ta'yin olunur. Eyaletler 41 sancağa ve sancaklar 2572 devair-i belediyeye münkasımdır her sancağın bir komiseri vardır.

Ma'arif-i 'umumiyye: Belçikada terbiye-i 'ame henüz ruhban elindeki mekteblere muhasır-ı kebir fakat programlarının intizamı sayesinde tahsil pek mükemmeldir. Bir hayli mekatib-i 'ilmiyye 2 dar'ül fünun ve mekatib-i 'askeriyye vardır.

Maliye: mesarif-i 'umumiyye: 259,606,765 frank, varidat-ı 'umumiyye 260,333,860 frank düyun-u 'umumiyye 1,521,947,860 frank

Sayfa 299**5 Zilka'de Cumartesi**

Teşrin-i Evvel Efrecî	Eylül Rumî
8	26
T. Şems	12s 25d

İtalya meşahir-i şu'rasından (Alfiyari) nin vefatı 1703

Ticaret- İthalat: 1,448,500,000 frank (manifatura vesair eşya-yı ticariyye) ihracat 1,063,800,000 frank (Ma'mulat hadidiye- dantela- şişe- ve billur mensu'atı vesaire)

Telgraf ve posta: 636 telgrafhane 6077 kilometre tavılnde hatt ve ta'atı olunan telgrafnâme 4,150,000- 585 postahane-i senevi 27,832,589 mektub 11,671,296 kartpostal- 108,411,000 gazete vesair metbu'atı isal etmektedir.

Ahali: 5,403,006 bu mikdarın 2,406,491 biri flemenk lisaniyla 3,041,784 ü Fransız lisaniyla 308,261 biri Fransız ve flemenk lisaniyla 350,356

Sayfa 300**6 Zilka'de Pazar**

Teşrin-i Evvel Efrecî	Eylül Rumî
9	27
T. Şems	12s 28d

Cerbe muharebe-i meşhuresi 962- ikinci Kleman Papanın vefatı 1047

Altıncı Alman lisaniyla 20,448inci Alman ve Fransız lisaniyla 1,625i Flemenk ve Alman lisaniyla ve 4766 sı üç lisanla mütekellemdir.

Mevlidat-ı seneviye: 183,301 ve fiyat-ı seneviye 130,129 izdivac-ı senevi 39,050.

Portugal Krallığı

İklim: zir ve bala i'tibariyle ikiye münkasımdır. Sevahilin havası yazın vahim ise de kışın mu'tedil ve mevâki' mertefa'sının havası yazın sıcak kışın soğukçadır.

Pay-i taht: Lizbon

Taksım-i idare: Portugal Memâliki 17 eyalete

Sayfa 301**7 Zilka'de Pazartesi**

Teşrin-i Evvel Efrecî	Eylül Rumî
10	28
T. Şems	12s 31d

Fransız elçisi Kont dö Setrakın Ondördüncü Lui tarafından gönderilmiştir. Londra sokaklarında ‘avam nas tarafından tahkir olunduğu 1661

Münkasımdır ve her eyalet ruhani ve cismani tekrar birer idareye taksim olunmuştur. Ma’arif-i ‘umumiye: 1788 mekatib-i ibtidaiyye 80000 şakerd 5 kıta mekatib-i’ali 49 mu’allim, 900 talebe. 1 dar’ ül fünun – yüzde 60 kişi ‘ilm-i kıraat ve kitabettir. Maliye: mesarif-i ‘umumiyye 158,599,631 varidat-ı ‘umumiyye 142,258,345 frank. Düyun-u ‘umumiyye 1,994,947,974 frank Ticaret: İthalat: 158,581,600 frank (buğday vesair mekulat çiftçiliğe mute’allık

Sayfa 302

8 Zilka’de Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî	Eylül Rumî
11	29
T. Şems	12s 32d

İngilizlerle Amerikalıların bu’ d el muharebe (Pork tuin) mu’ahedesi 1781

Edevat, hayvanat, ma’adin vesaire) ihracat: 128,794,400 frank (şarab, yağ, meyve, tuz, balık, kereste, mantar, kükürd vesaire)

Limanları: Lizbon, Porto, Estobal, Koyambra, Ponta, Delgado, Porto-Santo, Konşal, Ribeyra, Garanda.

Posta ve telgraf: 629 postahane senevi 10 milyon 500 bin mektub 6 milyon 100 bin gazete isal eder. Müstemilekatında 36 postahane vardır.

Telgraf: 147 telgrafhane 3608 kilometre

Sayfa 303

9 Zilka’de Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Eylül Rumî
12	30
T. Şems	12s 36d

Kudüs-ü şerifde Yahudi Krallığının zeval ve hitâmı ve baht el ensarın kadimi istilası kabl el milad 588

Tavılnde hatt-ı mevcuttur. Senevi 582,827 telgrafnâme ta’atı eder.

Ahali: 4,298,188 (Asur) ve (Madira) nın 450 bin nüfusu ile müstemlekatın 3,201,833 nüfusu dahil-i hesab değildir. Beher merbi’ kilometrede nüfus meskundur.

Payba (Flemenk) Krallığı

İklim: arazi munhafazası mu'tedildir. Fakat kışın berudet ve rutubet devam eder. Haftanın 3 günü yağmurla güzran eyler. Flemenk arazisi zikre nisbetle

Sayfa 304

10 Zilka'de Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
12	1
T. Şems	12s 39d

Napoli kralı ve büyük Bonapart'ın inşitası (meşveret) in kurşuna dizildiği 1815-yeniçerilerin mahvi ta'bir-i ahirle (vaka'-i hayriyye) 1241

Munhafızdır. Ol derecede ki bir gün inhısaf etmesinden korkulur.

Pay-i Taht: Lahey Şehri

Taksım-i idare: payba Krallığı 11 eyalete münkasımdır. Her eyalet kral tarafından mensub bir komiser idaresindedir ve her eyaletde bir komite ve kazalarda şa'ibeleri vardır ve mevad-ı 'umumiye devair-i belediyeye ma'rifetle tesviye olunur.

Ma'arif-i 'umumiyye: 3693 mekatib-i ibtidaiye 8771 mu'allim 1514 mu'allime 422,387 Şakerd (229419 neferi erkek çocuk) 975 leyli ve neharı mekteb

Sayfa 305

11 Zilka'de Cuma

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
14	3
T. Şems	12s 41d

Meşhur Kassandra'nın vefatı 1655 mumi ileyh 'ğlum-u şitada bahusus felsefe ve heyetde behre-i keliyye sahibi olup mu'asır Nebi olan Avrupa 'ulemasıyla daima mekatibe ederdi.

Ve bunlarda 28494 erkek 25,800 kız çocuk mevcuddur. 1 (Mekteb-i Sultani) 3 dar'ül fūnun vardır.

Ticaret- İthalat: 1,509,576,600 frank (buğday çiftçilikle muta'allık eşya, tohum, meyve, ham eşya, manifatura, 'akakir-i tabi'i, yağ, ma'adiniyet ve taş vesaire)

İhracat: 1,119,478,500 frank (tereyağı, peynir, koyun ve o kabileden hayvanat, balık, vesaire)

Limanları: Amsterdam, Rotterdam, Lahey.

Arazi: 32,973 merbi' kilometre beher merbi' kilometreye isabet etmektedir.

Sayfa 306**12 Zilka'de Cumartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
15	3
T. Şems	12s 44d

Ahali: 3,942,792 nüfus bunun 2,193,281 neferi protestan mezhebinde ve 1,313,038 neferi Katolik mezhebinde ve 68,003 neferi İsrailidir. Mevlidat-ı seneviye 150,93 ve fiyat-ı seneviye 93,764 ve izdivac-ı senevi 31,470.

Maliye: mesarif-i 'umumiye 248,212,157 frank varidat-ı 'umumiye 215,196,162 frank- düyun-u 'umumiye 1,935,615,789 frankdır.

Kuvve-i 'askeriyye- 60,827 nefer soledat ve 1976 zabıt.

Kuvve-i bahriyye- 400 top çeker mütenevvi' 90 kıta'a vapur ve 107 top çeker 17 sefine.

Sayfa 307**13 Zilka'de Pazar**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
16	4
T. Şems	12s 47d

İran Hanı Şah Rüstemin muhasara ve istirdadı 1044- on altıncı Lui'nin zevcesi mari-entovanat divitrişin i'damı 1793- müşâr-ul ileyhkatli devr-i inkılab tarihini hakkıyla lekedat etmiştir.

Danimarka Krallığı

Pay-i Taht: Kopenhag Şehri. Kral: Dokuzuncu Kristiyan (İşalzevik-holistabin-sonderbug- galugasburg hanedanından)

İklim: Mizac-ı havası İsveç - Norveç mizac-ı havasına memasildir. Mevsim-i mahsusunda yağmuru çokçadır. Şitası gizlik.

Taksim-i İdare: Danimarka üç kısım 'itibar olunmuştur, kısım-ı evvel adalardır ki Seland, Fiyoni, Lanjeland

Sayfa 308**14 Zilka'de Pazartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
17	5
T. Şems	12s 49d

Termometre (mizanü'l harare) nin mevcudu hikmet-i tabi'ye meşahirinden (Ralomurun) vefatı 1757- Hala termometrelerde santigrad mukabilinde (Ralomsor) diye mukayyed olan derecat dahi nâmını meşhurdur.

Laland, Falestev, Mevn, Bornolm- Kısım-ı Sâni Dojodland- Kısım-ı salis Island ve (Faru) adaları Avrupada- Lograndaland (Amerikada) dır. Bunların her biri ihlak-io va'adat memleketle mütenasb suretde nizamat ile idare olunur. Her memleket ve hatta en ufak kasabalar bile devair-i belediye vesatiyle tesviye-i emur eder.

Maliye- mesarif-i 'umumiyye: 58,040,775 karuna (bir kurun 1 frank 40 santimdir) varidat-ı 'umumiyye: 66,865,891 karuna- düyun-u 'umumiyye- tahsili mecbuuridir.

Derece-i kafiyede mekatib-i ibtidaiyye ve her şehirde ikişer üçer

Sayfa 309

15 Zilka'de Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
18	6
T. Şems	12s 52d

Altıncı Surben Papa'nın vefatı 1389

Mekatib-i 'aliyye: çiftçilere mahsus kışın ders verir ve yazın haremeleri dolaşır seyyar hevacalar ve 2 dar' ül fûnun vardır.

Danimarkanın Avrupa kıt'asındaki Memâlikinde her şahıs okumak bilir.

Ticaret- İthalat: 320,462,000 frank (manifatura- mekulat vesaire) ihracat: 252,933,800 frank (meskerat, ziraate mute'allık eşya vesaire, kağıt, hayvanat, bahusus bergir, çuha vesaire)

Kuvve-i beriyye- vakt-i sefirde- 1131 zabıt 24,572 zabıt vekili ve 50 bin nefer soledat.

Sayfa 310

16 Zilka'de Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
19	7
T. Şems	12s 55d

Köprülü Mehmed Paşa'nın vefatı (miladi 1663) meşahir-i 'osmaniyan içinde müşâr- ul ileyh nâmı kadar hiç bir ferdezhan milletde cayekir olamamıştır.

Kuvve-i bahriyye- 212 top çeker 4579 bergir kuvvetinde 27 vapurla 60 top çeker 12577 bergir kuvvetinde 7 kıta'a zırhlı ve 28 top çeker 31 'ade-yi sefine.

Mikdar-ı arazi: 38237 merbi' kilometre olup, bunun 12993 merbi' kilometresi adalarda ve 25244 merbi' kilometresi jonlanddadır.

Sayfa 311

17 Zilka'de Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
20	8
T. Şems	12s 57d

Avaron muharebe-i bahriyesi 1827- işbu muharebede İngiliz Fransız ve Rus donanmasına 'Osmanlı donanması mukavemet-i mecburiyetinde idi. Çegil oğlunun reyî dinlenmiş olsa idi hezimet düvel-i salise-i mebhusa donanmasına rec' olacak idi.

Rusya İmparatorluğu

Pay-i Taht: San Petersburg Şehri (Avrupa Pay-i tahtlarının en yenisi ve en muntazamı ve ebniyye vesairce en müzeyyenidir.)

İklim: ma'lumdur ki Rusya Avrupanın bir kısm-ı 'azimiyle Asyanın bir çık Memâlikinden merkebidir. Avrupa kıt'asında Finlandiya yani Baltık ve Laponya taraflarında senenin on ayında şita-i fermanfer olduğu gibi Asyasında dahi siber buz deryası ıtlakına seza vesair Asya Memâliki ise şitası sayfa ve sayfi şitasına memasil bir haldedir.

Sayfa 312

18 Zilka'de Cuma

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
21	9
T. Şem	1s 00d

Lehistan'ın üçüncü defa olarak Rusya ve Avusturya devletleri 'aynında mukasemesi 1793- Darafalgar muharebesi ve İngiliz Amiralî Nelson'un telef olduğu 1805

Taksim-i idare: Rusya Memâliki elli eyalete münkasımdır. Her eyalet bir vali müstebdik taht-ı idaresindedir ve yine reis-i vali olarak bir meclis-i eyalet vardır. Sancaklara vesaireye vali ve valiye dahiliyye nazırı ve nazıra imparator emreder.

Ma'arif-i 'umumiyye: Rusyada ma'arif-i 'umumiyye her yerden başka b,r tarzdadır. 9 dar' ül fûnun vu bunlara müdavim 6800 talebe ve 600 müstema' mevcuddur. 122 dar' ül fûnun edebiyat- ve ddar el ma'arif tarihçi ve felsefe nâmıyla bir mekteb-i 'ali vardır.

Sayfa 313**19 Zilka'de Cumartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
22	10
T. Şems	1s 2d

Bağ bozumu fırtınası- berudet-i meyah- mevsim gars-ı eşcadır.

Mekatib-i ibtidaiyye her şeyden ikdam ve elzem olduğu halde fakat Moskova ve Harkof gibi bir kaç büyük şehirlerde kesret vesair memleketlerde kalet üzeredir. Mevcud mekatib-i ibtidaiyyede 1,525,000 şakerd vardır.

Maliye: mesarif-i 'umumiyye 2,401,593,700 frank varidat-ı 'umumiyye dahi kezalik 2,401,593,700 frankdır.

Sayfa 314**20 Zilka'de Pazar**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
23	11
T. Şems	1s 5d

Çin devletiyle Fransa Devleti beyninde ticaret mu'ahedesi 'akdi 1844

Kuvve-i 'askeriye: 14 fırkaya münkasım olup 10 fırkası Avrupadadır. 1772 nensikati mucibince 760,000 nefer ve 28 bin zabıt ve 'umuman 'asakir-i muntazime ma' zabitan 720,000 neferdir ki 852 taburdur. Süvari 61000 ve topçu 8,500 mühendisin

Sayfa 315**21 Zilka'de Pazartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
24	12
T. Şems	1s 7d

Mohaç Galebesi 932 (İbn Kemalın bu muharebe hakkında Mohaçnâme 'unvanıyla bir telifi vardır)

17400 bu mikdara hin-i muharebede 60000 de nefer-i inzıam ederki hin-i hazırda memleketlerindedir. 'askerlik 40 sene 'ibarettir ve kazak 'askerinin mikdar-ı mecmu'ası 307000 dir.

Kuvve-i Bahriyye: 584 efvah-ı nariyyeyi şamil 241 sefin-i harbiyye-i mütenevvi'adan 'ibarettir.

Ticaret - İthalat: 1,910,324,000 frank (pamuk, yün, makine, ma'den, kahve, çay, meskerat, boya, yağ vesaire)

İhracat: 1,603,800,000 frank (buğday, yün, keten, iç yağı, kendir, canur, hayvanat, ham ma'den vesaire)

Sayfa 316

22 Zilka'de Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
25	13
T. Şems	1s 10d

Yunan hitaba-yı meşhuresinden Domustenin vefatı kabl el milad 322

Limanları: Bahr-ı Baltıkda: San Petersburg, Riga, Radel. Karadenizde: Odessa, Kerç, Bahr-ı Hazarda İstirahan.

Sath-ı arazi 4,909,194 merb' kilometre sibiryada 12,495,110 merb' kilometre vesati Asyada 3,381,066 merb' kilometre Baserabyada 8,080 Ermenistanda 25769 lehistanda 127,317 merb' kilometredir. Yekün arazi 21,759,659 merb' kilometre.

Ahali: Rusya kıta'sında 65,704,559 nüfus, Lehistanda 6,026,421, Finlandiyada

Sayfa 317

23 Zilka'de Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
26	14
T. Şems	1s 12d

Şark imparatorluğu zamanında İstanbulda bir zelzele-i 'azima ki birçok Beyutun inhidamını ve civarda bir hayli mua'mmerelerin inhisafını istilzam etmiştir (miladi 740)

1,882,622- Kafkasya'da 4,983,332- Sibiryada 3,428,867- Vesatı Asyada 4,650,213.

Mikddar-ı mecmu'ası 86,586,000

Garan Britanya (İngiltere) Krallığı

Pay-i taht: Londra şehri nüfus 3,489,000

İklim: Mizac-ı havası fevk ala'de mütehavil yağmur pek ziyade Londrada hava daima sis ve rutubet fevk 'alade.

Taksım-i İdare: Garan Britanya yani İngiltere 40, İskoçya 33, İrlanda 32 sancağına münkasımdır. Nevahî devair-i belediye ve saltanatla idare olunur.

Sayfa 318**24 Zilka'de Perşembe**

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
27	15
T. Şems	1s 15d

Napolyon 18 gün muharebeden sonra Berline muzaffere-i duhulü 1806- yanyanın inkıyadı 835

Ma'arif-i 'umumiyye: tahsil-i yad havadır- birinci tahsil-i mekatibleri Memâlik-i saireye nizbetle azdır. Çünkü 'ilm-i ibtidaiyye etfal-i evlerde valideleriyle merbi'lerinden tahsil eder. Bununla beraber İskoçyada 1923 mekatib-i ibtidaiyye 219,444 şakerd. İrlandada 6914 mekatib 1,021,700 şakerd ve (Gal) presliğinde yani garan Britanyada 13,243 mekatib, 2,982,981 şakerd mevcuttur. Derece-i Sâniye mekatibi ise derece-i evla mekatibinden çıkacak şakerdane kifayet edecek raddedir. Birinci tahsil mektepleri o kadar mükemmeldir ki ekseriye ordan çıkanlar sair mekatibe girmek ihtiyacında bulunmaz. 'ulumden birine ihtisas arzu edenler beğendikleri

Sayfa 319**25 Zilka'de Cuma**

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
28	16
T. Şems	1s 17d

Vefat-ı Ebediül iştihar Fazıl Mustafa Paşa 1292

Mekatibe girerler. Mükemmel bir dar' ül fûnun ve fûnun-u 'aliyeye mahsus leyli ve neharı pek çok mektebler mevcuttur.

Maliye: mesarif-i 'umumiye: 2,994,082,400 Frank.

Varidat-ı 'umumiyye: 1,994,820,450 Frankdır.

19,444,539,900 düyun-u hükümet.

Kuvve-i bahriyye: 360 kıt'a mütenevvi' vapur sefinesi.

Sefin-i ticariyye (1877) istatistikine nazaran 182,533,000 donılatalak 20981 kıt'a sefin-i mütenevvi'a ve bunların taifeleri 621,238 neferden 'ibarettir.

Ticaret- İthalat: 9,860,500,000 Frank

Sayfa 320**26 Zilka'de Cumartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
29	17
T. Şems	1s 20d

Fransa edba-yı hakimasından Dalamberk vefatı 1783- Mısır-ı 'aliyede Fransızlarla kıyom muharebesi 1798

İhracat: 6,308,650,000 frank- İthalat-ı müstemlekatı: 2,621,475,000 ihracat-ı müstemlekat: 1,621,475,000 frank.

Şimendifer 27,506 kilometre tavılnde olup bunun 19494 kilolmetreliği İskoçyada 3545 kilometreliği Garan Britanyada 4467 kilometreliği ırlandadadır.

Posta ve telgraf- 13447 postahane, 1,158,000,000 mektub 318,000,000 gazete vesair-i metbu'at

Telgraf- 5602 telgrafhane tahvili 83,858 kilometre, telgrafnâme 21,977,084.

Sayfa 321**27 Zilka'de Pazar**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
30	18
T. Şems	1s 22d

Köprülü Mehmed Paşa'nın sadareti 1166 (Müşaru'l-ileyh tarihinde devr-i hasıl etmiş rical-i devlettedir)

Limanları: Londra, Liverpool, Havel, Peliyot, Sotamton, Bristol, Bebr-İ Mengeham, Mençaster, Şefiler, Led, Nev Kastel, Bredford, Brigton, Notingham, Dunda, Edimborg, Glasgov, Doblen, Balkas, Kurk.

Mesaha-i sathiyeye: 614,951 merb' kilometre.

Ahali: 34,160,000 nüfus olup 24,854,397 nüfusu İngiltere ve 3,593,929 nüfusu İskoçyada ve 5,350,950 nüfusu ırlandadadır. Mevlüdat-i seneviye: 887,055 ve fiyat-ı seneviye 500,348 izdivac-ı senevi 193343 İskoçyada izdivac-ı senevi 25,790 mevlidat-ı seneviye 126,824 ve fiyat

Sayfa 322**28 Zilka'de Pazartesi**

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
31	19

T. Şems

1s 25d

Fransa inkılab-ı kebirinde (Jirrenden) fırka-i mu'tedilesinin i'damı için muhakeme-i inkılabiyye tarafından hakim-i itham icrası 1793.

Seneviye 1,73949 ırlandada izdivac-ı seneviye 95,509 neferdir.

Avrupa kıtasında mutasarrıf olduğu sair-i Memâlik cebel-i tarık (Sebte boğazı) heligoland ve Malta

Fransa Cumhuriyeti

Pay-i taht: (yahud merkez-i Cumhuriyet) Paris

Reis-i Cumhuriyet Julgaravi yedi sene için müntehab.

İklim: mu'tedil, mevsim-i mahsusunda cihet-i cenubiyesi ziyadece baran nüzul eder.

Kışı metusat bir Halde ise de bazı sene pek şedid olur.

Taksım-ı idare: Fransa 67 eyalete ve her eyalet

Sayfa 323

29 Zilka'de Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî

Teşrin-i Evvel Rumî

1

20

T. Şems

1s 27

'adanın istilası 976- vezüv cebel-i ateş fişanının ilk fevran-ı müdhişi bu'd el miladi 79- Lizbon zelzele-i meşhuresi 1755 bu zelzelede şehr-i mezkur Ahalisinden 30,000 nüfus telef olmuştur.

4 daireye ve 'umuman eyaletler 367 devaire ve devair 2867 nahiyeye ve nevahi 36,059 cema'ate münkasımdır. Her eyaletde bir vali ve her cemaatte bir reis vardır.

Maliye: mesarif-i 'umumiyye 3,780,975,095 frank, varidat-ı 'umumiyye 2,793,188,704 frankdır.

Düyun-u Hükümet

Esham-ı 'umumiyye: 19,900,106,933 ve tediyesi mukarrer-i düyun 3,503,000,000 frankdır.

Mahbisler: ıslahhane-i cebr-i merkez 23 dar el zabıt 2, zira'ı mahsus dar el endame 8

Sayfa 324

Gurre-i Zilhicce Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî

Teşrin-i Evvel Rumî

2

21

T. Şems

1s 20d

Kapucu Murad Paşa'nın İranlılara esaretiyle kahıkha kal'asında habsi 993

Tenbellikle tövbe için mehabis-i eyalet 59 Paris mehabesi 9

Posta ve telgraf- postalar bir sene zarfında 397,443,837 mektub ve 376,005,914 gazete ve numune isal etmiştir.

Telgrafhaneler 'aded 2890 tavılı 51,700 kilometre- şa'be 6890 kişide olunan telgrafnâme 8,047,826- telgraf varidatı 19,000,000 frank.

Ma'arif-i 'umumiyye: mekatib-i ibtidaiyye her beş yüz kişi için bir kız bir erkek çocuk mekatibi vardır. Derece-i Sâniye mnekatibi 'ilm-i 'aliyye ve sanayi' nâmıyla iki nevi'dir ve 75 lise (Mekteb-i Sultani) de 30,000 şakerd ve 244 dar el tedrisde 26,000

Sayfa 325

2 Zilhicce Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
3	32
T. Şems	1s 32d

Nihayet-i Kuvvet-i Harif

Taleb mevcuddur ve duhûlu serbest 1000 dar 'ül tedrise 80,000 talebe devam etmektedir.

Mekatib-i 'aliyye: sınıf-ı 'adidiye münkasımdır.

Fünun-u ihtisasiye mahsus mekatib: dar el fünun- köprü ve tavıl ve ma'adin mühendisleri mekatibi- sanayi ve manevi faktör (el işi) mekatibi- mekatib-i kavanin- dar el muallimin 'ali- tetbi'at-ı fünun 'aliyyede iktisab-ı rüsuha mahsus mekatib- elsene-i şarkiyye mekatibi- musiki mektebi- ziraat mektebi- tarih ve lisan ve asar-ı 'âtik a-i Yunaniyye mahsus mekteb- fen baytari mektebi- mekteb-i tibbi- saatçilik mektebi.

Bunlardan başka ma'arif-i 'askeriyye için müte'addid mektebler mevcuddur.

Sayfa 326

3 Zilhicce Cuma

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
4	24
T. Şems	1s 34d

Sultan Süleyman Kanuni'nin altıncı seferi 940

Bedayi'i nefise için Parisde, Liyonda, dijonda, birer mekteb ve Parisde 2 resim mektebi vardır.

Ticaret- İthalat- 4 milyar 566 milyon frank. İhracat- 4 milyar 377 milyon frank- şimendifer- 23,974 kilometre ve tavılindedir. Sath-ı arazi- 528,572 merb' kilometre- bunun 320 bin kilometre ve merbi'i mezru'a, 89 bin kilometre merbi' orman ve kasuru sekna vesairedir.

Ahali: 36,905,788 nüfus olup bu mikdarın 35,387,703 neferi Katolik 580,707 neferi Protestan ve 133,590 neferi İsraili ve mezahib-i saire erbâbıdır.

1789 senesinde Fransa Ahalisinin mikdarı 20

Sayfa 327

4 Zilhicce Cumartesi

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
5	24
T. Şems	1s 37d

Birinci Lion Papa'nın vefatı 462- Akkerman muharebesi 1856 bu muharebede Rusyalılardan 6 bin kişi telef olmuştur.

Milyon iken 1836 da 35 milyona balığ olmuş idi. 1836 dan 1866 ya kadar bu mikdar 38 milyona reside olmuştur. Muharebe-i ahireden dolayı alsas-loren ayrıldığı vesair güne zayıat dahi vuku' bulduğu cihetle 2 milyon nüfus tenakıs etmiştir. Mevlidat-ı 1876 istatistikine nazaran 1,01,362 bunun 500 bini erkek ve 345 bini kız çocuktur. Kusur-u cenin sakat.

Fiyat (1876 istatistikine nazaran) 787,754 ve 1875 istatistikine göre 888,96 nüfustür. İzdivac 291,366.

Monako Prenslığı

İklim: mizac-ı havaca Avrupanın en latif bir

Sayfa 328

5 Zilhicce Pazar

Teşrin-i Evvel Efrecî	Teşrin-i Evvel Rumî
6	25
T. Şems	1s 39d

Halife-i Sâni ('Ömer bin ilhitab arzı allah 'ana ve arazah) Hazretlerinin irtihâlleri (hesab-ı şemsi ile 644)

Reis-i hükümet üçüncü prens şarl. Tarz-ı hükümeti meşrutî meşrûta olup hakimiyet-i idare prensdedir. Bir vali-i ‘umumi ve bir meclis şura-yı hükümet ile idare-i memleket edilmektedir.

Sath-ı arzısı: 15 merbi’ kilometre. Beher merbi’ kilometreye 470 nüfus isabet etmektedir. Demek ki Ahalisi 7450 nüfusdan ‘ibarettir.

San Marino Prensiği

İklim: mizac-ı havası mu’tebidir.

Reis-i idare- 2 vası-i muntehibdir ki meclis-i

Sayfa 329

6 Zilhicce Pazartesi

Teşrin-i Evvel Efrencî

7

T. Şems

Teşrin-i Evvel Rumî

26

1s 41d

Ruz Kasım- Fransız mareşallerinden meşhur nayen Tiroli fethi 1805

Emet nazarında fa’allerinden mesuldür ve bir meclis-i kebir olup 20 neferi erbâb-ı asalet 20 neferi methizan-ı memleket ve 20 neferi ashab-ı amlakdan ‘ibaret altmış a’zası vardır ve her sene kasabat ile köyler tarafından on iki nefer meb’us-u intihab olunur.

Maliye: 109,663 Frank mesarif, 112,563 Frank varidat. ‘asker için 17197 vasiler için 8229 frank tahsisat.

Kuvve-i harbiyye: 55 zabıt 76 zabıt vekili- 819 soledat, 8 takım topçu.

Sath-ı arazi: 62 merbi’ kilometre, Ahali: 7816 nüfusdur.

Sayfa 330

7 Zillhicce Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî

8

T. Şems

Teşrin-i Evvel Rumî

27

1s 44d

İlan-ı Kanun-i Esasi-i ‘Osmani 1293- İngiltere meşahir şu’arasından jon miltonun vefatı 1674- Fransa inkılab-ı kebirinde jironenlerin tufkiralî müthizanından madam rolanın i’damı 1793- (Müşaru’l-ileyhi’dam olunmak üzere (eşafı) denilen maktule çıktığında haritik heykel mahutune hitaben (senin nâmına ne kadar muzlim icra olunur) demiş ve bila prova serini alet-i katle uzatmıştır.

Yunan Krallığı

Pay-i taht: atina. Nüfusu 44510

İklim: Mora şebe ceziresinin havası mu'tedildir.

Taksım-i idare: Yunanistan 13 (numarhiye) yani sancağa münkasımdır ve bu numarhiyeler dahi (diyarhiye) nâmıyla ihtiyar meclislerine taksım olunmuştur.

Maliye: mesarif-i 'umumiyye 41,067,725 varidat-ı 'umumiyye 39,248,000 ve düyun-u 'umumiyye 483,082,902 derahimidir. (bir derahim= 1 frank)

Sayfa 331

8 Zilhicce Çarşamba

Teşrin-i Sâni Efrencî

9

T. Şems

Teşrin-i Evvel Rumî

28

1s 46d

Sultan Süleyman Kanuni'nin yedinci seferi 943- Mecelle-i ahkâm yani kanun-i medeni-i islâmın birinci cüzü olan kitab-ı elBey'un neşri 1285

Ma'arif-i 'umumiyye: Yunanistanda vesait-i ma'arif pek rayegandır. Mekatib dört sınıf üzere müretteb olarak; birincisi devair-i belediye idaresinde bulunan mekatib-i ibtidaiyyedir ki 1030 kıt'a mektebde 1041 hevaca ve 79,104 şakerd, ikincisi akval-i elenik (Elenüz mektepleri) dir ki 136 mektebde 180 hevaca 7646 şakerd, üçüncüsü dar el mu'allimin ve mu'allimatdır ki 18 mektebde 120 mu'allim 2360 taleb ve talebe, dördüncüsü Atina dar ül fünunudur ki 'akaid, hukuk, tıb ve felsefe fenlerine taksım olunmuş 79 mu'allim ve 800

Sayfa 332

9 Zilhicce Perşembe

Yem-i 'arefe ('Arafat) – Tunuslu Hayreddin Paşa'nın Sadareti

1295 talebe mevcuttur. Bunlardan başka mekatib-i ihtisasiyye dahi vardır.

Ticaret- İthalat: 146 milyon frank, ihracat 89 milyon frank.

Ahali: 1,437,026 bu mikdarın 37,598 i Arnavuddur.

Asya

İran

Pay-i Taht: Tahran. Şah Nasreddin Han (Kacar hanından) 'unvan-ı resmisi: Şahinşah.

İklim: Bahr-ı Fars yani 'acem körfezi tarafında

Sayfa 333**10 Zilhicce Cuma**

Teşrin-i Sâni Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
11	30
T. Şems	1s 50d

‘id azahi yevm 4 (salat-ı ‘id 2s 41d). Rusya İmparatorlarından Birinci Aleksanderin vefatı 1815.

Olan kısmı ki arazi-i munhafazadır, şedid el hararedir. İrtifa’ ettikçe i’tidal-ı hava ve her dem bahara şebiye bir letafet his olunur. Cihat-ı şarkıyyesinde olan Memâlikinin şitası (kışı) fevk el gayadır. Yazı kalil (az) elmeda ise de şedid el hararedir.

Taksım-i idare: İran Memâliki mülük-ü tavaif halindedir. Gerçi her vilayetde bir vali varsa da o eyalet valinin malikanesi hakiminde olup senevi ‘aidat her ne ise onu hazine-i şahıye isal eder.

Maliyye: mesarif 40 milyon frank. Varidat 41 milyon seksen bin frank. Meskukat tarz-ı muntazama tahvil olunmuş yani santim üsulu kabul edilmiştir.

Sayfa 334**11 Zilhicce Cumartesi**

Teşrin-i Sâni Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
12	31
T. Şems	12s 41d

Vasati Afrika’nın keşfi meşhur doktor (Lavington) u tehri için newyork heraled gazetesi tarafından Afrikaya a’zim olunan meşhur asistanlının Müşaru’l-ileyh Lavingtona tesadüfü 1871

Ticaret- İdhalat: 28 milyon, ihracat 11 milyon frankdır.

Mesahe-i sathıyye: 1,644,000 merbi’ kilometre, beher merbi’ kilometreye 3 nüfus isabet etmektedir. Ahali: 6,500,000.

Çin İmparatorluğu

Pay-i Taht: Pekin. Kağfor-ı Çin: Kıvang-si

İklim: Pekinin mizac-ı havası mu’tedildir. Memâlik-i Şimaliyyesi ise aynıyla şimali Almanya’nın iklim ve mizacı gibidir.

Taksım-i idare: Çin ülkesi 81 eyalete münkasımdır.

Sayfa 335**12 Zilhicce Pazar**

Teşrin-i Sâni Efrençî	Teşrin-i Sâni Rumî
13	1
T. Şems	1s 54d

Halife-i salis hazreti ‘osman bin ‘affanın şهادeti (Radyallahu anh ve ardash) 35-
Bonapart’ın muzafferiyet-i Yunaniye duhûlu 1805

Ve eyaletler dahi sancak ve kaza ve nahiyelere taksim olunmuştur.

Ticaret-İdhalat: 527,025,000 frank. İhracat: 606,375,000 frank.

Maliyye: Tahsisat-ı Hükümdari : Senevi 629 milyon frank.

Mesahe-i Sathiyye: 10,290,000 merbi’ kilometre.

Ahali: 433,447,000 nüfus.

Japonya İmparatorluğu

Pay-i taht: Miyako ve Yadu şehirleri.

Hükümdar: Mütis Hidu (Mikadu) yani imparator.

Sayfa 336**13 Zilhicce Pazartesi**

Teşrin-i Evvel Efrençî	Teşrin-i Sâni Rumî
14	2
T. Şems	1s 56d

Paris Valisi bellininin erbâb tarafından bena hakk i’damı 1793

İklim: cihet-i şimaliyyesi iskoçya ve cihet-i cenubiyyesi sicilya mizac-ı havası gibidir. (Japonya çinin cenub-i şarkıyyesinde 3511 kıt’a cezireden ‘ibarettir).

Ma’arif-i ‘umumiyye: 20,107 mekatib-i ibtidaiyye, 1,714,768 şakerd ve 36866 merbi’. Bunlardan başka 23 mekatib-i Reşide (fakat mükemmel tarzdadır ki oradan çıkanlar mekatib-i ‘aliyyeye duhüle salihdir). 53 dar el mu’allim- 91 mekteb elsene-i ecnebiyyeye mahsus ve (tevki) şehrinde dir. Mükemmel dar ül fûnun ile mu’allimiyeti İngiliz olarak bir mekteb-i tibbi vardır. Enasa (kadınlara) mahsus mekatib-i ibtida olduğu gibi mekatib-i ‘aliyye olduğu gibi mekatib-i ‘aliyye umur-u Beytiyye ve hıyadat için dahi kız mektepleri mevcuttur.

Sayfa 337**14 Zilhicce Salı**

Teşrin-i Evvel Efrençî	Teşrin-i Evvel Rumî
------------------------	---------------------

15	3
T. Şems	1s 59d

Meşhur Korsan Kara Durmuş'un i'damı 909- meşahir-i ashab-ı heyetden (kepler)in vefatı 1630.

Japonyalılar ve Avrupanın en medeni bir hükümetinden ziyade ma'arifperverlik göstermekdedirler.

Maliyye: Mesarif-i devlet- 274,128,000 frank olup varidat dahi o kadardır. Düyun;

Düyun-u Dahiliyye: 1,871,572,636

Düyun-u Hariciyye: 71,684,736

Tahsisat-ı Seneviye-i Düyun 251 milyon 978 bin 157 frankdır.

Ticaret - İthalat: 129 milyon, ihracat: 149 milyon frankdır.

Bahriye: Üçü zırhlı olarak 15 vapur

Sayfa 338

15 Zilhicce Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni-i Rumî
16	4
T. Şems	2s 1d

Hilafet-i Hazreti Ali (radıyallahu anh) 35

Sefinesi olup mecmu'a-yı 90 top çeker ve 21 kit'ada 'ade-yi sefinedir.

Posta- telgraf- 8 postahane merkezi 3744 şu'be 22,917,878 mektub ve 7,465,582 gazete isal etmektedir. Telgraf tavili- 2934 kilometre, telgrafnâme 396,289.

Şimendifer: 105 kilometre, 3 hatdan 'ibaretdir.

Mesahe-i Sathiyye: 379,711 kilometre merbi'.

Ahali: 33,623,379 nüfusdur.

Sayfa 339

16 Zilhicce Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni-i Rumî
17	5
T. Şems	2s 3d

İbşir Paşa'nın sadareti 1064- Rusya Çariçelerinden İkinci Katerinanın vefatı 1776

Limanları: Yedu, Yokohama, Hi-Yogu, Nagazaki, Hakudade, Nogana.

Hind İmparatorluğu

Pay-i Taht: Kelkuta. İmparatoriçe Viktorya.

İklim: daire-i inkılab bengale şehriyle ve ganj şehri sahilleri gayet sıcak, hava gayet sakil ve vahim. Himalaya etekleri biraz i'tidal kesb eder.

Taksım-i idare: İngilterenin hüküm eylediği Memâlik 9 idare-i cesmiyeye taksım olunmuştur ki her biri Avrupanın en büyük hükümdarlığına mesavi ve belki galibdir.

Sayfa 340

17 Zilhicce Cuma

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
18	6
T. Şems	2s 4d

İstanbul surunun tamiri 916

Maliyye- mesarif: 1,337,793,675 frank varidat 1,282,751,570. Düyun-u hükümet: 3,064,250,350 konsolide, 287,215,750 düyun-u 'adiyye.

Kuvve-i harbiyye: 'asakir-i muntazıme: 2791 zabıt, 55,380 nefer. Gayr-ı muntazam 'asker 140,000

Ticaret-İdhalat: 1,221,600,000- ihracat: 1,656,100,000 frank.

Posta ve telgraf ve şimendifer: 3661 postahane 107,576,943 mektub, 10,000,000 gazete isal etmiştir.

Sayfa 341

18 Zilhicce Cumartesi

Teşin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
19	7
T. Şems	2s 6d

Timor nekabilinin vefatı 1703.- Fransa tarihinde elyevm hallolunamamış hikayedendir. Güya On üçüncü Lui'nin zevcesi dan dotrişin meşhur kardinal mezarından kazandığı çocuk imiş ve müehheran Fransa kralı olan On dördüncü Luiden olarak (levm omask dufer) derler ki oluncaya kadar yüzü demurdan bir maske ile mestur ve kendisi bastil hapishanesinde mahbus idi. Hakkında edilen hürmet ve her türlü arzusunun olunan hizmetinden kendisinin hanedan-ı hükümdariden olduğuna ihtal verilmiştir.

Telgraf 16793 kilometre tavılindedir.- 225 telgrafhane 1,166,833 telgrafnâme keşide etmiştir (sene 1878). Şimendifer 12,155 kilometre tavılindedir.

Ma'arif-i 'umumiyye: devlet idaresinde olarak 16261 mekatib-i ibtidaiyye-i muntazımede 662,537 şakerd mevcuttur.

Liman: Kelkuta - Madras - Bombay - Sevrat - Masolipatam - karaçi.

Sayfa 342

19 Zilhicce Pazar

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
20	8
T. Şems	2s 8d

Kardinal Polpinya'nın vefatı 1741 mumi ileyhe için rical-i devlet ve erbâb-ı kalem ve hükümet tarafından meşhur bir yevm-i mahsus icra eylemiştir.

Mesahe-i sathiyeye 3,801,176 merbi' kilometre.

Ahali- 239,404,600 nüfustür, bunun 140,000,000 milyonu müslüman 800,000 bini Hıristiyan Kasuri Mecusi ve Ateşperesttir.

Afrika

Habeş İmparatorluğu

Pay-i Taht: Gundor. İmparator İkinci Johan (Yuhanne-yi Sâni).

İklim: Mevsim-i mahsusunda yağmuru çok, sayfi (yaz) şedid el harare.

Sayfa 343

20 Zilhicce Pazartesi

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
21	9
T. Şems	2s 10d

Ankara Vaka'ası 804.

Taksim-i İdare: 7 vilayete münkasım.

Ticaret - İdhalat: 18,000,000 frank. (mensucat-ı saire, bal, fil dişi, hurma, altın tozu vesaire)

Mesahe-i sathiyeye: 750,000 merbi' kilometre.

Zengibar Hükümdarlığı

Pay-i taht: zengibar. Padişahı: Sultan Bergaş Bin Sa'id.

Sayfa 344

21 Zilhicce Salı

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
22	10
T. Şems	2s 12d

Fransa siyahlarından meşhur ladeyanın vefatı 1824.- mumi ileyhe Afrikada seyahatle tarih-i tıbbiyye muta'allık pek çok keşfiyat icra etmiştir.

İklim: Şedid el harare askil el hava. Sarı sıtması meşhur.

Taksim-i İdare: Sultan zengibar adasını bizzat bamba adalarını tarafından bir kaid ile idare eder.

Ticaret - İdhalat: 14,000,000 frank. Ma'den, manifatura vesaire. İhracat: 13 milyon frank (hurma, zamk, cüzbeva vesaire)

Liman: Zingibar, Kilva, Mumba.

Mesahe-i sathıyye 1000 merbi' kilometre. Ahali: 750,000 nüfus.

Sayfa 345

22 Zilhicce Çarşamba

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
23	11
T. Şems	2s 14d

Emir 'Abdulkadir'in Fransızlara inkıyadı 1847

(Marakeş) Fas Padişahı

Pay-i Taht: Fas. Sultan: Mevli Hasan.

İklim: mizac-ı havası mu'tedildir.

Taksim-i İdare: Marok (Merakeş) ve Fas nâmıyla 2 hükümete münkasım ve her ikisinin de reisi sultandır. Her beldede tarafından mensub birer kaide vardır.

Maliyye: Mesarif-i seneviye 2 milyon frank.

Ticaret - İdhalat: 36 milyon, ihracat: 33 milyon frank.

Mesahe-i Sathıyye: 672,300 merbi' kilometredir ve beher merbi' kilometreye 9 nüfus isabet eder.

Sayfa 346

23 Zilhicce Perşembe

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
24	12
T. Şems	2s 15d

Masena kumandasında olan Fransız 'askerinin Avusturyaya karşı muzafferiyeti 1793.

Ahali: takriben 6 milyon 500 bin nüfus 'Arab, berberi, mağribi, yahudi. Belad-ı meşhuresi: merakeş, mekin, karsel, kebir, Tatvan, Tanca.

Liman: Tanca, Tatvan, Mazağran, Sakı, Kasablanka, Mogadur.

Madagaskar Hükümdarlığı

Pay-i Taht: Tananarivu.

İklim: Mu'tedil. Mesahe-i sathiyye: 609,000 merbi' kilometre.

Ahali: 4,000,000 nüfus.

Sayfa 347

24 Zilhicce Cuma

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Evvel Rumî
25	13
T. Şems	3s 17d

Cenovalı meşhur Amiral Andre Doryanın vefatı 1560. Kapudan Hayreddin Paşa Andreyayı mağlub etmişti. Fakat 979 de Şarlken'in veledi medar-ı bahtası olan don Juan ile Mumi ileyhe Andreyaya Kapudan 'Ali Paşa idaresindeki donanmayı mahv edercesine mağlub etmiştir.

Amerika

Amerika devlet-i muhtırası

Reis-i cumhur- hayes- 4 sene için muntehibdir.

Novol Angleterdeki Hükümet

Masaşos- 20,202- 1,457,000-72- Boston

Man- 90,646- 626,915- 6- Portland

Kontukatı- 12,301- 527,454- 4- Hartford

Varmon- 26,447- 330,551- 12- Monbaliye

Nevhamşer- 24,025- 318,300- 13- Konkordevor

Rod sizland- 3,382- 217,353- 64- Providans

Sayfa 348

25 Zilhicce Cumartesi

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
25	14
T. Şems	2s 18d

Kostantiniyye şehrine kostantin tarafından vası' esas olunduğu bu'd el milad 339.

Memâlik-i Vesatideki Hükümet

Nevyork- 121,725- 4,382,758- 26- Nevyork

Pansilvanya- 119,135- 3,221,951- 20- Filedelfiya

Nev jorsey- 21,047- 906,096- 42- Jorsey Sity
 Mariland- 38,111- 780,891- 27- Baltimur
 Virjina (Garb)- 59,568- 422,014- 7- VeHaling
 Delavir- 5,491- 125,010- 22- Vaşington

Cenub-i Şarki Hükümeti

Virlerini- 99,317- 1,225,163- 12- Rişimond
 Jorjia- 150,214- 1,184,109- 7- Savana
 Karolin (şimali)- 131,218- 1,071,361- 8- Ralag
 Karolin (cenubi)- 88,056- 705,606- 8- Şarlston
 Florida- 153,498- 1- Talhas

Hükümet-i Cenubiyye

Kantukey- 97,587- 1,321,011- 14- Luizvell
 Tantas- 118,099- 1,258,521- 11- Memkıs
 Alaman- 131,365- 996,992- 7- Mevyil
 Mississipi- 122,129- 827,922- 6- Naçesjakson
 Taksa- 710,554- 818,579- 1- Oslin Galoston
 Luiziyen- 107,082- 126,915- 6- Yeni Orliyan
 Arkanemsa- 13,187- 484,071- 2- Tittel Rok

Sayfa 349

26 Zilhicce Pazar

Teşrin-i Evvel Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
27	15
T. Şems	2s 20d

Vefat-ı ‘Ömer el Faruk 23 (Radıyallahu anh ve arzah) hazret-i müşâr-ı ileyhi feyruz ebu elülü isminde bir mecusi cerh eylemiştir. Sana’at-ı necariye ve hedadiyede üstad olduğu için merkumun medinede ikametine ruhsat ruhsat buyurmuşlar idi. Bu fa’al-i ma’lunanesi ‘akdinde ashab-ı keramdan 7 zatı dahi şehid eylemiştir. (rahmetullah ‘ileyh)

Merkez-i Hükümet

Huyo- 103,502- 2,665,260- 26- Sinsinati
 İlineva- 143,097- 3,539,891- 18- Şikago
 Misori- 169,290- 1,721,295- 10- San-Lui
 İndiyana- 87,562- 1,680,637- 19- İndiyanapoli

Yova- 142,561- 1,194,020- 8- Demvan
 Mişigan- 146,202- 1,184,059- 8- Detreva
 Viskonsan- 139,658- 1,054,670- 7- Milvank
 Miyazota- 216,336- 439,706- 2- San Paulo
 Kansas - 210,605- 364,399- 1- Kansas Sity
 Nebraska - 196,819- 122,992- 0,6- Omaha sity

Sayfa 350

27 Zilhicce Pazartesi

Teşrin-i Evvel Efrençî	Teşrin-i Sâni Rumî
28	16
T. Şems	2s 21d

General Muratın muzaffere-i Varşovaya duhûlü 1806

Nevahi

Yeni Meksika- 313,898- 91,874-0,2
 Arizona- 295,020- 9,658- 0,03
 Kolorado- 270,644- 39,864- 0,1
 Vaşington- 181,275- 23,955- 0,1
 İdaho- 223,492- 14,999- 5,6
 Montana- 272,367- 30,585- 0,5
 Dakota- 290-898- 14,181- 0,04
 Viyominig- 253,506- 9,118- 0,04
 İndiyana - 178,689- 296,766- 1,7
 Alaska- 1495,280- 70,461- 0,04

Ma'arif-i 'umumiyye: tahsisat-ı ma'arif 220 milyon frankdır. En ufak bir köyde bile mekteb-i ibtidai mevcuttur. Sâniye 174000 mekatib-i hususiye vardır ki para ile şakerd kabul eder. Amerikada tahsil-i mecburi değildir fakat okuyup yazmak bilmeyenin hakk-ı intihabdan sakat olacağı kanun-i esasilerinde mündericidir.

Sayfa 351

28 Zilhicce Salı

Teşrin-i Evvel Efrençî	Teşrin-i Sâni Rumî
29	17
T. Şems	2s 22d

Hilafet-i cami' elferan Hazreti 'Osman Bin 'Akkan 23 (radiyallahu 'anh)

Derece-i Sâniye ve akademi mekatibi 1500- leyli ve neharı 130 dar el tedris- 38 medrese-i rehabin- 23 mekatib-i hukuk- 45 mekatib-i tıbbiye- 50 i'maların terbiyesine mahsus mekteb- her köyde birer kütüphane vardır ki 'umumi kütüphanenin şa'ibesidir.

Taksım-i idare (baladaki cedvelde görüldüğü üzere) 38 hükümete münkasımdır. Kanun-i esasiye etba' her hükümet için mukarrer ve usul-ü idare layetgayırdır. Şurayı emet her hükümetden meb'us intihab ederler. Küçük yerlerde devair-i belediye ve ihtiyar meclisi tesviye-i umur eder.

Maliyye: mesarif 1,153,942,250 frank.

Varidat: 1,346,250,000 frank, düyun-u hükümet 11 milyar frank!...

Sayfa 352

29 Zilhicce Çarşamba

Teşrin-i Sâni Efrencî	Teşrin-i Sâni Rumî
1	20
T. Şems	1s 27d

Şair-i meşhur Fazıl Beğın vefatı 1225- Parisde otelde Zenvalisd denilen muteka'idin kışlasına vası' esas olunduğu 1671

Ticaret - İdhalat: 2,460,490,000 – ihracat 3,380,580,000 frank. (buğday, tütün, hayvanat, kereste, manifatura, yağ, ma'den, masuğa vesaire)

Şimendifer: 124674 kilometre ve tavılindedir.

Posta: Dahil için 27345 ve Memâlik-i ecnebiye için 162 milyon mektub isal etmiştir. (sene 1878)

Telgraf (sene 1877 de) 8829 telgrafhane 17,729,567 talgrafnâme keşide etmiştir.

Telgraf hatlarının tavılı 125,25 kilometredir.

Sefin-i Ticariye: 25387 kıta'dır.

Brezilya İmparatorluğu

Pay-i Taht: Rio de Jenario - İmparator

İklim: Fevkel gaya sıcak bazı cihet-i sahiliyesi mu'tedilce.

Taksım-i İdare: 21 eyalete münkasımdır. Her eyaletde bir reis-i idare vardır.

Maliyye: Mesarif 269,330,172 varidat 258,250,000 frankdır. Düyun-u hükümet 1,754,881,953 frank. 423 milyon düyun-u hariciyedir.

Ma'arif-i 'umumiye: 3 sınıf üzere mürettebdir. Birinci mekatib-i ibtidaiyye ikinci derece-i Sâniye mekatibiyle mekatib-i 'aliyye için talebe yetiştirir mekatib- üçüncü mekatib-i fûnun.

Bir dar el fûnun: bir mekteb-i bedayi' nefise, bir mekteb-i tıbbi, bir mekteb-i edebiyat, bir mekteb-i 'askeri vardır.

Ticaret - İdhalat: 480 milyon, ihracat 500 milyon frank.

Liman: Rio de Jenario, Bahıya, Pernambuk, Porto - Alagar, Para, Santo.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

4. 1297 Senesine Ait Salname-i Kameri Adlı Eserin Değerlendirmesi

Transkribe edilen bu eser H.1297 senesinde İstanbul'da Bâb-ı Ali caddesinde bulunan Mihran matbaasında basılmış olup, içerik olarak tarih, fen, ticaret ve o günün dünya devletleri hakkında bilgiler içermektedir (Tevfik, H.1297: Kapak sayfası).

Eserde Miladi ve Rumi aylar verilmekle birlikte tarihte o gün yaşanmış olan olaylar da kayıt olarak düşülmüştür. Aynı zamanda eserde astroloji ve gezegenler hakkında bilgiler de yer almaktadır. Yazar Ebü'z- Ziya Tevfik esere âdet üzere mukaddime kısmı ile başlamıştır. Bu mukaddimede dönemin Padişahı olan Sultan II. Abdülhamid'e methiyeler dizildikten sonra ilerleme ve Batı toplumunun daha ileri düzeyde olduğu vurgulanmış, sonra yayınlanmış olan eserin hayırlara vesile olması niyaz edilmiştir (Tevfik, H.1297: 1-2). Mukaddime kısmı incelendiğinde; Osmanlı toplumunun Batı toplumuyla bir karşılaştırmasının yapıldığı görülmüştür. Yazar bu sayede fikirlerini yazmış olduğu eser aracılığıyla okuyucularına aktarmaya çalışmış denilebilir. Ayrıca mukaddime kısmında Osmanlı toplumundaki bazı sınıfların ilim yapmak yerine bağınazca hareket ettiği üstü kapalı olarak dile getirilmiştir. Pozitif bilimler adına ilerleme faaliyetlerinin olmadığını yazar sürekli olarak yabancı bilim adamlarının faaliyetlerine değinerek bir nevi döneminin âlimlerini hicvetmiştir diyebiliriz. Mukaddimeden sonra "Ashab-ı Mutâla'aya İhtar " başlığı altında eseri okuyacaklara eserin içine yerleştirilmiş olan takvim cetveli ile bu cetvelde bir seneyi gün-gün kapsayacak şekilde ele alındığı vurgulanmıştır (Tevfik, H.1297: 4). Okuyucuların eseri daha iyi anlamaları açısından, yazar eserle ilgili giriş kısmında açıklamalarda bulunmuştur.

Eserin değerlendirmesinin devamında takvimden sonra "Esâmi-i Selatin-i Osmaniyye ve Mevadd-ı Tarihiyye" başlığı altında yani Osmanlı soyunun kutsal üyeleri olan Osmanlı Padişahlarından Osman Gazi'den başlayarak Sultan II. Abdülhamid Han'a kadar olan Padişahları'nın doğum tarihleri, ne zaman tâhta cülus ettikleri, bazı Padişahların çocuklarının isimlerinin bulunduğu listeler, ne zaman vefat ettikleri, nerede defnedildikleri, saltanat müddetleri, ne kadar yaşadıkları

hakkında bir liste yer almıştır (Tevfik, H.1297: 6-51). Ayrıca Osmanlı Padişahları ve yaşadıkları dönemde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin kayıtları da tutulmuştur. Bu kayıtlar ekonomik, askeri, siyasi olarak takvim cetvelinin tarihte o gün yaşanmış olaylar kısmına kayıt olarak düşülmüştür. Eser bu yönüyle okuyuculara Sultan II. Abdülhamid öncesinde yaşamış olan Padişahlar ile ilgili kronolojik olarak bilgiler vermiştir. Yazar bazı Padişahlar üzerinde diğerlerine oranla fazla durmuş ve daha fazla bilgiler vermiştir. Burada dikkat çeken unsur üzerinde fazla durulan Padişahların fetih faaliyetleri olarak saptanabilmektedir.

Yazar dönemin Padişahı olan Sultan II. Abdülhamid ile ilgili kısaca bilgi verdikten sonra hanedan üyelerinin ve isimlerinin yazılı olduğu bir liste vermiştir. Bu liste, "Azâ-yı Hanedan" başlığı altında verilmiş olup, İlk olarak Sultan II. Mahmud'un kızı ve aynı zamanda Sultan I. Abdülhamid'in torunu Adile Sultanın adı geçmektedir. Bu tabloda Adile Sultan dışında 12 hanedan üyesinin isimleri bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı Padişahlarından Sultan Abdülaziz Han ve Sultan V. Murad'ın çocuklarının adlarının bulunduğu iki adet daha liste bulunmaktadır. Bu Listelerden ilkinde "Evlad-ı Abdülaziz Han" başlığı altında altı hanedan üyesinin adı geçmektedir. Bu isimler şu şekilde verilmiştir;

- 1) Yusuf 'İzzeddin Efendi Hazretleri,
- 2) Mahmud Cemaleddin Efendi Hazretleri,
- 3) Şevket Efendi Hazretleri, 'Abdulmecid Efendi Hazretleri,
- 4) Saliha Sultan Hazretleri'dir

Diğeri ise "Evlad-ı Sultan Murad Han-ı Hamis" başlığı altında beş hanedan üyesinin adı verilmiştir (Tevfik, H.1297: 51-54).

- 1) Salahaddin Efendi Hazretleri
- 2) Hadice Sultan Hazretleri
- 3) Fatıma Sultan Hazretleri
- 4) Mehmet Selim Efendi Hazretleri
- 5) Zekiye Sultan Hazretleri

Yazarın eserde özellikle yukarıda saymış olduğumuz hanedan üyelerinin isimlerini eserin başında âdet olduğu üzere vermektedir. Ayrıca "Fusul-u Erba" yani dört fasıl başlığı altında eserle ilgili dikkat edilmesi gereken noktaları olduğu gibi vurgulamaktadır.

Eserin devamında Osmanlı Devleti'nin önemli kurumlarından olan Saray-ı Hümayun kısmından bahsedilmiştir. Bu kısımda sarayda çalışan kişilerin ünvanları,

görev yerleri, bunlara yardımcı olan kişilerin isimleri önem sırasına göre verilmiştir. Burada çalışan kişi sayısı 17 olup bunlardan üçü Paşa ünvanına sahiptir (Tevfik, H.1297: 54). Bir diğer önemli kısım ise Daire-i kitabet-i Hümâyün'dur. Burada çalışan olarak 1 adet başkâtip dışında 13 çalışanın isimleri ve ünvanları bulunmaktadır. Bunlar dışında yine Osmanlı hazinesinde çalışan kişilerin isimleri ve bu bölümde bir Nazır ve muhasebeci bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu bölümün Dolmabahçe Sarayı'nın paşa dairesinde olduğu vurgulanmıştır (Tevfik, H.1297: 55-56). Daha sonra sırasıyla Dâhiliye Nazırı, Hariciye nazırı, Şuray-ı Devlet Reisi, Adliye Nazırı, Maliye Nezareti ve buna benzer 9 adet daha Nezaret adı ve burada görevlendirilmiş kişilerin isim ve ünvanları geçmektedir (Tevfik, H.1297: 57-60). Bu kısımda yazar devletin önemli kurumları ve bu kurumlarda çalışan zatlar hakkında vermiş olduğu bilgiler ile bu konuya ne kadar vâkıf olduğunu göstermiştir.

Nazırlara (Bakanlara) değinildikten sonra "Vilayet-i Mümtaze" başlığı altında öncelikli yani ayrıcalıklı 5 adet vilayet adı ve buralara atanan paşaların isimleri geçmektedir (Tevfik, H.1297: 60-61).

Vilayetin adı	Vilayet yöneticisinin unvanı	Vilayet yöneticisinin adı
Mısır	Hidiv	Tevfik Paşa
Tunus	Vali	Mehmed Sadık Paşa
Bulgaristan	Prens	Aleksander Vebrenberik
Şark-ı Rumeli	Vali	Alku Paşa
Sisam	Vali	Kostaki Paşa

Tablo 1 Ayrıcalıklı Vilayetlere atanmış olan Paşa isimleri, Salnâme-i Kameri, ss.60-61.

Bu vilayetler ötekilerden ayrı yani ayrıcalığı olan eyaletlerdir. Osmanlı Devleti'nde mülki hiyerarşiden ayrı olarak kendilerine mahsus şekilde idare edilen eyaletler bulunmaktaydı. Bu eyaletlerin idarecileri doğrudan merkezden atanırdı. Bir bakıma iç işlerinde serbest olup, Osmanlı himayesini tanımış olan bu eyaletler, merkeze senelik belli miktarda vergi verir; sefer esnasında orduya birlik gönderirdi. Bu eyaletlere mümtaz (ayrıcalıklı) eyaletler denilmektedir (Ekinci, 2008: 8). Diğer vilayetler ise "Vilayet-i Adiyye" adı altında 29 vilayet adı ve buraya yönetici olarak atanan zatların isimleri yer almaktadır (Tevfik, H.1297: 61-64). Bu kısımda Osmanlı idari bölünmesini anlamamız açısından önemli bilgiler verilmiştir. Son olarak ise "Hükümdaran" başlığı altında dönemin Padişahı olan Sultan II. Abdülhamid'in adı

geçmektedir (Tevfik, H.1297: 65). Yazar bilindiği üzere “Yeni Osmanlılar” cemiyetine mensuptur. Hükümdaran kısmında dönemin Padişahına çok az yer vermesi manidardır.

Yazar eserin devamında dönemin dünya devletlerinin adlarını alfabetik olarak vermiştir. Buna göre adı geçen devletler hakkında şu bilgiler yer almıştır; tahtta bulunan hükümdar veya kralın adı, ne zaman tahta çıkmış olduğu, tahta çıkış tarihi, varsa varislerinin isimleri, izdivaç etmiş oldukları tarihler, zevcelerinin isimleri ve mensup oldukları hanedan isimleri gibi bilgiler yer almıştır. Ayrıca yazar 17 adet ülke adı zikretmektedir (Tevfik, H.1297: 66-72). Yazar verdiği bu bilgiler ile o günün dünya devletlerinin izledikleri siyaseti, kültürel yaşantılarını, ekonomik durumlarını, iklimlerini, aile yapılarını anlamamız açısından bize önemli bilgiler vermektedir. Coğrafi ve kültürel olarak o dönemin dünya devletlerini tanımamız hususunda çarpıcı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca yazarın XIX. yüzyılı ekonomik ve siyasi olarak analiz edebilmemiz açısından önemlidir.

Yazar bu bilgileri verdikten sonra geçmişte yaşamış olan ve astronomi ile ilgilenen bilim adamlarının gökyüzü ilgili rasat faaliyetleri hakkında bilgiler vermiş ve bu bilgilerin zamanla değişmiş olduğunu örneklerle belirtmiştir. Bu değişimin ilerlemeci anlayış ile aktarılması önemli bir anekdottur. Bu durum bize Ebü’z- Ziya Tevfik’in pozitif bilimler ile ilgilendiğini ve astronomideki güncel bilimsel gelişmelere vâkıf olduğunu göstermektedir. Mukaddime kısmından da anlaşılacağı üzere yazar üstü kapalı olarak Osmanlı toplum yapısını, eğitim sistemini ve yönetim sistemini eleştirmiştir. Bunu yazarın birden çok kere sürgüne gönderilmesinden anlaşılabilir.

Yazar Ebü’z- Ziya Tevfik, 1880 yılına ait olan bu Salnâmenin büyük bir kısmını, yaklaşık 150 sayfa, astronomi bilimine ve bu bilimle ilgili gelişmelere ayırmıştır. Bu eser tarihi olaylara ışık tutmakla birlikte, eşsiz bir astronomi kaynağı haline de gelmiştir.

Ebü’z- Ziya Tevfik, “Heyetten Bir Nebze” başlığı altında astronomiye dair bilgiler vermeye başlamış ve ilk olarak İtalyalı Galileo, Almanyalı Zacharya ve Hatoralı Herschill tarafından icat edilen ve geliştirilen dürbünden (teleskop) bahsetmiştir. Dürbünün (teleskobun) icadıyla birlikte, önemsiz birer yıldız gibi görülen cisimlerin, bizim Güneş’imizden onlarca kat büyük olduğu, etrafında dönen gezegenler ve gök cisimleri ile uçsuz bucaksız sistemler olduğu gözlemlenmiş ve bu gelişme astronomiye yeni bir soluk kazandırmıştır (Tevfik, H.1297: 66-77). Yazarın dürbün

olarak bahsetmiş olduğu alet günümüzde teleskop olarak bildiğimiz ve uzay araştırmalarında kullanılan alettir. Yazarın eserinde dürbünden kastının teleskop aleti olduğu bilinmelidir.

Ayrıca bu alet (teleskop) ile bilim adamları sonradan keşfedilen sistemlerin güneşe göre ebatlarını ve buldukları konumları hesap etme imkanı bulmuşlardır. Gezegenlerin birbiriyle çekme-itme etkileşimlerine değinen yazar, Newton tarafından keşfedilen yerçekimi kanununa değinmiştir. “Gerçek adı Isaac Newton, (4 Ocak 1643 (25 Aralık 1642) – 31 Mart 1727(20 Mart 1727)) İngiliz fizikçi, matematikçi, astronom, mucit, felsefeci ve kimyacıdır. Tarihteki en etkileyici bilim adamı olduğu düşünülmektedir. Bilim devrimi ve bilimsel metod, onun adıyla anılmaktadır. Yerçekimi kanununu bulan ve gelmiş geçmiş bilim adamlarının en büyüklerinden biri olarak kabul edilen Newton, matematik ve fizikte çok önemli buluşlar gerçekleştirdi. Matematikte $(a+b)^a$ ifadesinin üstel seriye açılımını veren genel iki terimli teoremini bulmuştur. Newton’un bilime en büyük katkısı mekanik alanındadır. Merkez kaç kuvveti yasası ile Kepler yasalarını birlikte ele alarak kütle çekim yasasını ortaya koymaktadır. Newton hareket yasaları olarak bilinen eylemsizlik ilkesi, kuvvetin kütle ile ivmenin çarpımına eşit olduğunu ifade eden yasa ve etki ile tepkinin eşitliği fiziğin en önemli yasalarındandır” (Unat, 2005: 6-10). Bunun yanı sıra Güneş’in Dünyaya göre uzaklığı, boyutu ve yerküremize uyguladığı çekim kuvvetinden bahsetmiştir. Güneş’in Dünyaya uyguladığı çekim kuvveti, yerkürenin çekim kuvvetinin yaklaşık 27 katı olarak belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 77-80). Güneş üzerinde bulunan bazı lekeler olduğu ve bu lekelerin gözlemlenmesine, tam olarak Güneş’in hangi kısmında bulunduğu hakkında bilgi verilmiştir (Tevfik, H.1297: 88). Bu lekelerin birbirine uzaklığının yaklaşık birkaç mil (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Mil>, Mil; bir uzunluk birimi; Kara mili:1.609,344 metredir. Erişim tarihi: 14.11.2014) olduğu ve bunları 111 sene önce İngiliz Wilson’un keşfettiği vurgulanmıştır. Wilson Güneş üzerinde bazı patlamalar oluştuğunu ve bunların Portakal kabuğu misali kabardığını belirtmiştir. Wilson Amerikada yaşayan bir gök bilimi gözlemcisidir. 1774 senesinde gözlemleri sırasında, Güneş üzerinde daire şeklinde bir leke görmüş ve ilk defa Güneş lekelerini keşfeden bilim adamı olarak literatüre geçmiştir (Doğan, 1988: 102). Güneş’in tam bir tam dönüşü 27 gün 6 saatte tamamlandığı belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 88-89). Yazar “Şemsin Volkanları” başlığı altında güneş üzerinde bulunan lekelerin aslında birer volkan krateri olduğu ve aralarındaki mesafenin değişmediği dürbünle gözlemlenmiş demektir (Tevfik,

H.1297: 90). On adet yıldız tespit edilmiş, bu yıldızların isimleri bulunmuş oldukları konum, birbirine olan uzaklıkları, güneşe olan uzaklıkları “Kevakib-i Seyyare” adı altında ifade edilmiştir (Tevfik, H.1297: 92-93). Yazar gezegenlerden Merkür ve Venüs’e “Kevakib-i Sebliye” adı verildiğini belirtmiştir. Ayrıca bu gezegenlerin güneşin doğusunda ve batısında buldukları ve bunların belli bir düzen içerisinde buldukları bu düzene eserde “İçtima-i Sefli ve İçtima-i Ulvi” isimleri verilmiştir (Tevfik, H.1297: 93-102). Yazar ilk olarak Merkür gezegeninin boyutu, konumu, bulunmuş olduğu sistem içerisindeki dönüşünü ne kadar sürede tamamladığını, diğer gezegenlere olan uzaklığını, yüzeyi üzerindeki yer şekillerini teleskoplar aracılığı ile ne şekilde görüldüğünü belirtmiştir. Akabinde Venüs gezegeni hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgiler gezegenin yıldızlar arasında en fazla ışık yayan yani en parlak olanı olduğu vurgulanmıştır. Venüs’ün güneşe olan uzaklığı, güneş etrafındaki dönüşünü ve kendi etrafındaki dönüşünü kaç ay, gün, saat ve dakika da tamamladığı ifade edilmiştir. Bu gezegeni keşif edenin Yunanlı Aristipos olduğu eserde belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 103). Yazar bu bilgileri verdikten sonra dünyamızın güneş ve kendi etrafındaki dönüş süresini 365 gün olarak belirtmiştir. Dünyamızın çeperi hareket ettiği zaman hareketini ne kadar sürede tamamladığını yer kürenin hacmini hesap etmiş ve bulduğu rakamı da belirtilmektedir (Tevfik, H.1297: 103-106).

Eserde “Fusul ve Mevasim” başlığı altında dünyanın güneş etrafında dönmesinden dolayı mevsimlerin oluştuğu ve dünyanın hangi tarihlerde hangi mevsimi yaşadığı ifade edilmiştir. Buna ek olarak ekinoks tarihleri, en uzun gün ve en kısa gecenin yaşandığı tarihler ve bu tarihler esnasında dünyanın güneşe göre olan konumu belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 108-112). Yazar ayrıca eserde “Medarin ve Medar-ı Katib” başlığı altında dünyanın kuzey ve güney olmak üzere iki kutba ayrıldığı ifade edilmiştir. Yine eserde yengeç ve oğlak dönenceleri ve bu dönencelerin yer küre üzerinde bulunduğu konumlar belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 112-113). Yeryüzünün coğrafi olarak taksim edildiği “Arzın Mıntıkaya Taksimi” başlığı altında verilmiştir. Ayrıca bu kısımda yeryüzünün hangi dönenceler arasında, hangi bölgelerin bulunduğu hakkında bilgiler verilmiştir (Tevfik, H.1297: 114-118). Burada yazarın astronomi gibi coğrafya ilmini iyi bildiğini görmekteyiz. Ayrıca bahsi geçen konularda o dönemde Osmanlı ve İslam dünyası adına hiçbir mucidden bahsedilmemiştir. Bunu o dönem Osmanlı Devletinde pek fazla bilim adamı yetişmediğini yazarın vurguladığı görülebilmektedir. Yukarıda sayılmış olan bilim

adamlarının hemen hemen hepsinin pozitivist olması eserin yazarı olan Ebü'z- Ziya Tevfik'in pozitivist düşünce taraftarı olduğu düşüncesini bizlere göstermiştir.

Güneş, dünya ve bazı gezegenler hakkında bilgi verildikten sonra “Kamer” başlığı altında Ay hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Buna göre ilk olarak ay ve dünyanın yüzeyi arasındaki fark belirtilmiş, ayın dünyanın uydusu olduğu, dünyaya olan uzaklığı, dünyaya göre hacmi, dönüşünü ne kadar sürede tamamladığı belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 119). Eserde “Kamerin Safha-i Rasadiyesi” başlığı altında ayın dönemleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yazar bu konu ile ilgili bilgi verirken ayın belirli dönemlerde gökyüzündeki şekilsel değişimlerini resmetmiş; bu resimlerde ay yüzeyinde bulunan meteor çukurlarını da göstermiştir. Buna göre ay yüzeyindeki meteor yağmurundan dolayı oluşmuş krater çukurlukları, dağlar gibi yeryüzü şekillerinin en adi bir dürbün ile bile kolaylıkla görülebileceği belirtilmiştir. Ay yüzeyindeki sönmüş volkanların dünyadaki volkanlar ile arasındaki farklara değinmiştir. Bu farklar Dünyada bulunan volkanlar hala sıcakken Ay yüzeyindekiler tamamen soğumuş olduğu belirtilmiştir. Eserde ay yüzeyinde herhangi bir yanardağ bulunmadığı ve bu fikrin 1796 yılında Fransız gök bilimciler tarafından ortaya atıldığı vurgulanmıştır (Tevfik, H.1297: 120-134). Bu kısımda “Seyyaratı Ulviye Peykleri” başlığı altında gökyüzünde hareket eden gezegenlerin isimleri, hacimleri, konumları, güneş etrafındaki dönüşlerini ne kadar sürede tamamladıkları belirtilmiştir. İlk olarak “Merih” yani Mars gezegeni hakkında bilgiler verilmiştir. Esere göre Mars güneş etrafındaki dönüşünü yirmi üç ay, yirmi saat, on sekiz dakikada ve kendi etrafındaki dönüşünü ise yirmi dört saat otuz dokuz dakika yirmi bir Sâniyede tamamlamıştır. Ay etrafındaki dönüşü yirmi ay olarak verilmiştir. Ayrıca kuvvetli bir teleskopla bakıldığında Mars yüzeyinde bir takım lekeler görülmüştür. Mars mevsim sistemi dünyadaki mevsim döngüsünden pek farklı olmadığı ifade edilmiştir. 1867 senesinde Paris ve Washington rasathaneleri tarafından Mars etrafında iki adet gök cismi müşahade edilmiş fakat dönüş süreleri hesap edilememiştir (Tevfik, H.1297: 135-142).

Eserde gökyüzündeki cisimleri belirleyebilmek için “Seyyarat-ı Zağire yahud Dürbünü” başlığı altında Mars ve Jüpiter arasında bu dürbün sayesinde yüzlerce uçan cisim yani küçük gezegenler keşfedilmiş ve bu gezegenlerin muhtemelen bir volkan patlaması sonucu bu iki gezegen arasına yayılmış olabileceği ifade edilmiştir. Bu keşfi yapan 1772 senesinde fen bilimleri alanında yetkin olan Bod isimli bir bilim adamıdır. Bunun dışında 3 adet daha gezegen keşfedilmiştir. Sonraki senelerde

dürbünün daha da geliştirilmesi ile birlikte buna paralel olarak 35 yıl içerisinde 196 yıldız keşfedilmiş olduğu eserde belirtilmiştir. Bunların en yakın ve en uzak olanlarının isimleri de eserde verilmiştir (Tevfik, H.1297: 143-149). Mars hakkında bilgi verildikten sonra “Müşteri” yani Jüpiter gezegeni ile ilgili kısma geçilmiştir. Bu kısımda Jüpiter’in Güneş etrafındaki dönüşünü 12 yılda tamamladığını ve Jüpiter’in 1 yılı Dünyanın 12 yılına eşit olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bir karşılaşmadan diğerine olan süre ise 399 gün olarak hesaplanmıştır. Buna ek olarak bu gezegenin Güneş’e olan uzaklığı, dönüş hızı, kendi etrafındaki dönüş süresi, Dünyaya göre hacmi gibi bilgiler verilmiştir. Ünlü bilim adamı Kepler’in 1618 senesinde bu gezegenin keşfini 17 sene çalıştıktan sonra bulduğu vurgulanmıştır. Asıl adı Johannes Kepler olan bilim adamı 1596 senesinde yazmış olduğu “My Sterium” yani Gezegenlerin Gizleri adlı eserde gezegen sistemiyle ilgili çok geniş bilgiler vermiş, ayrıca Galilei’ye ait olan teleskop’un optik prensiplerini açıklamıştır (Unat, 2005: 4). Eserde Jüpiter yüzeyi ve atmosferi hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgilere göre bu gezegeni ortadan ayıran bir çizgi bulunduğu ve bu çizginin alt ve üst kısımlarında çeşitli lekeler görüldüğü ve bu lekelerin gezegen yüzeyindeki çukurluklar olduğu ifade edilmiştir (Tevfik, H.1297: 151-154). Eserde Jüpiter gezegeninin etrafında dönen 4 adet uydusu olduğu belirtilmiştir. Bu bilgiler “Müşterinin Peyk yahud Kamerleri” başlığı altında şu şekilde verilmiştir; Hollandalı Zaharya adında bir bilim adamı 1609 senesinde icat ettiği rasat dürbünü vasıtasıyla Jüpiter’in tıpkı Dünya gibi çevresinde dönen 4 adet uydusu olduğunu vurgulamıştır. Asıl adı Zacharias Jansen olan bilim adamı kendi çapında geliştirmiş ve yukarıda bahsi geçen gezegenler ile ilgili rasat faaliyetlerinde bulunmuştur (Unat, 2005: 1). Bu dürbün sayesinde gözle görülemeyen birçokgök cismini görme imkanı bulmuşlardır. En küçük ve en büyük uyduların bu gezegene olan uzakları verildikten sonra bu kısım son bulmuştur (Tevfik, H.1297: 155-156). Yazar Jüpiter hakkında bilgi verdikten sonra “Zühal” başlığı altında Satürn gezegeni ile ilgili bilgiler vermiştir. Satürn’ün Güneş etrafındaki dönüşünü ne kadar sürede gerçekleştirdiği, Güneş’e ve Ay’a olan uzaklığı, Dünya’ya göre olan hacmi, mevsimlerin ne kadar sürede oluştuğu ve Dünyadaki mevsim sisteminden farklı olan taraflarını ifade etmiştir. Bununla birlikte Satürn’ün Jüpiter’den sonra Güneş’e en yakın gezegen olduğu ve bu gezegenin uzaktan bir halka şeklinde görüldüğü ifade edilmiştir. Yazar eserde Satürn gezegeninin etrafında kendisine bağlı olarak sekiz adet uydusu olduğu ve bu uydular ile arasında bulunan çekim etkisi ve aralarındaki ilişkiyi göstermiştir. Akabinde

kendi etrafındaki dönüşünü ne kadar sürede sürdürmüş olduğu, yüzey şekillerinin özellikleri, üzerinde bulunan halkaların ebatı ve dağılımlarına değindikten sonra bu gezegen hakkındaki kısım son bulmuştur (Tevfik, H.1297: 156-172).

Yazar Uranüs gezegeni ile verdiği bilgilere devam etmiştir. Uranüs'ün Güneş'e yakınlığı, çapının ne kadar olduğu, Güneş sistemindeki sıralaması ve etrafında bulunan uydu sayısı gibi bilgiler verilmiştir. Ayrıca o tarihte bu uydu sayısı altı iken, günümüzde bu sayı yirmi yedi ile ifade edilmektedir. Bulunan altı uydu esere göre İngiliz Herschel tarafından keşfedilmiştir.

Esere göre sonraki gezegen Neptün'dür. Neptün Güneş sisteminde daha önceden bilinen bir gezegen olmasına karşın onun keşfedilmesi Fransız Urbain Le Verrier vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Le Verrier 1845 yılında bu gezegeni keşfetmiştir. Fakat günümüz kaynaklarında bu tarih 23 Eylül 1846 olarak verilmiş; deneysel gözlemlerden önce matematiksel tahminler vasıtasıyla bulunan ilk ve tek gezegen olarak bilinmektedir ([http://tr.wikipedia.org/wiki/“Urbain Le Verrier”](http://tr.wikipedia.org/wiki/“Urbain_Le_Verrier”),Erişim tarihi: 19.08.2014) Ayrıca eserde gezegenin çapı, Güneş sistemindeki sırası, Dünyaya göre konumu, Güneş'e olan uzaklığı, kendi etrafında ve Güneş etrafındaki dönüşünü ne kadar sürede tamamlamış olduğu ve Neptün'ün uyduları ile ilgili bilgiler verilmiştir (Tevfik, H.1297: 176-178). Eserin devamında yazar “ Kevakib-i Zat El Zenab” başlığı altında kuyruklu yıldızlar ile ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre kuyruklu yıldızların konumları, Güneş sisteminde bulunan keşfedilmiş yıldız sayısı, Güneş'e olan uzaklıkları, Dünyadan görünenleri, birbirine olan uzaklıkları, en büyük ebata sahip olanları hakkında bilgiler vermiştir (Tevfik, H.1297: 179-191). Bununla birlikte 7 adet kuyruklu yıldız adı zikredilmiştir. Yazar bu yıldızlardan birkaç tanesine değinmiştir. Bunlar “Faik Kuyruklu yıldızı, Perurzenin Kuyruklu yıldızı, Venin Kuyruklu yıldızı, Darestin Kuyruklu yıldızı” başlıkları altında verilmiştir. Bu yıldızların kim tarafından keşfedildiği, Güneş'e olan uzaklıkları, kendi aralarındaki konumları, bu yıldızların Dünyadan ne şekilde gözüktükleri ile ilgili bilgiler vermiştir. Bu yıldızların kendi ışık kaynakları bulunduğunu ve Güneşten bağımsız olarak birer ışık kümeleri olduğu vurgulanmıştır (Tevfik, H.1297: 192-200). Ayrıca “Nücum-u Sabite” başlığı altında sabit yıldızlardan bahsetmiş; bu yıldızların her birinin tıpkı Güneş gibi kendi aleminin merkezi olduğunu ve Güneş'e göre bir zaman ve mekan belirleme ihtiyacından muaf olduklarını belirtmiştir. İngiliz William Herschel'in gözlem ve araştırmalarına dayanarak yaklaşık 20 milyon civarında sabit yıldızın olduğu tahmin edildiğinden bahsetmiştir. Bu yıldızların bir kısmının, yaydığı

ışıktan dolayı uygun hava koşullarında çıplak gözle görülebildiği ancak önemli bir kısmının sadece teleskop yardımıyla gözlemlenebildiği ifade edilmiştir. Ayrıca burçların isimleri, (Sünbüle, Haml sevr, Seretan, Esed, Mizan, Akrep, Kavs, Ceddi, Delv, Hut) ve gezegenlerin hareketleriyle Burçlarda meydana gelen değişimlerde bu bölüm altında ele alınmıştır (Tevfik, H.1297: 201-216).

Burçların Eski ve Yeni adları

Sünbüle	Başak
Haml	Koç
Sevr	Boğa
Seretan	Yengeç
Esed	Aslan
Mizan	Terazi
Akrep	Akrep
Kavs	Yay
Ceddi	Oğlak
Delv	Kova
Hut	Balık

Tablo 2. Burçların isimlerine ait tablo. Salnâme-i Kameri, ss.201-216

Bundan sonraki bölümde “ Nücum-u Muvakkata” başlığı altında geçici yıldızlardan bahsetmiştir. Zaten varlığı pek fark edilmeyen bu yıldızların belli bir süre sonra ortaya çıktıkları yerlerden kayboldukları belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 217). Yazar daha sonra 5 sayfa boyunca, bir kaynakça gibi, kaynak olarak kullandığı kişi ve eserlerin listesini vermiştir (Tevfik, H.1297: 218-223). Bu bölümden sonra “ Keşfiyat-ı Nücumiyeye” başlığı altında Mars ve Jüpiter arasında teleskop vasıtasıyla keşfedilen 201 yıldızdan bahsetmiştir. İşbu yıldızların 137 ‘sinin Avrupada, 59’unun Amerikada, 5’inin ise Asya’da keşfedildiğini beyan etmiştir. Daha sonra tablo şeklinde keşfedilen tüm yıldızların isimlerini listelemiştir (Tevfik, H.1297: 223-228).

Eser Osmanlı ve devrin diğer devletleri ile ilgili coğrafi, ticari, iktisadi ve demografik istatistiksel bilgilerin verildiği “İstatistik” bölümüyle devam etmektedir. Osmanlı iklimini, Anadolu, Balkanlar, Adriyatik, Ege kıyıları, Lübnan vadisi, Kuzey Afrika kıyıları ve Güneydeki çöller ayrı ayrı olmak üzere ele almıştır. Osmanlının, Adriyatik denizi, Yunan denizi, Ege denizi, Karadeniz, Kızıldeniz ve Basra körfezi gibi siyasi ve ticari açıdan çok önemli denizlere hükmettiğini ve İstanbul, Bergoz,

Varna, Trabzon, Selanik, Girit, İzmir, Beyrut, İskenderun ve Basra gibi son derece stratejik liman şehirlerine sahip olduğu belirtilmiştir. Devletin sınırları kuzeyde Rusya, Romanya, Avusturya; Doğuda İran ve Basra körfezi, Güneyde Güney Arabistan ve Batıda Yunan denizi ve Adriyatik olarak belirtilmiştir. Asya ve Avrupa topraklarının Karadeniz boğazı (İstanbul Boğazı) ve Biga boğazı (Çanakkale boğazı) tarafından ayrıldığı ifade edilmiştir (Tevfik, H.1297: 229-233). “Boğaz isimleri orijinal metinde iki şekilde yazıldığından dolayı orijinaline sadık kalınmıştır.”

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki nüfus yapısı din ve ırk olarak iki ayrı kritere göre listelenmiştir. Buna göre, Osmanlı'nın Rumeli topraklarında, 3,650,000 Müslüman, 4,850,000 Hıristiyan ve 850,000 Yahudi yaşamaktadır. Yine bu nüfusun 3,782,000'i Slavlardan, 2,260,000'i Türklerden, 1,229,200'ü Arnavutlardan, 1,024,200'ü Rumlardan, 199,600'ü Lehlerden ve 750,000'i Musevilerden oluşmaktadır (Tevfik, H.1297: 235).

Müslüman	Hıristiyan	Yahudi
3,650,000	4,850,000	850,000

Tablo 3: Rumeli'deki Nüfusun Dini dağılışı 1880 senesine ait tablo Kaynak: Salname-i Kameri, s.235

Tablodan anlaşılacağı üzere 1880 senesinde Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarında yaşayan nüfusun büyük kısmını Hıristiyan halkın meydana getirdiğini görmekteyiz. Hıristiyanlardan sonra Rumeli topraklarındaki en büyük ikinci dini grubun ise Müslümanlar olduğunu Yahudilerin sayısının ise Hıristiyanlık ve İslama mensup olanların sayısından çok daha az olduğu görülmektedir.

Slavlar	Türkler	Arnavutlar	Rumlar	Lehler	Museviler
3,782,000	2,260,000	1,229,200	1,024,200	199,6002	750,000

Tablo 4: Rumeli'deki Nüfusun Irk olarak dağılışını gösteren tablo, Salnâme-i Kameri, s.235

1880 yılında Osmanlı Devletininin Rumeli topraklarındaki tebaanın irki olarak dağılışına bakıldığında slavların bölgedeki en büyük etnik unsur olduğu görülmektedir. Türklerin sayısının bölgedeki Müslüman sayısından az olması bölgede Türklerden başka Müslüman etnik unsurlar bulunduğunu göstermektedir. Arnavutlar ve Boşnaklar bölgedeki diğer Müslüman etnik unsurlardır. Ayrıca payitaht ile birlikte 5 adet şehrin nüfusuna değinmiştir. Bu şehirlerin nüfusu aşağıdaki tabloda şu şekilde verilmiştir;

Şehir Adı	Nüfus Miktarı
İstanbul	750,000
Edirne	62,000
Selanik	75,000
Bosna	50,000
İzmir	150,000

Tablo:5 Payitaht ile birlikte 5 adet şehrin nüfusunu gösteren tablo, Salnâme-i Kameri, s.235

Yazar Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki demografik yapısına değindikten sonra "Ticaret" başlığı altında Osmanlı Devleti'nin İthalat-ihracat rakamları ile ilgili bilgiler vermiştir. Buna göre devletin hangi ürünleri ithal ettikleri, hangi ürünleri nerelere ihraç ettiğini, ihracat ve İthalat miktarları ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Osmanlı Devleti İthalat ürünleri manifatura ve mamul eşyalar olarak belirtilmiştir. İhracat kısmında ise özellikle hububat, buğday, çavdar, arpa ve kokorüz mısır gibi tüketim mamulleri ve bu mamullerin nereden ne kadar fiyata İstanbul'a getirilmiş olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca pirinç, pamuk, yaş meyve, şarap, tütün, bal ve gül yağı gibi ürünlerin yukarıda adı geçen limanlar aracılığıyla yurtdışına gönderildikleri vurgulanmıştır. Saydığımız ürünler dışında kök boya özellikle İngiltere'ye yılda 500 bin lira olarak ihracat yapıldığı eserde ifade edilmiştir (Tevfik, H.1297: 236-237). Ayrıca yıllık ihraç edilen hububat 25 milyon Frank, pamuk 230 milyon frank, Erik 1 milyon frank, yaş ve kuru meyve 500 bin frank olarak belirtilmiştir. Buna göre Osmanlı Devleti'nin 1879-80 seneleri arasında en fazla ihraç etmiş olduğu ürün pamuk olarak gözükmektedir. İthalat ve ihracat edilen ürünler ve miktar olarak rakamları verildikten sonra Osmanlı Devleti'nin o dönemde elinde bulunan gemilerin sayısı verilmiştir. Diğer Avrupa devletleriyle karşılaştırıldığında Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda deniz gücü olarak Avrupa devletlerinin gerisinde olduğu görülmüştür. Eserde göze çarpan bir başka kısım ise ithalat rakamlarının tam olarak verilmeyişidir. Daha sonra ulaşım ve haberleşme ağı ile ilgili de bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere göre Osmanlı Devleti'nde o dönemde bulunan telgrafhane sayısı, 402 bu telgraf ağının km cinsinden yayıldığı alan 25,232 km, senede çekilen telgraf sayısı ise 1,210,756 olarak verilmiştir. Postaneler ise sayı itibariyle 429 adet olup Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya, Almanya ve Mısır postaneleri bu sayı dışında tutulmuştur. Telgraf ve ulaşım ağı dönemin şartlarına bakıldığında az da olsa gelişmiştir. Bu

bilgiler verildikten sonra Osmanlı Devletinde o dönemde önem arz eden limanlar ve bu limanların isimleri verilmiştir (Tevfik, H.1297: 238). Buna göre Anadolu’da İzmir, Beyrut, Yafa, Larnaka, Basra, Sinop, Samsun, Giresun, Trabzon, Afrika, Trablusgarp. Rumeli’de bulunan limanlar ise Selanik, Tekfur Dağı, Varna şeklinde sıralanmıştır. Bu limanlar o dönemde Osmanlı Devleti’nin ticaretine yön vermesi bakımından önem arz etmektedir. Çünkü İthalat ve İhracat bu limanlar aracılığıyla yapılmaktadır. Limanlar ile ilgili bilgi verdikten sonra yazar Payi-i taht’ın nüfusu ile ilgili bilgiler vermiştir. Bu bilgiler şu bölgeleri kapsamıştır; Edirne, Selanik, Bosna Sarayı ve İzmir olarak belirtmiştir (Tevfik, H.1297: 239). Tablo 5’te yukarıda sayılan şehirlerin nüfus miktarları ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Yazar sonraki bölümde dönemin en büyük eyaletlerinden olan Mısır hakkında bilgiler vermiştir. İlk olarak Mısır’ın iklimine değinmiştir. Yaz ve kış aylarında Kahire ve civarının hava sıcaklığı, hangi zamanlarda nerelerin serin, nerelerin aşırı sıcak olduğunu eserde ifade etmiştir. Ayrıca Nil nehrine yakın olanlar ile uzak olanlar arasında bir kıyaslama yapmıştır (Tevfik, H.1297: 240). Nil nehrine yakın olan kısımlarda tarım faaliyetlerinin yaygın olduğu, fakat uzak olduğu bölgelerde özellikle hayvancılık ve hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetlerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte “Nil” başlığı altında Nil nehri ile ilgili genel bilgiler vermiştir. Nil nehrine Yunanlılar ve Mısırlılar tarafından verilen isimlere, nehrin doğduğu yere, sınırlarının uzanmış olduğu noktalara, çevresinde bulunan verimli arazilere, zamanında bu nehrin kutsal olduğuna, hangi havzalardan geçtiğine, hangi ülkeleri kapsadığına, oluşturmuş olduğu deltaya yazar eserde değinmiştir. Ayrıca Nil nehrinin kaynağını araştıran o dönemin araştırmacılarına ve tarihçi Herodot’un bu konuyla ilgili görüşlerine yer vermiştir. Nil nehrinin kaynağı ile ilgili Herodot’tan bikaç yüz yıl önce yaşamış olan Petulma Orjet adındaki hükümdarın İskenderiye kütüphanesinde bulunan “Aratosten” adlı kitapta Nil nehrinin kaynağı ile ilgili bilgiler bulunduğuna değinmiştir. XIX. Yüzyılda özellikle Avrupalıların bu konu üzerinde çalışma yaptıkları ve bu çalışmalarını fen mecmualarında ve gazetelerde yayınladıklarından bahsetmiştir (Tevfik, H.1297: 240-250). Yazar bu bilgileri verirken Osmanlı aydınını yermiş olduğu anlaşılmaktadır; çünkü eserde bahsi geçen araştırmalar yapılırken hiçbir Osmanlı bilim adamının adı geçmemiştir.

Yazar Nil nehri’nin sınırlarını “Nilin Cedveli” başlığı altında belirtmiştir. Buna göre Kavalalı Kavalalı Mehmet Ali Paşa Mısır’a malik olduktan sonra kendi adıyla

bir geçit yaptırmıştır. Bu geçidin sınırları Libya dağları ve Arap dağlarının ayrıldığı nokta olarak belirtilmiştir. Esere göre Kavalalı Mehmet Ali Paşa İskenderiye de bir kanal açtırmış ve bu kanala Cedveli Mehmet adını vermiştir. Bu cetvellerde Nil'in taşma tarihleri, geri çekilme tarihleri, hangi tarihlerde tarım yapılabileceği gibi bilgiler yer almaktadır. Ayrıca daha önce Yunanlılar ve Mısırlılar tarafından oluşturulan cetveller hakkında da bilgiler verilmiştir (Tevfik, H.1297: 250-251). Eserde Mısırdaki bulunan i deniz ve gller “ Bahire Yahud Gl” başlığı altında verilmiştir. Bu gllerin isimleri, sınırları, konumları ve 8 adet gl adı geçmektedir. Ayrıca tuz ve balık mahsl elde edildiği belirtilmiştir Mısırdaki ziraat faaliyetleri ise “ Mahsulatı Mısıriye” başlığı altında verilmiştir. Buna göre ekilen arazi 3 milyon fidan olarak ifade edilmiş, üretilen ürünler buğday, (Tevfik, H.1297: 252-253),, pirinç, pamuk, keten, şeker, hınna (kına) ve yön olarak verilmiştir. Bunun dışında hurma üretildiği fakat miktarı ile ilgili bilgi verilmemiştir (Tevfik, H.1297: 253).

Mısır'ın gl ve nehirlerinden sonra yetişen ağaç türleri ve bitki çeşitliliğini “Eşcar ve Nebatat” başlığı altında vermiştir. Eserde Kavalalı Mehmet Ali Paşa zamanına kadar Mısırdaki ağaç sayısının çok az olduğu, Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa'nın zamanında bu durumun değiştiğini yaklaşık 21 milyon adet ağaç dikildiği ve bu ağaç trelerinin sayısı 9 çeşit olarak verilmiştir. Bunlar dışında “Envai Nebatat” başlığı altında Pamuk, kahve, şeker Kamışı, ivit, demir hindi, seçer flful, Hınna-i nebat, el saleb, Yasmin, asma, kenevir, buğday, Mısır buğdayı, mercimek, nohut, pirinç gibi ürünlerin isimleri verilmiştir. Ayrıca meyve ve sebze üretildiği ile ilgili bilgi verilmiştir (Tevfik, H.1297: 254-255).

Mısırdaki üretilen ürünler hakkında bilgi verildikten sonra yazar “Ticaret” başlığı altında Mısır'ın İthalat ve ihracatı hakkında bilgi vermiştir. Buna göre Mısır'ın senelik İhracat rakamı 313,090,500, ithalat miktarı ise 145,000,000 olarak verilmiştir. Bir yılda yapmış olduğu İthalat ve ihracat rakamlarını vermiş, İthalatın ihracattan daha az olduğu görülmüştür. Bu bilgiler ışıkında Mısır ekonomisinin dışa bağımlı olmadığı anlaşılmaktadır (Tevfik, H.1297: 256). Mısır'ın idari taksimatı “ Taksim-i İdare” başlığı altında verilmiş olup, Mısır hkmetinin idari açıdan 5 kısma ayrılmış olduğu ve bu kısımlarda müdüriyet adı verilen yöneticiler atanmıştır. Ayrıca mdriyette 1 hastane, bir zabıta konağı ve bir meclis-i idare bulunduğu ifade edilmiştir (Tevfik, H.1297: 257).

Eserde İdari taksim hakkında bilgi verildikten sonra “Maarif” başlığı altında Mısır'ın okullarını, tahsil ihtiyacını idare ve temin eden bakanlık ile ilgili bilgi

verilmiştir. Bu bakanlık ile ilgili yazar eğitime senede ne kadar para harcadığını, müderrisler ve mektepler hakkında bilgiler içerdiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu mekteplerin Fransız usulü eğitim verdikleri ve programlarını da bu doğrultuda hazırladıklarını belirtmiştir (Tevfik, H.1297: 258-259). Bunlar dışında Nüfus bilgileri, içerisinde bulundurduğu gayri Müslim halk ve dışardan gelen Avrupalıların sayılarını vermiştir (Tevfik, H.1297: 259). Son olarak “Mülahaza” başlığı altında Mısır’ın Kavalalı Mehmet Ali Paşa öncesinde ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa döneminde yaşamış olduğu değişimi, refah seviyesinin ne şekilde yükseldiğini, Paşa’nın idare anlayışı hakkında bilgi verdikten sonra Mısır ile ilgili kısım son bulmuştur (Tevfik, H.1297: 260-261). Yazar Mısır ile ilgili çok yönlü olarak bilgi verdikten sonra “Avrupa Hükümetleri” başlığı altında günün Avrupa devletleri hakkında bilgiler vermiştir. İlk olarak Almanya ile başlamıştır. Bu devletin yönetim şekli, başkentinin adı, iklim özellikleri, maliye teşkilatı; senelik gelir ve gider rakamları, ticaret verileri, ithalat ve ihracat ürünlerinin isimleri, posta ve telgraf ağı, idari yönden taksimatı ve taksim edilen bölgelerin isimleri, eğitim sistemi ve okullarda verilen eğitimin türü, askeri olarak kara ve deniz gücü ve bu sistemde bulunan asker sayısı ve askeri araçların sayısı gibi istatistiki bilgilere yer verilmiştir (Tevfik, H.1297: 263-272). Eserde ikinci olarak Avusturya Macaristan İmparatorluğuna geçilmiştir. Yine bu devlet hakkında bilgi verilirken şu noktalara değinilmiştir;

Payitahtın nerede olduğu, ülkeyi yöneten hanedanın adı, iklimi ve bölgelere göre değişimi, idarenin içerde 14 kısma ayrılmış olduğu yani idari taksimatı, eğitim veren okulların türü ve bu okulları tercih eden milletlerin adları, harp kuvvetlerinin istatistiki verileri, İthalat ve ihracat rakamları ve bu değişimde kullanılan ürünlerin adları, posta ve telgraf ağı ve demografik olarak içinde barındırdığı halklar hakkında bilgiler vermiştir (Tevfik, H.1297: 273-279). Sonrasında İspanya Krallığı hakkında bilgiler vermiştir. Buna göre Başkentinin adı, yöneten hanedanın adı, iklim özellikleri, coğrafi olarak çok güzel ve verimli vadilere sahip olduğu, İdari olarak 49 sancağa taksim olunduğu, askeri gücü, demografik yapısı, ticari olarak biraz zayıf olduğu bunun nedeninin ise 10 yıldır yaşanan karışıklıklar olduğu yazar tarafından belirtilmiştir (Tevfik, H.1297: 280-284). Bunlar dışında yazar diğer Avrupa devletlerini de bu şekilde değerlendirmiştir. Bu devletler şu şekilde sıralanmıştır; İsveç- Norveç, İsviçre, İtalya, Belçika Krallığı, Portugal Krallığı, Payba (Flemenk) Krallığı, Danimarka Krallığı, Rusya imparatorluğu, Fransa Cumhuriyeti, Monako

Prensliği, San Marino Prensliği, Yunan Krallığı olarak bu saymış olduğumuz devletleri yukarıda vermiş olduğumuz şekilde yazar ele almıştır (Tevfik, H.1297: 284-331). Vermiş olduğu bu bilgiler ışığında birçok açıdan o dönemin Avrupa devletleri hakkında bilgi edinmiştir.

Yazar diğer bölümde “Asya” başlığı altında Asya ülkeleri hakkında bilgiler vermiştir. Bu ülkelerden ilk olarak İran gelmektedir. Yazar eserde İran ile ilgili başkentinin neresi olduğu, hangi hanedan tarafından yönetildiği, yöneten hükümdarın adı gibi bilgileri verdikten sonra, İran devletinin iklimi, İdare taksimi, maliyesi, İthalatı ve ihracatı hakkında bilgiler vermiştir (Tevfik, H.1297: 332-334). İkinci olarak Çin İmparatorluğu gelmektedir. Yine eserde bu devletin başkenti, başta bulunan hanedanın adı, iklim özellikleri, idare yapısı, ticaret hacmi gibi istatistiki bilgiler verilmiştir (Tevfik, H.1297: 334-335). Üçüncü olarak Japonya İmparatorluğu hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre, Japonya yönetim şekli, eğitim durumu, iklimi ve yayıldığı alan, medeniyet seviyesi, askeri gücü ve gelişmişlik düzeyi ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Tevfik, H.1297: 335-338). Yazar Asya kısmında son olarak “Hind İmparatorluğu” başlığı altında yukarıda verilen bilgiler şeklinde Hindistan hükümeti hakkında bilgiler vererek “Asya” kısmını bitirmiştir (Tevfik, H.1297: 339-342).

Yazar eserin devamında Dünya kıtaları ve bu kıtalarda bulunan ülkeler hakkında bilgi vermeye devam etmiştir. Bir sonraki Kıta “Afrika” başlığı altında verilmiştir. Bu başlık altında 4 adet ülke ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu ülkeler şu şekilde sıralanmıştır; Habeş İmparatorluğu, Zengibar Hükümdarlığı, Fas (Marakeş) Padişahı, Madagaskar Hükümdarlığı olarak sıralanmıştır (Tevfik, H.1297: 343-346).

Eserin son kısmında “Amerika” başlığı altında Amerika ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Amerika devletinin başkanının 4 senede bir seçildiğini, bu devletin idari yapısı, idari olarak bölünüşü yani taksimatı, vesayetinde bulunan ülkelerin (eyalet) isimleri, eğitime yılda harcanan miktarın ne kadar olduğu, maliyesi ile ilgili ithalat ihracat rakamları, bünyesinde bulunan eyaletlerde yaşayan nüfus miktarı, posta ve telgraf ağı hakkında istatistiki bilgiler yer almaktadır. Yazar eserde en son olarak “Brezilya İmparatorluğu” başlığı altında bu ülke hakkında bilgiler vermiştir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu ülkenin başkenti, yönetim şekli, idari olarak taksimatı, önemli limanları, ticaret gelirleri, eğitim sistemi, iklimsel özellikleri ve yayılma alanı gibi bilgiler verilmiştir (Tevfik, H.1297: 347-352). Verilen bu bilgilerle vurgulanmak istenen düşünce o günün dünya devletleri hakkında bilgi vermek ve bu devletler ile

Osmanlı Devleti'nin bir karşılaştırması yapılmak istendiği söylenebilir. Özellikle Amerika kısmında vurgulanan 4 senede bir seçim yapılması demokratik olarak Osmanlı toplumuna mesaj verme amacı güdülmüş olabilmektedir.

Bu bilgiler ışığında Salnâme-i Kâmerî adlı eserin içeriği ve bu eser içinde bulunan bilgilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Eser o dönemi aydınlatması açısından önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

SONUÇ

Hicri 1297 senesinde Ebü'z- Ziya Tefvik tarafından kaleme alınan Salnâme-i Kâmerî, O dönemde vuku bulmuş olaylara, dünya devletlerinin eğitim sistemi, ekonomisi, askeri gücü, ulaşım ve haberleşme ağı hakkında önemli bilgiler vermiştir. Bunun yanı sıra eser takvim özelliği gösterdiğinden dolayı bizlere hem Rumi, hem de Hicri Kameri aylarda tarihte o gün meydana gelmiş olaylar hakkında bilgi vermesi dolayısıyla önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'un nüfusu, siyasi açıdan ifade etmiş olduğu anlam, payitaht olarak bilinen başkent in ekonomik açıdan önemi, önemli limanları, ithalat ve ihracat rakamları gibi bilgiler verilmiştir.

Salnâme-i Kameri adlı eser incelendiğinde şu sonuçlar çıkarılabilir. Eser dönemi birçok açıdan ele alması dolayısıyla önem arz etmektedir. İlk olarak Osmanlı hanedanının Osman Gazi'den başlayarak dönemin hükümdarı olan Sultan II. Abdülhamid'e kadar kısaca bilgiler vermiş ve buradan Osmanlı hükümdarları ve dönemleri hakkında bizlere kısa ve öz bir şekilde kronolojik bilgiler vermiştir.

Yazar bu bilgileri verdikten sonra eserini tanıtmaya başlamış, eserin daha iyi anlaşılabilmesi için "okuyuculara ihtar" adında bir başlık atmıştır. Bu başlık ile yazar eserin idrakı konusunda dikkate değer bilgiler vermiştir. Bilindiği üzere "Yeni Osmanlılar" cemiyetine mensup olan yazar okuyucularına üstü kapalı olarak kendi fikirlerini aktarmaya çalışmıştır. Daha sonra Sarayın bazı kısımları ve burada görev alan zatlara kısaca değindikten sonra, Nazırlıklara ve dönemin Avrupa devletleri ve bu devletlerin iktisadi, ticari, askeri, eğitim, önemli limanları, ticaret hacimleri gibi istatistiki bilgiler vermiştir. Yazar burada aslında o günün Avrupa devletleri ve Osmanlı Devleti'nin bir mukayesesini yapmıştır. Bunu yukarıda belirtmiş olduğumuz "Okuyucuya ihtar" kısmından anlaşılmaktadır. Yazar Avrupalıların eğitime, demiryollarına, ulaşım ağlarına, özellikle ithalat-ihracat rakamlarına vurguda bulunmuştur.

Burada

Avrupalı devletlerin hem ekonomik hemde kültürel olarak bizden ileri oldukları anlaşılabilir.

Ebü'z- Ziya Tefvik bu eserde astronomi ile ilgili geniş bilgiler vermiştir. Eserin büyük bir kısmı gökyüzü ve rasat faaliyetleri ile ilgilidir. Özellikle tarihte bu konuyla ilgili çalışma yapmış olan kâşifler ve bu zatların yapmış olduğu keşifler ve bu keşiflerin insanoğluna ne gibi katkıları olduğu üzerine durmuştur.

Eserde Güneş, Ay, Dünya, yıldızlar ve Gezegenler hakkında geniş bilgiler verilmiştir. Bu saymış olduğumuz gök cisimlerinin konumları, birbirlerine olan uzaklıkları, kendi etrafında ve Güneş etrafındaki dönüş süreleri, yüzey şekilleri, Dünyaya göre benzer ve farklı yönleri gibi bilgiler verilmiştir. Bunun yanı sıra bu gök cisimlerini görebilmek için icat edilmiş rasat dürbünleri ve bu dürbünler ile çalışma yapan bilim adamlarının görüşlerine yer verilmiştir. Yazar gök cisimleri hakkında bilgi verirken aynı zamanda burçlar ve bu burçların isimleriyle birlikte bu gezegenlerle olan ilişkilerine dair bilgiler vermiştir. Bu bilgiler ışığında yazarın pozitif bilimlerle ilgilendiği, astronomi, burçlar, coğrafya konularında bilgili olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Yazar daha sonra dönemin en büyük ayrıcalıklı vilayeti olan Mısır hakkında bilgiler vermiş ve Mısır'ın Mehmed Ali Paşa öncesinde ve kendi döneminde geçirmiş olduğu değişimi anlatmıştır. Burada Osmanlı yönetimi ile Mehmed Ali Paşa dönemi yönetim sistemi karşılaştırılmıştır. Buradan çıkan sonuç Mehmed Ali Paşa dönemi Mısır eyaleti daha müreffeh olarak gösterilmiştir.

Yazar dönemin Asya, Avrupa, Afrika, kıtaları ve bu kıtalarda bulunan devletlere kısaca değindikten sonra son olarak Amerika hakkında bilgiler verip eseri sonlandırmıştır.

Son olarak Salnâme'ye bakıldığında eserin yazarı olan Ebü'z- Ziya Tefvik Avrupa'da ve dünyanın diğer kıtalarında cereyan eden gelişmeleri ve Osmanlı aydınınının bu gelişmelere bakışını bize aktarması açısından önemlidir. Özellikle eserde ele aldığı konularda Avrupa'nın bize göre ne kadar ileride olduğunu üstü kapalı bir şekilde aksettirmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra bu eser istatistiki bilgi vermesi açısından son derece önem arz etmektedir. Eserde Osmanlı Devleti, Mısır, Avrupa hükümetleri, Afrika kıtasında bulunan ülkeler, Asya ve Amerika kıtasında bulunan ülkeler ile ilgili istatistiki bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler; yukarıda saydığımız kıtalarda bulunan ülkelerin, yönetim şekli, demografik yapısı, nüfusu,

eğitim d¼zeyi, Ticari faaliyetleri, askeri g¼c¼, Limanları, iklimi ve idari taksimatı hakkında geniş bilgiler yer almıştır. O d¼nemi anlamamız açısından çok değerli istatistiki bilgiler verilmiştir. Bu eser Avrupa'daki ve diğer ¼lkelerdeki yaşanan gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde en ince ayrıntısına kadar belirtmiş olmasından dolayı ¼nemli bir birinci elden kaynaktır.

Son olarak Salnâmeye bakıldığında eserin yazarı olan Eb¼zziya Tevfik Avrupa'da ve d¼nyanın diğer kıtalarında cereyan eden gelişmeleri ve Osmanlı aydınının bu gelişmelere bakışını bize aktarması açısından ¼nemlidir.

Bunun yanısıra bu eser istatistiki bilgi vermesi açısından son derece ¼nem arz etmektedir. Eserde Osmanlı Devleti, Mısır, Avrupa h¼k¼metleri, Afrika kıtasında bulunan ¼lkeler, Asya ve Amerika kıtasında bulunan ¼lkeler ile ilgili istatistiki bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler; yukarıda saydığımız kıtalarda bulunan ¼lkelerin, y¼netim şekli, demografik yapısı, n¼fusu, eğitim d¼zeyi, Ticari faaliyetleri, askeri g¼c¼, Limanları, iklimi ve idari taksimatı hakkında geniş bilgiler yer almıştır. Bu eser Avrupa'daki ve diğer ¼lkelerdeki yaşanan gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde en ince ayrıntısına kadar belirtmiş olmasından dolayı ¼nemli bir kaynak eser niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- AYDIN, Bilgin. (1994). "*Ebüzziya Mehmed Tevfik*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.10, TDV. Yay. İstanbul.
- AYDIN, Bilgin. (1994). "*Sâlname*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.10, TDV, Yay. İstanbul.
- AYDIN, Bilgin. (2009). "*Sâlname*" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.36, TDV. Yay. İstanbul.
- ÇETİN, Atilla. (1983). "*Osmanlı yıllıkları*", Türk dünyası araştırmaları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, sayı 22, Şubat.
- ÇOKER, Fahri. (1963). "*Bahriye Salnâmeleri*", Donanma Dergisi, c.76.
- DEVELİOĞLU, Ferit. (1982). Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat, Güneş, Aydın S. (Haz.), 19. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara
- DİNÇOL M. Ali. (1998). "*Hititler*," Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Görsel yayınları, c.1, İstanbul.
- DOĞAN, Nadir, (1988). Güneş Fiziği ve Güneş- Ay tutulmaları, Ankara Üniversitesi Fen fakültesi yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- DUMAN, Hasan (1999). Osmanlı Salnâmeleri ve Nevsalleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu. c.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- EBÜ'Z ZİYA TEFKİ,(Hicri 1297) Salnâme-i Kameri, Mihran Matbaası, İstanbul.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, (2008). Osmanlı İdaresinde Adem-i Merkeziyet ve İmtiyazlı Vilayetler, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı.6, İstanbul.
- GÜR, Alim. (1998). Ebüzziya Tefkî Hayatı; Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları. Kültür Bakanlığı Yayın Evi, Ankara.
- İŞİK, İhsan. (2006). "*Ebüzziya Tefkî*". Resimli ve Metin Örneklî Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, c.III, 1.Baskı, Elvan Yayınları, Ankara.
- KOCABAŞOĞLU, Uğur-ULUĞTEKİN, Murat. (1998). Salnâmelerde Kayseri, kayseri ticaret odası yayınları, Kayseri.
- KOPARAL, Kadir. (2011). Vilayet Sâlnamelerinde Afyon Karahisar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

- ÖZTÜRK, Said. (2006). Osmanlı Salnâmelerinde Maraş Sancağı 1284-1326/ 1867-1908, I.cilt, Kahramanmaraş Kültür Armağanı, İstanbul.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü c.I, MEB Yayınları, İstanbul.
- SERTOĞLU, Midhat. (1986). Osmanlı Tarih Lügatı. Enderun Kitabevi, İstanbul.
- TANSEL, F.A. (1964). “*Ebüzziya Tevfik*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, MEB Yayınları, c.IV, Cüz 29-33, İstanbul.
- TEKTAŞ, Nazım. (2002). Mustafa Reşid Paşa. Osmanlıda İkinci Adam Saltanatı Sadrazamlar, Çatı Kitapları yay., İstanbul.
- TEVFİK, Ebüzziya. (2006). Yeni Osmanlılar. Kutlu, Ş. (Çev.), 1. Baskı, Pegasus Yayınları, İstanbul.
- TÜRK ve Dünya ünlüleri Ansiklopedisi Kişiler, Dönemler, Akımlar, Yapıtlar, Komisyon. (1983). “*Ebüzziya Tevfik*”c.4, Anadolu Yayınları, İstanbul.
- UNAT, Yavuz, (2005). “*Galileo Galilei ve Astronomiye Katkıları*”, Bilim Tarihi Dergisi, Sayı.1, İstanbul.
- YOLALICI, Mehmet Emin, (2006). Türk Tarihinin Kaynakları, Eser Yayınevi, Samsun.
- ZİYAD, Ebüzziya. (1964). ” *Ebüzziya Mehmet Tevfik*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.10, İstanbul.
- ZİYAD, Ebüzziya. (1997). “*Ebüzziya Mehmet Tevfik*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Dergâh yayınları, c.II, İstanbul.

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

- ACER, Zabit; 1311-1320 Yılları Arasında Hüdavendigâr Vilayetinde Kütahya Sancağı Salnamelerinin Transkribesi ve Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kütahya, 2000.
- AĞAVER, Tunç; Vilayet Salnamelerine Göre Erzurum Vilayeti (H.1310, 1317, 1318), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Erzurum, 2010.

- AKANDERE, Osman; Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1868-1904 Yılları Arasında Konya Sancağı'nın İdari ve Mülki Taksimatı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1987.
- AKYÜZ, Ayfer; Salnamelerde Eskişehir, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Kütahya, 2009.
- ARICI, Hayrettin; XIX. Yüzyılda Trabzon Vilayeti'nde Eğitim (Vilâyet Salnamelerine Göre), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Erzurum, 2006.
- ARSLAN, Barış; H.1265 (M.1849) Devlet Salnamesine Göre Osmanlı İdari Yapısı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2007
- AVLAR, Mestan; XX. Yüzyıl Başlarında Aydın Vilayet Salnamelerinde Muğla Sancağı, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1997.
- AYDIN, İlknur; 1303 H. (1887 M) Tarihli Konya Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi ve Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2003.
- BABAOĞLU, Halil İbrahim; XX. yüzyıl başlarında Aydın Vilayeti Salnamelerinde Denizli Sancağı, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1996.
- BAKAN, Nilüfer; Salnamelere Göre Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kütahya Sancağı'nın Sosyo-Ekonomik Profili, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir, 2007.
- BAYAZIDOĞLU, Hayriye; Salnamelere Göre Beyrut (H.1310/M.1893-H.1326/1908), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2010.
- BİRSOY, Cevat; Salname-i Vilayet-i Sivas Sene-i Hicri (1321), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler, Tokat, 2001.
- BOYACIOĞLU, Ramazan; Salnamelere göre 1. Meşrutiyetten 1. Cihan Harbine Kadar Aydın Vilayeti, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1987.
- BOZKURT, İbrahim; Salnamelerde Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Mersin, 2001.

- BÜYÜKSARIKULAK, Tevfik; II. Abdülhamid Dönemi Salnamelerine Göre Konya Vilayeti Merkez Sancağının İktisadi Durumu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1988.
- CANTÜRK, Hülya; Osmanlı salnamelerine göre 19. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nın Ekonomik ve Sosyal Durumu, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 1998.
- CAVCAV, Fadime Ceylan; Vilayet Salnamelerinde Yozgat (H. 1290-H. 1325) (M. 1873-M. 1907), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Afyon, 2013.
- CENGİZ, Ahmet; R. 1305, H. 1308, 1313, 1315, 1316, 1323 ve 1326 Tarihli Salnamelere Göre Aydın Sancağı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 1999.
- ÇELİK, Bülent Murat; Hicri 1286 (Miladi 1869) Tarihli Konya Vilayeti Salnamesi'ne Göre Konya Vilayeti'nin Siyasi, İdari, Adli, Sosyal, İktisadi ve Askeri Yapısı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.
- ÇOBAN, Faruk; H. 1288 (M. 1871) ve H. 1371 (M. 1899) Tarihli Kastamonu Vilayeti Salnameleri'nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2006.
- DOĞANAY, Rahmi; Salnamelere Göre Ma'muratü'l-Aziz Vilayetinde Maliye (1298-1325/1881-1907), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1986.
- DÖNMEZ, Cengiz; 1294 (M.1877) Senesi Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991.
- DÖRDÜNCÜ, Muharrem; 1326 (M.1910) Senesi Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995.
- ERDOĞAN, Haşim; H.1319 (M.1901) Tarihli Bahriye Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Kayseri, 2007.
- ERGÜL, Tekin; 1293 H.(1876 M.) Tarihli Adana Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi ve Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1998
- ERSÜ, Cemal; Salnamelerde Bayezid Sancağı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Van, 2011.

- ESER, Ebru; Salnamelere göre 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Trabzon Vilayeti, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.
- GÖKÇEK, Murat; Salık Veren Muhibban Salnamesi Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Gaziantep, 2014
- GÖR, Emre; Halep Vilayet Salnamelerine Göre (1886-1908) Rakka, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Gaziantep, 2010.
- GÜLBAHAR, Önder; Bitlis (1892, 1898, 1899, 1900 Tarihli Vilayet Salnameleri'ne Göre Merkez Sancağı), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 1997.
- HALICIOĞLU, Neslihan; Salnamelere Göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Edirne Vilayeti, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Ankara, 2003.
- İLDENİZ, İrşat; Vilayet Salnamelerine Göre Trabzon'un İktisadi ve Ticari Hayatı (1869-1904), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1988.
- İLERİ, Turgut; Maarif Salnamelerine göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1903) Amasya'da Eğitim ve Eğitim Kurumları, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Samsun, 1998.
- İLHAN, Gülçin; 1309 H. (1891 M.) Tarihli Adana Vilayeti Salnamesinin Yeni Harflere Çevrilmesi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2003.
- İLTER, Zerrin; Salnamelere Göre Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Bilecik, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir, 2007.
- İNAN, Uğur; H. 1311 (M. 1893) Tarihli Kastamonu Vilayeti Salnamesi' nin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2006.
- KAPKARA, İdris; Salname-i Nezaret-i Hariciyye (1302), Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Anabilim Dalı, Tokat, 2002.
- KAPLAN, Halil İbrahim,; Salnamelere Göre Adana (1880-1900), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2001.

- KARAKAŞ, Ömer; 19. Yüzyılın Sonu ve 20. Yüzyılın Başlarında Kütahya (Germiyan) Sancağı Salnameleri, Kütahya, 2000.
- KARATAŞ, Talat; Salnâme-i Hadika ve Salnâme-i Ebüzziya'nın Transliterasyonu, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Gaziantep, 2010.
- KEHA, Murathan; Salnamelere göre Yemen Tarihi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.
- KELEŞ, Hatice; Salnamelere Göre Van ve Bitlis Vilayetlerinde Dini-Sosyal Yapı, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Bölümü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Elazığ, 2009.
- KIZILTOPRAK, Ayşe Amine; 1330 Tarihli Rusumat Salnamesi'ne Göre Osmanlı Gümrükleri, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu İktisadi Anabilim Dalı, İstanbul, 2012.
- KOÇAK, Asuman; Salnamelere Göre Ankara Vilayeti: 1871-1907, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2013.
- KORKMAZ, Osman; Salnamelere göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Hamid Sancağı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998.
- KÜÇÜK, Zeynel Abidin; Osmanlı Askeri Salnamelerine Göre Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti ve Harbiye Nezareti Teşkilatı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kırıkkale, 2002.
- KÜÇÜK, Serkan; Salnamelere göre Kastamonu (Kastamoni) Vilayetinin Demografik Yapısı, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ, 2005.
- ORMAN, Canan Çalışkan; Salnamelere Göre Kosova (1879-1900), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2002.
- ÖNDER, Aynur; 1927 Tarihli Bursa Vilayeti Salnamesi'ne Göre Bursa'daki İdari Kuruluşlar, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1995.
- ÖZDEMİR, Mehmet Cihan; Osmanlı Salnamelerine Göre Diyarbakır 1869/1905, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Şanlıurfa, 2011.

- ÖZKAN AYDEMİR, Filiz; Salnamelere Göre Balıkesir’de Eğitim ve Eğitim Kurumları (1876’dan 1908’e), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Ana Bilim Dalı, Balıkesir, 2009.
- ÖZTÜRK, Şengül; 1300-1310 Yılları Arasında Hüdavendigâr Vilayetinde Kütahya Sancağı Salnamelerinin Transkribesi ve Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kütahya, 2000.
- PALALI, İlhan; XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Diyarbakır (Vilayet Salnameleri ve Mahalli Kaynaklara Göre) (1869-1905), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 1999.
- POLAT, Ebru; (M. 1892) ve H. 1316.1317.1318 (M. 1898.1899.1900) Tarihli Bitlis Vilayeti Salnamelerinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2006.
- SARAÇ, Mehmet Zahid; H.1317 (M.1899- 1900) Tarihli Bahriye Salnamesinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Kayseri, 2014.
- SELVİTOP, Ayten; Hicri 1288 (M.1871) ve Hicri 1306 (M.1888) tarihli Sivas Vilayet Salnamelerinin Günümüz Harflerine Çevrilmesi ve Mukayeseli Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri, 2004.
- SEVİNÇ, Sinan; Zümrüdü Anka Salnamesi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Gaziantep, 2014.
- SÖZER, Kasım; 1913 Tarihli Bahriye-yi Ticariye Salnamesi'ndeki Bilgiler Işığında Cumhuriyet’in İlk Yıllarındaki Deniz Ticaret Yapısının Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2006.
- SUBAŞI, Coşkun; Hüdavendigâr Vilayeti Salnamelerine Göre Bursa Sancağı İdaresinde Bulunan Kurum, Çalışanlar ve Demografik (Nüfus) Yapı, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kütahya, 2007.
- ŞENGÜL, Nuri; 1291 (M. 1874) Senesi Osmanlı Devlet Salnamesine Göre Osmanlı Devlet Teşkilatı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996.
- TALAYHAN, Mehmet Ali; Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilayetlerinin İdari Taksimatı 1851-1910, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2001.

- TAŞ, Çiğdem; Maarif Salnamelerine Göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1904) Aydın Vilayetinde Eğitim, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Afyon, 2006.
- TOPAL, Funda; 1310 Sene-i Hicriyesine Mahsus Mamurat'ul Aziz, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Elazığ, 2013.
- TOPAL, İbrahim; Salnamelere Göre Trabzon Vilayetinde Dini ve Sosyal Yapı, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Elazığ, 2013.
- TOPKAYA, Âdem; Salnamelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2007.
- UYAR, Ramazan; Osmanlı Salnamelerinde Bergama, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Diyarbakır, 2011.
- UYSAL, Mustafa Ali; Salnamelere Göre Burdur, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 1998.
- ÜNAL, Filiz; Maarif Salnamelerine Göre İstanbul'da Eğitim-Öğretim (1898-1903), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2007.
- YILDIRIM, Yıldırım; Halep Vilayet Salnamelerine Göre (1867-1908) Ayıntab, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Gaziantep, 2010.
- YILMAZ, Ayfer; H. 1287/M. 1870, H. 1288/M. 1871 ila H. 1317/M. 1899, H. 1318/M. 1900 Tarihli Erzurum Vilayeti Salnameleri'ne Göre Erzurum Vilayetinin Eğitim Durumu, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993.
- YÜKSEL, Abdullah; H.1287 (M.1870)/H.1297 (M.1880) Yılları Arasında Hüdavendiğâr Vilayeti Salnamelerinde Kütahya Sancağı, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Kütahya, 2008.

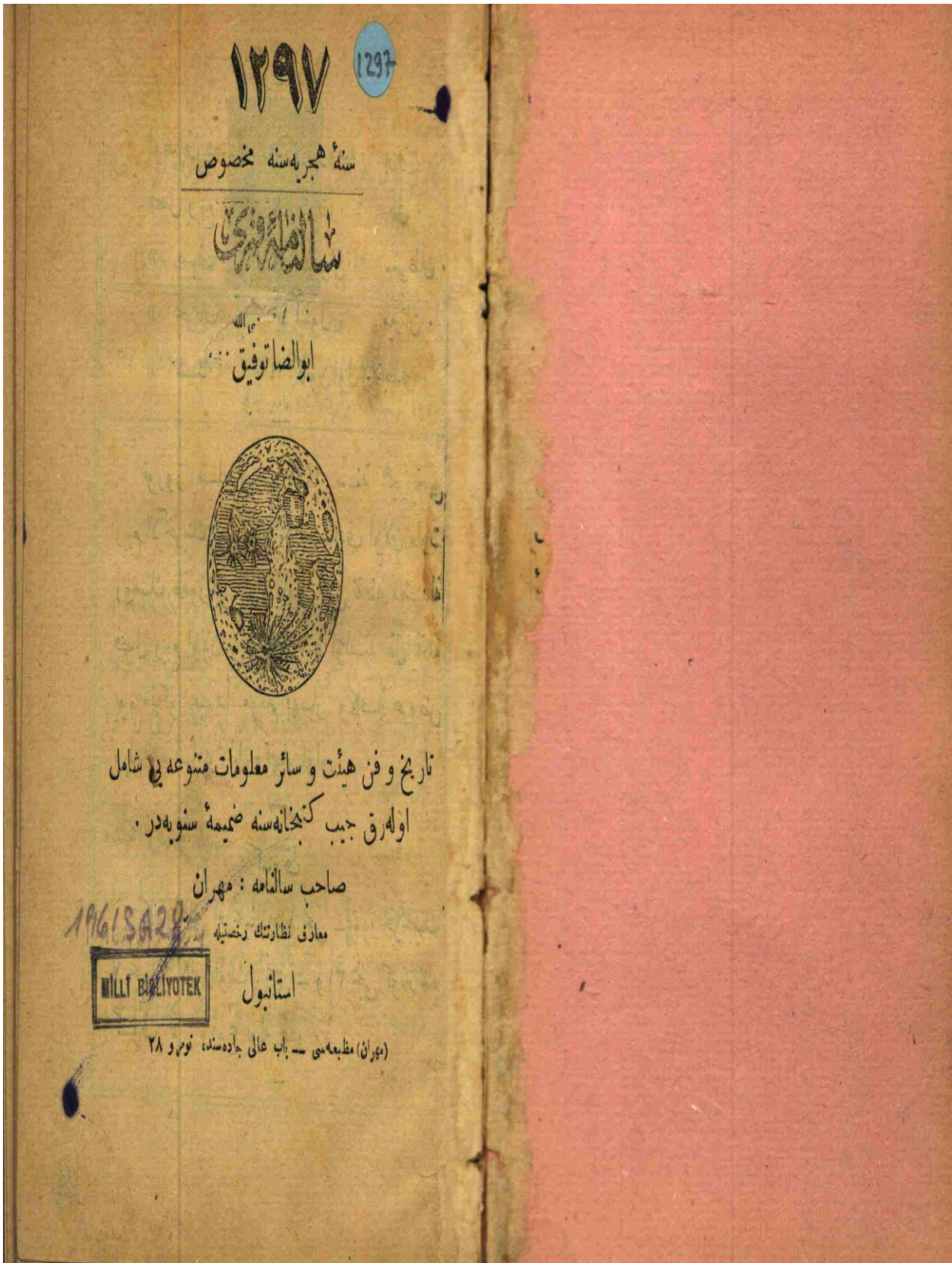
Elektronik Kaynaklar

http://tr.wikipedia.org/wiki/Urbain_Le_Verrier,Erişim tarihi: 19.08.2014

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Mil>, Mil; bir uzunluk birimi; Kara mili:1.609,344 metredir. Erişim tarihi: 14.11.2014

EKLER

Ek. 1. Salnâme-î Kamerî'nin Orijinal Nüshalarından Örnekler

نصول اربعه

اوصاف فصول شهر روميه بروج
 فصل ربيع : ۸ مارت . حمل .
 » صيف : ۹ خزران . سرطان .
 » خريف : ۱۰ ايلول . میزان .
 » شتاء : ۹ كانون اول . جدی .

نوروز سلطانی - ۱۲۹۷ سنه هجریه سی
 ربيع الآخرینک یوم عاشربنه مصادف اولان مارت
 رومینک طقوزنجی بازار کونی شمس نقطه معتدله
 فصل ربيع اولان برج حمل ثابته اولیسنه نقل بتمکله
 یوم مذکور مبدأ موسم بهار وکافه عروض
 وبلدانده تسایء لیل ونهار اولور .

کسوف

کانون ثانی افرنجینک ۱۱ نجی - تموز افرنجینک
 ۷ نجی - کانون اولک برنجی - ۳۱ نجی کونلرنده
 کسوف شم و توقع بوله قدر .

۳۵۲

غره محرم - بازار ابراهیمی

کانون اول رومی

۳

غروب تقریباً ۱۲ ۲۴

کانون اول افرنجی

۱۵

طلوع شمس ۲ ۴۱

قتل زیدن علی رضی الله عنهما .

بیوک نابولونک سنت الی آله سنندن نقل اولان نعشی پارسه واصل اولشدر

۱۸۴۰ بر میلیون آدم رهکدارنده حاضر ایدی .

مقدمه

هر کس منسلک اولدیغی طریقتدن زمانینک اطوار
 مجدداً سنه موافق خدمت ابرازینه چالیشیرسنه، شبهه
 بوقدر، که آرزمان ایچنده هر درلو آثار ترقی بر تازه
 کمال اظهار ایدر .

فضائل تربیت و معرفت جهتهله جهان ایچنده
 برجهان مدنیت احداث ایدن اقوام غریبه نیک کرمانی
 ايسه وسائط علم و عرفانی هر صنفک ذوق و استمقا-
 ده سنه خدمت ایدنه پناه چک بوللرده نحرری ایتدیلرندن
 عبارتندر .

کانون ثانی رومی
۲۹
غ فر ۱۲ ۴۹

شباط افرنجی
۱۰
ط شمس ۸۲ ۶

روح القوانین مؤلفی حکیم موتسکیفونک وقای ۱۷۵۵

خارجیه ناظری: صاوا پاشا - موقعی: باب عالی
داخلنده دائره مخصوصه .

شورای دولت رئیسی: عارفی پاشا - موقع
موقتی معارف نظارتی دائره سی .

عدلیه ناظری: جودت پاشا - موقعی عتیق
دارالقانون ده اوقاف نظارتک زبرنده .

مالیه ناظری: ادیب افندی - موقعی: سلطان
بازبرنده دائره مخصوصه .

تجارت و زراعت و معادن ناظری: قدری پاشا
موقعی: جمیده قربنده صاغیر احمد بک قونانی .

طوپخانه ناظری: علی صائب پاشا - موقعی:
طوپخانه ده دائره مشیری .

قبودان در با: راسم پاشا - موقعی: ترسانه ده
دیوانخانه .

کانون ثانی رومی
۳۰
غروب قر ۱۱ ۲۵

شباط افرنجی
۱۱
طلوع شمس ۲۶ ۱

صدر اعظم آباره پاشانک قتلی ۱۰۴۴ - داود پاشانک اعدای ۱۰۵۸
حکیم ده قارنک وقای ۱۶۵۰ - شاعر و مؤلف ادبیات مشهور لاهار بک وقای ۱۸۰۳
- فؤاد پاشانک فرانسه ده وقع نیس شهرنده وقای ۱۸۶۹

اوقاف ناظری: صبحی پاشا - موقعی: عتیق
دارالقانون ده .

معارف ناظری: منیف افندی - موقعی: چمبرلی
طاشده دائره مخصوصه .

نافعه ناظری: حسن فهمی افندی - موقعی:
عتیق دائره ضبطیه .

—

مجلس خاصه داخل اولیمان نظار و امنا:
رسومات ناظری: صبری پاشا - موقعی: امین
اوکنده امنعه کرمی .

ضبطیه ناظری: فریق حافظ پاشا - موقعی:
سلطان احمد قربنده دائره مخصوصه .

کانون اول فرنگی

۱۶

کانون اول رومی

۴

غروب قمر ۲۴ ۳

طلوع شمس ۴۲ ۳

چاوس سلطان سلیمان نانی ۱۰۹۹

استنوغرافیک مولدی (ژان فری تهم) یک وفاتی ۱۵۱۶

مثلا شو آرمز کون باشنه بر صحیفه دن عبارت
 بر دفتر سنوی اولدیغی حالده - نفعی بوبله بر
 کتابک ظهور بنه بر سنه انتظار اولنه جق نسبتده
 اولماقوله برابر بنه هر صنفک ولو جزوی اولسون
 استفاده سنه خدمت ایله یاهجک بر مزیتی حائر در .
 ایسته بو قیلدن اوله رق ، اوروپانک هر طرفده
 ارباب معرفت نوع نوع سنوی اثرلر وجوده کتیر .
 برلر و بونلرک هر بر بنه با تقویم و یا سالنامه نامی
 و بر برلر ، که زبرده بر مقاله مخصوصه ایله انواعی
 اوزر بنه اقتضا ایلن معلومات اعطا اینلشدنر .

اگر لطف حسیق باور اولور و رغبت همایون
 جناب پادشاهی دخی ارزانی بیور بلور ایسه بو سنه
 ایچون نمونه اوله رق ، وجوده کتیر بلان شو سالنامه تک

کانون اول فرنگی

۱۷

کانون اول رومی

۵

غروب قمر ۱۷ ۳

طلوع شمس ۴۲ ۳

بدلی ارقسک هنده سفری ۹۶۲

کله جک سنه لده دها مکمل صورتده نشر بنه
 سرف مساعی اولتور . ابوالضا توفیق

اصحاب مطالعه یه اخطار

سالنامه من ۱۲۹۷ سنه سی غره محرم فندان محسوب
 بمعبر و هر صحیفه سی بر کونه مخصوص اولدیغی
 جهتله صحیفه لک بالاسنه ترک اقمردن رؤیت
 اولدیغی وجهله او کونکی شکلی رسم اولمش
 باور بنه هانکی آیک هانکی کونی اولدیغی اشارت
 اینلشدنر .

شکک صاغ طرفنه شهر افرنجیه وصول
 طرفنه شهر رومبندن مصادف اولدیغی کونلرک

نيسان افرنجی	نيسان رومی
۱۲	۳۱
ط شمس	س د
	۴۱ ۱۰

ياوز سلطان سلیك بدری سلطان بایزید ایلہ چورلی قرشدہ قارشیدین نام
محلہ محاربه سی ۹۱۷

قمرک صفحه رصیده سی

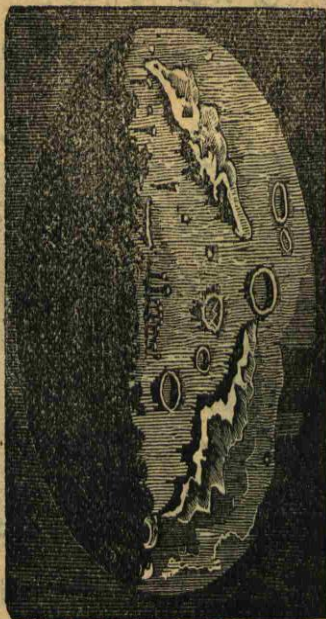
* سطح قرده و قبابہ پک چوق انقلابات وقوعه
ککش اولدینی اوزرنده کی علاماندن آکلا شافنده در .
اجرام سماویه ایچنده بزه فردن بفسین بر جرم
بولندینی جهته الک قونلی بر تله سفوپ ایلہ سطح
زهره ده کوره مدیکمز شیلری الک عادی بر دور بین ایلہ
قرده کوره سیلرز .

نيسان افرنجی	نيسان رومی
۱۳	۱
ط شمس	س د
	۳۸ ۱۰

ياوز سلطان سلیك قاهره بی محاصره سی ۱۵۰۷ (میلادی) - بولاپارتک
ایمپراطور لندن ایلک ستوسی ۱۸۱۴ - وفات خطابی اشهار وحلیق ۱۸۷۱

صفحه قره بدر حالده ایکن قونلی بر رصد
دور بینی ایلہ باقدیغمز زمان سطحنده کی جبال وتلالی
و بر طاقم فیفقال ایلہ حفره لری پک کوزل و حتی

شواهنک ظلالنه وارنجیه قدر مشاهده ایلکده بز .

نیسان افرنجی ۱۴
 نیسان رومی ۲
 طلوع شمس ۱۰
 ۳۶

عثمان غازی نیک اعلان جلوسی ۶۹۹ - عزای خیر الدین پاشا ۹۴۵
 اون در نجی لوژنیک آشتن لندن مشهور مادام پوبادورک وقای ۱۸۶۴

* تریعه قریب زماننده سطح قمرک قسم منور به
 قسم مظلمی فاصل اولان خطک شکنده کورولدیکی
 اوزره غیر منظم و کیرنیللی چیقنیللی کورونسی
 عوارض جبلیه به دلالت ایدر .

سطحک قسم منوری کنارنده قسم مظلمه متصل
 بر طاقم پارلاق حلقه ل کورد بکمز کبی ، منور جهتمنده
 دخی بر طاقم شوائب مظلمه مشاهده اتمکده بز . حال
 بو که بو رویت و تماشا بر قیاح ساعت طرفنده کب
 تبدل ایدر . ضیای شمس صفحه قرده اشعه سنی
 آرتیرد قجه سائرلینه نظراً طول قجه کوزبان اقلیمنده
 بولنانلردن ماعدای سیاه لکه لر منور و غیر بدر حالنده
 ایسه کاملاً منطقی وغائب اولور لر . ایسته بو حال

نیسان افرنجی ۱۵
 نیسان رومی ۳
 طلوع شمس ۱۰
 ۳۳

دبر اعظم حسن پاشا تک اعدای ۱۰۱۲ دال طبایک صداریق ۱۱۱۴

بزه سطح قمرک بر طاقم طاغیرلی دره لری حاوی
 اولدیغنی ارانه ایدر .
 * سطح قمرک مظلم و منور قسملرینی ارانه ایدن
 رسمده (۴) رقبه اشارت اولدن علامت ، که دهها
 جسمی آتیده رسم اولمشدر ؛ دئما مشاهده ایدر .
 لیکده در .

اشبو شبه دائره حکمنده اولان حلقه منوره تک
 شمسه ناظر اولان جهتی داخاننده بر قوس مظلم

نیسان افرنجی ۱۶
ط شمس
نیسان رومی ۴
۲۸ ۱۰

بارباروس قبودان مشهور خیر الدین پاشا که وفاتی ۹۵۳ - طبعیوتدن فرانسز
ادب مشهوری بوفونک وفاتی ۱۷۸۱ - سردار اکرم عمر پاشا که وفاتی ۱۸۷۱

و شمسه مقابل جهنک خار جنسده دخی رطل مدید
کور بلور و دروننده کی ایکی نقطه منوره تک شمسه
مقابل جهنک برینه بر سابه بر اقد قبری مشاهده بدیلیر.
ایشته بو علامتار رصد اولدیغی دقیقهده مثلا
شکلده کورولدیکی صورتده ایسه آرهدن ایکی اوج
ساعت مرورنده اشبو کولکه لر یعنی مظلم لکه لر
قبضالغه باشلار؛ و فرضا بر نسی اقسام باقلسه
اومدیلد کوردیگیز سابه مظلم حلقه منور تک درو.
نده کی قوسین دها قبضه قالیر. ایکی کیجه صکره،
باقلسه بتون بتون نظر راصدن نهان اولور. فقط
بر ایکی هفته مرورنده تکرار باقدیمزده - چونکه
قر دوری مقضاسی اوله رق، تحویل وضعیت یعنی
بزه وجهه دیگر عرض ایلیسه چکنن، - اشبو

نیسان افرنجی ۱۷
طلوع شمس
نیسان رومی ۳
۲۸ ۱۰

سایطان مراد خامسک جلیسی ۱۲۹۳ - آمریقالی حکیم مشهور بن ژان
فرانکنک وفاتی ۱۷۹۰ - پارسده طراموای کشادی ۱۸۸۲

سید اهلقلر بشکران و فقط اولکی موقعلرینیک مقابل
جهنک برنده بدیلار اولور. و مرور اوقات ایله طول
ظلال دخی قرک قسم مظلمی داخلنه التصاق ایده جک قدر
کسب تمادی بیدر. ما حاصل بزه شو تحولات و مشاهدات
سقفی یغش بل دکرهانی بناسی کی مدور بر دیوا.
رک سطح قرده موجودینی و بو جدار حلقونیک دخی
منطقی بر وولقان منفذی اولش یعنی تصدیق ابتد بر.
* اهل هیئت جبال قریه بی صنوف ثلثه به
تقسیم ایتیکده درلر.

۶ برنجی صنفده بولمالرینه جبال مجرد اطلاق
اولور، که عموماً مناره کلاهی هیئتنده اوله رق
مستوی بر او واده کیف مانفق بو سکوروب چشمش

ایلول افرنجی	۱۱	ط شمس
آغستوس رومی	۳۰	
	۱۲	۱۱

سلیمانیه جامعک ۶ می ۹۶۳ - (مشهور معمار سنان یامشند)

صنوف مستحفظه :

هیئات اداره و اقلام	۸۰	۱۰,۰۰۰	۱,۸۵۰
یساده ۱۹۳ طابور	۶,۴۲۴	۲۵۰,۲۴۴	۲,۰۴۴
آوجی ۲۶ بلوک	۱۰۴	۶,۵۰۰	۲۶
سواری ۱۴۴ بلوک	۸۲۸	۲۲,۹۶۸	۲۵,۳۸۰
طوبچی ۵۴ طابور	۱,۳۷۰	۵۴,۸۵۲	۳۲۴
قازمه جی	۵۳۱	۸,۵۳۸	
یکون	۱,۱۰۷	۳۵۳,۱۰۲	۳۲۴
یکون عمومی	۲۲,۲۰۳	۱,۲۸۳,۷۹۱	۲,۵۵۰

قوة بحریه

۱۲۲,۰۵۰ بار کبر قوتسده، ۱۰۰,۶۵۰ طونبلا -

۴۳۲ طوپ چکر، ۶۳۰ قطعه واپورابه ۲,۷۶۰

ایلول افرنجی	۱۲	ط شمس
آغستوس رومی	۳۱	
	۱۵	۱۱

ویانه محاصره، ثانیه می ۱۶۸۳ صدر اعظم قاره مصطفی پاشا طرفندن

طونبیلانه بق ۲۸ طوپ چکر ۸ قطعه سفینه دن عبا -
رتدر .

* آوستریا مجار ابراطورانی

پای تخت : ویانه - حکمدار : (هابسبورغ خا -
ندانندن) فرانسوا روزهف .
اقلیم : مزاج هوایی معتدلدر . طونه جهتترینک
قیشی چوق : بازی دخی شدید الخراره در . تریسته
وآدرباتیق سواحلی هر دم بهار حالنده در .

+ اداره داخلی

آوستریا مالی بر حکمداره تابع و مختلف الاداره
۱۴ قطعه به منقسمدر .

ایلول افرنجی

۱۳

ط شمس

ایلول رومی

۱

س د
۱۱ ۸

روما امپراطور لیدن تیتوئک وفات بعد المیلاد ۸۱ - لوئره حریق مشهور -
ری ۱۶۶۶ بوخریق ده ۱۳۰۰۰۰ حانه بائمشدر - یوز سلطان سلیک وفات ۹۲۶
وفات ابدی الاشتهار شناسی ۱۸۷۱ (ادبیات جدید مزک و آیلک ترک غزله سنک
مؤسس در)

مجارستان قراللق اولوب، هیئت وکلاسی،
هیئت مبعوثان واعبانی، واردر ملکی وعسکری
بودجه سنی کندیسی تنظیم ایدر.
(بوقاری و آشاغی آوستریا، بوهمیا، مورابا،
استیری، دالماسیا، رئیس مملکت نامیه بر اداره
مخصوصه آئنده در.
(ساز بورغ، قارینی، فارینول، سیله ری، بوقو.
وین) غالیچسیابه تابع بروالی، عمومی ابه اداره اولتور.
قراوقصبات «قومون» یعنی دوائر بلده طر.
فندن اداره اولتور. و اوچ سنده بر کره انتخابات
ابه تبدیل ویا تجدید اولتور.

معارف عمومی: آوستریا ممالکنده تحصیل ابتدائی

ایلول افرنجی

۱۴

ط شمس

ایلول رومی

۲

س د
۱۱ ۲۰

انکاپو جنرالی مشهور (دوق نوبلیتقون) ک وفات ۱۸۵۲

۶ دن ۱۲ باشنه قدر اولان اطفال ایچون مجبور ایدر.
آوستریا قسمنده ۱۵۲,۰۰۰ مکاتب ابتدائیه او.
لوب، بونلره ۱,۸۲۹,۰۰۰ اطفال دوام ایتمکده در؛
۱۳,۴۰۰ مری و مریه موجوددر.
مجارستان قسمنده ۱۴,۵۰۰ مکاتب ابتدائیه اوله.
رق ۱,۲۳۳,۰۰۰ اطفال مداومه واردر. و ۲۸,۰۰۰
مری و مریه موجوددر. آوستریا ده درجه ثانیه
ولیسه قیلندن (مکتب سلطانی) ۱۴۵ مکتب او.
لهرق، بونلره ۲۷,۷۰۰ طلبه دوام ایدر.
مجارستانده درجه ثانیه ده ۱۴۶ مکتب ۲۹۴۰۰
شاگرد وهر ایکسند ۷ قطعه دارالمعارف موجوددر.
علوم دینه و حقوق و طب و فلسفه به مخصوص
۴ مکتب عالی واردر. بونلره ۹۰۰ طلبه ۶۰۰ معلم
جوددر. ۷ دارالفنونده ۲۴ معلم ۳۰۰ طلبه واردر.

ایلول افرنجی ۱۵
ط شمس
ایلول رومی ۳
۲۲ ۱۱

سلیان قانونیک اون او چنجی سفری - جنجی خواجه تک قتل ۱۰۵۸

بولردن بشقه رطایق فنون اختصاصیه به مخصوص
ومعلم بشد بربر مکتبلر وارد.

۱۴ ابالت ابله مقدار نفوسی ناطق جدول رسمی.

ممالک	مربع کیلومترو	نفوس اهالی	بهر کیلومترو به نفوس	مراکز ممالک
اشاخی آوستریا	۱۹,۸۲۴	۱,۹۹۰,۷۰۸	۱۰۰	ویانا
یوقاری آوستریا	۱۱,۹۹۶	۷۳۶,۵۵۷	۶۱	اینز
سالزبورغ	۷,۱۶۶	۱۵۳,۱۵۹	۲۱	سالزبورغ
استیری	۲۲,۴۵۴	۱,۱۳۷,۹۹۰	۵۱	غراتز
قارنتی	۱۰,۳۷۳	۳۳۷,۶۹۴	۳۲	قلاژ انفرت
قاری پول	۹,۹۸۸	۴۶۶,۳۳۴	۴۶	لایباخ
خارنتز	۷,۹۸۹	۶۰۰,۵۲۵	۷۵	تریسته
تیرول - وورالبرغ	۲۹,۳۲۷	۸۸۵,۷۸۹	۳۰	اسبروک
بوهیمیا	۵۱,۹۵۶	۵,۱۴۰,۵۴۴	۹۸	پراگ
مورلوی	۲۲,۲۳۰	۱,۱۷۰,۲۷۴	۹۰	برون
سیلهزی	۵,۱۴۸	۵۱۳,۳۵۲	۹۹	طروپو
غالیشیا	۷۸,۴۹۷	۵,۴۴۹,۶۸۹	۷۶	لهمبورغ
پوقو وین	۱۰,۴۵۱	۵۱۳,۴۰۴	۴۹	قراننویچ
دالماسیا	۱۲,۱۹۳	۴۵۶,۹۶۱	۳۵	زارا

ایلول افرنجی ۱۶
ط شمس
ایلول رومی ۴
۲۶ ۱۱

قنده بحامه رمی ۱۶۶۹

قوه حریره - آوستریا دولتشک حال حضره
مخصوص اولان قوه حریره سی مقدار آتیدن عبارتدر :
۱۵,۸۴۷ ضابط، ۱۵,۳۰۲ نفر، ۴۷,۴۳۹ بار کبر.

ترتیبات حریره سی انسه بروجه آتیدر :
۲۳,۵۰۵ ضابط، ۷۵۳,۹۹۲ نفر، ۱۴۸,۲۳۶ بار -
کبر، لاندوهر دینیلان فرقه تک ضابطاتی : ۲,۹۱۶
نفراتی : ۱۱۸,۶۲۶ و ۶,۰۷۰ بار کبر. چاندلارمه
۸,۸۰۰ نفر. مکاری طساقی. ضابط ۱۴۸ نفر
- ۵,۰۹۵

یکون قوه حریره : ضابط ۲۹,۵۹۶ ، نفر
۱,۰۱۳,۷۵۵ ، بار کبر ۱۷۱,۰۴۸ قوه بحریره :
۴,۰۴ طوپ چکر ۱۸,۱۱۰ بار کبر قوتنده ۱۱۷,۰۷۰
طویلاطهلق ۶۸ واپور سفینه سی.

حزیران آفرنجی

۱۱

ط شمس

مابس رومی

۳۰

س د
۴۷ ۸

برنجی ژورژک وفاتی ۱۷۲۷ - مشارالیه هانورا خانانندن اولان انکاتره قزلباشینک اولی ایدی.

دورلرینک برقمندده بعدلرینک نایریندن طولایی کور -
نمزلر؛ یعنی اطراف شمسده دورکاملاری انشاده رصد
اولنه مزلر.

* میلاد عیسان بری کوز ابله کوریلوب ده
تاریخیه، اشکالبه قید ایدیلان قورقلی ییلدیزلرک
مقداری ۶۰۰ قطعده بی منجاوز اوله رق، فقط
منظومه شمسیه مزلر تعلق اولانلر بو مقداردن دههاز یاده
اولسه کر کدر.

فلنکیلی (زاجار یاس) نه سفوی ایجاد ایتدکن
صکره، ذکر اولنان آلتی بوز قطعده دن ماعدایوز قدر
دها قورقلی ییلدیز کشف اولمش وحتی یکن الی سنه
ظرفنده ۸۰ عدد دهاضبط دفتر ایلشدر.

حزیران آفرنجی

۱۲

ط شمس

مابس رومی

۳۱

س د
۴۷ ۷

استونی بلغرادک فنسی ۹۵۰ - انکابر شاهییر نپایتیزشدن روپهرت
بروده تک وفاتی ۱۸۵۸

اشبو قورقلی ییلدیزلر دن اکثر یسنک دور نجو -
میلاری اوقدر اوزونلر، که ایشدای میلاد دن بری
نصفندن زیاده سنک نقطه حسیضدن ۲ دفعه مروز
ایتماش اولملری مستبعد دکدر. اگر چه ۲ بیگ
سنه دن بری عالم افلاک دوریندرله تماشا اولسه ایدی
لاقل مختلف الانواع اوله رق، ۲۵۰۰ قطعده نجیم
کیسو دار رویت اولنه ییلبردی.

* کواکب ذات الاذنبک جو سماده بر اقلیم
مخصوصی بو قدر؛ علی العموم هر بر طرفده سیر ایلرلر.
مثلا سمانک قطبنه قریب کورندک لری کبی، دائرة الشمسه
بقین رویت اولنالری دخی واردر.

ماحصل مدارلری هر درلو وضعیت محتما دهده
یعنی دائرة الشمسه میلاری صفر دن ۹۹ درجه به قدر

حزیران افرنجی

۱۳

حزیران رومی

۱

ط شمس
۸ ۴۶

ارض و زم رزله عظامی و ۳۰۰۰ تومك نكی ۱۸۵۹

اوله بیلدیکی مئالو حرکتلری دخی مستقیم اولدیغی قدر
رجعی در .

+ رأس . نوات . ذنب

* ر منور قوروقلی بیلدیك هیئت عمومه بیسی
شکل آنی ده کور به جسی وجهله رأس نسیمه
اولنن بر جسم شمایینك مرکز طوغری
نسر بجا تکائف اتمسبه نوات (*) دینلان بر نقطه
مضبطه ارانه اتمسندن عبارتدر؛ رأمدن شمسك جهت
مقابلنه طوغری ماده منوره سی کندجک قلت عرض
ایلر بر حساب اقمیسی کور یلور، که بوکا دخی
«ذنب» دیر .

(*) چکردک .

حزیران افرنجی

۱۴

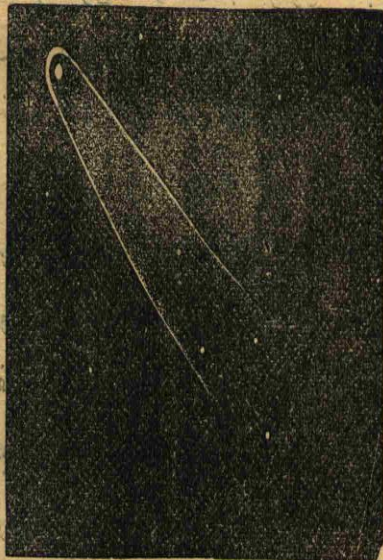

حزیران رومی

۲

ط شمس
۸ ۴۶

طارق بن زیادك سننه بوغایینی تصفیری واسلامك انكلس قطع سننه
دخولی ۹۲ - سلیمان حلبینك جنرال قله بری اعدای ۱۸۰۰ - چرکس سنك
حسین خونی وراند ایشاری اعدای ۱۸۷۶

قوروقلی بیلدیز

بک زیاده متکائف بر نواتی محیط اولان ماده
شمایینه به رأس و یا طرف شماینی دیر . کواکب
ذات الاذناك قوروقلاری عرضاً بالدریج کسب

۱۶۸

۷ رجب - صالی

۱۸۴

حزیران افرنجی

۱۵

حزیران رومی

۳

 $\frac{د}{۵۵}$
 $\frac{س}{۸}$

ط شمس

انکروس (یعنی مجارستان) واقعہ ۸۱۸ - استانبولہ زلزله عظمیٰ
۹۱۵ - واندال قومنگ رومانی محاصرہ می ۴۵۵ (میلادی)

از دیاد و ضبالی ایسه رأسن ذنبه طوغری کندیجہ
تساقص ایلمه رگ، نہایت هـ وائک ضبای عمومیسی
داخلندہ دو مان کی، کوزدن نہان اولور .
* پیوک و معلق بر کولہ فرض ایلوبده آنک
اطرافندن آشغی به طوغری صار قبلش ایجہ
واوزون بر صحیاق تصور ایسک عینہ درونی
مجف بر محروط نافض شکلی حاصل ایلمه جکی کی،
اشبو قوبروقلی یلدیزک اذنانی دخی طبق اوشکل
مفروضه مشاہدر . کولہ به اصلش تصور ایلمه کمز
صحیاق ایسه یلدیزه مجنوب بر طاقم عیابندن
* اکثر با بر کوکب ذات الذنبک نواتی بر قیچ
بوز میلی تجاوز ایتمز؛ ۱۸۱۱ سنہ سنده ظهور ایلمن
قوبروقلی یلدیز نواتنک قطری ۲۸؛ میل ایلمی .

۱۶۷

۸ رجب - چار شنبه

۱۸۵

حزیران افرنجی

۱۶

حزیران رومی

۴

 $\frac{د}{۴۵}$
 $\frac{س}{۸}$

طلوع شمس

سلطان عثمان ثانیکنک شہادتی ۱۰۳۱ - قرالچہ قرمتینک ایسوج حکمدار -
لغدن استغلامی ۱۶۵۴ مشار ایلمه سرر تانہ یشاق و صنایع بدیعہ ایلمه امرار
وقت ایلمه ایچون پارلمه اختیار اقامت ایلمه .

بعضیلمه یلدیز قطری ۱۰۰ میلدن نقصان اولمہ بر ابر،
بر چوغنک نواتی دخی او قدر پارلاق دکلدن .
* رأسلرینک قطری بعضاً ۱۰۰ یلم میلدن
زیاده اولانری کورولمشدر . ذکر اولان ۱۸۱۱
سنہ سنده کی نجم کسودارک رأسی بر میلمیون میل
قطرانده ایلمی .

کاه اولور، کہ بر نجم کسودارک قوبروقلی قیصه
وکا ایلمه ده اوزون کورینور؛ چونکہ یلدیز شمسہ
تقرب ایلمه کجہ طرف سجایی بی ترکیب ایلمن بخار
حرارتک شدندن شفاف بر جسم سیال حالته انتقال
ایلمن . ایلمه اوزمان پک قیصه کورینور . شمسدن
تباعدا یلمه کجہ حرارت دخی کسب نقصان ایلمه جکندن،

۲۰ ۹ ذی الحجه - پنجشنبه ۳۳۳

تشرین ثانی افرنجی ۱۰
ط شمس
تشرین اول رومی ۲۹
س ۱
د ۴۸

بوم عرفه (عرفات) - تونسلی خیرالدین پادشاه صدارتی ۱۲۹۵

طالب موجود در . بوئردن بشقه مکاتب اختصاصیه
دخی وارد در .

نجات - ادخالات ۱۲۶ میلیون فرانق،
اخراجات ۸۹ میلیون فرانق .

اهالی - ۱,۴۲۷,۰۲۶ بو مقدارک ۲۷,۵۹۸
زی آرنوددر .

آسیا

ایران

پای تخت : طهران - شاه ناصر الدین خان
(قاجار خاندانندن) عنوان رسمیه : شهنشاه .

اقلیم - بحر فارس یعنی عجم کورفری طرفده

۱۹ ۱۰ ذی الحجه - جمعه ۳۳۳

تشرین ثانی افرنجی ۱۱
ط شمس
تشرین اول رومی ۳۰
س ۱
د ۵۰

عیداضعی بوم (صلاة عید ساعت دقیقه)
۴۱ ۲

روسه ایپراطورلندن برنجی آکساندرک وفاتی ۱۸۱۵

اولان قسمی، که ازاضی منخفضه در؛ شدیدالحراره در .
ارتفاع ابتدیکه اعتدال هوا وهردم بهاره شمیمه
برلطافت حس اولنور . جهات شرقیه سنده اولان
ممالکنک شتایی فوق الغابه در . بازی قلیل المده ابدده
شدیدالحراره در .

تقسیم اداره - ایران ممالکی ملوک طوائف
حالده در . اگرچه هر ولایتده بروالی وارسه ده
اوبالت والینک مالکانه بی حکمنده اولوب، سنوی
عائدت منته هر نه ابدده آنی خزینده شاهیه به اصال ایدر .

مالیه - مصارف ۴۰ میلیون فرانق - واردات
۴۱ میلیون سکسان بیک فرانق . مسکوکات طرز منتظمه
تحویل اولنمش . یعنی ساتیم اصولی قبول ایلنشد .

تشرین ثانی افرنجی

۱۴

طلوع شمس

تشرین ثانی رومی

۲

۱ ۵۶

پارس والیسی بلدیہ ار باب انقلاب طرفندن بناحق اعدای ۱۷۹۳

اقلیم - جهت شمالیہ سی اسقوجیا و جهت جنوبیہ سی سیمیلیا مزاج ہواہی کی در . (جاپونیا چینک جنوب شرقیہ سندھ ۳۵۱۱ قطعہ جزیرہ دن عبارتندر .)

معارف عمومیہ - ۲۰,۱۰۷ مکاتب ابتدائیہ ، ۱,۷۱۴,۷۶۸ شاگرد و ۳۶۸۶۶ مری . بولردن بشقہ ۲۳ مکاتب رشدیہ (و فقط مکمل طرزہ در کہ اورادن چیقائتر مکاتب عالیہ بہ دخولہ صالحدر .) ۵۳ دار المعلمین - ۹۱ مکتب السنۃ اجنبیہ بہ مخصوص - و (توکی) شہرندہ بر مکمل دار الفنون ابانہ معلمینی انکلیز اولہرق ، بر مکتب طی وارددر . اناہ مخصوص مکاتب ابتدائیہ اولدیغی کی ، مکاتب عالیہ ، امور بنیہ و خیاطت ایچون دخی قیر مکتبیری موجوددر .

تشرین ثانی افرنجی

۱۵

ط شمس

تشرین ثانی رومی

۳

۱ ۵۹

مشہور قورمان قازہ طورمشک اعدی ۹۰۹ - مشاہیر اصحاب ہیئتندن (۹۳ پلہر) ک وفاتی ۱۲۳۰

ژاپونیا لیلر اوروپانک الہ مدنی ہر حکومتندن زیادہ معارف پرورلک کوستر مکدہ درلر .

مالیہ - مصارف دولت - ۲۷۴,۱۲۸,۰۰۰ فرائق اولوب واردات دخی او قدر در .

دیون

۱,۸۷۱,۵۷۲,۶۳۶ دیون داخلیہ

۷۱,۶۸۲,۷۳۶ دیون خارجیہ

تخصیصات سنویہ دیون ۲۵۱ میلیون ۹۷۸ بیگ ۱۵۷ فرانقدر .

تجارت - ادخالات : ۱۲۹ میلیون ، اخراجات : ۱۴۹ میلیون فرانقدر .

بحرہ - اوچی زرہلی اولہرق ، ۱۵ وابور

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah Kara 1987 yılında Adana'nın Yüreğir ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Lise öğrenimini Yüreğir Atatürk Lisesi'nde yaptı.2007 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü kazandı. 2011 yılında Gaziantep üniversitesi Tarih bölümü Genel Türk Tarihi alanında Master eğitimine başladı. 2012 yılında, Türkiye Ulusal Ajansı aracılığıyla Gençlik Değişim Programı kapsamında Litvanya'ya gitmiş; 4 ay bu ülkede kalarak çeşitli çalışmalara katkı sağlamıştır. Eğitimine Gaziantep Üniversitesi'nde devam etmektedir. İyi derecede İngilizce bilmektedir.

VITAE

Abdullah Kara was born in 1987 in Yüreğir district of Adana, Turkey. He went to Anadolu Elementary school and graduated from Atatürk High school. In 2007, he began to study in History of Art and Sciences Department at University of Gaziantep. He has taken Master's Degree in General Turkish History Field of History Department of Gaziantep University since 2011. Under the roof of Turkish National Agency, he participated in a Youth Exchange Program to Lithuania; stayed in this country for four months and contributed to various studies and researches. His education is still in progress at Gaziantep University. He speaks English at a good level.